

جمهوری اسلامی ایران

وزارت نیرو

شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

گزارش نهایی - ویرایش اول

مطالعات ساختار فضائی

محدوده طرح گرمسیری سیروان

جلد سوم

آبان ماه ۱۳۹۶

مهندسان مشاور تدبیر شهر دانش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۳۵۹	۴-۱-۳-۱- منطقه‌بندی کاربری زمین در طرح محدوده گرمسیری براساس قابلیت‌های کالبدی و کارکردی- مدیریتی و تدوین معیارها و شاخص‌های انواع کاربری‌ها و استفاده‌ها
۳۶۵	۴-۱-۳-۲- تدوین معیارها و شاخص‌های انواع کاربری‌ها و منطقه‌بندی کاربری زمین در طرح محدوده گرمسیری
۳۶۵	۴-۱-۳-۳- حوزه‌بندی کاربری اراضی (منطقه‌بندی) و تدوین ضوابط و مقررات منطقه‌بندی
۳۶۵	۴-۱-۳-۱- حوزه کشاورزی
۳۶۸	۴-۱-۳-۲- حوزه اراضی مرتعی و جنگلی
۳۶۹	۴-۱-۳-۳- حوزه عملکردی اراضی جنگلی و مناسب جنگل‌کاری
۳۷۰	۴-۱-۳-۴- حوزه اراضی دیم و مراتع غیرقابل توسعه
۳۷۱	۴-۱-۳-۵- حوزه مرتعی
۳۷۲	۴-۱-۳-۶- حوزه مناسب آبخیزداری
۳۷۴	۴-۱-۳-۷- حوزه مناطق حفاظت شده زیست‌محیطی
۳۷۸	۴-۱-۳-۸- حوزه عملکردی صنعتی
۳۸۱	۴-۱-۳-۹- حوزه حریم‌ها
۳۸۱	۴-۱-۳-۱۰- حوزه‌های تاریخی و فرهنگی
۳۸۳	۴-۱-۳-۱۱- حوزه‌های گردشگری
۳۸۴	۴-۱-۳-۱۲- مناطق خطر و آسیب‌پذیر
۳۸۶	۴-۱-۳-۱۳- حوزه منابع آب
۳۸۶	۴-۱-۳-۱۳-۱- حوزه آبهای سطحی شامل رودخانه‌ها، سراب‌ها و تالاب‌ها
۳۸۷	۴-۱-۳-۱۳-۲- حوزه‌های آب‌های زیرزمینی
۳۸۸	۴-۱-۳-۱۴- حوزه‌های معدنی
۳۸۹	۴-۱-۳-۱۵- حوزه پایانه‌ها
۳۹۰	۴-۱-۳-۱۵-۱- فرودگاه‌ها
۳۹۰	۴-۱-۳-۱۵-۲- پایانه راه آهن
۳۹۰	۴-۱-۳-۱۵-۳- پایانه‌های مسافری
۳۹۰	۴-۱-۳-۱۵-۴- پایانه حمل بار
۳۹۱	۴-۱-۳-۱۵-۵- واحدهای رفاهی خدماتی
۳۹۱	۴-۱-۳-۱۶- حوزه تأسیسات
۳۹۱	۴-۱-۳-۱۶-۱- سیلوا
۳۹۲	۴-۱-۳-۱۶-۲- نیروگاه‌ها
۳۹۲	۴-۱-۳-۱۶-۳- پادگان‌ها
۳۹۲	۴-۱-۳-۱۶-۴- کشتارگاه‌ها
۳۹۳	۴-۱-۳-۱۶-۵- تأسیسات دفن زباله و کمپوست

۳۹۳	۱-۳-۳-۱۷- معیارها و ضوابط سطح‌بندی فضاها و مراکز جمعیتی و خدماتی در سطح محدوده گرمسیری
۳۹۳	۱-۳-۳-۱۷-۱- مراکز و سطوح عملکردی
۳۹۶	۱-۳-۳-۱۷-۲- معیارها و ضوابط خدمات‌رسانی به مراکز و فضاهای روستایی
۳۹۶	۱-۳-۳-۱۷-۳- سازمان‌های اداری تدوین‌کننده ضوابط و مقررات و صاحب‌نظر
۳۹۷	۱-۳-۳-۱۸- ضوابط و مقررات پدافند غیرعامل
۳۹۸	۱-۳-۳-۱۸-۱- اقدامات مستقیم
۳۹۸	۱-۳-۳-۱۸-۲- اقدامات غیرمستقیم و ضوابط عمومی
۴۰۱	۱-۳-۳-۱۸-۳- نقاط امن شهری و منطقه‌ای
۴۰۲	۱-۳-۳-۱۸-۴- ضوابط و مقررات پدافند غیرعامل بازارچه‌های مرزی
۴۰۴	۱-۳-۳-۱۹- اساس طرح محدوده طرح گرمسیری
۴۰۸	۱-۳-۳-۱۹-۱- زیرمجموعه‌های اساس محدوده گرمسیری
۴۱۱	۱-۳-۳-۱۹-۲- بررسی و تصویب تغییرات طرح محدوده گرمسیری
۴۱۱	ضمیمه شماره یک- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی کاربری اراضی
۴۱۱	۱- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی کاربری اراضی در مناطق مناسب برای کاربری‌های کشاورزی
۴۱۲	۱-۱- اراضی مناسب برای کاربری کشاورزی درجه ۱
۴۱۳	۱-۲- اراضی مناسب برای کشاورزی درجه ۲
۴۱۳	۱-۳- اراضی مناسب برای کشاورزی درجه ۳
۴۱۴	۲- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی اراضی در کاربری‌های مرتعداری و کشت دیم (کشاورزی درجه ۴ تا ۷)
۴۱۵	۱-۲- مرتعداری درجه ۱ (اراضی مناسب برای مرتعداری یا کشاورزی درجه ۴)
۴۱۶	۲-۲- مرتعداری درجه ۲ (اراضی مناسب برای مرتعداری یا کشاورزی درجه ۵)
۴۱۶	۲-۳- مرتعداری درجه ۳
۴۱۸	۲-۴- مرتعداری درجه ۴
۴۱۸	۳- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی اراضی برای آبی‌پروری
۴۱۹	۴- ضوابط تدقیق کاربری اراضی در مناطق حفاظت‌شده
۴۲۰	۵- ضوابط تدقیق کاربری اراضی در مناطق مناسب جنگلداری
۴۲۰	۱-۵- جنگلداری درجه ۱
۴۲۰	۲-۵- جنگلداری درجه ۲
۴۲۱	۳-۵- جنگلداری درجه ۳
۴۲۲	۴-۵- جنگلداری درجه ۴
۴۲۳	۵-۵- جنگلداری درجه ۵
۴۲۳	۶-۵- جنگلداری درجه ۶
۴۲۴	۷-۵- جنگلداری درجه ۷
۴۲۴	ضمیمه شماره دو- حریم‌ها
۴۲۵	۱- حریم‌های طبیعی
۴۲۵	۱-۱- حریم گسل و نحوه تعیین آن

۴۲۵	۲-۱- حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل، مرداب و برکه طبیعی
۴۲۷	۳-۱- حریم مناطق حفاظت شده زیست محیطی
۴۲۸	۲- حریم‌های مصنوعی
۴۲۸	۱-۲- حریم آثار و بناهای تاریخی و میراث فرهنگی
۴۲۹	۱-۱-۲- قواعد عام تعیین حریم آثار تاریخی
۴۳۱	۲-۱-۲- ضوابط اداری ناظر بر تعیین حریم آثار تاریخی
۴۳۱	۲-۲- حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی ^(۱)
۴۳۱	۱-۲-۲- حریم کانال‌های آبیاری و زهکشی
۴۳۲	۲-۲-۲- حریم لوله‌های آبرسانی
۴۳۲	۳-۲- حریم دریاچه احدائی در پشت سدها
۴۳۳	۴-۲- حریم تصفیه‌خانه‌های فاضلاب
۴۳۳	۵-۲- حریم تأسیسات برق
۴۳۳	۱-۵-۲- تعاریف حریم‌ها
۴۳۳	۲-۵-۲- نحوه ساخت و ساز در حریم‌ها
۴۳۴	۳-۵-۲- حریم هوایی خطوط فشار قوی برق در خارج از محدوده شهرها
۴۳۴	۶-۲- حریم راه‌ها
۴۳۴	۱-۶-۲- راه‌های برون شهری
۴۳۵	۲-۶-۲- جاده‌های کمربندی
۴۳۵	۳-۶-۲- کاربری اطراف راه‌های بین شهری
۴۳۶	۴-۶-۲- محل کارگاه‌ها و واحدهای صنعتی و خدماتی اطراف راه‌ها
۴۳۶	۷-۲- حریم سبز راه‌های داخل محدوده‌های قانونی شهرها
۴۳۶	۸-۲- حریم قانونی برای جلوگیری از افزایش محدوده شهرها
۴۳۷	ضمیمه شماره سه - حوزه‌های مربوط به استقرار کاربری‌های صنعتی
۴۳۹	۱- محدوده مصوب شهری
۴۳۹	۲- محدوده حریم زیست‌محیطی
۴۳۹	۳- محدوده مناطق و شهرک‌های صنعتی
۴۳۹	۴- محدوده مناطق خارج از حریم زیست‌محیطی
۴۳۹	۵- محدوده مناطق مسکونی
۴۳۹	۶- حریم شهر
۴۴۶	ضمیمه چهار - ضوابط و مقررات راهنمای سرمایه‌گذاری در صنایع
۴۴۹	ضمیمه شماره پنج - آئین‌نامه اجرایی قانون حمایت از ایجاد نواحی صنعتی روستایی
۴۵۱	۴-۳-۱-۴- تدوین ضوابط کلی برای حفظ و احیای منابع حساس و با ارزش طبیعی (جاذبه‌های طبیعی، دید و منظر)
۴۵۲	۴-۳-۱-۴-۵- تدوین ضوابط کلی ایجاد و توسعه مجتمع‌های زیستی در صورت نیاز
۴۵۳	۴-۳-۱-۴-۶- تدوین ضوابط مکانیابی و ساماندهی عملکردهای خاص در محدوده طرح گرمسیری
۴۵۵	۴-۱-۲- ارائه گزینه‌های پیشنهادی سازمان فضایی توسعه و عمران در محدوده طرح گرمسیری

- ۴۵۷ ۳-۲-۱-۴- تهیه نقشه گزینه پیشنهادی ساختار فضایی تفصیلی حاصل از انطباق همه گزینه‌ها.
- ۴۵۹ ۴-۲-۱-۴- نظرسنجی از دستگاه‌های اجرایی و ذینفعان.
- ۴۵۹ ۴-۱-۴- تعیین پروژه‌های پیشنهادی پیش‌تاز تحقق سازمان فضایی پیشنهادی.
- ۴۶۰ ۱-۴-۱-۴- تعریف پروژه‌های فوری و زمان‌بندی اجراء.
- ۴۶۱ ۲-۴-۱-۴- اولویت‌های اجرایی پروژه‌های فوری.
- ۴۶۱ ۳-۴-۱-۴- تعریف پروژه‌های پیش‌تاز.
- ۴۶۲ ۴-۴-۱-۴- اولوی‌بندی زمانی اجرای پروژه‌های پیش‌تاز.
- ۴۶۲ ۵-۴-۱-۴- ارائه شناسنامه پروژه‌های پیش‌تاز.
- ۴۶۳ ۵-۴-۱-۴- برنامه‌های بخشی و شناسنامه پروژه‌ها.
- ۴۶۶ ۶- تشکیلات سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان (سازمان مدیریتی مجری طرح).
- ۴۶۶ ۱-۶- حوزه مدیریت طرح فرابخشی گرمسیری.
- ۴۶۷ ۱-۱-۶- در سطوح کلان.
- ۴۶۸ ۲-۱-۶- در سطوح میانی.
- ۴۶۹ ۳-۱-۶- مدیریت محلی.
- ۴۶۹ ۲-۶- راهکارهای مدیریتی در هریک از دستگاه‌های ذیربط برای هماهنگی مطلوب در اجراء طرح.
- ۴۷۰ ۱-۲-۶- گزینه اول، مدیریت صرفاً دولتی.
- ۴۷۰ ۱-۱-۲-۶- مزیت‌های گزینه اول.
- ۴۷۰ ۲-۱-۲-۶- معایب گزینه اول.
- ۴۷۱ ۲-۲-۶- گزینه دوم مدیریت خصوصی.
- ۴۷۱ ۱-۲-۲-۶- معایب گزینه دوم.
- ۴۷۱ ۲-۲-۲-۶- مزایای گزینه دوم.
- ۴۷۱ ۳-۲-۲-۶- گزینه مدیریتی.
- ۴۷۲ ۳-۶- ارائه پیشنهادهایی در زمینه روش‌های نظارت بر اجراء طرح.
- ۴۷۲ ۱-۳-۶- جایگاه دستگاه مجری طرح در حوزه‌های نظارتی، دولتی.
- ۴۷۴ ۴-۶- ارائه رهنمودها و توصیه‌ها در زمینه شیوه‌های جلب مشارکت در توسعه و عمران (دولتی، عمومی، خصوصی و مردمی و نهادهای مختلف مدیریتی).
- ۴۷۴ ۱-۴-۶- در سطح کلان.
- ۴۷۴ ۲-۴-۶- در سطح میانی.
- ۴۷۵ ۳-۴-۶- تعریف نقش ذینفعان عمومی و خصوصی در مشارکت در اجراء طرح.
- ۴۷۵ ۱-۳-۴-۶- نگهداری و بهره‌برداری از سدها و سازه‌های آبرسانی سیروان.
- ۴۷۶ ۲-۳-۶-۴- بهره‌برداری از زمین و آب.
- ۴۷۷ ۴-۴-۶- نهادهای پیشنهادی برای تحقق مدیریت مشارکتی در اجراء طرح.
- ۴۷۸ ۱-۴-۴-۶- تعاونی‌های تولید روستائی.
- ۴۷۹ ۲-۴-۴-۶- تعاونی‌های تولید کشاورزی.
- ۴۸۰ ۳-۴-۴-۶- سایر نهادهای خصوصی.

۴۸۲	۵-۶- جایگاه وزارت نیرو در ساختار بهره‌برداری از سامانه گرمسیری سیروان
۴۸۲	۶-۵-۱- چگونگی تشکیل سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان
۴۸۳	۶-۵-۲- وظایف و اختیارات سازمان طرح گرمسیری و ضرورت‌های تشکیل آن
۴۸۴	۶-۵-۳- اهداف تشکیل سازمان مجری طرح
۴۸۵	۶-۵-۴- منابع مشروعیت و اختیارات قانونی سازمان
۴۸۶	۶-۵-۵- ارکان سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری کرمانشاه و ایلام
۴۸۹	۶-۵-۶- مراحل تشکیل سازمان
۴۸۹	۶-۵-۷- زمان‌بندی فعالیت سازمان در دوره گذار (از مدیریت دولتی به خصوصی)
۴۹۳	۸- ارائه برنامه پایش و ارزیابی
۴۹۳	۸-۱- شاخص‌های ارزیابی برای سنجش و بازنگری
۴۹۴	۸-۱-۱- شاخص‌های ارزیابی زیست محیطی
۴۹۶	۸-۱-۲- ارزیابی‌های اقتصادی
۴۹۸	۸-۲- روش‌ها و ابزار به هنگام سازی برنامه از طریق به روزآوری اطلاعات
۴۹۹	۸-۳- ارائه روش‌ها و نظام بازنگری ادواری راهبردها، سیاست، برنامه‌ها و طرح‌ها
۵۰۱	۱-۱- تعریف بانک اطلاعاتی یا پایگاه داده یا دیتابیس
۵۰۲	۱-۲- اجزای ژئودیتابیس (پایگاه داده مکانی ESRI)
۵۰۲	۱-۲-۱- فضای کاری (WORKSPACE)
۵۰۲	۱-۲-۲- مجموعه داده‌ها (DATASET)
۵۰۳	۱-۲-۳- جدول (TABLE)، کلاس شیء (OBJECT CLASS)، کلاس عارضه
۵۰۳	۱-۲-۴- کلاس رابطه (RELATIONSHIP CLASS)
۵۰۴	۱-۲-۵- شبکه هندسی (GEOMETRIC NETWORK)
۵۰۴	۱-۳- فرآیند تهیه پایگاه داده مکانی محدوده گرمسیری (GEODATABASE)

فهرست جداول

۴۳۶	جدول شماره ۱۰۵- حریم سلسله مراتب راه‌ها در سطح محدوده گرمسیری
۴۴۱	جدول شماره ۱۰۶- حریم‌های لازم‌الاجرا برای شهرها به تناسب میزان جمعیت
۴۴۱	جدول شماره ۱۰۷- حریم‌های لازم‌الاجرا برای شهرها به تناسب میزان جمعیت
۴۴۴	جدول شماره ۱۰۸- فواصل لازم‌الاجرا حساس
۵۰۵	جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت‌های گرمسیری حوضه سیروان ...

۴-۱-۳-۱- منطقه‌بندی کاربری زمین در طرح محدوده گرمسیری براساس قابلیت‌های کالبدی و کارکردی- مدیریتی و تدوین معیارها و شاخص‌های انواع کاربری‌ها و استفاده‌ها

الف- ضرورت منطقه‌بندی

سازماندهی فعالیت‌ها و عملکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و کنترل و هدایت آنها در پهنه کالبدی- فضائی یکی از مهمترین اهداف طرح‌های ناحیه‌ای محسوب می‌شود. بنابراین بکارگیری ساز و کار و معیارهای کنترل تغییرات یک اصل مهم و اساسی برای رسیدن به اهداف سازماندهی نقاط و محدوده‌ها در پهنه فضایی و بستر مکانی محسوب می‌شود. در نحوه استفاده از انواع فضاها و پهنه‌بندی از آنجا که محدوده مورد مطالعه واجد ویژگی‌های خاص و چشم‌اندازهای عملکردی و ساختاری است لذا بر این مبنا کل محدوده طرح برپایه قابلیت‌ها و محدودیت‌های اراضی و کاربری اراضی منطقه‌بندی شده است.

منطقه‌بندی کاربری اراضی محدوده طرح گرمسیری حداقل از سه زاویه دید موجبات نظم فضائی منطقه را فراهم خواهد کرد:

۱- سازگاری و همخوانی عملکردهای همجوار

۲- سازگاری و همخوانی عملکردها با محیط طبیعی با نگرش به حفظ محیط‌زیست

۳- سازگاری و همخوانی عملکردها با محیط طبیعی با نگرش به حفظ عملکرد اراضی

برپایه دیدگاه اول در وضعیت موجود بسیاری از عملکردها و فعالیت‌های مستقر در یک پهنه با همدیگر سازگار و همخوان نبوده و این موضوع موجب اختلال در روند فعالیت‌ها می‌شود. با عنایت به این مسئله تجمع و تمرکز فعالیت‌های سازگار، مشابه یا مکمل یکی از اهداف تدوین معیارها و ضوابط و مقررات پهنه‌بندی به شمار می‌رود. در توسعه پایدار و یکپارچه ناگزیر باید عملکردها با محیط همگن و همساز باشد. از این رو حفظ بستر طبیعی فعالیت‌ها، لازمه تداوم عملکردهاست. در این رابطه توجه به کاهش خسارت به محیط طبیعی با اعمال ضوابط و قوانین و مقررات، الزامی به نظر می‌رسد.

در دیدگاه دوم، پویائی و گسترش فعالیت‌های اقتصادی- اجتماعی و تداوم زندگی در محیط زیست هدف محسوب می‌شود. در دیدگاه سوم حفظ فعالیت‌های انسانی از آثار زیانبار و خطرات ناشی از سوانح محیطی و طبیعی بعضی از ساختارهای طبیعی آسیب‌رسان، مورد توجه قرار می‌گیرد که در این رابطه تدوین معیارها و ضوابط و مقررات ضرورت

می‌یابد. بهمین خاطر فاصله مکانیابی فعالیت‌ها از حوزه‌ها و پهنه‌های خطر و آسیب‌پذیر با ایجاد امکانات و تطابق بر مبنای این پهنه‌بندی امکان‌پذیر می‌شود.

هدف اصلی از پهنه‌بندی نواحی و اعمال ضوابط خاص در هر پهنه‌ای دستیابی به تعادل پویای طبیعی-محیطی و عملکردی است. برپایه ضوابط و مقررات الزاماً باید تضاد عملکردها با توان‌های محیطی را به حداقل رساند و موجبات توسعه پایدار منطقه و یا محدوده طرح را فراهم نمود. نکته قابل توجه در سازگاری فعالیت‌ها و محیط طبیعی، عدم اولویت یک عامل به ارزش تخریب عامل دیگر است. یعنی به لحاظ نظری نباید محیط طبیعی را بر فعالیت و یا بطور برعکس فعالیت را بر محیط طبیعی رجحان داد. نادیده گرفتن توان طبیعی و محیطی پهنه‌ها و لکه‌ها در درازمدت پیامدهای منفی در برخواهد داشت و بازسازی و یا جبران توان طبیعی بسیار دشوار و یا غیرممکن خواهد بود.

باتوجه به نکات فوق، به منظور ضرورت اعمال ضوابط و مقررات خاص در برنامه‌ریزی‌ها و اجرای طرح‌های تدوین شده و همچنین دستیابی به اهداف فوق‌الذکر و برای استفاده مناسب‌تر از این ضوابط و مقررات، ضوابط در برگرفته سه خصوصیت سادگی، وضوح و الزام‌آور بودن می‌باشد.

ب- روش استفاده از ضوابط و مقررات منطقه‌بندی اراضی

در بهره‌گیری از ضوابط و مقررات توجه به دقت محدوده‌ها اهمیت دارد. باتوجه به مقیاس نقشه‌ها، سطوح با مساحت کم در نقشه منطقه‌بندی نهائی مشخص نیست، لذا ممکن است در نواحی مختلف قابلیت‌های طبیعی مشابه نواحی دیگر وجود داشته باشد. برای نمونه ممکن است در اراضی که در پهنه‌بندی محدوده طرح به عنوان حوزه کشاورزی نامگذاری شده است، اراضی با وسعت کم مرتعی نیز وجود داشته باشد. از این‌رو باتوجه به تعاریف و براساس بازدیدهای میدانی و مطالعات تفصیلی می‌توان نوع کاربری حوزه را دقیقاً شناسائی نمود.

بدین ترتیب برای استقرار هر عملکردی ابتدا شناسائی حوزه یا منطقه مربوطه باید صورت پذیرد و باتوجه به عملکرد مورد تقاضا مشخص گردد که در کدام دسته از استفاده‌های مجاز، مشروط، ممکن و یا ممنوع در حوزه یا منطقه قرار می‌گیرد. در صورت ممنوع بودن تبعاً اجازه استقرار فعالیت صادر نخواهد شد و در صورت مشروط بودن رعایت پیش شرطها الزامی است و در صورتی که فعالیت در دسته مجاز قرار گیرد باید به لایه دوم ضوابط که ضوابط مربوط به حریم‌ها و ضوابط خاص سازمان‌ها و نهادها است توجه شود و پس از رعایت ضوابط و مقررات هر دو قسمت، استقرار فعالیت صورت خواهد پذیرفت.

□ اسناد ضوابط و مقررات نحوه استفاده از اراضی محدوده گرمسیری

ضوابط و مقرراتی که در رابطه با کاربری اراضی محدوده گرمسیری ارائه می‌شوند، برپایه چند سند اصلی به شرح زیر تعیین شده‌اند:

الف- نقشه کاربری اراضی وضع موجود

این نقشه وضعیت موجود استفاده از اراضی محدوده را که براساس تصاویر ماهواره‌ای و برخی اسناد وزارت جهاد کشاورزی تهیه شده است با استفاده از علائم خاص آن نشان می‌دهد.

ب- نقشه قابلیت اراضی

این نقشه توانایی و پتانسیل بالقوه اراضی را باتوجه به ویژگی‌های فیزیوگرافی اراضی (زمین‌شناسی، توپوگرافی، خاکشناسی و پوشش گیاهی) از لحاظ امکان بهره برداری و توسعه کشاورزی و مرتعداری و قابلیت محیطی نشان می‌دهد.

ج- نقشه کاربری بهینه اراضی تهیه شده براساس قابلیت‌سنجی و ارزیابی توان زیست‌محیطی محدوده گرمسیری

این نقشه با استفاده از نقشه‌های مختلف منابع اکولوژیکی ناحیه مشتمل بر نقشه‌های طبقات ارتفاعی، منابع طبیعی (پوشش گیاهی و خاکشناسی)، شیب، شرایط اقلیمی، زمین‌شناسی، پتانسیل آبی ناحیه، قابلیت اراضی و آسیب‌پذیری و ... به منظور شناسایی توان‌های مختلف اراضی محدوده گرمسیری و تناسب کاربری‌ها تهیه شده است. از انطباق اطلاعات یاد شده با سایر عملکردهای فضایی از جمله اراضی شهری و روستایی، نقش عملکردی مرکزیت‌ها و حرایم طبیعی و مصنوع و ... سند نهایی و پیشنهادی منطقه‌بندی کاربری اراضی محدوده گرمسیری به منظور تبیین انواع کاربری‌های بهینه اراضی و توسعه‌های شهری و روستایی به دست می‌آید.

□ ضوابط تدقیق منطقه‌بندی

هدف اصلی از ضوابط تدقیق منطقه‌بندی مشخص کردن وضعیت فعالیت‌ها و کاربری‌هایی است که در مرز مناطق و یا در محدوده‌های داخل مناطق واقع شده و دارای ویژگی‌های متفاوتی هستند. در تدقیق منطقه‌بندی همپوشی حوزه‌ها و فعالیت‌ها بسیار اهمیت دارد. زیرا در نتیجه تداخل و تزامم فعالیت‌ها و کاربری‌ها در حوزه‌های مختلف مسائل و مشکلاتی بوجود می‌آید که حل آنها هزینه‌های زیادی را تحمیل می‌کند و یا اصولاً غیرقابل حل می‌باشد. بنابراین قبل از هر چیز توجه به هماهنگی و همسویی و عدم مغایرت فعالیت‌ها و کاربری‌ها در حوزه‌های مختلف ضروری است تا بتوان متناسب با آن بهره‌وری بهینه از کاربری‌ها و فعالیت‌ها را با کمترین آثار سوء زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی،

فرهنگی در دستور کار قرار داد و تعادل فضایی مناسب و معقول را میان آنها برقرار کرده و در نهایت در جهت برنامه‌ریزی اصولی مبنی بر توسعه پایدار حرکت کرد.*

□ عوامل مؤثر در تدقیق منطقه‌بندی

عوامل بسیاری در تدقیق منطقه بندی دخالت دارند که متناسب با حوزه‌ها و نوع فعالیت و میزان اهمیت آنها در هر مورد خاص متفاوت می‌باشد. اما به طور کلی می‌توان آنها را به شرح زیر دسته‌بندی نمود:

الف- حوزه‌های اساس و غیراساس

ب- اولویت و اهمیت فعالیت‌ها در حوزه‌ها

ج- مجاز یا غیرمجاز بودن فعالیت‌ها در حوزه‌ها

د- همپوشی حوزه‌ها

الف- حوزه‌های اساس و غیراساس

در تدقیق منطقه‌بندی یکی از عوامل اساسی و عمده تفکیک حوزه‌های اساس و غیراساس می‌باشد. بدین معنا که تمام حوزه‌ها را می‌توان به دو گروه اساس و غیراساس تقسیم کرد. براین مبنا حوزه‌های اساس حوزه‌هایی هستند که ضوابط تدقیق منطقه‌بندی را باید براساس الزامات آنها تعریف کرد و ساماندهی ناحیه باید به گونه‌ای انجام شود که این حوزه‌ها حفظ شده و هرگونه فعالیت مغایر با آنها ممنوع باشد.

حوزه‌های اساس شامل حوزه‌های مناسب کشت آبی (اراضی مرغوب کشاورزی)، منابع آب (زیرزمینی و سطحی)، حوزه‌های زیست محیطی (مناطق حفاظت شده و ...) پهنه‌های خطر (زمین لرزه، سیل، رانش زمین و حرکات دامنه‌ای و غیره) و حوزه‌های فرهنگی- تاریخی (میراث فرهنگی و ...) می‌باشد.

بنابراین در تمام برنامه‌ریزی‌ها رعایت الزامات آن ضروری است. به عبارت دیگر هرگونه برنامه‌ریزی باید مبتنی بر حفظ زمین‌های مرغوب کشاورزی، محیط‌زیست، میراث فرهنگی- تاریخی، منابع آب و دوری از پهنه‌های خطر باشد و تمام فعالیت‌ها باید به گونه‌ای ساماندهی شود که این حوزه‌ها حفظ شده و هیچ‌گونه فعالیت مغایری در آنها صورت نگیرد که به آنها صدمه وارد سازد.

* ضوابط تدقیق منطقه‌بندی کاربری اراضی در مناطق مناسب برای کاربری‌های کشاورزی، مرتعداری، آبی‌پروری، مناطق حفاظت شده، مناطق مناسب جنگلداری در انتهای گزارش ضمیمه شماره یک آورده شده است.

ب- اولویت و اهمیت فعالیتها در حوزهها

میزان اهمیت و اولویت فعالیتها در حوزهها نیز یکی از عوامل مؤثر در تدقیق منطقه‌بندی است یعنی در هر حوزه خاص هرچقدر درجه عملکرد آن فعالیت در حوزه اهمیت بیشتری داشته باشد به همان میزان در اولویت قرار خواهد گرفت. به عنوان مثال در کشاورزی آبی یا دیم بودن و درجه‌بندی آنها ملاک میزان مرغوبیت و اولویت آنها خواهد بود و یا در حوزه مراتع و جنگلها نیز درجه میزان اهمیت و بازدهی آنها می‌تواند مبنای اهمیت و اولویت آنها باشد.

ج- مجاز یا غیرمجاز بودن فعالیتها در حوزهها

علاوه بر نوع عملکرد و میزان اهمیت و درجه اولویت فعالیت و حوزهها می‌توان فعالیتها را در حوزههای مختلف از نظر مجاز یا غیرمجاز بودن آنها نیز تعریف کرد. براساس سند منطقه‌بندی کاربری اراضی انواع فعالیتهای مجاز، ممکن، مشروط و ممنوع در هر حوزه خاص مشخص شده و در نتیجه فعالیتهای غیرمرتبط و ناهماهنگ در حوزهها را می‌توان به حداقل ممکن رسانید و از تداخل و آمیختگی فعالیتهای مختلف در حوزهها جلوگیری نمود و ساماندهی فضایی فعالیتها را به شکلی بهینه به انجام رساند.

د- همپوشی حوزهها

یکی از عوامل بسیار مهم و اثرگذار در تدقیق منطقه‌بندی شناخت و درک واقعی از حوزهها، فعالیتها و همپوشی عملکردی آنهاست و هر قدر این شناخت و درک واقعی‌تر و درست‌تر باشد، ارائه راه‌حلها و ساماندهی فعالیتها و حوزهها نیز واقعی‌تر و بهتر صورت خواهد گرفت.

برای رسیدن به هدف، در مبحث مطالعات وضع موجود، تجزیه و تحلیل و ارزیابی توان اکولوژیک ضمن آشنایی با کاربری اراضی و تدقیق حوزههای عملکردی در پهنه سرزمین تفاوتها و تشابهات براساس نوع عملکرد و ساختار بهینه آن مشخص و پیشنهاد گردید و برای اجرای پروژهها و طرحهای موضوعی براساس نقشه‌های بزرگ مقیاس و تدقیق نوع کاربری موجود و قابلیت اراضی به ایجاد فعالیت و عملکرد مناسب اقدام نمود.

□ تعریف فعالیت‌ها

فعالیت‌ها از نظر وضعیت مجاز، ممکن و غیرمجاز (ممنوع) و مشروط به تحقق مواردی در حوزه‌های مختلف تعریف می‌گردد. این تعاریف به شرح زیر اعلام می‌گردد.

• فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در واقع اصلی‌ترین فعالیتی است که در یک حوزه قابل تحقق و انجام است و اصالت و عملکرد حوزه به این فعالیت بستگی دارد. بعنوان مثال فعالیت‌های کشاورزی در حوزه کشاورزی، ترمیم و توسعه پوشش گیاهی در حوزه مرتعی و بهره‌برداری خاص از اراضی براساس حجم و توان و ظرفیت حوزه را می‌توان نام برد.

• فعالیت ممکن

فعالیت ممکن در یک حوزه فعالیتی است که به عنوان عملکرد و توان اصلی آن حوزه محسوب نمی‌شود لیکن انجام و تحقق آن امکان‌پذیر خواهد بود، توسعه صنعتی در اراضی کشاورزی کم بازده و مراتع نامرغوب و حتی ایجاد زمینه‌های بهره‌برداری از صنایع تبدیلی کشاورزی از این دسته فعالیت‌ها می‌باشند.

• فعالیت مشروط

فعالیت مشروط فعالیتی است که تحقق و انجام آن مشروط به در نظر گرفتن پاره‌ای محدودیت‌ها و انجام شرایطی خواهد بود و یا از نظر بهره‌برداری صرفاً در مدت زمان خاصی قابل انجام باشد، مانند رعایت حریم‌های طبیعی و انسان‌ساخت در فعالیت‌های مختلف و یا فعالیت‌های گردشگری در حوزه‌های طبیعی و انسان‌ساخت (میراث فرهنگی) و غیره.

• فعالیت ممنوع

فعالیت ممنوع در مواردی اعلام می‌گردد که به دلایل مختلف همچون آسیب رساندن به اساس فعالیت حوزه‌ها و مغایرت با عملکردها و ایجاد کاهش در رشد حوزه‌ها نقش اساسی داشته و مهمتر از همه با قوانین و مقررات تضاد شدید داشته باشد، از این رو ایجاد و تحقق آن ممنوع اعلام می‌گردد. به عنوان مثال ایجاد فعالیت‌های صنعتی در اراضی کشاورزی درجه ۱، ۲ و یا فعالیت‌های غیرهمگن در حوزه‌های میراث فرهنگی و گردشگری، ایجاد سازه‌هایی در حریم رودخانه، مسیل و ... فعالیت ممنوع قلمداد می‌شود.

۴-۱-۳-۲- تدوین معیارها و شاخص‌های انواع کاربری‌ها و منطقه‌بندی کاربری زمین در طرح محدوده گرمسیری به طور کلی محدوده گرمسیری در استان‌های کرمانشاه و ایلام به لحاظ منطقه‌بندی کاربری زمین براساس قابلیت‌های کالبدی و کارکردی- مدیریتی شامل حوزه‌های کشاورزی، مرتعی و جنگلی، حوزه‌های مناسب آبخیزداری، مناطق حفاظت شده زیست محیطی، میراث فرهنگی و تاریخی، حوزه‌های زیستی، حوزه‌های صنعتی، معدنی، اکوسیستم‌های آبی، حوزه ویژه سامانه انتقال آب، حوزه اراضی دشت‌های گرمسیری، چشم‌اندازهای زیبا، مناطق دارای قابلیت گردشگری، حوزه مناطق خطر و آسیب‌پذیر، حوزه پایانه‌ها و حوزه تأسیسات منطقه‌ای و بالاخره حوزه حریم‌ها می‌باشد. ابتدا به تعریف هر یک از حوزه‌ها پرداخته می‌شود و سپس ضوابط و مقررات موجود در آن و در ادامه معیارها و شاخص‌های انواع کاربری‌ها در حوزه‌ها باتوجه به استفاده‌های مجاز، غیرمجاز، مشروط و ممنوع مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۴-۱-۳-۳- حوزه‌بندی کاربری اراضی (منطقه‌بندی) و تدوین ضوابط و مقررات منطقه‌بندی

۴-۱-۳-۳-۱- حوزه کشاورزی

حوزه کشاورزی شامل نواحی است که دارای نظام و ساختار کشاورزی است و مهمترین فعالیت‌هایی که در آن صورت می‌گیرد را می‌توان به فعالیت‌های زراعی، باغداری، دامداری، دامپروری و فعالیت‌های وابسته به آن اختصاص داد. براساس اسناد منطقه‌بندی کاربری اراضی، حوزه کشاورزی به پهنه‌های زیر تقسیم می‌گردد:

الف- اراضی کشاورزی درجه ۱ با قابلیت آبی مناسب و باغات و شالیکاری که به منظور فعالیت کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرند و فقط ایجاد راه، خطوط لوله، گاز، تلفن، برق مشروط به رعایت ضوابط و مقررات وزارت جهاد کشاورزی در آنها مجاز است.

ب- اراضی کشاورزی درجه ۲ که شامل اراضی با محدودیت زهکشی و سیلگیری و بافت سطحی سنگین خاک می‌باشد و به منظور کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرد و ضوابط و مقررات وزارت جهاد کشاورزی باید در مورد آن رعایت شود.

ج- اراضی کشاورزی درجه ۳ شامل مخلوط کشاورزی دیم، اراضی داخل دره‌های رودخانه‌ای و کوهستانی و زراعت باغ است. این اراضی در شرایط خاص با هماهنگی سازمان کشاورزی قابل بررسی برای توسعه شهری و روستایی و صنایع (استفاده مشروط) خواهد بود.

د- اراضی درجات ۴ الی ۷

- این اراضی بعلت محدودیت‌های جنس، بافت و ساختمان خاک، میزان شیب و ... امکان بهره‌برداری کشاورزی مانند اراضی درجه‌های ۱، ۲ و ۳ را نداشته و عموماً برای مرتعداری با درجه‌های مختلف و در پاره‌ای موارد دیم کاری، باغداری و فعالیت‌های دامداری، مرغداری و زنبورداری که در ادامه فعالیت‌های کشاورزی است مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- ضوابط و مقررات کلی در حوزه کشاورزی به شرح زیر می‌باشد:
- هرگونه ساخت و ساز در این حوزه تابع قوانین خاص کشاورزی است و براساس زمینه کشاورزی موارد تقسیم‌بندی و تعیین می‌گردد.
 - تبدیل اراضی جنگلی، زراعی آبی (با هر درجه‌ای) به کاربری‌های مسکونی و صنعتی و توسعه شهری و صنعتی و خدماتی ممنوع است.
 - تشخیص درجه و کیفیت اراضی کشاورزی با سازمان جهاد کشاورزی است و کسب نظر از این سازمان همواره قابل توجه و الزامی است.
 - استفاده از اراضی کشاورزی برای استفاده‌های مسکونی و صنعتی صرفاً تابع درجه و کیفیت زمین نمی‌باشد. بلکه این اراضی در نقشه حوزه‌بندی نواحی مربوطه و یا طرح محدوده گرمسیری باید در حوزه مسکونی و صنعتی و خدماتی قرار گرفته باشند. بنابراین احداث کاربری مسکونی و صنعتی صرفاً در حوزه‌های پیشنهادی طرح‌های مذکور مجاز می‌باشد.
 - در صورتی که علاوه بر حوزه‌های پیشنهادی در طرح عمران ناحیه و یا طرح محدوده گرمسیری، نیاز به استفاده مناسب جهت توسعه مسکونی و صنعتی و خدماتی در اراضی خارج از حوزه‌ها باشد، هرگونه احداث در اراضی مناسب برای توسعه مسکونی و صنعتی و خدماتی با تأیید سازمان جهاد کشاورزی و با کسب مجوز از کارگروه شهرسازی و معماری ممکن خواهد بود. در این مورد اولویت با استفاده از اراضی دیم و مراتع غیرقابل توسعه می‌باشد.
 - هرگونه احداث ساختمان و تأسیساتی که موجب تضعیف اساس فعالیت‌های کشاورزی و دامداری شود نظیر فعالیت‌های صنعتی، مسکونی، خدماتی در حوزه‌های کشاورزی ممنوع است.
 - احداث صنایع تبدیلی و وابسته به کشاورزی در اراضی کشاورزی درجه یک و دو و اراضی آبی مجاز نمی‌باشد و صرفاً در نقاط مورد تأیید سازمان جهاد کشاورزی مجاز خواهد بود.
 - تجمیع اراضی کشاورزی و تبدیل واحدهای زراعی کوچک به واحدهای بزرگ توصیه می‌گردد.

- ایجاد تأسیسات گردشگری در حوزه کشاورزی به شرطی مجاز است که از سطح اراضی کشاورزی کاسته نشود و به اساس عناصر اصلی سیستم نیز لطمه‌ای وارد نشود. در این صورت ایجاد اینگونه تأسیسات پس از اخذ تأیید سازمان جهاد کشاورزی و با کسب مجوز از کارگروه شهرسازی و معماری ممکن خواهد بود.

□ نحوه عملکرد و ضوابط فعالیتی در حوزه کشاورزی

وجه غالب فعالیت در حوزه‌های کشاورزی زراعت آبی است و در مواردی براساس مطالعات دقیق شیب، جنس خاک و پتانسیل‌های بالقوه آبی در آن، قابلیت تبدیل به کشت آبی را دارند، از این رو فعالیت مجاز، غیرمجاز (ممنوع)، مشروط و ممکن در این حوزه به شرح زیر می‌باشد.

الف- فعالیت مجاز

در این حوزه فعالیت مجاز صرفاً کشت و زرع است، احداث واحدهای مسکونی محصور حداکثر به میزان ۱۰۰ مترمربع زیربنا بعنوان خانه باغ، مجاز است.

ب- فعالیت ممکن

فعالیت‌های ممکن در این حوزه شامل باغداری، احداث گلخانه‌های کشت فشرده و ایجاد خطوط شبکه تأسیسات زیربنایی مانند آب و برق و راه دسترسی به اراضی می‌باشد.

ج- فعالیت مشروط

ایجاد تأسیساتی مانند فاضلاب و توسعه اضطراری شهری و روستائی در این اراضی منوط به مطالعات توجیهی کافی و تصویب در کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی می‌باشد.

د- فعالیت ممنوع

فعالیت‌های ممنوع در این حوزه شامل هرگونه تبدیل و تغییر کاربری و توسعه صنعتی، خدماتی و هرگونه فعالیت غیرکشاورزی است که سبب تخریب اراضی می‌شود، از جمله برداشت شن و ماسه و فعالیت‌های معدنی در اراضی کشاورزی را می‌توان نام برد. در این حوزه در سطح طرح محدوده گرمسیری نکات زیر دارای اهمیت است:

- توسعه شهرهای واقع در طرح محدوده گرمسیری، توسعه صنایع پراکنده در دشت‌های موجود در سطح محدوده و ایجاد هر نوع کارخانه با مواد شیمیایی از جمله روغن‌ها، پلاستیک‌سازی، رنگسازی و غیره در اراضی کشاورزی و پیرامون آن ممنوع است.
- استقرار صنایع در اراضی این حوزه در محدوده شهرها و شهرستان‌های محدوده گرمسیری تنها در چارچوب تعیین شده در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی، طرح‌های جامع و یا طرح‌های هادی مصوب آنها امکان‌پذیر خواهد بود.
- استقرار هرگونه فعالیت غیرکشاورزی و بویژه صنعتی در شهرها و روستاهای مراکز منظومه، مجموعه و حوزه و حتی روستاهای کوچک هماهنگ با طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی و براساس طرح‌های جامع و یا طرح‌های هادی آنها خواهد بود.
- هرگونه احداث و توسعه صنایع به شکل منفرد و پراکنده در حوزه کشاورزی در سطح محدوده گرمسیری ممنوع خواهد بود.

۴-۱-۳-۲- حوزه اراضی مرتعی و جنگلی

- مناطق مرتعی و جنگلی، حوزه‌هایی هستند که عموماً جزو منابع طبیعی محسوب می‌شوند و تابع قوانین و مقررات مربوط به حفاظت و احیای جنگل‌ها و مراتع می‌باشند. در این مناطق طرح‌های آبخیزداری، طرح‌های مربوط به حفظ مراتع و جنگل‌ها، جنگلکاری مصنوعی و طرح‌های طوبی به اجرا در می‌آید.
- همچنین در قسمت‌های مرتعی و در محل‌های تعیین شده چرای دام و برداشت علوفه انجام می‌شود. نحوه استفاده از اراضی در مناطق مرتعی و جنگلی به شرح زیر می‌باشد:
- تغییر کاربری مناطق مرتعی و جنگلی به کاربری کشاورزی و یا غیرمرتعداری مجاز نمی‌باشد. مگر مراتع و جنگل‌های تخریب شده غیرقابل بازگشت با نظر و تأیید منابع طبیعی و رعایت مقررات مربوطه.
 - استفاده از اراضی در مناطق مرتعی و جنگلی تابع ضوابط و مقررات منابع طبیعی و سازمان جنگل‌ها و مراتع و سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌باشد.
 - توسعه واحدهای دامداری جدید در اراضی مرتعی و جنگلی در مناطق حفاظت شده زیست‌محیطی ممنوع و غیرمجاز است، مگر با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست.

- تغییر کاربری اراضی مرتعی و دامنه‌ها جهت استفاده‌های مسکونی، صنعتی و خدماتی مشروط به رعایت حریم‌ها و موافقت مکتوب دستگاه‌های ذیربط و واقع بودن در حوزه مربوطه در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه و یا طرح محدوده گرمسیری خواهد بود.

- توسعه کالبدی مناطق روستایی به دامنه‌ها و اراضی مرتعی مشروط به رعایت حریم‌ها و موافقت مکتوب دستگاه‌های ذیربط و براساس طرح‌های هادی مصوب صورت می‌پذیرد.

- ایجاد واحدهای دامداری در اراضی مرتعی صرفاً با رعایت ضوابط مربوطه و قوانین و مقررات سازمان مراتع و جنگل‌ها مجاز می‌باشد.

۴-۱-۳-۳- حوزه عملکردی اراضی جنگلی و مناسب جنگل کاری

این حوزه شامل مناطق جنگلی موجود و یا پهنه‌هایی از محدوده طرح است که مناسب جنگل کاری و یا تبدیل به جنگل می‌باشد. در نقشه منطقه‌بندی کاربری اراضی عرصه‌های جنگلی و پهنه‌های مناسب جهت حفظ گونه‌های جنگلی مشخص گردیده است. انواع فعالیت‌ها در این حوزه‌ها به شرح زیر است:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در این حوزه جنگلداری و جنگل کاری است.

ب- فعالیت ممکن

فعالیت ممکن در این حوزه شامل باغداری دیم، زنبورداری، تولید گیاهان دارویی و همچنین فعالیت‌های گردشگری با تأکید بر اکوتوریسم و طبیعت گردی است.

ج- فعالیت مشروط

فعالیت‌های دامداری و دامپروری از جمله فعالیت‌های مشروط در این حوزه است که با رعایت پاره‌ای محدودیت‌ها و براساس ضوابط و مقررات ضمن اخذ استعلام و تأمین دیدگاه‌های کارشناسی و طرح توجیهی و در چارچوب ارزیابی زیست محیطی باید انجام شود.

د- فعالیت ممنوع

تهیه سوخت و تبدیل اراضی جنگلی به زراعی و هر نوع فعالیتی که باعث قطع درختان یا آسیب به آنها شود در این حوزه ممنوع است.

- هرگونه توسعه روستاها و گسترش فیزیکی شهرها و مراکز جمعیتی در اراضی جنگلی ممنوع است.
- هرگونه فعالیت مغایر با کارکرد اصلی حوزه ممنوع خواهد بود و ملاک ضوابط و مقررات سازمان حفاظت محیط‌زیست، منابع طبیعی و سازمان جنگل‌ها و مراتع خواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۴- حوزه اراضی دیم و مراتع غیرقابل توسعه

پهنه‌های این حوزه را اراضی دیم و با توان کشت گندم و جو و مراتع غیرقابل توسعه (ضعیف) تشکیل می‌دهد. انواع فعالیت‌ها در این حوزه به شرح زیر است:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در این حوزه کشاورزی دیم، مرتعداری، دامداری و دامپروری (تعریف دام) می‌باشد.

ب- فعالیت ممکن

با توجه به ویژگی خاص این اراضی و شرایط متناسب با مرغوبیت و درجه اراضی و مراتع در این حوزه فعالیت‌های باغداری، کشاورزی توأم با زنبورداری، تولید گیاهان دارویی، تحقیقات کشاورزی، ایجاد پارک‌های منطقه‌ای و گردشگری می‌تواند انجام شود.

ج- فعالیت مشروط

باتوجه به ضرورت گریز ناپذیر توسعه‌های شهری، خدمات منطقه‌ای و روستایی و توسعه صنعتی و شهرک‌سازی فعالیت در این اراضی مشروط به رعایت ضوابط و مقررات مربوطه و همچنین در مورد هریک از فعالیت‌ها و عملکردها رعایت ضوابط خاص سازمان‌های ذیربط و ذیصلاح الزامی است.

د- فعالیت ممنوع

هرگونه فعالیت مغایر با حوزه موردنظر که باعث ایجاد معضلات حاد زیست محیطی گردد ممنوع است. معیار و ملاک مغایرت نیز ضوابط و مقررات سازمان‌های ذیربط از جمله جهاد کشاورزی، محیط‌زیست و منابع طبیعی خواهد بود. در محدوده گرمسیری نکات زیر دارای اهمیت می‌باشد:

- پهنه‌هایی از محدوده که مناسب توسعه شهری و صنایع و خدمات منطقه‌ای تشخیص داده شده و در نقشه کاربری اراضی پیشنهاد گردیده است، باید در توسعه آتی مدنظر قرار گیرد، هر نوع توسعه غیرآن ممنوع می‌باشد.
- پهنه‌هایی از محدوده که مناسب توسعه صنعتی تشخیص داده شده‌اند، براساس ضوابط و مقررات تا زمان ایجاد صنایع استفاده‌های دیگری بجز کشاورزی در این حوزه‌ها ممنوع است.
- پهنه‌هایی از محدوده که مناسب شهرک‌سازی و ایجاد واحدهای جدید تشخیص داده شده‌اند، براساس طرح‌های ویژه‌ای که معرفی و تشخیص داده می‌شوند خواهد بود.
- پهنه‌هایی از محدوده که مناسب تحقیقات کشاورزی و باغ، باغداری دیم، زنبورداری و تولید گیاهان دارویی معرفی و پیشنهاد شده‌اند. براساس طرح‌های ویژه‌ای که معرفی و ارائه می‌شوند خواهد بود.
- توسعه تمام روستاها، روستاشهرها، شهرهای کوچک و بزرگ و سایر مراکز جمعیتی که در این محدوده استقرار دارند هماهنگ با طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی مربوطه و براساس طرح‌های جامع و هادی مصوب آنها خواهد بود و هرگونه توسعه غیر از آن ممنوع است.
- هرگونه فعالیت مغایر با طرح محدوده گرمسیری و یا خارج از چارچوب ضوابط و مقررات موجود و نیز ضوابط طرح‌های عمران ناحیه، جامع و هادی شهرها و روستاهای مستقر در این حوزه ممنوع خواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۵- حوزه مرتعی

فعالیت اصلی در این حوزه مرتعداری می‌باشد. فعالیت‌های مجاز یا غیرمجاز در این حوزه به شرح زیر می‌باشد:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در این حوزه مرتعداری و تقویت و توسعه مراتع و ارتقاء سطح می‌باشد.

ب- فعالیت ممکن

هر نوع فعالیت در این حوزه تابع ضوابط و مقررات سازمان حفاظت محیط‌زیست و سایر سازمان‌های ذیربط از جمله جهاد کشاورزی و منابع طبیعی خواهد بود.

ج- فعالیت مشروط

هر نوع توسعه فعالیت های همسو و هماهنگ با فعالیت اصلی این حوزه مشروط به رعایت ضوابط و مقررات سازمان های ذیربط و بویژه محیط زیست و منابع طبیعی خواهد بود. از جمله فعالیت های مشروط می توان دامداری و دامپروری را نام برد که انجام آن مشروط به حفظ مراتع و جلوگیری از چرای بی رویه دام و تخریب محیط زیست خواهد بود.

د- فعالیت ممنوع

فعالیت ممنوع شامل تمام فعالیت های مغایر حوزه و یا آسیب رساننده به حوزه که باعث تخریب و فرسایش آن می شود، از جمله چرای بی رویه، خواهد بود. در این حوزه در سطح ناحیه نکات زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

- به دلیل همپوشی این حوزه با حوزه زیست محیطی بویژه مناطق چهارگانه زیست محیطی (یکی از حوزه های اساس) تمام فعالیت هایی که در چنین مناطق با ویژگی های همپوش انجام می گیرد علاوه بر قوانین منابع طبیعی تابع ضوابط و مقررات سازمان حفاظت محیط زیست نیز خواهد بود.
در صورت همپوشی این حوزه با سایر حوزه ها علاوه بر قوانین منابع طبیعی رعایت ضوابط و مقررات سازمان های ذیربط با حوزه مورد نظر الزامی است.

- پهنه های پیشنهادی جهت توسعه شهری، صنایع و خدمات منطقه ای در این حوزه جهت توسعه آتی اولویت دارند.
- توسعه روستاها و شهرها و سایر مراکز جمعیتی واقع در این حوزه هماهنگ با طرح های بازنگری توسعه و عمران ناحیه ای و براساس ضوابط طرح های جامع و هادی مصوب خواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۶- حوزه مناسب آبخیزداری

حوزه مناسب از نظر آبخیزداری شامل اراضی بسیار پرشیب کوهستانی شمالی و شرقی محدوده گرمسیری است. این اراضی عمدتاً به علت فقر پوشش گیاهی، کمی عمق خاک، پرشیبی، فرسایش پذیری شدید و تخریب پوشش گیاهی و چرای بیش از اندازه و عدم توجه کافی دارای محدودیت های زیادی است.

همچنین بخش هایی از اراضی جنگلی به علت وجود گونه های خاص در معرض خطر و یا بهره برداری بیش از اندازه و تبدیل اراضی جنگلی به اراضی مخروطی جزو این اراضی محسوب می شوند که نیاز به حفاظت دارد. این پهنه محدوده های اراضی روستاها را شامل نمی شود.

*** فعالیت‌های مجاز**

- حفاظت خاک، آبخیزداری، جنگل کاری، بوته کاری و زنبورداری
- تأسیسات و تجهیزات خطوط انتقال آب، نیرو، انرژی، سوخت و ارتباطات (حمل و نقل)
- فعالیت‌های بخش منابع آب
- تأسیسات نظامی و امنیتی
- استخراج و بهره‌برداری از معادن موجود در این حوزه با هماهنگی سازمان جهاد کشاورزی، منابع طبیعی و کسب مجوز از مراجع ذیربط مجاز است.
- تفرجگاه متمرکز
- راه‌سازی (مشروط به داشتن مجوز از سازمان حفاظت محیط‌زیست و اداره منابع طبیعی)
- احداث جایگاه‌های سوخت‌رسانی
- استفاده از این اراضی جهت احداث باغ با دریافت مجوز از منابع طبیعی مجاز است.
- توسعه مسکونی و نواحی صنعتی کوچک در محدوده خدماتی روستاهای موجود در این حوزه با کسب مجوز از مراجع ذیربط و در چارچوب طرح مصوب مجاز است.
- تبصره ۱:** محدوده خدماتی روستا برای آن دسته از روستاهایی که دارای طرح هادی مصوب هستند و یا بعداً طرح مصوب خواهند داشت، براساس طرح مزبور تعریف می‌گردد.
- تبصره ۲:** محدوده خدماتی روستاهای فاقد طرح هادی براساس عرف محل تعیین خواهد شد.

*** فعالیت‌های مشروط**

- کاربری‌های توریسم (مشروط به داشتن مجوز از سازمان حفاظت محیط‌زیست و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری) و تفرج گسترده
- توسعه روستایی منوط به طرح‌های مصوب با اعمال مدیریت و کنترل

*** فعالیت‌های ممنوع**

- تمامی فعالیت‌های متداول به جز موارد مجاز و مشروط پیش گفته شده ممنوع است و هرگونه فعالیتی که موجب آلودگی هوای این مناطق و برهم خوردن اکوسیستم آن شود، مجاز نخواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۷- حوزه مناطق حفاظت شده زیست‌محیطی***۱- پارک‌های ملی**

- تیراندازی و شکار و صید در پارک‌های ملی ممنوع است، در موارد استثنائی طبق شرایط و مقررات فقط از طریق صدور پروانه ویژه می‌تواند انجام گیرد.
- تعلیف دام، قطع اشجار، بوته‌کنی، خارزنی، و ذغال‌گیری و به طور کلی هر عملی که موجب از بین رفتن رستنی‌ها گردد در پارک ملی ممنوع است. در موارد استثنائی در صورتی که مدیریت پارک ایجاب کند و برای حفظ و احیای پارک ضروری باشد به صورت کنترل شده می‌تواند طبق شرایطی انجام گیرد.
- هرگونه استفاده مصرفی از منابع پارک ملی ممنوع است.
- تعدیل جمعیت حیات‌وحش در پارک‌های ملی فقط از طریق مأمورین و براساس ضرورت حفظ موجودیت پارک می‌تواند صورت گیرد.
- اقدامات حمایت از پارک در صورتی که براساس ضوابط مدیریت پارک و به صورت ایجابی باشد می‌تواند در زمینه‌های زیر صورت گیرد.
- آتش‌سوزی عمدی و کنترل شده، حذف علف‌های هرز و کانون‌های آلوده (آفات و بیماری‌ها)، چرای کنترل شده، اصلاح جنگل‌ها، از بین بردن گونه‌های مهاجم زیاد شونده، کنترل برخی از گونه‌ها به نفع گونه‌های خاص دیگر، این اقدامات صرفاً در جهت کمک به بازسازی پارک برای دستیابی به شرایط طبیعی خود انجام می‌گیرد.
- آتش‌سوزی‌های طبیعی، فرسایش‌های رشد یابنده در پارک‌ها باید کنترل شوند.
- حصارکشی جز در موارد اجباری در پارک‌ها ممنوع است. مرزهای پارک از عوارض طبیعی و کاملاً واضح و روشن انتخاب شوند.
- از نفوذ آلودگی‌ها به پارک‌ها باید جلوگیری شود.

* سازمان حفاظت محیط‌زیست، دفتر حقوقی، مقررات آی.یو.سی.ان، سال ۱۳۸۰

- ایجاد آبشخور به تعداد محدود و هماهنگ با محیط طبیعی پارک مجاز است.
- بهره‌برداری از معادن در پارک‌ها ممنوع است.
- تأسیس واحدهای صنعتی و مراکز جمعیتی در جوار پارک‌ها فقط در صورت تضمین موجودیت و شرایط طبیعی پارک مجاز است.
- هرگونه امکانات، تسهیلات جاده‌کشی، تریل و ساختمان در پارک‌ها براساس طرح جامع و ضوابط آن خواهد بود.
- عبور لوله‌های نفت، گاز، ریل‌های راه‌آهن، اتوبان و غیره در پارک‌ها ممنوع است. تنها احداث آن‌گونه تسهیلات و خدمات انسان ساخت در پارک‌ها مجازند که در خدمت مدیریت پارک باشند.
- ایجاد هرگونه تسهیلات برای بازدیدکنندگان در پارک‌ها باید براساس مطالعات طرح جامع در مناطق مناسب طوری صورت گیرد که هیچ‌گونه اثری روی مجموعه طبیعی پارک نداشته باشد.

۲- منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات‌وحش

- قطع اشجار، بوته‌کشی، خارزنی، ذغالگیری، تجاوز و تخریب محیط‌زیست و به طور کلی هر عملی که موجب از بین رفتن رستنی‌ها و تغییر اکوسیستم شود ممنوع است.
- تعلیف دام فقط براساس ممیزی مراتع و تعیین ظرفیت در این دو منطقه با کنترل و نظارت مأمورین در خارج از محدوده‌های امن مجاز است.
- شکار و صید در مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات‌وحش فقط از طریق پروانه ویژه مجاز است.
- استفاده از معادن در مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات‌وحش فقط براساس موافقتنامه مورخ ۱۳۵۴ بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارت صنایع و معادن مجاز است. در این موافقتنامه صدور پروانه اکتشاف و اجازه بهره‌برداری از معادن جدید در ۴۷ منطقه ممنوع و در ۱۸ منطقه طبق ضوابط مندرج در موافقتنامه مجاز است.
- تعلیف دام در محدوده‌های امن مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات‌وحش طبق موافقتنامه مورخ ۱۳۶۲ بین سازمان حفاظت محیط‌زیست و سازمان جنگل‌ها و مراتع ممنوع است.
- بهره‌برداری از مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات‌وحش (جاده‌سازی، کانال‌کشی، احداث ساختمان، کانون‌های تولیدی، حفر چاه، کان‌کنی و ...) دارای ضوابط مشخصی نبوده و براساس ارزیابی اثرات توسعه انجام می‌گیرد و تابعی از نظارت کارشناسی است که به ندرت امکان ممنوعیت آنها فراهم می‌شود. ولی نهایت تلاش باید صورت گیرد که این نوع فعالیت‌ها محدوده‌های امن را تحت تأثیر قرار ندهند و این محدوده‌ها بلامعارض باقی بمانند.

۳- آثار طبیعی ملی

کلیه قوانین، مقررات و ممنوعیت‌های پارک‌های ملی شامل آثار طبیعی ملی نیز می‌شود. استفاده از این آثار محدود به قابلیت‌های تفسیری- آموزشی آنها است. مضافاً به اینکه به دلیل حساسیت این مناطق با دقت و احتیاط بیشتری باید طرح‌ریزی و سپس مورد استفاده قرار گیرند.

۴- قوانین مربوط به حیات وحش

- گونه‌های در خطر انقراض: یوزپلنگ، گورخر، خرس سیاه، گربه پلاس، گربه شنی، شاه روباه، روباه ترکمنی، انواع دلفین‌ها، نهنگ‌ها و گاو دریایی (دوگانگ)
- پستانداران حمایت شده: پلنگ، گوزن زرد، سیاه گوش، کاراکال، گربه جنگلی، خرس قهوه‌ای، جبیر، آهو، شوکا، مرال، انواع قوچ و میش وحشی، روباه شنی و فک
- پرندگان در خطر انقراض: پلیکان خاکستری، عروس غاز، قوی کوچک، درنای سیبری، باکلان کوچک، گیلان‌شاه خالدار، عقاب شاهی، عقاب طلایی، عقاب دریایی دم سفید، عقاب ماهی‌خوار، هما، شاهین، بحری، بالابان، لاجین، میش مرغ، هوبره، سیاه خروس، اردک سرسفید، اردک بلوطی
- پرندگان حمایت شده: پلیکان سفید، فلامینگو، درناها، قوها، حواصیل‌ها، لک‌لک‌ها، غواص‌ها، باکلان مارگردن، غاز پیشانی سفید کوچک، غاز پازرد، اردک تاجدار، اردک مرمری، اردک چشم طلایی، اردک سرسیاه، اردک دم‌دراز، مرگوس‌ها، اسکوترها، خروس کولی دشتی، بوتیمار کوچک، زنگوله بال، کبک دری، دراج جیرفتی، قرقاول، کاکایی دودی، کاکایی چشم سفید، یلوه‌حنایی، مینا، دارکوب سبز راه راه، کوکوی خالدار، پرستو، بلبل، سار صورتی، کلیه پرندگان شکاری، و گوشتخوار از قبیل سایر عقاب‌ها، بازها، قوش‌ها، قرقی‌ها، کرکس‌ها، بوف، جغدها، کورکورها، سنقرها و سارگپه‌ها.
- پرندگان غیرحمایت شده: کبک، تیهو، بلدرچین، کوکرها، ایبا، نوک‌دراز، توکا، دودوک، کشیم‌ها، سایر انواع غازها، انواع مرغابی‌ها، آنقوت، چنگر، کبوتر، فاخته، قمری، چکاوک، زردپره مزرعه، زردپره سرسیاه، سار، سهره و سایر پرندگانی که در فهرست گونه‌های حمایت شده یا در خطر انقراض نشده‌اند.
- پستانداران غیرحمایت شده: کل و بز، انواع سمور، سنجاب، سگ آبی (شنگ)، گرگ، روباه معمولی، شغل، کفتار، گراز، خرگوش، تشی، گورکن، انواع موش خرما، جوجه تیغی، رودک، نوتریا، پایکا

- خزندگان در خطر تهدید: تمساح و انواع لاک‌پشت دریایی
- خزندگان حمایت شده: وارانوس، لاک‌پشت مردابی، لاک‌پشت خاکزی، افعی شاخدار، افعی دماوندی، افعی تکابی، افعی زنجانی، کک مار، کورمار خوزستانی
- آبزیان در خطر تهدید: ماهی کورغار و آفانیوس‌های آب‌های داخلی
- آبزیان حمایت شده: ماهی قزل‌آلا خال قرمز، اردک ماهی، باربوس‌ها
- آبزیان غیرحمایت شده: ماهیان آب‌های شیرین، شور و لب شور آب‌های داخلی و مصب‌هاژ
- دوزیستان حمایت شده: سمندر جویباری، قورباغه مردابی جنگلی
- سخت‌پوستان حمایت شده: انواع خرچنگ‌ها و آرتمیا
- پروانه‌ها: هنوز به طور رسمی فهرست پروانه‌های در خطر تهدید و حمایت شده معرفی نشده‌اند هرچند فهرست اولیه آن در دفتر حقوقی در دست بررسی است.
- شکار و صید گونه‌های حیات وحش حمایت شده ممنوع بوده و مستلزم برخورداری از پروانه ویژه است.
- پروانه ویژه برای شکار و صید گونه‌های حیات‌وحش حمایت شده فقط در صورت اقتضای جمعیت آنها و صرفاً برای حفظ نسل آنها صادر می‌شود.
- پروانه ویژه برای شکار و صید گونه‌های حیات‌وحش در مناطق چهارگانه فقط در صورت اقتضای وضعیت منطقه و صرفاً برای بهبود شرایط زیستگاهی صادر می‌شود.
- پروانه صید ماهی در رودخانه‌های حفاظت شده (لار و هراز، جاجرود، کرج، سرداب رود نوشهر، رودخانه چالوس) همانند سایر زیستگاه‌های حفاظت شده فقط به خاطر مقتضیات حفظ نسل صادر می‌گردد.
- برای حیوانات قابل شکار مناطق آزاد پروانه عادی، برای زیستگاه‌های حفاظت شده پروانه ویژه و برای زیستگاه‌های آبی و مواردی که شکار و صید جنبه حرفه، کسب یا تجارت داشته باشد، پروانه انتفاعی صادر می‌شود.
- شکار و صید کلیه گونه‌های حیات‌وحش قابل شکار و صید از یک ساعت بعد از غروب آفتاب تا یک ساعت قبل از طلوع آفتاب ممنوع است (ممنوعیت زمانی).
- شکار و صید کلیه گونه‌های حیات‌وحش قابل شکار و صید از طریق اسلحه خودکار، تفنگ‌های گلوله‌زنی نیمه خودکار ممنوع است (ممنوعیت طریقی).

- شکار و صید کلیه گونه‌های حیات وحش قابل شکار از طریق استفاده از سموم، مواد منفجره، تله، دام و تور هوایی ممنوع است.

- صید آبزیان از طریق بستن سد دینامیت و جریان برق ممنوع است.

- زنده‌گیری حیات وحش قابل شکار، از بین بردن یا برداشتن تخم پرندگان، بره‌گیری موقع زایمان ممنوع است.

- ممنوعیت شکار و صید حشرات به ویژه گرده‌افشان‌ها، گونه‌های آندمیک و گونه‌هایی که ارزش تجاری دارند و خزندگان به علت اهمیت اکولوژیک در دستور کار دفتر حقوقی قرار دارد.

۵- کلیه تالاب‌های کشور جز تالاب انزلی در اختیار سازمان محیط‌زیست بوده و این سازمان ناظر بر کلیه بهره‌برداری‌های آنها است.

- هیجده تالاب بین‌المللی که در کنوانسیون رامسر به ثبت رسیده‌اند در کانون توجه سازمان قرار دارند. به این مجموعه دو تالاب دیگر نیز اضافه شده است.

- از میان مناطق تحت حفاظت ۹ منطقه به عنوان ذخیره‌گاه زیست کره به برنامه انسان و کره مسکونی اهداء شده و سازمان در مدیریت آنها به صورت ذخیره‌گاه برای تکمیل شبکه ذخیره‌گاهی جهان متعهد شده است.

۶- کشور ایران در سال ۱۳۵۵ به کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های جانوران و گیاهان وحشی در خطر انقراض (سایتیس) در سال ۱۳۵۲ به کنوانسیون تالاب‌های بین‌المللی (رامسر) در سال ۱۳۵۳ به کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان در سال ۱۳۵۸ به کنوانسیون منطقه‌ای برای همکاری درباره حمایت و توسعه محیط‌زیست دریایی و نواحی ساحلی (رآپی) در سال ۱۳۵۲ به اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (آی، یو، سی، ان) ملحق شده و از سال ۱۳۴۷ با دفتر بین‌المللی تحقیقات پرندگان آبرزی و از سال ۱۳۵۵ با شورای بین‌المللی حفاظت از پرندگان همکاری می‌کند. کشور ایران از اعضای متعهد کنوانسیون تنوع زیستی و تغییرات اقلیمی نیز به شمار می‌رود.

۴-۱-۳-۳-۸- حوزه عملکردی صنعتی *

کارکرد اصلی این حوزه تولید صنعتی و یا ارائه خدمات تولیدی و صنعتی است. بنابراین اساس حوزه بر تولید کالای صنعتی و خدمات صنعتی وابسته به آن است.

* به منظور استقرار صنایع در حوزه‌های مناسب و جلوگیری از بروز مشکلات ناشی از استقرار آنها در مراکز جمعیتی، از طرف سازمان حفاظت محیط‌زیست ضوابط و معیارهایی ارائه شده است. در ادامه این گزارش در ضمیمه شماره سه آورده شده است.

به طور کلی محل استقرار صنایع و کارخانه‌ها در شهرک‌های صنعتی است، اما برخی از صنایع بزرگ مانند کارخانه‌های سیمان و غیره نیز به طور پراکنده و منفرد در بیرون از محدوده شهرها استقرار می‌یابند. ضوابط و معیارهای سازمان حفاظت محیط‌زیست برای استقرار صنایع در حوزه‌های مناسب در ضمیمه شماره سه در ادامه آورده شده است.

فعالیت‌های مختلف در این حوزه به شرح زیر می‌باشد:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در این حوزه فعالیت‌های صنعتی- تولیدی و خدمات وابسته به آن براساس کد و یا گروه صنایع موردنظر می‌باشد.

ب- فعالیت ممکن

فعالیت‌های تجاری و بانکی، خدماتی، اداری، تأسیساتی، پذیرایی و اقامتی در حد هتل و مسافرخانه، فضای سبز و غیره در این حوزه می‌تواند صورت گیرد. لازم به توضیح است که تمام فعالیت‌های درخواستی برحسب نوع و موقعیت در طرح مصوب حوزه صنعتی باید مشخص گردند.

ج- فعالیت مشروط

فعالیت‌های مشروط در این حوزه به آن دسته از فعالیت‌ها مربوط می‌شود که به نوعی تکمیل کننده فعالیت مجاز اصلی خواهند بود مانند فعالیت سکونت (نگهبانی) که فقط برای نگهداری و حراست از تأسیسات صنعتی وجودشان لازم و ضروری است.

انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی و تأیید این مطالعات توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست ممکن می‌باشد. - در حوزه‌های مسکونی و صنعتی هرگونه استفاده از زمین ابتدا باید به تأیید مراجع ذیربط مانند جهاد کشاورزی، منابع طبیعی، شرکت‌های خدماتی (آب، برق، گاز و ...)، راه و ترابری، امور آب استان، محیط‌زیست، مسکن و شهرسازی، استانداری و کارگروه امور زیربنایی و شهرسازی برسد.

- در حوزه‌های مسکونی و صنعتی استفاده از زمین پس از تأیید مراجع ذیربط مستلزم انجام مطالعه و تهیه طرح اجرایی و تصویب آن در مراجع مربوطه می‌باشد.
- در مورد صنایع رعایت ضوابط ایجاد شهرک‌های صنعتی و مسکونی مصوب شورایی عالی شهرسازی و معماری الزامی است.
- انجام فعالیت کشاورزی و ایجاد باغ و فضای سبز در همه حوزه‌ها از جمله صنعتی مجاز است.
- در حوزه صنعتی نوع فعالیت مجاز به استقرار تابع ضوابط و کدهای ویژه زیست محیطی سازمان حفاظت محیط‌زیست خواهد بود.

د- فعالیت ممنوع

- فعالیت ممنوع در حوزه صنعتی فعالیت مسکونی و سایر فعالیت‌هایی است که با ماهیت حوزه (تولید صنعتی) مغایرت دارد و یا باعث اختلال در آن می‌شود.
- باتوجه به مطالب گفته شده در سطح محدوده گرمسیری موارد زیر اهمیت دارد.
- هرگونه ایجاد و احداث واحدهای صنعتی و کارخانه در این حوزه تابع ضوابط و مقررات مربوطه، مصوبات کارگروه امور زیربنایی و شهرسازی، ضوابط و مقررات شرکت شهرک‌های صنعتی، وزارت صنایع و معادن و سازمان حفاظت محیط‌زیست خواهد بود.
- رعایت ضوابط و مقررات حوزه‌های صنعتی در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه مربوطه الزامی است.
- احداث هرگونه کاربری خدماتی، تأسیساتی، تجاری، اداری و غیره صرفاً براساس طرح مصوب در هر مورد خاص مجاز خواهد بود.
- اجرای طرح شهرک‌های صنعتی منوط به تهیه طرح‌های مطالعاتی و تصویب آنها در کارگروه‌ها و مراجع مربوطه است.
- حوزه مناسب استقرار کارخانه‌ها و صنایع بزرگ و پهنه‌های صنعتی در سند منطقه‌بندی کاربری اراضی تعیین شده و لازم است محدوده دقیق براساس مطالعات کارشناسی و طرح‌های موضوعی تهیه و تدوین گردد.
- احداث پراکنده صنایع خارج از حوزه‌های صنعتی مشخص شده در طرح توسعه و عمران ناحیه مربوطه ممنوع است.
- احداث هر نوع فعالیت صنعتی در کنار جاده‌های اصلی تا عمق ۱۰۰ متر بعد از حریم راه ممنوع است.
- در صورتی که بنا به ضرورت‌های استراتژیک ایجاد تأسیسات و صنایع پراکنده ضرورت یابد احداث پراکنده آنها در حوزه‌های مجاز صرفاً در صورت تصویب موقعیت آن در کارگروه امور زیربنایی و شهرسازی و منوط به حفظ و رعایت ضوابط زیست‌محیطی خواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۹- حوزه حریم‌ها

حریم‌ها در طرح محدوده گرمسیری عبارتند از: حریم مسیل‌ها، رودخانه‌ها، سراب‌ها، تالاب‌ها، حریم مناطق صنعتی، حریم تأسیسات و تجهیزات ناحیه‌ای (دفن و دفع زباله، تأسیسات مربوطه و...) خطوط انتقال نیرو و انرژی، برق، گاز و نفت، حریم گسل‌های زلزله، حریم جاده‌ها و راه آهن، فرودگاه‌ها، نیروگاه‌ها و پست‌های برق فشار قوی، تأسیسات نظامی، حریم چاه‌ها و محل‌های برداشت آب از منابع آب زیرزمینی، سدها، بندها و کانال‌های آب، خطوط انتقال آب، معادن، حریم شهرها و آثار تاریخی و سایر مواردی که نیاز به رعایت حریم دارد. موارد زیر در این مورد اهمیت دارد:

- هرگونه استفاده از اراضی در حریم آثار تاریخی، فرودگاه‌ها، تأسیسات نظامی، شهرها، نیروگاه‌ها، تابع مقررات و ضوابط سازمان‌ها و نهادهای مربوطه است.

- هرگونه احداث بنا و مستحذات در حریم مسیل‌ها، رودخانه‌ها، سراب‌ها، مناطق صنعتی، حریم تأسیسات و تجهیزات ناحیه‌ای، خطوط انتقال نیرو و انرژی، برق، گاز و نفت، جاده‌ها، راه آهن، پست‌های برق فشار قوی، چاه‌ها و محل‌های برداشت آب از منابع زیرزمینی، سدها، بندها و کانال‌های آب، خطوط انتقال آب و معادن ممنوع است.

- احداث تأسیسات زیربنایی در حریم‌ها تابع قوانین خاص خود می‌باشد.

برای درک بهتر وضعیت، حریم‌ها به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم شده که براساس نوع و حوزه عملکردی و فعالیتی، وضعیت کمی و کیفی آن‌ها در ضمیمه شماره دو به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته و تشریح گردیده است.

۴-۱-۳-۳-۱۰- حوزه‌های تاریخی و فرهنگی

مناطق و حوزه‌های تاریخی و فرهنگی به دلیل آنکه جزئی از میراث فرهنگی محسوب می‌شوند دارای ارزش حفاظتی بوده و شامل تمام نقاط و حرائمی است که سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری بنام میراث فرهنگی به ثبت رسانیده و یا با ارزش اعلام کرده است. مناطق عمده تاریخی و فرهنگی که مشتمل بر تپه‌ها، کاروانسراها، مقبره، گورستان، قلعه، کاخ، آتشکده، مسجد، امامزاده و دیگر بناهای تاریخی است که از سوی سازمان میراث فرهنگی استان شناسایی و ثبت شده است.

هرگونه استفاده از اراضی این مناطق و احداث بنا در آنها تابع ضوابط و مقررات سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری است. به طور کلی توسعه کالبدی شهرها، شهرک‌ها و مناطق مسکونی روستایی در حریم ثبت شده یا تعریف شده میراث فرهنگی تابع ضوابط و قوانین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری می‌باشد.

- حوزه عملکردی تاریخی- فرهنگی (میراث فرهنگی)

این حوزه شامل تمام اماکن و آثاری است که سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به ثبت رسانده و یا با ارزش اعلام کرده است. حفظ و صیانت از این آثار مقدم بر هرگونه فعالیت دیگری خواهد بود. انواع فعالیتها در این حوزه به شرح زیر است.

الف- فعالیت مجاز

فعالیت اصلی در این حوزه انجام فعالیت‌های مربوط به میراث فرهنگی و جذب گردشگران در چارچوب ضوابط و مقررات با تأکید بر حفاظت از میراث فرهنگی است.

ب- فعالیت ممکن

فعالیت ممکن در این حوزه گردشگری و خدمات و فعالیت‌هایی است که به آثار میراث فرهنگی لطمه‌ای وارد نسازد و ضوابط و مقررات سازمان میراث فرهنگی انجام فعالیت مورد بحث را ممکن دانسته باشد. ایجاد مکان‌های خدماتی، موزه‌ها و نمایشگاه‌های موقت از این قبیل موارد می‌باشد.

ج- فعالیت مشروط

فعالیت‌هایی مانند کشاورزی، باغداری، دامداری و دامپروری و غیره مشروط و منوط به رعایت ضوابط و مقررات خاص سازمان میراث فرهنگی می‌باشد و در هر حال تشخیص میراث فرهنگی در این مورد ملاک خواهد بود.

د- فعالیت ممنوع

فعالیت‌هایی که به نحوی مغایر با کارکرد این حوزه باشد و به آن آسیب برساند مانند فعالیت‌های صنعتی در این حوزه ممنوع است.

در محدوده طرح گرمسیری و در حوزه میراث فرهنگی نکات زیر باید مورد دقت قرار گیرد:

- متناسب با اهمیت و درجه آثار میراث فرهنگی حریم آنها متفاوت است که در هر مورد ضوابط و مقررات و تشخیص سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ملاک خواهد بود.

- هرگونه توسعه کالبدی- فیزیکی شهرها و شهرک‌ها و روستاها در حریم آثار میراث فرهنگی ممنوع است.

- میزان ارتفاع مصالح و نوع معماری بناها در حواشی و اطراف آثار فرهنگی- تاریخی و میراث فرهنگی متناسب با آثار بوده و ضوابط و مقررات و یا تشخیص سازمان میراث فرهنگی ملاک می‌باشد.

- تشخیص حدود و عرصه و حریم آنها و محدوده‌های مجاز، مشروط و ممنوع فعالیت در حوزه میراث فرهنگی برعهده مجموعه میراث فرهنگی و گردشگری است و در صورت فقدان نقشه‌های مصوب محدوده و حریم آثار نظرات کارشناسی سازمان ملاک خواهد بود.
- در صورتی که در سایر حوزه‌ها براساس کاوش‌های جدید، محدوده‌های میراث فرهنگی کشف شود اولویت استفاده با اراضی میراث فرهنگی خواهد بود و براساس نظر و تشخیص سازمان میراث فرهنگی اصلاحات لازم در محیط انجام خواهد شد.

۴-۱-۳-۱۱- حوزه‌های گردشگری

- در طرح محدوده گرمسیری نواحی که جاذب گردشگری هستند جهت توسعه صنعت توریسم پیشنهاد گردید. که در این خصوص به لحاظ مسائل مربوط به گردشگری رعایت ضوابط و مقررات میراث فرهنگی و گردشگری در مورد ساخت و ساز و نحوه استفاده از اراضی در این حوزه‌ها الزامی است.
- مقررات خاص مربوط به حوزه‌های گردشگری به شرح ذیل است:
- هرگونه استفاده از اراضی در حوزه‌های گردشگری می‌بایست طی استعلام از سازمان میراث فرهنگی، گردشگری صورت پذیرد.
- هرگونه ساخت و ساز، احداث تأسیسات مربوط به گردشگری در حوزه‌های گردشگری تابع ضوابط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری است.
- تعیین حوزه‌های جدید گردشگری تابع ضوابط طرح جامع توسعه گردشگری استان‌های کرمانشاه و ایلام است.

- حوزه عملکردی گردشگری

- این حوزه معمولاً همپوش با سایر حوزه‌ها و بویژه حوزه میراث فرهنگی می‌باشد. غالباً این حوزه را نمی‌توان مجزا از سایر حوزه‌ها در نظر گرفت. اما به هر صورت در این حوزه کارکرد و فعالیت اصلی گردشگری می‌باشد. ضمن اینکه انجام سایر فعالیت‌ها (از جمله کشاورزی) نیز در این حوزه به روال طبیعی خود می‌تواند صورت گیرد. فعالیت‌های مختلف در این حوزه بدین شرح است:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت اصلی در این حوزه گردشگری است ضمن اینکه اولویت فعالیت با فعالیتهای اساس و حفظ حوزههای اساس مشترک می‌باشد و سایر فعالیتهای باید همسو و هماهنگ با آن انجام شود.

ب- فعالیت ممکن

فعالیتهای کشاورزی، دامداری و دامپروری، باغداری و توسعه و ایجاد تأسیسات زیربنایی و سایر فعالیتهایی که مغایر این حوزه نباشد می‌تواند در این حوزه انجام شود.

ج- فعالیت مشروط

انجام فعالیتهای تجاری، خدماتی، مسکونی و غیره در این حوزه مشروط و منوط به پاره‌ای محدودیتها و رعایت ضوابط و مقررات مربوطه خواهد بود.

د- فعالیت ممنوع

تمام فعالیتهایی که با کارکرد و فعالیت عمده این حوزه و یا با فعالیتهای اصلی حوزه مغایر باشد و بر آن آسیب و صدمه وارد سازد مانند فعالیتهای صنعتی ممنوع است.

به دلیل همپوشی بالای این حوزه با حوزه میراث فرهنگی بخش زیادی از این حوزه را همان آثار تاریخی و میراث فرهنگی تشکیل می‌دهد که در بخش میراث فرهنگی ذکر شده است.

- توسعه روستاها و روستاشهرها در این حوزه هماهنگ با طرحهای بازنگری توسعه و عمران نواحی و براساس طرحهای هادی آنها خواهد بود.

- هرگونه فعالیت مغایر با کارکرد اصلی این حوزه ممنوع خواهد بود و تنها فعالیتهای همسو و هماهنگ با حوزه می‌تواند انجام شود.

۴-۱-۳-۱۲- مناطق خطر و آسیب‌پذیر

مناطق خطر و آسیب‌پذیر شامل پهنه‌ها و زیرپهنه‌هایی هستند که در معرض خطرات سوانح طبیعی همچون زلزله، سیل، زمین لغزش و غیره می‌باشند. در سطح محدوده گرمسیری پهنه اصلی خطر زلزله محدوده گسل‌هایی با جهت شمال غرب به سمت جنوب شرقی بوده که بخش‌هایی از محدوده را شامل می‌گردد. این پهنه در دو منطقه خطر شامل

- پهنه خطر متوسط و پهنه خطر نسبتاً پایین قرار گرفته است. از سوی دیگر تعداد و شدت زلزله‌های اتفاق افتاده نیز این پهنه‌های خطر را به خوبی تأیید می‌کند. برای دوری از خطرات احتمالی رعایت نکات زیر ضروری است:
- در پهنه‌های خطر انجام مطالعات ریز پهنه‌ها توسط مشاوران ذیصلاح ضروری است.
 - احداث هرگونه تأسیسات توسعه شهرها و روستاها بر روی گسل‌ها ممنوع است.
 - هرگونه استفاده صنعتی یا مسکونی که نیاز به مستحذات ساختمانی دارد و نیز احداث بندها، سدها و کانال‌ها در پهنه‌های خطر صرفاً با رعایت قوانین و آیین‌نامه‌های استحکام بنا مجاز می‌باشد.
 - توسعه شهرها، شهرک‌ها و کانون‌های سکونت روستایی در حریم گسل‌ها و در پهنه‌های خطر سیل، زمین لغزش، زمین رانش و زمین ریزش ممنوع می‌باشد.
 - مکانیابی مناطق جدید مسکونی برای احداث شهرها و شهرک‌ها و همچنین مناطق و حوزه‌های دیگر در پهنه‌های خطر صرفاً با رعایت ضوابط و مقررات ایمن‌سازی برابر مقررات موجود (مقررات ملی ساختمان) امکان‌پذیر می‌باشد.
 - احداث جاده‌ها و پل‌ها و سایر مستحذات در پهنه‌های آسیب‌پذیر و خطر با رعایت آیین‌نامه‌های استحکام بنا مجاز می‌باشد.
 - تمامی ساخت و سازها بویژه مسکونی در سطح محدوده گرمسیری باید متناسب با خطر لرزه‌خیزی آنها و رعایت ضوابط مقاوم‌سازی انجام گیرد.

- حوزه عملکردی مناطق خطر و آسیب‌پذیر

- این حوزه یکی از حوزه‌های اصلی و اساسی است و در هر شرایطی اصل بر رعایت حریم‌ها و دوری از پهنه‌های خطر و یا کاهش میزان خسارات ناشی از آن می‌باشد.
- گسل‌ها و مناطق خطر وقوع زمین‌لرزه، پهنه‌های مستعد سیلاب، رانش زمین و حرکات دامنه‌ای مانند زمین لغزش و ریزش از جمله مناطق خطر محسوب می‌شوند.
- در محدوده طرح گرمسیری از نظر خطر زمین‌لرزه پهنه‌های با خطر متوسط و نسبتاً پایین وجود دارد. پهنه اصلی خطر زمین‌لرزه در محدوده گسل‌هایی با جهت شمال غربی - جنوب شرقی قرار دارد که وقوع زمین‌لرزه‌های تاریخی نیز این مسئله را تأیید می‌کند. رعایت حریم مسیل‌ها، رودخانه‌ها، تالاب‌ها، مناطق صنعتی، تأسیسات و تجهیزات، راه‌ها، نیروگاه‌ها و پست‌های فشار قوی، تأسیسات نظامی، سدها و چاه‌ها، کانال‌های آب، لوله‌های گاز و نفت، تأسیسات برق و حریم آثار فرهنگی - تاریخی و غیره نیز طبق ضوابط و مقررات مربوطه الزمی است.

درخصوص این حوزه‌ها نکات زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

- هرگونه توسعه و گسترش ساختمان‌ها و تأسیسات در پهنه‌های خطر مستلزم رعایت ضوابط مقاوم‌سازی طبق آیین‌نامه‌های مربوطه می‌باشد.
- هرگونه ساخت و ساز در مسیر و روی گسل‌های شناخته شده ممنوع است.
- انجام مطالعات پهنه‌بندی دقیق‌تر خطر و ریز پهنه‌بندی در این حوزه الزامی است.
- احداث تأسیسات زیربنایی در پهنه‌های خطر با رعایت ضوابط و مقررات مربوطه خواهد بود.
- ایجاد نقاط امن شهری در همه شهرهای واقع در پهنه خطر الزامی است. این مکان‌ها با همکاری شهرداری و هلال احمر ایجاد خواهند شد.
- انجام مطالعات امکان‌سنجی، مقاوم‌سازی ابنیه در روستاهای واقع در پهنه خطر زمین لرزه توسط بنیاد مسکن ضروری است.

۴-۱-۳-۳-۱۳- حوزه منابع آب

این حوزه خود شامل زیرحوزه آب‌های سطحی، زیرزمینی و آبخیزداری بوده که در زیر به تفکیک بیان می‌شود:

۴-۱-۳-۳-۱۳-۱- حوزه آبهای سطحی شامل رودخانه‌ها، سراب‌ها و تالاب‌ها

- حوزه‌های آب‌های سطحی محدوده گرمسیری از مناطق زیبا و اکوسیستم‌های طبیعی محسوب می‌شود. بنابراین رعایت حرایم این حوزه‌ها و جلوگیری از ساخت و سازها و دخل و تصرف در حریم آن ضروری است. این حوزه در سطح محدوده گرمسیری به عنوان حوزه‌های گردشگری معرفی شده‌اند.
- هرگونه استفاده از اراضی حریم حوزه‌های آب‌های سطحی فوق‌الذکر برای خلق چشم‌اندازها، احداث پارک و فضای سبز و یا موارد مشابه به غیر از ساخت ابنیه و تأسیسات می‌بایست با استعلام از امور آب استان، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام پذیرد.
- هرگونه ساخت و ساز در حریم حوزه‌های آب‌های سطحی فوق‌الذکر ممنوع می‌باشد.
- احداث پل‌ها و ابنیه راه در مسیر رودخانه‌ها و یا در جاهایی که مسیر آنها را قطع کند تنها با رعایت ضوابط سازمان‌های مربوطه به ویژه سازمان حفاظت محیط‌زیست مجاز خواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۱۳-۲- حوزه‌های آب‌های زیرزمینی

حوزه‌هایی هستند که هرگونه احداث در آنها سلامت مخازن زیرزمینی را به خطر می‌اندازد. اغلب دشت‌های محدوده گرمسیری دارای ذخایر زیرزمینی آب هستند که توسعه مسکونی و صنعتی ذخائر زیرزمینی را به خطر می‌اندازد. آب‌های زیرزمینی جزو ذخائر و منابع حیاتی عمران نواحی بوده که دارای اهمیت حیاتی می‌باشند. بنابراین رعایت قوانین و مقررات مربوطه در بهره‌برداری از آنها لازم است. در این ارتباط استفاده از اراضی نزدیک به سفره‌های آب زیرزمینی تابع قوانین مربوط به سازمان‌های آب منطقه‌ای و محیط‌زیست خواهد بود.

- حوزه عملکردی منابع آب

این حوزه نیز از حوزه‌های اساسی می‌باشد که حفظ و بهره‌برداری بهینه از آن در هر شرایطی اولویت دارد و در همپوشی با سایر حوزه‌ها و فعالیت‌ها اصل بر حفظ و نگهداری منابع آب خواهد بود. بنابراین استفاده منطقی و معقول از منابع آب باید سرلوحه کارها قرار گیرد. فعالیت‌های مختلفی در این حوزه با توجه به همپوشی آن با سایر حوزه‌ها انجام می‌شود. گستردگی و وسعت این حوزه زیرحوزه‌هایی را در آن نشان می‌دهد:

- حوزه آب‌های سطحی

حوزه آب‌های سطحی با سایر حوزه‌ها متناسب با شرایط محیط همپوشی دارد و در واقع بخشی از اکوسیستم‌های طبیعی ناحیه به شمار می‌رود و شامل رودخانه‌ها، تالاب‌ها و سایر منابع سطحی می‌باشد.

- حوزه آب‌های زیرزمینی

این حوزه هم بخش دیگری از منابع آب می‌باشد و شامل سفره‌های آب زیرزمینی، قنات، چاه‌ها و چشمه‌ها و سایر منابع آب زیرزمینی می‌باشد.

انواع فعالیت‌ها در حوزه منابع آب به شرح زیر می‌باشد:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در این حوزه بهره‌برداری بهینه و منطقی از آب‌های سطحی و زیرزمینی است.

ب- فعالیت ممکن

در این حوزه فعالیت‌های کشاورزی، باغداری، دامداری و دامپروری و سایر فعالیت‌های مغایر می‌تواند انجام شود که این فعالیت‌ها مشروط به کنترل هرگونه آلودگی و اختلال در مصارف آب توسط سازمان‌های مسئول است.

ج- فعالیت مشروط

برخی فعالیت‌ها مانند فعالیت‌های صنعتی مشروط و منوط به حفظ منابع آب و جلوگیری از آلودگی آن می‌باشد.

د- فعالیت ممنوع

- هرگونه ساخت و ساز در حریم آب‌های سطحی ممنوع است.
- انجام هرگونه فعالیتی که سبب آلودگی منابع آب اعم از سطحی و زیرزمینی شود ممنوع می‌باشد.
- احداث تأسیسات زیربنایی در حوزه آب‌های سطحی با رعایت ضوابط و مقررات مربوطه می‌باشد.

۴-۱-۳-۳-۱۴- حوزه‌های معدنی

معادن به عنوان ذخایر و منابع قابل استفاده و تجدیدنپذیر در توسعه و عمران یک محدوده اهمیت اساسی دارند. استفاده از معادن، تابع قوانین و مقررات سازمان‌های ذیصلاح همچون سازمان صنایع و معادن، سازمان حفاظت محیط‌زیست و ... می‌باشد.

- چنانچه حوزه‌های معدنی در کاربری‌های پایه و اصلی واقع باشند اولویت در استفاده از این حوزه‌ها با کاربری پایه است. نظیر حوزه‌های کشاورزی و حوزه‌های محیط‌زیستی.

- چنانچه حوزه‌های معدنی در کاربری‌های غیراساسی واقع باشند، اولویت استفاده از این حوزه‌ها با استفاده‌های معدنی است.

- هرگونه استفاده، استخراج و بهره‌برداری از معادن در حوزه‌های معدنی منوط به کسب مجوز از سازمان‌های ذیربط خواهد بود.

- حوزه عملکردی معدنی

این حوزه به عنوان منبع و محل ذخیره منابع تجدیدنپذیر اهمیت دارد و کارکرد اصلی آن استخراج می‌باشد. بنابراین بهره‌برداری بهینه با کمترین مسائل و مشکلات زیست‌محیطی و تداخل و تزاخم با سایر فعالیت‌ها جهت ساماندهی آن در جهت توسعه پایدار باید در دستور کار قرار گیرد.

فعالیت‌های مختلف در این حوزه به شرح زیر است:

الف- فعالیت مجاز

فعالیت مجاز در این حوزه شامل کلیه عملیات استخراج معدن می‌باشد. همچنین تأسیسات زیربنایی نیز جزو فعالیت‌های مجاز این حوزه به شمار می‌رود.

ب- فعالیت ممکن

فعالیت‌هایی که با کارکرد و ماهیت اصلی حوزه مغایرت نداشته باشد می‌تواند در این حوزه انجام شود، مانند فعالیت‌های کشاورزی، دامداری و دامپروری، گردشگری و غیره.

ج- فعالیت مشروط

در صورت همپوشی این حوزه با حوزه‌های پایه اساس اولویت با فعالیت اصلی است و انجام فعالیت استخراج مشروط و منوط به حفظ حوزه اصلی و پایه خواهد بود. اما اگر این حوزه با حوزه‌های غیراساس همپوشی داشته باشد اولویت فعالیت با حوزه معدنی می‌باشد و فعالیت‌های دیگر مشروط و منوط به رعایت این اولویت می‌باشد.

د- فعالیت ممنوع

فعالیت ممنوع در این حوزه فعالیت‌هایی است که با حوزه مغایرت دارد مانند فعالیت مسکونی.

- هرگونه استخراج و بهره‌برداری در این حوزه منوط و مشروط به رعایت ضوابط و مقررات سازمان حفاظت محیط‌زیست و سایر سازمان‌های ذیربط خواهد بود.
- هرگونه پروانه اکتشاف و اجازه بهره‌برداری جدید در مناطق حفاظت شده زیست محیطی و حوزه‌های میراث فرهنگی ممنوع است.
- هرگونه صدور پروانه بهره‌برداری از معادن محدوده گرمسیری منوط به انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی است.

۴-۱-۳-۳-۱۵- حوزه پایانه‌ها

این حوزه در طرح محدوده گرمسیری دارای عملکرد ناحیه‌ای و منطقه‌ای می‌باشد و شامل فرودگاه، پایانه راه آهن، ترمینال و پایانه مسافری و پایانه حمل بار و همچنین واحدهای خدمات رفاهی (بین‌راهی) است.

۴-۱-۳-۳-۱-۱۵-۱- فرودگاهها

به طور کلی در این اراضی هرگونه استفاده از آن تابع ضوابط و مقررات سازمان هواپیمایی کشور می‌باشد و هرگونه دخل و تصرف در آن ممنوع و در موارد خاص منوط به کسب مجوز از سازمان مربوطه می‌باشد.

۴-۱-۳-۳-۲- پایانه راه آهن

به طور کلی در حال حاضر در محدوده گرمسیری خدمات و سرویس‌دهی راه آهن وجود ندارد، ولی مسیر راه آهن کرمانشاه- خسروی در دست اجرا می‌باشد که موقعیت آن در نقشه محدوده گرمسیری نمایش داده شده است. از این رو در صورت احداث خطوط راه آهن و تأسیسات جانبی آن، حفظ حریم‌های اطراف تأسیسات و همچنین خطوط راه آهن الزامی است. لازم به ذکر است که طرح ایجاد خطوط راه آهن کرمانشاه- ایلام و اندیمشک- ایلام تهیه شده ولی فعلاً در برنامه اجرائی قرار ندارند. مسیر پیشنهادی این خطوط در نقشه‌های محدوده گرمسیری نمایش داده شده است.

۴-۱-۳-۳-۳- پایانه‌های مسافری

در شهرهای اصلی محدوده گرمسیری پایانه‌های مسافری وجود دارد، و لیکن باتوجه به توسعه‌های آتی و تأکید بر ارتباطات فرامنطقه‌ای بویژه اعزام زائران به عتبات عالیات و همچنین ترانزیت کالا و امر صادرات و واردات لازم است کلیه نقاط شهری محدوده گرمسیری نسبت به توسعه و تجهیز مرکز حمل و نقل و پایانه‌های مسافربری مناسب اقدام نمایند. این توسعه براساس نیازسنجی در طرح‌های توسعه و عمران (جامع) شهرهای ذیربط به عنوان یک نیاز ضروری می‌بایست دیده شود.

لازم به ذکر است که طبق ضوابط طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی در محدوده گرمسیری، ایجاد ترمینال‌های جدید در حریم شهر، مطابق ضوابط سازمان کل حمل و نقل و پایانه‌های استان پیش‌بینی شده است. ایجاد و توسعه ترمینال‌های جدید در محدوده قانونی شهرهای جدید محدوده گرمسیری تابع پیشنهادات طرح‌های جامع و تفصیلی هر شهر می‌باشد. همچنین رعایت ضوابط ترافیکی در ورودی و خروجی ترمینال‌ها ضروری است.

۴-۱-۳-۳-۴- پایانه حمل بار

اکثر شهرهای واقع در محدوده گرمسیری فاقد پایانه حمل بار هستند. تنها پایانه حمل بار تقریباً استاندارد، پایانه‌های شهرهای اسلام آبادغرب و ایلام می‌باشد. پایانه‌های حمل بار پیشنهادی در محدوده شهرهای محدوده گرمسیری که

عمدتاً در طرح‌های توسعه و عمران (جامع) شهر تعیین می‌شود می‌بایست در نواحی کارگاهی هر شهر ایجاد شوند. همچنین در صورت توسعه و یا ایجاد پایانه‌های جدید بار در حریم شهرها، می‌بایست در محل‌های پیشنهادی طرح‌های جامع شهرها و یا در اراضی تأسیسات منطقه‌ای طبق نقشه منطقه‌بندی ایجاد شوند.

۴-۱-۳-۳-۱۵-۵- واحدهای رفاهی خدماتی

تنها واحد خدمات رفاهی در محدوده گرمسیری، واحدهای مستقر در بزرگراه کربلا می‌باشد. مکان این واحدها در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی واقع در محدوده گرمسیری پیش‌بینی شده است و ضرورت دارد تسهیلات خدماتی- رفاهی در مسیر بزرگراه‌ها در فواصل لازم تعیین و نیازهای موجود برطرف شود. همچنین برای دفع فاضلاب این واحدها با ایجاد سپتیک و انتقال پساب آن به مجاری مطمئن اقدام لازم صورت پذیرد. در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی محدوده گرمسیری پیشنهاد شده براساس ضوابط و مقررات و طبق مقیاس عملکردی نسبت به تجهیز چنین واحدهایی اقدام شود. ضوابط احداث این واحدها مطابق ضوابط و مقررات سازمان حمل و نقل و پایانه‌های استان‌های کرمانشاه و ایلام می‌باشد.

۴-۱-۳-۳-۱۶-۱- حوزه تأسیسات

تأسیسات مهم در محدوده گرمسیری عبارتند از: سیلوها، نیروگاه‌ها، پادگان‌ها و کشتارگاه‌ها که بعضی از این تأسیسات نقش فرامنطقه‌ای و تعدادی نیز نقش ناحیه‌ای و منطقه‌ای دارند که به صورت پراکنده در سطح محدوده استقرار یافته‌اند. ضوابط و مقررات خاص هریک از تأسیسات مذکور در طرح بازنگری توسعه و عمران نواحی موردنظر تعریف شده و تابع شرایط زیر می‌باشد.

۴-۱-۳-۳-۱۶-۱- سیلوها

به طور کلی ایجاد سیلو در طرح محدوده گرمسیری طبق ضوابط سازمان‌های مربوطه و سازمان جهاد کشاورزی صرفاً در منطقه‌های صنعتی پیشنهادی طرح امکان‌پذیر است. ضوابط عمومی استقرار سیلوها در حوزه‌های مربوطه به شرح زیر هستند:

- محل احداث سیلو باید از نظر زمین شناختی مشکل خاصی نداشته باشد و احداث سیلو در اراضی نامناسب و در حریم آنها و رودخانه‌ها مجاز نمی‌باشد و رعایت ضوابط و مقررات ملی ساختمان در خصوص مقاوم سازی آن در برابر زلزله ضروری است سیلوها در حوزه‌های صنعتی می‌بایست در محل‌هایی احداث شوند که به راه‌های شریانی اصلی منطقه‌ای دسترسی مناسبی داشته باشند.

۴-۱-۳-۳-۱۶-۲- نیروگاه‌ها

نیروگاه‌های تولید برق با توان بالا در محدوده گرمسیری موجود نمی‌باشد. در صورت وجود چنین نیروگاه‌هایی به دلیل سوخت مازوت آلودگی زیادی در هوا ایجاد می‌کنند که لازم است مشکلات این نیروگاه‌ها به لحاظ وضعیت زیست‌محیطی مشخص گردد و براساس ارزیابی‌های زیست‌محیطی بررسی شوند.

ضوابط توسعه نیروگاه‌ها مطابق ضوابط طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی محدوده گرمسیری و ضوابط وزارت نیرو می‌باشد. توسعه این نیروگاه‌ها در اطراف خود از نظر طرح‌های توسعه و عمران نواحی بلامانع می‌باشد.

۴-۱-۳-۳-۱۶-۳- پادگان‌ها

ایجاد پادگان‌های جدید و ادامه استقرار پادگان‌ها در محدوده قانونی و حریم شهرهای محدوده گرمسیری طبق ضوابط و مقررات موجود و مصوبات طرح‌های جامع و تفصیلی و یا طرح‌های هادی به طور کلی ممنوع است و تمامی پادگان‌های موجود و پادگان‌های جدید می‌بایست به مکان‌هایی خارج از محدوده حریم شهرها انتقال یابند. نحوه استفاده از محل پادگان‌ها و تأسیسات نظامی موجود در محدوده‌های فوق طبق ضوابط‌های طرح‌های بازنگری و توسعه عمران نواحی محدوده گرمسیری می‌بایست به مشاغل ستادی و یا حتی به کاربری‌های گردشگری و خدمات منطقه‌ای اختصاص یابند.

۴-۱-۳-۳-۱۶-۴- کشتارگاه‌ها

در شرایط موجود، همه شهرهای واقع در محدوده گرمسیری فاقد کشتارگاه صنعتی و مدرن بوده و کشتارگاه‌های موجود عموماً سنتی و با ظرفیت محدودی فعالیت می‌نمایند. به‌رحال در وضعیت موجود کشتارگاه‌ها مشکلات زیادی از نظر زیست‌محیطی و همچنین دسترسی دارند که لازم است این مشکلات به نحو مقتضی برطرف شود.

ایجاد کشتارگاه‌های جدید برای این شهرها تابع ضوابط طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی و ضوابط طرح‌های توسعه و عمران (جامع) و تفصیلی شهرهای مذکور و در مکان‌های پیشنهادی این طرح‌ها مجاز می‌باشد.

۴-۱-۳-۳-۱۶-۵- تأسیسات دفن زباله و کمپوست

نحوه دفع زباله در اغلب شهرهای موجود در محدوده گرمسیری به صورت دفن سطحی است و تنها در شهر گیلان غرب به شکل دفن بهداشتی صورت می‌گیرد. در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی پیشنهاد گردیده در سطح شهرهای نواحی مربوطه تأسیسات دفن بهداشتی در حوزه‌های مناسب ایجاد گردد.

بدین ترتیب جهت رعایت موارد زیست‌محیطی فراهم کردن زمینه‌های دفن به شکل کمپوست در سطح شهرهای محدوده طرح گرمسیری بمنظور ارتقاء کیفیت زیست‌محیطی امری الزامی است.

- مکان‌های انتخاب شده برای دفن زباله در طرح‌های بازنگری نواحی محدوده گرمسیری به عنوان مراکز پیشنهادی در طرح معرفی شده‌اند. در اغلب موارد مراکز جمع‌آوری زباله شهرها منطبق بر پیشنهادات طرح‌های جامع هریک از شهرها می‌باشد.

- هرگونه تغییری در این مکان‌ها می‌بایست با رعایت ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست و سایر سازمان‌های ذیربط انجام گیرد.

- به طور کلی تأسیسات یاد شده به دو گونه‌اند: گونه اول تأسیسات خاص هر شهر می‌باشد که می‌بایست مطابق ضوابط طرح‌های توسعه و عمران (جامع) در شهر مکانیابی و احداث شوند. گونه دوم حوزه‌های پیشنهادی طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی می‌باشد که نقش ناحیه‌ای و منطقه‌ای داشته که تابع ضوابط طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی و سازمان‌های مربوطه می‌باشند.

۴-۱-۳-۳-۱۷- معیارها و ضوابط سطح‌بندی فضاها و مراکز جمعیتی و خدماتی در سطح محدوده گرمسیری

۴-۱-۳-۳-۱۷-۱- مراکز و سطوح عملکردی*

در زمینه سطح‌بندی مراکز جمعیتی و خدماتی در سطح محدوده گرمسیری از معیارها و ضوابط ساماندهی فضاها و مراکز روستایی مصوب شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران استفاده شده است که تعاریف و ضوابط آن به شرح زیر ارائه می‌شود:

* شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران، معیارها و ضوابط ساماندهی فضاها و مراکز روستایی

– منطقه

نخستین سطح در ساختار فضایی برای توسعه و عمران محیط روستایی است که قلمرو یک یا چند استان را دربرمی‌گیرد و فضاهای عملکردی کلان شهرهای کنونی و آتی تلقی می‌شود. مراکز منطقه‌ای یا از خدمات تخصصی برتری برخوردار بوده و یا بالقوه مستعد برخورداری از خدمات فرااستانی هستند.

– ناحیه

دومین سطح در ساختار فضایی برای توسعه و عمران روستایی که قلمرو یک یا چند شهرستان را دربرمی‌گیرد و برخوردار از مرکزیتی با قابلیت‌های بالقوه یا بالفعل خدمات فراشهرستانی است. ناحیه، قلمروی بالنسبه همگن (طبیعی، اجتماعی- فرهنگی و ...) و یا محدوده‌ای با عملکردهای کمابیش یکسان است. بعنوان مثال در طرح بازنگری توسعه و عمران ناحیه اسلام آباد غرب، ناحیه به محدوده شهرستان‌های اسلام‌آبادغرب، دالاهو، قصرشیرین، سرپل‌ذهاب و گیلان‌غرب اطلاق می‌شود.

– فضای روستایی

محدوده جغرافیایی پیوسته و بالنسبه همگن که قلمرو استقرار و فعالیت چند آبادی (ده، مزرعه و مکان) همجوار و همپيوند است و اراضی مزروعی و مرتعی و سایر اراضی که نسق‌های عرفی یا قانونی آبادی‌هاست را دربرمی‌گیرد. فضاهای روستایی در سه سطح متمایز شامل منظومه، مجموعه و حوزه پهنه‌بندی شده‌اند.

– منظومه روستایی

وسیع‌ترین قلمرو فضایی برای فعالیت یکپارچه و پوشش خدماتی در محیط روستایی که با مرکزیت یک کانون شهری یا روستا-شهری (موجود یا آتی) شکل گرفته است. محدوده منظومه‌ها متناسب با شرایط جغرافیایی و جمعیتی مناطق متفاوت بوده، ولی با محدوده بخش‌های سیاسی-اداری موجود تا حدودی منطبق است.

منظومه‌های روستایی یا با مرکزیت کانون‌های شهری کنونی شکل گرفته‌اند که منظومه‌های روستایی-شهری نامیده می‌شوند و یا از مرکزیت مستعدی برخوردارند که به عنوان روستا-شهر تجهیز شده و از قابلیت بالنسبه مناسبی برای تبدیل به یک کانون شهری برخوردارند.

به طور کلی جمعیت منظومه‌های روستایی بین ۲۰ تا ۴۰ هزار نفر است که به طور متوسط ۸۵ آبادی با حدود ۲۸ هزارنفر را دربرمی‌گیرد. هرچند امکان دارد که جمعیت منظومه شهری-روستایی در مواردی بیش از ۴۰ هزار نفر و جمعیت منظومه‌های روستایی در برخی نواحی با تعداد آبادی‌های کوچک و پراکنده، کمتر از ۲۰ هزارنفر نیز تعیین شوند.

– مجموعه روستایی

تجمعی از چند حوزه روستایی که به دلایلی به هم پیوسته و یا وابسته‌اند و جمعیتی حداکثر تا ۱۰ هزار نفر را دربرمی‌گیرند. به طور متوسط مجموعه متشکل از ۲۷ آبادی با ۹۲۰۰ نفر جمعیت است. قلمرو جغرافیایی مجموعه‌ها غالباً منطبق با محدوده اکثر دهستان‌های کنونی منطقه است. مرکزیت مجموعه‌ها را آبادی‌های بالنسبه بزرگ با جمعیت مناسب تشکیل می‌دهند که دارای قابلیت و موقعیت مطلوب برای پوشش بهتر و ارائه خدمات برتر به حوزه‌های روستایی و آبادی‌های اقماری هستند.

– حوزه روستایی

بستر اصلی توسعه و عمران در محیط روستایی که اجتماعی از چند آبادی همجوار و مرتبط در قلمرو جغرافیایی همگن با عملکردهای بالنسبه همسان است. آبادی‌های هر حوزه پیرامون یک کانون جمعیتی برتر با قابلیت‌های مرکزی مناسب، استقرار یافته‌اند. جمعیت هر حوزه حدود ۲ تا ۵ هزار نفر است که به طور متوسط ۸ آبادی با حدود ۲۹۰۰ نفر جمعیت در گستره‌ای به وسعت ۱۰۰ کیلومتر مربع را دربر می‌گیرد

– مراکز روستایی

مرکزیت فضاهای روستایی شامل حوزه‌ها، مجموعه‌ها و منظومه‌ها، مراکز روستایی قلمداد شده‌اند که طبق ضوابط معین مکانیابی شده و محل خدمات‌رسانی به آبادی‌های اقماری محسوب می‌شوند.

– آبادی‌های اقماری

آبادی‌هایی که در پوشش خدماتی مراکز حوزه روستایی بوده و تأمین خدمات در آنها محدود به برخی خدمات ضروری و متناسب با جمعیت آبادی خواهد بود.

– آبادی‌های مستقل

آبادی‌هایی که به دلایل متعدد از جمله فاصله، در پوشش خدماتی مراکز حوزه‌های روستایی نبوده و به تناسب جمعیت، خدمات موردنیاز این آبادی‌ها تأمین می‌شود.

– فضای هموار

قلمرو دشت‌های منطقه برمبنای تعریف و نقشه‌های وزارت جهاد کشاورزی، فضای هموار قلمداد می‌شود.

– فضای ناهموار

فضاهایی که هموار نبوده و در قلمروهای کوهستانی و کوهپایه‌ای قرار دارند.

۴-۱-۳-۳-۱۷-۲- معیارها و ضوابط خدمات‌رسانی به مراکز و فضاهای روستایی*

معیارها و ضوابط خدمات‌رسانی به فضاهای روستایی در محدوده طرح گرمسیری به منظور تجهیز مرکزیت‌های روستایی پیشنهادی در قالب ۴۴ نوع خدمات خاص تدوین شده است.

۴-۱-۳-۳-۱۷-۳- سازمان‌های اداری تدوین‌کننده ضوابط و مقررات و صاحب‌نظر

سازمان‌های اداری مسئول تدوین ضوابط و مقررات و صاحب‌نظر در ارتباط با هر یک از کاربری‌های تعیین شده در سطح محدوده طرح گرمسیری را می‌توان به شرح زیر معرفی نمود:

الف- کاربری کشاورزی

سازمان‌های مسئول ارائه ضوابط و صاحب‌نظر در زمینه وضعیت اراضی کشاورزی در اولویت اول، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان‌های تابع آن در استان‌ها و شهرستان‌ها و در اولویت دوم سازمان منابع طبیعی، جنگل‌ها و مراتع است.

ب- کاربری صنعتی

سازمان‌های مسئول در ارتباط با مکانیابی و ایجاد واحدهای صنعتی عبارتند از وزارت صنایع و سازمان‌های تابعه آن در استان‌ها و سازمان حفاظت محیط‌زیست، جهاد کشاورزی و شهرداری‌ها.

ج- کاربری حفاظتی

در زمینه حوزه‌های حفاظتی، سازمان‌های حفاظت محیط‌زیست و منابع طبیعی صاحب‌نظر هستند.

د- کاربری معدنی

در زمینه کاربری‌های معدنی، سازمان‌های حفاظت محیط‌زیست و معادن و فلزات صاحب‌نظر هستند.

ه- آثار و بناهای تاریخی

سازمان صاحب‌نظر در این زمینه، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری است.

* شورایعالی شهرسازی و معماری ایران، معیارها و ضوابط ساماندهی و نحوه تجهیز خدمات روستایی در فضاها و سکونتگاه‌های روستایی

و- شهرک‌های خارج از محدوده شهری

وزارت راه و شهرسازی، استانداری‌ها و کمیسیون‌های ماده ۱۳ در امر مکانیابی شهرک‌ها و شرکت شهرک‌های صنعتی صاحب‌نظر هستند.

ز- کاربری‌های خطی

منظور از کاربری‌های خطی، خطوط انتقال انرژی اعم از آب، برق، گاز، مخابرات و شبکه‌های ارتباطی است و سازمان‌های صاحب‌نظر در این زمینه‌ها عبارتند از:

۱- آب

نظرات و توصیه‌های وزارت نیرو، شرکت‌های آب و فاضلاب، اداره کشاورزی و امور آب حاکم بر هر گونه ضوابطی در این زمینه است.

۲- برق و گاز و مخابرات

سازمان‌های وضع‌کننده ضوابط در رابطه با مکانیابی تأسیسات برق و گاز و تلفن، وزارت نیرو و پست و تلگراف و تلفن هستند.

۳- راه‌های ارتباطی

سازمان وضع‌کننده ضوابط در رابطه با راه‌ها و شبکه ارتباطی، وزارت راه و شهرسازی و ادارات تابعه در سطح استان‌ها و شهرستان‌ها هستند.

۴-۱-۳-۳-۱۸- ضوابط و مقررات پدافند غیرعامل

یکی از ارکان اساسی طرح‌های توسعه منطقه‌ای امروز توجه به الزامات پدافند غیرعامل است. کاربرد قواعد و ضوابط پدافند غیرعامل از آن جهت اهمیت دارد که موجب پایداری فعالیت‌ها در سطح منطقه می‌گردد. هر چند که عنوان دفاع غیرعامل ظاهراً بیشتر بر اقدامات پیشگیرانه نظامی دلالت دارد، ولی رویکرد اینگونه دفاع شامل همه خطراتی است که در اثر سوانح و بلایای طبیعی و یا حملات احتمالی بیگانگان ممکن است اتفاق افتد. این اقدامات به طور کلی دو دسته هستند:

(۱) اقداماتی که به طور مستقیم برای پیشگیری از مخاطرات انجام می‌شود و جنبه منطقه‌ای دارد.

۲) اقداماتی که در ضمن اجراء طرح‌های توسعه و عمران و توأم با آنها برای ایجاد ایمنی لازم در سازه‌ها و تأسیسات و ماندگاری آنها و ایمنی استفاده کنندگان باید انجام شود.

محدوده گرمسیری بویژه از نظر ایمنی و ضرورت کاربرد دفاع غیرعامل وضعیت خاص دارد. همجواری طولانی با مرز، خطرات بالای زلزله در قسمت‌هایی از محدوده، کوهستان‌های موجود در قسمت‌هایی از محدوده، محدودیت‌های ارتباطی، پراکندگی روستاها، چهره ویژه ای به این محدوده داده است.

۴-۱-۳-۳-۱-۱۸-۱- اقدامات مستقیم

به طور کلی شامل مجموعه اقداماتی است که منطقه یا محدوده را برای دفاع در برابر حملات احتمالی دشمن تجهیز و یا قابل دفاع می‌کند. هر چند که اظهار نظر در این موارد امری تخصصی است و کارشناسان مسائل دفاعی در این زمینه دانش تخصصی دارند، ولی از دیدگاه برنامه ریزی‌های مکانی منطقه‌ای پاره‌ای اقدامات می‌تواند زمینه حضور سریع قوای نظامی در منطقه و اقدامات دفاعی را تسهیل نماید. گسترش شبکه‌های راه و ایجاد حلقه‌های بزرگ ارتباطات منطقه ای از جمله این اقدامات است.

معذک ایجاد پادگان‌ها، گسترش پادگان‌های نظامی موجود، ایجاد تأسیسات دفاعی و استراتژیک می‌تواند در برنامه جداگانه‌ای از سوی وزارت دفاع و پشتیبانی در هر زمانی که لازم تشخیص داده شود پیشنهاد گردد.

۴-۱-۳-۳-۱-۱۸-۲- اقدامات غیرمستقیم و ضوابط عمومی

این بخش از اقدامات شامل ایمن سازی و مقاوم سازی شهرها و روستاها، نقاط جمعیتی، تأسیسات زیربنایی شامل راه‌ها، پل‌ها، تونل‌ها، سدها، پست‌های برق، کارخانه‌ها، شهرک‌های صنعتی، مخازن و منابع آب، خطوط گازرسانی و تأسیسات آنها می‌باشد. البته هر گونه ضابطه، دستورالعمل و برنامه مصوبی از طرف وزارت دفاع و پشتیبانی برای حفاظت و ایمنی این تأسیسات اعلام شود قابل الحاق به ضوابط این طرح می‌باشد. ضوابط پیشنهادی در این زمینه عبارتند از:

۱) کلیه تأسیسات شهری و منطقه‌ای در سطح محدوده گرمسیری باید تحت پوشش شبکه‌های مخابراتی باشد، به گونه‌ای که در هر زمانی بتوان از وضعیت آنها کسب اطلاع کرد.

۲) کلیه سازه های عمومی شهری، منطقه ای، صنایع، ادارات ابنیه برق، پل ها، سدها و ساختمان های مخابراتی و گاز باید مقاومت کافی در برابر شتاب ثقل مکانی (زلزله) تا هفت ریشتر را داشته باشند و امکان مقاومت آنها در برابر ضربه های مکانیکی و انفجاری تا این حدود نیز وجود داشته باشد.

۳) کلیه تأسیسات فوق باید دارای امکانات کافی اطفاء حریق اعم از آب فشار قوی و تجهیزات تکمیلی آتش نشانی باشند.

۴) تمام تأسیسات عمومی، شبکه های زیربنایی ابنیه عمومی و خدماتی شهری و روستایی لازم است از نظر ایمنی در برابر حوادث و خطرات احتمالی مورد بازدید کارشناسان وزارت دفاع و پشتیبانی قرار گیرند و در صورت لزوم تأسیسات و تجهیزات پیشنهادی واحد مهندسی وزارت دفاع در این تأسیسات باید اجراء گردد.

۵) همه بیمارستان ها، دانشگاه ها، ابنیه و ادارات کلیدی و پر مراجعه باید امکان تخلیه سریع جمعیت در شرایط اضطراری را داشته باشند و در نقشه های اجرائی آنها این موارد، راه پله ها، راهروها و درهای خروج اضطراری پیش بینی گردد.

۶) هیچ یک از تأسیسات و ابنیه ای که در نوار مرزی در غرب محدوده گرمسیری احداث می شود نباید در دید مستقیم و قابل رؤیت از آنسوی مرز باشد. در صورت عدم امکان مکان یابی نقاطی با دید غیرمستقیم، با درختکاری مناسب باید ترتیبی داده شود که دید مستقیم به تأسیسات به حداقل برسد.

۷) احداث یک پناهگاه در هر مرکز شهری (حداقل به ازاء هر ۱۵۰۰۰ نفر) در شهرهای واقع در محدوده گرمسیری، در کاربری تأسیسات و تجهیزات شهری با استانداردهای وزارت دفاع و پشتیبانی توسط شهرداری الزامی است.

۸) مکان امن شهری

در شهرهای پر جمعیت ناحیه ایجاد یک مکان امن شهری الزامی است. این نقاط در شرایط عادی می تواند پارک، محوطه کاربری های بزرگ عمومی و حتی اردوگاه گردشگری و نقاط کمپینگ باشد، ولی باید دارای امکانات پشتیبانی و تجهیزات کافی برای نگهداری موقت و تخلیه سریع جمعیت در شرایط اضطراری باشد. نگهداری این مکان ها باید به هلال احمر سپرده شود تا در شرایط ضروری بتواند خدمات لازم را ارائه کند.

نقاط امن شهری باید در جوار شبکه های ارتباطی اصلی و نزدیک به جاده های منطقه ای با وسعت کافی مکان یابی گردد.

۹) ارتباطات منطقه‌ای

در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی چهارگانه در استان‌های کرمانشاه و ایلام، شبکه های ارتباطی گسترده‌ای برای تأمین دسترسی پهنه‌ها پیشنهاد شده است. در محدوده گرمسیری و در جوار مرز مکان‌یابی و مسیریابی این شبکه ها بر عهده مهندسان وزارت دفاع و پشتیبانی است که حدود آنها را با ضوابط و نظرات خاص دستگاه‌های دفاعی منطبق سازند.

۱۰) نقاط جمعیتی

در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی محدوده گرمسیری پیشنهاد شده است که همه نقاط جمعیتی پشت مرز همانگونه که هستند و بدون آنکه جمعیت آنها کاسته شود حتی الامکان تثبیت و پایدار گردند و امکانات معیشتی و رفاهی مناسبی در روستاهای حوزه مرزی برای نگهداشت جمعیت در آنها فراهم گردد. هدف از این پیشنهاد تقویت استعداد دفاعی ذاتی و غیرعامل توسط جمعیت این حوزه ها می باشد. وجود جمعیت و فعالیت و آمد و رفت به طور طبیعی مانعی برای نفوذ بیگانه می باشد. ولی سرزمین های خالی از جمعیت همواره قابل نفوذ و دست اندازی هستند. به همین دلیل در مناطق مرزی همسان سایر نقاط محدوده سلسله مراتب های جمعیتی مناسب این حوزه‌ها با هدف ایجاد مراکز مجموعه و حوزه در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی پیشنهاد شده است.

۱۱) تأسیسات نظامی و انتظامی

هیچگونه محدودیتی در سطح محدوده گرمسیری برای ایجاد تأسیسات نظامی و انتظامی ضروری برای اعمال پدافند غیرعامل وجود ندارد، مشروط بر آنکه این تأسیسات در حوزه‌های کشاورزی آبی و دیم، جنگل کاری طبیعی و مصنوعی، گردشگری، محدوده و حریم شهرها، حریم سدها و نیروگاه‌ها و شبکه‌های انتقال آب و برق، حریم رودخانه‌ها و واقع نشوند. هر گونه استقرار این تأسیسات باید قبلاً به تصویب کارگروه امور زیربنایی و شهرسازی استان برسد.

۱۲) پیش بینی تأسیسات ارتباطی جایگزین

- در کنار همه پل‌های اصلی، تونل‌ها، کارخانه‌های بزرگ، شهرک‌های صنعتی، منطقه آزاد تجاری، خدمات برتر منطقه‌ای، لازم است معبر کنارگذر ایجاد گردد تا در صورت تخریب و تعمیر راه اصلی (و یا پل و تونل)، ارتباطات منطقه ای جریان داشته باشد.

- در تمام شهرهای واقع در محدوده گرمسیری باید شبکه های کمربندی پیرامون شهری تکمیل و ایجاد شود، به گونه ای که ارتباطات منطقه ای بتواند با گذر سریع از آنها وارد هسته شهری نشود.

(۱۳) عدم تمرکز تأسیسات منطقه ای

- در تمام مناطقی که در جوار مرز قرار دارد تجمع مراکز متعدد صنعتی و تأسیساتی در کنار یکدیگر مجاز نمی باشد. در طراحی سایت استقرار این تأسیسات لازم است پراکندگی کافی به گونه ای که موجب قطع پیوند این واحدها نگردد، ایجاد شود.

(۱۴) سایر موارد

آنچه که در این ضوابط پیش بینی نشده است تابع مصوبات و دستورالعمل های وزارت دفاع و پشتیبانی است. نظرات تخصصی کارشناسان وزارت دفاع نیز برای تصویب در کارگروه امور زیربنایی و شهرسازی مطرح می گردد. در موارد اختلاف نظر بین نهادهای عمومی و نظرات وزارت دفاع و پشتیبانی، قوانین مصوب و در فقدان آنها مصوبات کارگروه امور زیربنایی و شهرسازی استان فصل الخطاب خواهد بود.

۴-۱-۳-۳-۱۸-۳- نقاط امن شهری و منطقه ای

- ایجاد نقاط امن شهری در سطح محدوده گرمسیری برای هدایت، تجمع و نگهداشت جمعیت در مواقع اضطراری الزامی است در حقیقت عملکرد این نقاط چند منظوره است و مکان عمومی این طرح (در شرایط فعلی) به صورت پارک یا اردوگاه آموزشی است که در مواقع اضطراری بعنوان مکان امن عمل می کند و دارای همه امکانات لازم برای این هدف می باشد. تهیه و اجراء این طرح توسط شهرداری و با همکاری هلال احمر صورت می گیرد.

- در اجراء تأسیسات اصلی و بزرگ و ابنیه عمومی کسب نظر از نمایندگان وزارت دفاع و پشتیبانی در مورد چگونگی رعایت ضوابط دفاع غیرعامل ضروری می باشد. منظور از ابنیه و تأسیسات بزرگ واحدهائی با عملکرد شهری و منطقه ای می باشد.

- ایجاد انبارها و تأسیسات نفتی و ایستگاه های اصلی گاز در حریم شهرها لازم است با کسب نظر از نمایندگی وزارت دفاع و پشتیبانی صورت گیرد.

- هر گونه آئین نامه اجرای ضوابط پدافند غیرعامل و یا ضوابط و معیاری که در این زمینه بعداً ابلاغ شود لازم الرعایه است و به این ضوابط اضافه می شود.
- در صورتی که مغایرتی بین سایر ضوابط و پیشنهادات طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی محدوده گرمسیری و ضوابط و مقررات پدافند غیر عامل وجود داشته باشد، ضوابط اخیر اولویت داشته و جایگزین ضوابط طرح‌های مذکور می باشد.

۴-۱-۳-۳-۱۸-۴- ضوابط و مقررات پدافند غیرعامل بازارچه‌های مرزی

بازارچه‌های مرزی از نظر دسته‌بندی‌ها و تعاریف پدافند غیرعامل^۱ جزء مناطق آسیب‌پذیر با قطر بیش از ۴۰۰ متر می باشند. پدافند غیرعامل هر مکان باید به شش سؤال پاسخ بدهد:

- (۱) چگونه در شناسایی سامانه تجسسی و شناسایی دشمن قرار نگیرد؟
 - (۲) چگونه در تیررس سلاح دشمن قرار نگیرد؟
 - (۳) چگونه از اصابت گلوله و راکت به تجهیزات و نیروی انسانی جلوگیری شود؟
 - (۴) چگونه مقدار خسارت و تلفات کاهش داده شود؟
 - (۵) چگونه از جمعیت فعال و ساکن در منطقه حفاظت شود؟
 - (۶) در صورت بروز آسیب به تجهیزات و نیروی انسانی احیاء مجدد صورت گیرد و به فعالیت خود ادامه دهد.
- برای پاسخ به سؤالات فوق باید ۹ اصل اساسی پدافند غیرعامل رعایت گردد.

(۱) مکان یابی

انتخاب بهترین و مطلوب ترین منطقه به طوری که پنهان و مخفی کردن نیروی انسانی، وسایل و تجهیزات و تأسیسات نیاز به سرمایه گذاری و ایجاد مستحدمات نداشته باشد.

(۲) استتار

به معنی هم‌رنگ و هم شکل کردن تأسیسات و تجهیزات با محیط اطراف

^۱ - تهیه شده توسط سازمان پدافند غیرعامل کشور، ۱۳۹۰

- برای تحقق این اصل لازم است در تمام محوطه حداکثر تداخل بین فضای سبز و ساختمان و تأسیسات ایجاد شود. به نحوی که درختان بلند دائم سبز در محوطه برای محدود کردن دید به مجموعه وجود داشته باشد.
- در طراحی ساختمان ها از رنگ های هم رنگ محیط استفاده شود و در بام ساختمان ها با نظر کارشناسان پدافند غیرعامل از عناصر استتاری استفاده شود. به گونه ای که در صورت تصویر برداری و مشاهده نزدیک امکان تشخیص مستحذات در محوطه به حداقل ممکن کاهش پیدا کند.

۳) اختفا

- به معنی پنهان کردن تأسیسات و تجهیزات مهم و حساس و مکان فعالیت های پرجمعیت می باشد. برای این منظور بام تأسیسات نباید نشان دهنده فعالیت های درون آن باشد و حتی الامکان از انجام فعالیت در فضای باز ممانعت شود و از توپوگرافی زمین برای پنهان کردن فعالیت های حساس استفاده شود.

۴) استفاده از عوارض زمین

- با استفاده از عوارض طبیعی و با ایجاد عوارض مصنوعی حفاظت فیزیکی کافی برای تأسیسات حساس و مکان فعالیت های اصلی فراهم شود.
- حتی الامکان از انعکاس اطلاعات مکانی و تصویر دقیق مجموعه در جراید و رسانه های جمعی اجتناب شود.

۵) جلوگیری از نفوذ امواج رادیویی

- پوشش و پنهان سازی تأسیسات و نیروی انسانی در برابر هر گونه نفوذ خارجی با ایجاد پوشش ضدبازتاب راداری

۶) پراکندگی گسترش

- استقرار ابنیه و تأسیسات در محوطه بازارچه باید به گونه ای باشد که میزان آسیب پذیری ها را به حداقل ممکن تقلیل بدهد و امکان تشخیص تأسیسات اصلی در بین آنها وجود نداشته باشد.

۷) جابجائی

- تأسیسات حساس و حیاتی پیوسته جابجا شوند، تا امکان بروز خسارت ها به حداقل ممکن کاهش داده شود.

۸) مقاوم سازی تأسیسات

- تمام ساختمان ها و تأسیسات حداکثر مقاومت را در برابر تخریب داشته باشند. بنابراین لازم است ترکیبی از مستحذات بتونی و فلزی برای کسب بیشترین مقاومت ابنیه با نظر کارشناسان وزارت دفاع و پشتیبانی (دفاع غیرعامل)، در احداث ساختمان ها رعایت شود.

۹) اطلاع رسانی

فراهم کردن امکان اطلاع رسانی سریع برای دریافت کمک و نصب تأسیسات رادار، دیدبانی بصری، آژیر و ارسال علائم هشدار دهنده در هنگام ضرورت.

۱۰) کمک رسانی

بازارچه مرزی باید قابلیت کمک رسانی به ساکنان، مراجعان و روستاهای اطراف را در صورت بروز خطر به صورت مطلوب و کافی داشته باشد. این امکانات شامل درمانگاه، آمبولانس، کادر پزشکی و امکانات امدادرسانی طبق استانداردهای هلال احمر (یا سازمان پدافند غیرعامل) می باشد.

۱۱) دسترسی

- ارتباطات پیرامونی بازارچه باید شامل جاده کنار گذر، پدهلیکوپتر، ترمینال ویژه حمل و نقل سریع بار و مسافر، پارکینگ های دور از مجموعه می باشد.
- طرح داخلی بازارچه و سایت آن باید چنان طراحی شود که امکان تخلیه سریع به محوطه وجود داشته باشد. وجود شبکه های منظم با عرض کافی و پیش بینی دو دروازه برای بازارچه ضروری می باشد.

۱۲) پشتیبانی های منطقه ای

در اطراف مکان انتخاب شده برای ایجاد بازارچه، روستاهایی وجود دارد. پیشنهاد می شود برای ایجاد پدافند غیرعامل در سطح گسترده تری از بازارچه، به ایجاد ایمنی بالقوه در این روستاها نیز توجه شود، تا در صورت بروز خطرات احتمالی این روستاها نیز بتوانند از آسیب های جانبی مصون بمانند و تخلیه نشوند. استفاده از نیروی کار روستائیان روستاهای پیرامونی در احداث بازارچه و ارجاع پاره های از مشاغل مجموعه به آنان می تواند در ایجاد پیوندهای منطقه ای مؤثر واقع شود.

۴-۱-۳-۳-۱۹- اساس طرح محدوده طرح گرمسیری

توسعه منطقه ای فرآیندی است چندبعدی که حاصل آن رشد و توسعه هماهنگ و همه جانبه در سطح سرزمین می باشد. محیط طبیعی به عنوان بستر جغرافیایی محل نفوذ سه عنصر انسان، فعالیت و فضا است.

تعامل این عناصر در پهنه سرزمین منجر به توسعه خواهد شد. در این راستا عدم بهره‌گیری از توان مناسب در هریک از عناصر و اجزاء منطقه‌ای امر توسعه را ناقص و ناتمام خواهد گذاشت.

در این میان طرح کالبدی ملی سرزمین اسلامی ایران به عنوان اقدامی اساسی در جهت رسیدن به هدف‌های توسعه هماهنگ و موزون و دستیابی به اهداف عدالت اجتماعی و توسعه پایدار بوده است.

اهداف اصلی طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای که به عنوان سطوحی پایین‌تر از سطح ملی و منطقه‌ای مدنظر قرار گرفتند عبارتند از: شناسایی استعدادها و توان‌های نواحی کشور و بهره‌برداری بهینه از آنها در جهت رسیدن به اهداف کلی طرح کالبدی ملی که همانا سطح‌بندی عملکردی، فعالیت نقاط سکونتگاهی در قالب و نظامی کارآمد و برآمده از نظام سلسله‌مراتبی و منطقه‌بندی بهینه کاربری اراضی در چارچوب ارزیابی‌های زیست‌محیطی می‌باشد.

طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی چهارگانه در محدوده گرمسیری با امعان نظر به خطوط کلی طرح آمایش سرزمین، طرح کالبدی ملی ایران شروع و پس از بررسی‌های دقیق و کارشناسانه و تحلیل آمارها و داده‌های مربوط به بخش‌های مختلف در راستای رویکردهای برنامه‌ریزی پایین به بالا (Down to up) و تلاش در جهت تمرکززدایی از سطح سرزمین به نتایج و راهبردهایی دست یافته است.

در مجموع محدوده گرمسیری براساس بررسی‌های صورت گرفته دارای پتانسیل‌های خاص و ویژه‌ای در بخش‌های مختلف بویژه در زمینه‌های طبیعی و انسانی می‌باشد. اما علی‌رغم وجود پتانسیل‌ها به دلیل عدم بهره‌گیری مناسب از توان‌ها به علت مسائل مختلف امنیتی، اقتصادی و ... آنچنان که باید و شاید توسعه‌ای متناسب و درخور سطح منطقه موردنظر ایجاد نشده است.

طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی اسلام آباد غرب و اورامانات در استان کرمانشاه و نواحی ایلام شمالی و ایلام جنوبی در استان ایلام با بهره‌گیری از روش‌ها و مدل‌های مختلف، الگوی رشد و توسعه درون‌زا برپایه توسعه پایدار جوامع محلی و روستامحوری را به عنوان موتور توسعه نواحی تا افق طرح در نظر گرفته است. به لحاظ بخشی، این مدل با تکیه بر پتانسیل‌های موجود و برپایه تقویت بخش اول اقتصادی (کشاورزی) به عنوان محور توسعه توصیه شده است. رشد و توسعه بخش کشاورزی و سرمایه‌گذاری در این بخش با شرایط ثبات و امنیت حاصل شده در منطقه می‌تواند نقش تأثیرگذاری در بهره‌گیری هرچه بیشتر از دو نقطه قوت موجود در ناحیه (نیروی انسانی و منابع طبیعی) داشته باشد. در کنار این بخش بتدریج و همگام با آن بخش صنعت بخصوص صنایع سازگار با محیط و بخصوص

صنایع تبدیلی کشاورزی، گردشگری بویژه توریسم و تفریح متمرکز و گسترده با تأکید بر اکوتوریسم و ... با عملکرد فرمانطقه‌ای و درون منطقه‌ای پیشنهاد گردیده است. براین اساس هدف در نهایت دستیابی به جایگاهی از توسعه است که محدوده گرمسیری توان نگهداشت جمعیت و تأثیرگذاری در سطح منطقه‌ای و فرانااحیه‌ای را داشته باشد.

در سطح کالبدی ایجاد سلسله مراتبی از کانون‌های رشد و توسعه همراه با توزیع خدمات و امکانات زیرساختی موردنیاز در هر سطح به نحوی که ایجاد کنش و واکنش فضایی مناسب بین نقاط سکونتگاهی در هر رده را فراهم آورد، توصیه گردیده است. توسعه کانون‌های پیشنهادی می‌تواند یکپارچگی فضایی را در سطوح مختلف عملکردی بوجود آورد. از این رو به صورت نهایی اساس طرح محدوده گرمسیری تأکید بر اقتصاد کشاورزی مبتنی بر توسعه سطح زیرکشت محصولات و ایجاد صنایع تبدیلی و ایجاد زیرساخت‌های مناسب و بهینه و تقویت نقاط روستایی در چارچوب عدالت اجتماعی و محرومیت‌زدایی اعلام می‌گردد. در این رابطه اسناد ارائه شده حفظ و قوام طرح را تضمین می‌نماید:

۱- سند منطقه‌بندی کاربری اراضی

۲- سطح‌بندی عملکردی و فعالیتی از سطح ناحیه تا محدوده گرمسیری

۳- ایجاد و توسعه راه‌ها (روستایی، راه‌های اصلی و راه آهن)

۴- پیشنهاد و اولویت‌بندی خدمات اجتماعی و رفاهی

بدون شک پشتوانه اجرایی شدن و تدقیق ساز و کار این اهداف از طریق توجیه مبانی و اصولی می‌تواند عملیاتی شود که جزئیات آن عبارتند از:

الف- مجموعه‌های تشکیل دهنده اساس محدوده گرمسیری

باتوجه به طرح‌های بازنگری توسعه و عمران ناحیه‌ای و ضرورت اطلاعات خصیصه‌ای فضایی- کالبدی و مفاهیم

کمی و کیفی، می‌توان اشاره کرد، محدوده گرمسیری از مجموعه‌هایی تشکیل شده‌اند که عمده‌ترین موارد آن عبارتند از:

۱- کاربری اراضی و منطقه‌بندی براساس حوزه‌ها و زیرحوزه‌ها

۲- مبانی تئوریک توسعه منطقه‌ای

۳- ساختار و الگوی سلسله مراتب شبکه راه‌ها و نظام ارتباطی ملی و منطقه‌ای

۴- ساختار و تقسیمات اداری- سیاسی

۵- نظام سلسله مراتب سکونتگاهی به تفکیک شهری و روستایی

۶- جایگاه محدوده در ساختار و نظام ملی، منطقه‌ای

۷- پتانسیل سنجی و محدودیت‌ها

۸- نظام ارائه خدمات اجتماعی- رفاهی

۹- چارچوب ضوابط و مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی و عملکرد

لازم به ذکر است ضرورت تدقیق اطلاعات و اسناد با واقعیت موجود که همانا پی بردن به نظام و ساختار منطقه‌ای است ایجاب می‌کند علاوه بر منطقه‌بندی و تعیین مجموعه‌های ناحیه‌ای، زیرمجموعه‌های اصلی نیز مشخص گردد که جزئیات آن به شرح زیر می‌باشند:

ب- زیرمجموعه‌ها

- کاربری اراضی

- حوزه‌های کاربری اراضی

۱- حوزه‌های کاربری اراضی کشاورزی، مرتعی، جنگل و ...

۲- حوزه‌های ذخائر و منابع آبی

۳- حوزه‌های معدنی و صنعتی

۱۰- حوزه‌های زیست محیطی و منابع اکولوژیک

۱۱- حوزه‌های طبیعی و محیطی با جایگاه و زمینه‌های گردشگری

ج- حوزه‌های زیستی

- نقاط شهری و روستایی و عرصه‌های مناسب توسعه

- مجموعه‌های شهری و جهات و جایگاه توسعه

د- حوزه‌های عملکردی پایه

- حوزه‌های صنعتی با عملکرد فراملی، ملی، منطقه‌ای و ناحیه‌ای

- حوزه‌های خدماتی با عملکرد فراملی، ملی، منطقه‌ای و ناحیه‌ای

- حوزه‌های خدماتی ویژه از جمله پادگان‌ها، زندان‌ها و ...

هـ - نظام شبکه‌ها

- سلسله مراتب شبکه معابر

- سلسله مراتب شهری و روستایی

- نقش و عملکردها

و- مراکز و نقاط

- مراکز ناحیه‌ای

- منظومه‌ها

- مجموعه‌ها

- حوزه‌ها

۴-۱-۳-۳-۱۹-۱- زیرمجموعه‌های اساس محدوده گرمسیری**○ نظام کاربری‌ها****○ حوزه‌های اساس و پایه**

- کشاورزی، جنگل، مراتع پایدار

- محیط‌زیست و حوزه‌های دارای ذخائر اکولوژیکی

- حوزه‌های ذخائر و منابع آب

- حوزه‌های پایدار گردشگری (تاریخی، فرهنگی و طبیعی)

○ شهرها و عرصه‌های توسعه

- شهرهای موجود و جهات مناسب توسعه آنها

- حوزه‌های مناسب توسعه مسکونی در محدوده حریم شهرها و روستاها

○ حوزه‌های عملکردی پایه

- حوزه‌های صنعتی

- حوزه‌های صنعتی با عملکرد ملی

- حوزه‌های صنعتی با عملکرد منطقه‌ای، استانی

- حوزه‌های صنعتی ویژه با مقیاس شهرستانی

○ **حوزه‌های خدماتی**

- حوزه‌های خدماتی ملی

- حوزه‌های خدماتی منطقه‌ای و استانی

- حوزه‌های خدماتی ویژه، پادگان‌ها و زندان‌ها و ...

○ **تأسیسات منطقه‌ای**

حوزه‌های مناسب (اراضی مناسب) توسعه عملکردهای پایه

○ **الگوی توسعه ناحیه**

الف- الگوهای مناسب توسعه اقتصادی ...

ب- الگوی توسعه مکان مرکزی

○ **نظام شبکه‌ها و سطح‌بندی عملکردی**

الف- سلسله مراتب شبکه‌ای

ب- نقاط

ج- شعاع و خطوط ارتباطی

د- تناسب سلسله مراتب راه‌ها و ساختارها

○ **ساختارها**

الف- شهرها

- سلسله مراتب شهرها و ظرفیت جمعیت آنها

- نقش و عملکرد شهرها

- سلسله مراتب خدمات فرامنطقه‌ای و منطقه‌ای

ب- مراکز

سلسله مراتب مراکز و ظرفیت جمعیتی آنها

- منظومه‌ها

- مجموعه‌ها

- حوزه‌ها

ج- خدمات

سطح‌بندی خدمات موردنیاز برحسب هریک از سطوح مراکز

- بررسی و تصویب تغییرات طرح محدوده گرمسیری

محتوای طرح محدوده گرمسیری دارای دو بخش اساسی و غیراساسی است. بدون شک تحولاتی در طول زمان و بر حسب شرایط روز اتفاق خواهد افتاد که موجب تغییراتی در محتوای طرح‌های پیشنهادی خواهد شد که برای جلوگیری از تغییرات و یا کم کردن اثرات آن طرح‌ها و برنامه‌های پیش‌بینی شده، ضوابط ذیل تدوین شده است.

الف- تغییرات اساسی

اساس طرح محدوده گرمسیری در مباحث قبلی تدوین شد و عنوان گردید که برپایه نظام سامانمند منطقه‌بندی در چارچوب ارزیابی توان اکولوژیکی است. به طور کلی منظور از اساس طرح آن بخش از ساختارهای محدوده است که تغییر در آنها ماهیت طرح را تغییر می‌دهد. هرگونه تغییری در اساس طرح ابتدا باید در حوزه شهرسازی سازمان مسکن و شهرسازی استان‌های ذیربط بررسی و سپس در کارگروه امور زیربنائی و یا کارگروه آمایش و محیط‌زیست استان‌ها مطرح شود. پس از تأیید کارگروه مزبور این پیشنهاد برای بررسی و اقدامات نهایی به دفتر طرح‌های شهری و ناحیه‌ای (دفتر طرح‌های کالبدی) و دبیرخانه شورای عالی شهرسازی برای طرح در کمیته فنی شورای عالی (در صورت ضرورت) و مآلاً در شورای عالی شهرسازی و معماری ارسال می‌شود. تغییرات در اساس طرح صرفاً در صورت تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران قابل اجراء می‌باشد.

ب- تغییرات غیراساسی

شامل آن بخش از تغییرات است که اساس طرح را دگرگون نمی‌سازد. اهم این تغییرات به شرح زیر است:

- تغییر در کمیت و کیفیت خدمات پیشنهادی طرح در سطح حوزه‌ها، منظومه‌ها و مجموعه‌ها

- تغییر در منابع اطلاعاتی طرح و بهنگام‌سازی آنها

- تغییر در اندازه و ابعاد حوزه‌های پیشنهادی خدمات منطقه‌ای در جهت ۲۰ درصد افزایش یا کاهش

- تغییر در ضوابط و مقررات غیراساسی طرح، یعنی ضوابطی که منجر به تغییر در اساس طرح نمی‌شود.
 - اعمال مصوبات، شورای عالی شهرسازی و معماری و دستورالعمل‌های وزارت مسکن و شهرسازی و سایر دستگاه‌های ذیربط در طرح، در صورتی که منجر به تغییر در اساس طرح نشود. در صورت ایجاد تغییرات در اساس طرح، تغییرات پیشنهادی برای انطباق اساس طرح با مقررات و مصوبات به وزارت راه و شهرسازی منعکس خواهد شد.

هماهنگی مصوبات کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی طرح محدوده گرمسیری

- مصوبات کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی نمی‌تواند ناقض مصوبات طرح‌های بازنگری توسعه و عمران (جامع) نواحی چهارگانه و یا طرح محدوده گرمسیری باشد.

کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی موظف است چگونگی اجرای طرح‌های بازنگری توسعه و عمران و احداث ساختمان و تأسیسات در خارج از محدوده و حریم شهرها را با مصوبات و محتوای طرح‌های محدوده گرمسیری هماهنگ سازد.

- حوزه مدیریت شهرسازی و معماری سازمان مسکن و شهرسازی استان ذیربط که دبیرخانه کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی نیز می‌باشد، قبل از تصویب پیشنهادات در کارگروه مزبور انطباق و هماهنگی آنها با محتوای طرح بازنگری توسعه و عمران ناحیه مزبور و طرح محدوده گرمسیری را بررسی و کنترل می‌نماید و در صورت مغایرت، پیشنهادهای بررسی شده را برای اصلاح و بازنگری به مراجع مربوطه عودت می‌نماید.

در هر صورت براساس مصوبات طرح در محدوده گرمسیری می‌توان بسیاری از طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی و فعالیت‌های خدماتی، صنعتی را در چارچوب موافقت‌های اصولی بعد از بررسی و تصویب عملیاتی نمود.

۴-۱-۳-۳-۱۹-۲- بررسی و تصویب تغییرات طرح محدوده گرمسیری

ضمیمه شماره یک- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی کاربری اراضی

۱- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی کاربری اراضی در مناطق مناسب برای کاربری‌های کشاورزی

سطوح کم شیب با خاک‌های نسبتاً تکامل یافته، حوزه‌های مناسب و قابل توجه کاربری کشاورزی را در سطح محدوده گرمسیری تشکیل می‌دهند. کاربری کشاورزی شامل کشت آبی، کشت دیم، علوفه‌کاری، باغبانی، دامپروری،

مرغداری و زنبورداری است. براساس ارزیابی توان اکولوژیکی در محدوده طرح گرمسیری سه کلاس اراضی مناسب برای کاربری کشاورزی شامل کشاورزی‌های درجه ۱، ۲ و ۳ قابل شناسایی است که ضوابط دقیق محدوده هر یک از آنها به شرح زیر است:

۱-۱- اراضی مناسب برای کاربری کشاورزی درجه ۱

این اراضی مستعد کشت منظم فراورده‌های کشاورزی یا باغبانی فشرده است. همچنین برای احداث دامپروری، مرغداری و زنبورداری از توان خوبی برخوردار است. ویژگی‌های لازم برای تعیین این کاربری در چارچوب زیر قابل توضیح است:

- **اقلیم:** شرایط اقلیمی برای کشت تعداد زیادی از فراورده‌های کشاورزی مناسب باشد.
 - **میزان آب موجود در سال:** ۶ تا ۱۰ هزار مترمکعب در هکتار (بدون احتساب بارندگی) باشد.
 - **میزان شیب:** حداکثر تا ۵ درصد باشد.
 - **بافت خاک:** رسی، رسی لومی با لایه هموسی غنی باشد.
 - **ساختمان خاک:** از دانه‌بندی ریز تا متوسط، بدون سنگریزه برخوردار باشند.
 - **عمق خاک:** خاک اراضی عموماً عمیق با حاصلخیزی عالی و بدون زهکشی باشند.
 - **احتمال فرسایش:** میزان فرسایش هیچ و یا بسیار کم باشد.
 - **استعداد خاک:** خاک استعداد شوری و هیدرومورف شدن پس از آبیاری درازمدت را نداشته باشد و استعداد متوسط تا زیادی در برابر کشت دیم و آبیاری ممتد بدون زیان را داشته باشد.
- چنانچه طبق بازدیدها و مطالعات محلی قسمت‌هایی از واحد اکولوژیک کشاورزی درجه یک دارای خصوصیات یاد شده نبود، می‌توان نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیات که در آن قسمت وجود دارد و با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود. برای مثال، اگر شیب بیش از ۵ درصد، خاک کم عمق با بافت سبک و سنگریزه‌دار و شرایط زهکشی نامناسب باشد و حاصلخیزی خاک نیز چندان خوب نباشد، می‌توان کاربری را تغییر داد.

۲-۱- اراضی مناسب برای کشاورزی درجه ۲

حوزه اراضی کشاورزی درجه ۲ برای کشت کشاورزی توان داشته، اما برای برداشت ممتد مناسب نیست. این زمین توان خوبی برای کشت و کار و باغبانی (با آبیاری)، دامپروری، مرغداری و زنبورداری دارد و اما کشت و کار در آن به دلیل وجود یک سری محدودیت باید با آیش همراه باشد واحد اکولوژیکی کشاورزی درجه ۲ دارای خصوصیات زیر است:

- اقلیم: برای کشت تعدادی از محصولات کشاورزی مناسب است ولی محدودیت سرما و خشکی امکان تولید تمامی فرآورده‌های کشاورزی معمول را میسر نمی‌سازد.

- میزان آب موجود در سال: ۴ تا ۶ هزار مترمکعب در سال (بدون احتساب بارندگی)

- درصد شیب: تا ۸ درصد

- بافت خاک: رسی، رسی لومی، رسی هوموسی، رسی لومی شنی، لومی رسی شنی، لومی رسی و لومی

- ساختمان خاک: دانه‌بندی ریز تا متوسط بدون سنگریزه و تحول یافته

- عمق خاک: متوسط تا عمق

- حاصلخیزی خاک: خوب

- شرایط زهکشی: خوب

- احتمال فرسایش حال و آینده: کم تا متوسط

- استعداد خاک: خاک استعداد شوری یا هیدرومورف شدن پس از آبیاری درازمدت را ندارد و استعداد متوسط تا زیادی در برابر کشت و آبیاری بدون مواجه شدن با خسارت را دارد.

چنانچه طبق بازبینیها و مطالعات محلی قسمتهایی از واحدهای اکولوژیکی کشاورزی درجه ۲ دارای خصوصیات اشاره شده فوق‌الذکر نبود، می‌توان نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیتی که در آن قسمت وجود دارد و با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود.

۳-۱- اراضی مناسب برای کشاورزی درجه ۳

باتوجه به خصوصیتی که در این واحد وجود دارد، برداشت در این واحد به صورت ممتد مناسب نیست و اراضی توان کم تا متوسطی برای کشت و کار باغبانی (با آبیاری)، دامپروری، مرغداری و زنبورداری دارد، اما منابع اکولوژیکی

محدودیت‌هایی دارند و برای کشت تعداد محدودتری از فرآورده‌های کشاورزی (نسبت به اراضی درجه ۱ و ۲) مناسب هستند. واحد اکولوژیکی کشاورزی درجه ۳ دارای خصوصیتی به شرح زیر است:

- اقلیم: برای کشت تعدادی از محصولات کشاورزی معمول در محل مناسب است.

- میزان آب در سال: ۳ تا ۵ هزار مترمکعب در هکتار (بدون احتساب بارندگی)

- درصد شیب: ۸ درصد

- ساختمان خاک: دانه‌بندی متوسط تا درشت به همراه سنگریزه و احتمالاً قلوه سنگ

- بافت خاک: لومی رسی، شنی رسی لومی، شنی لومی، شنی لومی رسی و احتمالاً رسی لومی شنی

- عمق خاک: کم تا متوسط

- حاصلخیزی: متوسط

- شرایط زهکشی خاک: ناقص تا متوسط

- احتمال فرسایش حال و آینده: متوسط

چنانچه طبق بازدیدها و مطالعات محلی قسمت‌هایی از واحدهای اکولوژیکی درجه ۳ دارای خصوصیات برشمرده شده در مطالب فوق نباشد، می‌توان نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیتی که در آن قسمت وجود دارد و با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود.

۲- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی اراضی در کاربری‌های مرتعداری و کشت دیم (کشاورزی درجه ۴ تا ۷)

باتوجه به ویژگی‌های اکولوژیک حاکم بر محدوده طرح می‌توان کاربری‌های مرتعداری و کشت دیم را ادامه کاربری‌های کشاورزی دانست. در این حوزه‌ها براساس محدودیت اکولوژیکی موجود، امکان بهره‌برداری کشاورزی درجه ۲، ۱ و ۳ وجود ندارد. فعالیت‌هایی از قبیل کشت دیم، گوسفنداری و یا گاوداری به شکل متحرک و چرای حیات وحش جزو این کاربری‌ها محسوب می‌شوند. در زیر خصیصه‌های اکولوژیکی هر یک از درجه‌های این کاربری‌ها (درجه ۱ الی ۴) بیان می‌شود:

۲-۱- مرتعداری درجه ۱ (اراضی مناسب برای مرتعداری یا کشاورزی درجه ۴)

این حوزه توان بالایی برای مرتعداری و دیم کاری (کشت و کار، علوفه کاری و باغبانی) دارد و می توان در آن کشت دیم به همراه و یا بدون مرتعداری انجام داد. در این حوزه اراضی برای کشت درختان میوه همراه با آبیاری و یا بدون آبیاری و ایجاد فعالیت های دامپروری، مرغداری و زنبورداری توان متوسط دارد.

- اقلیم: برای کشت دیم تعداد زیادی از فرآورده های کشاورزی معمول مناسب است و میزان بارندگی بیش از ۴۰۰ میلی متر در سال است.

- میزان آب در سال: تا ۳ هزار مترمکعب در هکتار (بدون احتساب بارندگی)

- میزان شیب: ۸ تا ۱۵ درصد

- حد مجاز دیمکاری (به استثناء درختان میوه): تا ۱۲ درصد و برای مرتعداری تا ۱۵ درصد

- بافت خاک: رسی، رسی لومی، لومی رسی و لومی

- ساختمان خاک: دانه بندی ریز تا متوسط به همراه سنگریزه نیمه تحول یافته تا تحول نیافته

- عمق خاک: متوسط

- حاصلخیزی خاک: متوسط تا خوب

- شرایط زهکشی خاک: متوسط تا خوب

- احتمال فرسایش حال و آینده: متوسط

- تراکم پوشش علفی: بیش از ۷۰ درصد

- ترکیب گونه ای پوشش علفی: بیشتر از غلات و حبوبات

- میزان علوفه خشک در سال: بیش از ۵۰۰ کیلوگرم در هکتار

چنانچه طی بازدیدها و مطالعات میدانی از این حوزه، خصوصیات برشمرده در مطلب بالا یافت نشود، می توان

نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیات اکولوژیکی آن و با تأیید سازمان حفاظت محیط زیست و اداره منابع

طبیعی و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود.

۲-۲- مرتعداری درجه ۲ (اراضی مناسب برای مرتعداری و دیمکاری یا کشاورزی درجه ۵)

اراضی این حوزه توان متوسطی برای مرتعداری و دیمکاری (کشت و کار، علوفه‌کاری و باغبانی) دارد و می‌توان در کشت دیم به همراه و یا بدون مرتعداری انجام داد. این اراضی برای کشت درختان میوه همراه با آبیاری و یا بدون آبیاری و فعالیت‌های دامپروری، مرغداری و زنبورداری توان کم تا متوسطی دارد. در این اراضی قسمتی و یا تقریباً تمامی شرایط زیر برقرار است:

- **اقلیم:** برای کشت دیم تعدادی از فرآورده‌های کشاورزی معمول مناسب است و میزان بارندگی سالیانه کمتر از ۴۰۰ میلی‌متر است.

- **میزان آب و درصد شیب:** همانند درجه ۱

- **بافت خاک:** رسی لومی، لومی رسی، شنی لومی، شنی رسی لومی، شنی لومی رسی، شنی و لومی

- **ساختمان خاک:** دانه‌بندی نیمه متوسط تا درشت به همراه سنگریزه و یا قلوه‌سنگ و نیمه تحول یافته تا تحول یافته

- **عمق خاک:** کم تا متوسط

- **حاصلخیزی خاک:** کم تا متوسط

- **شرایط زهکشی خاک:** ناقص تا متوسط

- **احتمال فرسایش حال و آینده:** متوسط تا زیاد

- **تراکم پوشش علفی:** ۵۰-۷۰ درصد

- **ترکیب گونه‌ای پوششی گیاهی:** بیشتر از غلات و حبوبات

- **میزان علوفه خشک در سال:** ۵۰۰ تا ۳۵۰ کیلوگرم در هکتار

این اراضی به دلیل شرایط نامساعد خاک (احتمالاً شوری یا قلیایی بودن خاک) و اقلیم، توان کمتری نسبت به طبقه پیشین برای دیم‌کاری و مرتعداری دارد.

۲-۳- مرتعداری درجه ۳

اراضی حوزه مرتعداری درجه ۳ برای زنبورداری و باغبانی با تراسبندی توان کمی دارد و برای مرتعداری اتفاقی و بسیار پراکنده توانایی دارد اما فاقد توان لازم برای فعالیت‌های کشاورزی دیگر است.

- اقلیم: برای رشد یگان مرتعی مناسب است، میزان بارندگی سالیانه کمتر از ۴۰۰ میلی‌متر است.
 - درصد شیب: ۱۵ تا ۳۰ درصد
 - بافت خاک: شنی لومی، شنی لومی رسی، شنی، لومی
 - ساختمان خاک: دانه‌بندی متوسط تا درشت همراه با سنگریزه و یا قلوه‌سنگ و سنگ نیمه تحول یافته
 - عمق خاک: کم تا متوسط
 - حاصلخیزی خاک: شنی لومی، شنی لومی رسی، شنی، لومی
 - ساختمان خاک: دانه‌بندی متوسط تا درشت همراه با سنگریزه و یا قلوه‌سنگ و سنگ نیمه تحول یافته
 - عمق خاک: کم تا متوسط
 - حاصلخیزی خاک: کم تا متوسط
 - شرایط زهکشی خاک: ناقص تا متوسط
 - احتمال فرسایش حال و آینده: متوسط تا زیاد
 - تراکم پوشش علفی: ۲۰-۷۰ درصد
 - ترکیب گونه‌ای پوشش گیاهی: بیشتر از غلات و حبوبات
 - میزان علوفه خشک در سال: ۲۵۰-۳۵۰ کیلوگرم در هکتار
- این اراضی به خاطر شرایط نامساعد خاک، ترکیب و تراکم پوشش علوفه‌ای و از همه مهمتر درصد شیب زیاد، همچون اراضی درجه ۲ برای مرتعداری مناسب نیست. اراضی مذکور برای مرتعداری معیشتی بسیار فقیر و برای زنبورداری ساکنان محلی مناسب است. این اراضی بیشتر برای چرای حیات وحش مناسب است.
- به طور کلی در این اراضی، پرشیب بودن، شوری خاک، سمی بودن خاک، اسیدی و قلیایی بودن خاک و حاصلخیزی کم آن ممکن است وجود داشته باشد، اما تسلط یکی از شرایط یاد شده چندان قوی نیست که رشد علوفه را به خطر بیندازد، لیکن به گونه‌ای عمل می‌کند که تنوع یگان خوش خوراک را محدود می‌سازد.

۲-۴- مرتعداری درجه ۴

این اراضی به علت محدودیت‌های شدید اکولوژیک برای مرتعداری و کشاورزی مناسب نیست و تنها برای حفاظت و چرای حیات وحش توان دارد. در این حوزه برخی و یا تمامی شرایط زیر حاکم است:

- اقلیم: برای رشد یگان مرتعی چندان مناسب نیست (میزان کم بارندگی سالیانه، دمای خیلی پایین یا دمای خیلی زیاد)

- درصد شیب: بیش از ۳۰ درصد

- ساختمان خاک: به صورت ورقه نازکی بر روی سنگ مادر با حاصلخیزی کم و تحول نیافته

- احتمال فرسایش حال و آینده: متوسط تا زیاد

- احتمال لغزش: زیاد

- تراکم پوشش علفی: کمتر از ۲۰ درصد

- ترکیب گونه‌ای: بیشتر از یگان غیرخوش خوراک

۳- ضوابط تدقیق منطقه‌بندی اراضی برای آبی‌پروری

ضوابط مکانیابی نواحی مناسب برای ایجاد مجتمع‌های پرورش ماهی و آبی‌پروری به شرح زیر بیان می‌شود:

- دمای آب: میانگین سالانه دمای آب برای پرورش ماهیان سردآبی کمتر از ۱۵ درجه سانتیگراد است.

- خاک: خاک لایه زیرین غیرقابل نفوذ است.

- ساختمان خاک: منشوری و یا دانه‌ای است.

- بافت خاک: شنی رسی، شنی رسی لومی، رسی لومی، لومی رسی و یا رسی لومی شنی است.

- در لایه‌های زیرین سنگ مادر: لایه‌های نمکی و یا آهکی و یا گوگردی وجود ندارد. همچنین کانی‌های

فلزی و ذغال سنگ در زیر لایه دیده نمی‌شوند.

- حاصلخیزی خاک برای ماهیان گرم آبی: متوسط تا خوب

- عمق خاک: عمیق

- فرسایش خاک: خاک به فرسایش حساسیت چندان ندارد.

- ظرفیت نگهداری آب در خاک: متوسط تا کامل

- میزان شیب: کمتر از ۱۵ درصد

۴- ضوابط تدقیق کاربری اراضی در مناطق حفاظت شده

محدوده‌های واقع در مناطق حفاظت شده بنا به دلایل متعددی از جمله پرشیب بودن، فقر شدید پوشش گیاهی، فرسایش زیاد، نبود پوشش خاک سطحی و وجود گونه‌های زیستی نادر و کمیاب، برای حفاظت از نظر آبخیزداری و حیات وحش مناسب هستند. این مناطق و زیستگاه‌ها به منظور حفظ شرایط طبیعی و گونه‌های گیاهی و جانوری از هرگونه تغییر و تبدیل و یا تجاوز باید مصون بمانند. پاره‌ای از مناطق و نواحی که می‌بایست مورد حفاظت قرار گیرند به شرح زیر می‌باشند:

- زیستگاه‌هایی که تحت استفاده شدید انسان است.
- زیستگاه‌هایی که پژوهش‌های علمی اندکی در آنان صورت گرفته است.
- زیستگاه‌هایی که زیبایی طبیعی چشمگیری دارند.
- زیستگاه‌هایی که حالت طبیعی دست نخورده دارند.
- زیستگاه‌هایی که فراوانی وحوش قابل توجهی دارند.
- زیستگاه‌هایی که از نظر منطقه‌ای و یا ملی، گونه‌های شاخص منطقه و یا کشور را دارند.
- زیستگاه‌هایی که ارزش آموزشی و علمی دارند.
- زیستگاه‌هایی که در مقیاس منطقه‌ای و یا ملی منحصر بفرد هستند.
- مناطقی که گذرگاه مهاجرت جانوران هستند.
- زیستگاه‌هایی که دارای خاک هیدرومورف و آسیب‌پذیر هستند.
- زیستگاه‌هایی که به منزله اکوتون تالاب‌ها، برکه‌ها و دریاچه‌های کشور هستند.
- مناطقی که آثار باستانی تاریخی و ملی با ارزش دارند.
- زیستگاه‌هایی که شیب بیش از ۷۰ درصد دارند.
- زیستگاه‌هایی که ارزش مردم‌شناسی دارند.
- آبخیزهایی که در تأمین آب مردم ناحیه و یا منطقه نقش دارند.
- زیستگاه‌هایی که گونه‌های در حال انقراض دارند.
- نقاطی که دست‌خوردگی و بهره‌برداری از آنان باعث بروز خسارات جانی می‌شود.

۵- ضوابط تدقیق کاربری اراضی در مناطق مناسب جنگلداری

پهنه‌های جنگلی بخشی از نقاط مرتفع محدوده گرمسیری را دربر می‌گیرد که عموماً از گونه‌های جنگلی بلوط با تراکم متوسط و کم است و در حال حاضر به دلیل بهره‌برداری‌های بی‌رویه طی دهه‌های اخیر دارای بهره‌برداری تجارتي نیستند. موارد زیر عمده ویژگی‌های واحدهای زیست‌محیطی جنگلی درجه ۱ تا ۷ را شامل می‌شود که به شرح ذیل است:

۵-۱- جنگلداری درجه ۱

در محدوده‌های جنگلی درجه ۱ هیچگونه محدودیتی برای رشد جنگل تجارتي وجود ندارد و این پهنه‌ها دارای خصوصیات اکولوژیکی زیر هستند:

- ارتفاع: از سطح دریا در نیمرخ شمالی البرز صفر تا ۱۰۰۰ متر
 - درصد شیب: صفر تا ۲۵ درصد
 - بافت و نوع خاک: خاک قهوه‌ای نیمه مرطوب جنگلی با بافت رسی لومی
 - شرایط زهکشی خاک: خاک قابل نفوذ با زهکشی متوسط تا کامل
 - عمق خاک: عمیق
 - رویش سالانه در هکتار درختان: بیش از ۸۰ درصد
 - گونه‌های درختی جامعه/ تپ گیاهی: شاخص رشد خیلی زیاد و چوب تجارتي با ارزش درجه یک
- چنانچه طی بازدیدها و مطالعات میدانی از این حوزه، خصوصیات برشمرده در مطالب فوق‌الذکر یافت نشود می‌توان نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیات اکولوژیکی آن با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست و اداره منابع طبیعی و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود.

۵-۲- جنگلداری درجه ۲

سرزمین محدودیت خیلی کمی برای رشد جنگل تجارتي دارد و دارای خصوصیات اکولوژیکی زیر است:

- ارتفاع: از سطح دریا در نیمرخ شمالی البرز صفر تا ۱۰۰۰ متر
- درصد شیب: صفر تا ۳۵
- بافت و نوع خاک: خاک قهوه‌ای نیمه مرطوب جنگلی با بافت لومی رسی

- شرایط زهکشی خاک: خاک با زهکشی متوسط تا خوب
- عمق خاک: عمیق
- رویش سالانه در هکتار درختان: تا ۶ مترمکعب
- درصد تراکم پوشش گیاهی: تا ۸۰ درصد (معمولاً ۸۰-۶۰ درصد)
- گونه‌های درختی جامعه/تیپ گیاهی: شاخص رشد زیاد و چوب تجارتي درجه یک
- تفاوت‌های عمده با طبقه یک: زهکشی متوسط، یا عمق محدود ریشه‌یابی، با حاصلخیزی کمتر و یا اقلیم با دمای خیلی بالا یا خیلی پایین است.
- چنانچه طی بازدیدها و مطالعات میدانی از این حوزه، خصوصیات برشمرده در مطالب فوق‌الذکر یافت نشود می‌توان نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیات اکولوژیکی آن و با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست و اداره منابع طبیعی و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود.

۳-۵- جنگلداری درجه ۳

سرزمین محدودیت نسبتاً متوسطی برای رشد جنگل تجارتي دارد و دارای خصوصیات اکولوژیکی زیر است:

- ارتفاع از سطح دریا: صفر تا ۱۴۰۰ متر
- درصد شیب: صفر تا ۴۵ درجه
- بافت و نوع خاک: خاک قهوه‌ای یا خاک قهوه‌ای با بافت لومی رسی
- شرایط زهکشی خاک: خاک با زهکشی نسبتاً ناقص تا خوب
- عمق خاک: متوسط تا خوب
- ساختمان خاک: متوسط تا خوب
- رویش سالانه در هکتار درختان: تا ۵ مترمکعب
- درصد تراکم پوشش گیاهی: تا ۷۰ درصد (معمولاً ۵۰ تا ۷۰ درصد)
- گونه‌های درختی جامعه/ تیپ گیاهی: شاخص رشد زیاد و چوب تجارتي درجه یک

تفاوت‌های عمده با طبقه یک و دو:

اقلیم با دمای خیلی بالا یا خیلی پایین، یا نامتعادل بودن رطوبت در خاک، یا حاصلخیزی کمتر، یا غیرقابل نفوذ بودن خاک و یا عمق محدودتر ریشه‌یابی.

چنانچه طی بازدیدها و مطالعات میدانی از این حوزه، خصوصیات برشمرده در مطالب بالا یافت نشود می‌توان نسبت به تغییر کاربری متناسب با خصوصیات اکولوژیکی آن و با تأیید سازمان حفاظت محیط‌زیست و اداره کل منابع طبیعی و کارگروه امور زیربنائی و شهرسازی استان اقدام نمود.

۵-۴- جنگلداری درجه ۴

سرزمین محدودیت نسبتاً متوسطی برای رشد جنگل تجارتي دارد. ویژگی‌های زیر در یگان زیست محیطی برقرار است:

- ارتفاع از سطح دریا: ۴۰۰-۱۸۰۰ متر

- درصد شیب: صفر تا ۵۵ درصد

- بافت و نوع خاک: راندزین قهوه‌ای با بافت لومی یا خاک قهوه‌ای یا خاک قهوه‌ای تیره یا خاک‌های آهکی

قهوه‌ای رگوسول، لیتوسول با بافت لومی شنی یا لومی رسی شنی

- شرایط زهکشی خاک: خاک با زهکشی ناقص تا متوسط

- عمق خاک: متوسط تا عمیق

- ساختمان خاک: ریزدانه تا نیمه درشت همراه با قلوه‌سنگ با تحول یافتگی کم تا متوسط

- درجه حاصلخیزی خاک: کم تا متوسط

- رویش سالانه در هکتار درختان: تا ۴ مترمکعب

- درصد تراکم پوشش گیاهی: تا ۶۰ درصد (معمولاً ۴۰ تا ۶۰ درصد)

- گونه‌های درختی جامعه / تیپ گیاهی: شاخص رشد متوسط و چوب درجه ۲ تجارتي

سنگ مادر سرزمین در این منطقه می‌تواند سنگ آهک، سنگ رس، سنگ گرانیت توده‌ای، سنگ‌های آذین

بیرونی، شیست، ماسه سنگ، رس و یا خاک‌های آبرفتی دشت‌های سیلابی باشد.

۵-۵- جنگلداری درجه ۵

سرزمین محدودیت شدیدی برای رشد جنگل تجارتي دارد. ویژگی‌های زیر در یگان زیست محیطی برقرار است:

- ارتفاع از سطح دریا: ۱۸۰۰ تا ۲۶۰۰ متر

- درصد شیب: صفر تا ۶۵ درصد

- بافت و نوع خاک: رگوسول، لیتوسول با بافت لومی شنی یا شنی لومی یا رسی لومی

- شرایط زهکشی خاک: خاک با زهکشی فقیر تا متوسط

- عمق خاک: کم عمق تا متوسط

- ساختمان خاک: کم تحول یافته تا نیمه تحول یافته با دانه‌بندی متوسط تا درشت همراه با سنگ (لیتوسول)

- درجه حاصلخیزی خاک: کم

- رویش سالانه در هکتار درختان: تا ۳ مترمکعب

- درصد تراکم پوشش گیاهی: تا ۵۰ درصد (معمولاً ۳۰ تا ۵۰ درصد)

- گونه‌های درختی جامعه/ تیپ گیاهی: شاخص رشد کم و چرب درجه ۲ و ۳

- سنگ مادر: سرزمین می‌تواند یکی از سنگ‌های مندرج در طبقه ۴ باشد.

۵-۶- جنگلداری درجه ۶

سرزمین محدودیت خیلی شدیدی برای رشد جنگل تجارتي دارد. ویژگی‌های زیر در یگان و واحد زیست محیطی

برقرار است:

- ارتفاع از سطح دریا: صفر - ۲۶۰۰ متر

- درصد شیب: صفر تا ۷۵ درصد

- بافت و نوع خاک: رگوسول، لیتوسول با بافت شنی یا خاک‌های شور یا شور و قلیایی با بافت رسی یا لومی شنی

- شرایط زهکشی خاک: خاک با زهکشی خیلی فقیر (خشکی خاک)

- عمق خاک: کم عمق

- ساختمان خاک: تحول نیافته

- درجه حاصلخیزی خاک: فقیر
- درصد تراکم پوشش گیاهی: تا ۴۰ درصد (معمولاً ۱۰ تا ۴۰ درصد)
- گونه‌های درختی جامعه/ تیپ گیاهی: شاخص رشد ناچیز و چوب غیرتجارتی
- سنگ مادر: سرزمین می‌تواند یکی از سنگ‌های مندرج در طبقه ۴ باشد.

۷-۵- جنگلداری درجه ۷

سرزمین محدودیت خیلی شدیدی برای رشد جنگل تجارتی دارد. ویژگی‌های زیر در یگان و واحد زیست‌محیطی برقرار است:

- ارتفاع از سطح دریا: صفر - ۲۸۰۰ متر
- درصد شیب: بیش از ۷۵ درصد
- بافت و نوع خاک: رگوسول یا لیتوسول به صورت ورقه نازکی بر روی سنگ مادر
- شرایط زهکشی خاک: خاک با زهکشی خیلی فقیر
- ساختمان خاک: تحول نیافته
- درجه حاصلخیزی خاک: فقیر
- درصد تراکم پوشش گیاهی: تا ۴۰ درصد (معمولاً ۱۰ تا ۴۰ درصد)
- گونه‌های درختی جامعه/ تیپ گیاهی: شاخص رشد ناچیز و چوب غیرتجارتی
- سنگ مادر: سرزمین می‌تواند یکی از سنگ‌های مندرج در طبقه ۴ باشد.

ضمیمه شماره دو- حریم‌ها

حریم‌ها به دو دسته طبیعی و مصنوعی تقسیم شده که براساس نوع و حوزه عملکردی و فعالیتی وضعیت کمی و کیفی آنها تشریح می‌گردد.

۱- حریم‌های طبیعی

پارهای از پدیده‌های روی زمین دارای حریمی هستند که از آن جمله می‌توان از رودخانه‌ها، قنوت، چاه‌های آب، دریاچه‌ها، تالاب‌ها و گسل‌ها به عنوان نمونه نام برد که در زیر توضیحاتی مختصر راجع به هر کدام ارائه می‌شود:

۱-۱- حریم گسل و نحوه تعیین آن^۲

حریم گسل‌ها برپایه میزان خطر متغیر است و دارای پهنه‌های با خطر بالا، نسبتاً بالا و متوسط است. اما بطور متوسط حداقل حریم برای گسل‌های عادی ۳۰۰ متر از هر طرف و برای گسل‌های فشاری و رورانه ۷۰۰ متر در قطعه فرارو و ۳۰۰ متر در قطعه فرورو تعیین می‌گردد. در داخل حریم گسل‌ها باید از ایجاد هرگونه ساخت و ساز و تأسیسات و انجام هر فعالیتی که با تجمیع جمعیت همراه است جلوگیری نمود. در غیر این صورت می‌بایست اصل انطباق را رعایت کرد و نسبت به ایجاد کاربری‌هایی اقدام کرد که در مواقع بروز خطر کمترین خسارات را تحمل نمایند. در مواردی که سازمان اجرایی طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی در محدوده گرمسیری ایجاد ساختمان و یا ایجاد فعالیتی خاص را مهم تشخیص داده باشد، ضروری است تا در این زمینه تدابیر مهندسی را رعایت کرد. شایان ذکر است که در ساخت و سازهایی که سرمایه‌گذاری نسبتاً زیادی برای آن منظور می‌شود، مانند فعالیت‌های مختلف صنعتی، مجتمع‌های مسکونی، آموزشی و ... باید مطالعات زلزله انجام پذیرد.

۱-۲- حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل، مرداب و برکه طبیعی^۳

قابل توجه است که اصطلاحات مندرج در این موضوع از نظر اجرای مقررات در معانی زیر بکار برده شده است:
رودخانه: مجرای است که آب بطور دائم یا فصلی در آن جریان داشته باشد.
نهر طبیعی: مجرای است که آب به طور دائم یا فصلی در آن جریان داشته و دارای حوضه آبریز مشخصی نباشد.

(۲) گسل‌های موجود در محدوده گرمسیری بر روی نقشه‌های منطقه نشان داده شده است. هرچند با استفاده از نقشه‌های مذکور می‌توان مسیر گسل‌ها را شناسایی و حریم آنها را تعیین نمود اما با توجه به مقیاس اصلی تهیه نقشه گسل‌های مذکور، در انجام طرح‌های اجرایی لازم است، مطالعات دقیقی بر روی زمین برای تعیین محل گسل و حریم آن صورت گیرد.

(۳) مطالعات طرح احیاء و توسعه کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمانشاه، مهندسین مشاور رویان، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، وزارت کشاورزی، سال ۱۳۷۶

مرداب: زمین باتلاقی مسطح و پستی است که دارای یک یا تعدادی آبراهه است و معمولاً در مد بزرگ دریا زیر آب فرو رود. همچنین اراضی پستی که در مناطقی غیرساحلی در فصول بارندگی و سیلاب غرقاب شده و معمولاً در تمام سال حالت باتلاقی داشته باشند را مرداب می‌نامند و سطح آن در حداکثر ارتفاع آب، از پنج هکتار کمتر نباشد.

برکه: اراضی پستی که جریان سطحی و زیرزمینی آب در آنها جمع شده و باقی می‌ماند.

نهر سنتی: مجرای آبی است که بوسیله اشخاص بصورت غیرمردن احداث شده باشد. در این زمینه از آیین‌نامه مربوط که توسط وزارت نیرو به استناد اصل یکصد و سی و هشت قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اختیار حاصل از تبصره ۱ ماده ۲ قانون توزیع عادلانه آب، تهیه و تصویب شده استفاده گردیده است.

مسیل: مجرای است طبیعی که تحت تأثیر عوامل طبیعی یا غیرطبیعی امکان بروز سیلاب در آن وجود داشته باشد.

بستر: آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که هر محل باتوجه به آمار هیدرولوژیک و داغ آب و حداکثر طغیان با دوره‌های برگشت مختلف بوسیله وزارت نیرو با شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌شود.

۱- تعیین بستر در خارج از محدوده شهرها براساس حداکثر طغیان با دوره برگشت ۲۵ ساله و در محدوده شهرها با دوره برگشت ۵۰ ساله بوسیله وزارت نیرو و شرکت‌های آب منطقه‌ای و آب و برق تعیین می‌شود و در مناطقی که ضرورت ایجاد نماید سیلاب با دوره برگشت کمتر یا بیشتر از ۲۵ ساله ملاک محاسبه قرار می‌گیرد و از طرف ارگان‌های مربوطه تعیین می‌شود.

۲- تغییرات طبیعی بستر رودخانه‌ها، مسیل‌ها، یا انهار طبیعی در کنار مرزهای بین‌المللی کشور در بستر سابق تأثیری نداشته و بستر سابق کماکان در اختیار حکومت اسلامی است، لیکن حریم برای آن منظور نخواهد شد.

- **حریم:** آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرار دارد و به عنوان حق ارتفاق برای انتفاع و حفاظت آنها لازم است و طبق مقررات این آیین‌نامه توسط وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای و آب و برق تعیین می‌گردد.

- **حریم انهار طبیعی یا رودخانه‌ها:** اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند از ۱ تا ۲۰^(۴) متر بوده که حسب مورد باتوجه به وضع رودخانه یا نهر طبیعی یا مسیل از هر طرف منتهی الیه بستر به وسیله وزارت نیرو و شرکت‌های تابعه آن تعیین می‌گردد.

(۴) بنا به اصلاحیه جدید هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۳ حریم انهار طبیعی، رودخانه‌ها و مسیل‌ها (اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند) و مرداب‌ها و برکه‌های دائمی برای عملیات لایروبی و بهره‌برداری، از یک تا بیست متر و برای حفاظت کیفی آب رودخانه‌ها، انهار طبیعی و برکه‌ها تا یکصد و پنجاه متر (تراز)

- هر گونه فعالیت زراعی در بسترها و حریم‌ها با اجازه سازمان آب و برق مجاز است.
- عبور لوله نفت و گاز و غیره از بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار طبیعی، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی با موافقت وزارت نیرو بلامانع است، ولی مسئولیت حفاظت آنها با دستگاه‌های ذیربط خواهد بود.
- احداث واحدهای خدماتی، صنعتی و غیره در حریم مسیل‌ها مشروط به رعایت نکات فنی از نظر طغیان‌های فصلی و حجم و دبی سیلاب‌ها، ضمن در نظر گرفتن سازه مناسب با تأیید مراجع فنی و رسیدگی در دستگاه اجرائی طرح مجاز می‌باشد.
- استفاده‌های فنی و تأسیساتی از جریان آب مسیل‌ها از طریق احداث نیروگاه‌های آبی کوچک به همراه تأسیسات ساختمانی و فنی مربوطه در حریم مسیل‌ها مشروط به رعایت نکات فنی لازم‌الرعایه مجاز می‌باشد.
- بعضی از تأسیسات و تجهیزات مراکز جمعیتی مانند جاده‌ها، صنایع، تأسیسات، آب و برق و گاز، آثار تاریخی به دلیل ضرورت حفاظت از محدوده و بنای آنها به دلایل موقعیت خاص خود، دارای حریم هستند که از طرف هیأت دولت، سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو و شرکت ملی گاز به صورت آیین‌نامه منتشر می‌شوند که بدین شرح قابل ارائه می‌باشند.

۱-۳- حریم مناطق حفاظت شده زیست محیطی

هرگاه اجرای هر یک از طرح‌های عمرانی و یا بهره‌برداری از آنها به تشخیص سازمان با قانون و مقررات مربوط به حفاظت محیط‌زیست مغایرت داشته باشد سازمان موردنظر را به وزارتخانه یا مؤسسه مربوطه اعلام خواهد نمود تا با همکاری سازمان‌های ذیربط به منظور رفع مشکل در طرح مذکور تجدیدنظر به عمل آید.*

افقی) از منتهی‌الیه بستر خواهد بود که بنا به مورد مصرف و وضع رودخانه، نهر طبیعی و برکه که به وسیله وزارت نیرو یا شرکت‌های آب منطقه‌ای تعیین می‌گردد. حریم کیفی رودخانه‌ها، انهار طبیعی و برکه‌های تأمین کننده آب شرب مقطوعاً یکصد و پنجاه متر خواهد بود. سیاهه رودخانه‌های یاد شده توسط سازمان‌های آب منطقه‌ای تعیین و برای اطلاع عموم اعلام خواهد شد.

* ماده (۷) قانون حفاظت محیط‌زیست، مناطق چهارگانه زیست محیطی مصوب سال ۱۳۵۳

۲- حریم‌های مصنوع

۲-۱- حریم آثار و بناهای تاریخی و میراث فرهنگی

در مورد ضوابط و معیارهای مربوط به حریم و نحوه حفاظت از آثار و ابنیه تاریخی و میراث فرهنگی ثبت شده می‌بایست طبق ضوابط و معیارهای سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور و اداره مربوطه در سطح استان یا شهرستان عمل نمود. به طور کلی هدف از تعیین حریم آثار تاریخی- فرهنگی عبارت است از حفاظت از کالبد، شئون، ویژگی‌ها و ارزش‌های بصری و ظاهری اینگونه آثار که در فهرست آثار ملی ایران ثبت شده‌اند و نیز معرفی اثر و فراهم آوردن امکان استفاده فرهنگی از آن.

حریم اثر در واقع محوطه پیرامونی اثر است که به منظور حفاظت و همچنین تسهیل استفاده فرهنگی از آن به شعاع معین تعیین و از طرف سازمان میراث فرهنگی کشور اعلام می‌گردد. هرگونه دخل و تصرف و تغییرات کالبدی و عملکردی در محوطه حریم تابع ضوابط حفاظتی حریم خواهد بود که همزمان با تعیین آن مشخص و اعلام می‌شود. باتوجه به اینکه حریم آثار تاریخی به منظور حفاظت از کالبد اثر و شئون و عملکرد فرهنگی آن تعیین می‌گردد، شامل یک یا هر سه مورد زیر خواهد بود:

- حریم استحفاظی

محوطه‌ای است همجوار اثر که به منظور جلوگیری از تجلیات بالقوه و بالفعلی که موجب تزلزل بنیان اثر، یا ورود خرابی و لطمه به آن می‌گردد، تعیین و اعلام می‌شود.

- حریم منظری

فضای پیرامون اثر است که به منظور حسن استفاده فرهنگی، معرفی شایسته اثر و فراهم آوردن امکان عملکرد فرهنگی برای کل اثر باتوجه به بافت اطراف آن تعیین می‌شود.

- حریم زیست محیطی

محوطه پیرامون اثر است که باتوجه به ضرورت ادامه حیات فرهنگی اثر در مجموعه مناسبات طبیعی، اجتماعی- فرهنگی پیرامون آن و حفاظت از شئونات فرهنگی اثر، تعیین می‌گردد.

در اجرای بند «ج» ماده واحده قانون تشکیل سازمان و بند ۶ ماده ۳ قانون اساسنامه میراث فرهنگی کشور مصوب مجلس شورای اسلامی و در حدود مواد مربوط از قانون راجع به حفظ آثار ملی و با رعایت قوانین آیین‌نامه اجرایی

قانون اخیرالذکر، تحت حفاظت این سازمان بوده و هرگونه تخریب و دخل و تصرف در اثر مذکور برابر مواد ۵۵۸ لغایت ۵۶۹ از کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی تعزیرات و «مجازات‌های بازدارنده» جرم محسوب و مرتکب مشمول مجازات‌های قانونی خواهد بود.*

۲-۱-۱- قواعد عام تعیین حریم آثار تاریخی

- محوطه‌ای که به عنوان حریم اثر تعیین می‌گردد، ضروری است باتوجه به مفاد این دستورالعمل و ضرورت‌های موجود، در حداقل شعاع ممکن تعیین گردد.
- حریم اثر به تفکیک، استحفاظی، منظری و زیست محیطی بررسی می‌شود. اما تمامی عناوین فوق به طور کلی تحت عنوان حریم اثر تصویب و ابلاغ خواهد شد.
- در تعیین حریم اثر، تمامی عوارض و عوامل طبیعی و مصنوعی که در مجاورت یا پیرامون اثر قرار دارد به منظور رفع عوامل تهدید، مدنظر قرار خواهد گرفت.
- باتوجه به عملکرد فعلی و احتمالی فضاهای پیرامون اثر، حریم اثر به نحوی تعیین گردد که از تهدیدهای بالفعل و بالقوه که بقای اثر یا پیوندهای تاریخی- فرهنگی آن را با بافت پیرامون آن مخدوش می‌کند، جلوگیری کند.
- حریم اثر به نحوی تعیین گردد که موجب ارتقاء تأثیرات فرهنگی اثر در محیط پیرامون و استقرار کاربری‌های مناسب با شئون، ویژگی‌ها و عملکرد فرهنگی اثر باشد.
- حریم مجموعه‌های تاریخی که به صورت مجموعه‌ای در فهرست آثار ملی ایران به ثبت می‌رسند، به نحوی تعیین خواهد شد که حیثیت مجموعه‌ای اثر مخدوش نگردد و کل مجموعه دارای حریم واحد خواهد بود. فضاهای موجود در بین عناصر مجموعه، در حکم عرصه اثر خواهند بود.
- در صورتی که اثری در فهرست آثار ملی ثبت شده باشد و سایر مستحدثات با اثر، به عللی واجد حیثیت در فهرست آثار ملی نباشد، ولی واجد وجوه حفاظتی باشد، مستحدثات مزبور جزو حریم محسوب و ضوابط حفاظتی حریم باتوجه به آن تعیین خواهد شد.

* اجرای بند «ج» ماده واحده قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

- معابر تاریخی اطراف اثر که بیانگر اثر با سایر اجزاء و عناصر محیط پیرامون آن است، در صورت قابلیت احیاء و در صورتی که خود اثر مستقل نباشد، جزء حریم محسوب می‌گردد.
- ضوابط تجدید، تعمیر، تفکیک، تجمیع، تبدیل کاربری و طراحی و سایر مشخصات و خصوصیات معماری و شهرسازی برای ابنیه و اماکن و اراضی واقع در محدوده حریم همزمان با تعیین حریم اثر، تعیین و اعلام می‌گردد.
- حذف مشاغل و بهره‌برداری‌های مغایر با وضعیت و شئون اثر، آلاینده محیط و صدمه زننده به اثر در ضوابط مربوط به تعیین کاربری اراضی و اماکن واقع در حریم لحاظ می‌گردد.
- مستغلات موجود در جبهه دیگر معابر پیرامون آثار، در صورتی که وضع موجود یا احتمالی آنها به نحوی بر نحوه استفاده از اثر تأثیرات داشته باشد، داخل حریم محسوب شده و خصوصیات معماری موردنظر در ضوابط حریم تعیین خواهد شد.
- در تعیین ضوابط معماری و در طراحی فضای داخل حریم ایجاد زمینه‌های لازم برای استفاده از تأسیسات رفاهی نوین و رفع نواقص تأسیسات سنتی لحاظ گردد.
- هرگونه دخل و تصرف در محوطه حریم تابع ضوابط حفاظتی حریم اثر خواهد بود.
- حریم بناهای تاریخی پس از بررسی و کاوش و حریم تپه‌ها و محوطه‌های تاریخی پس از گمانه‌زنی و بررسی لازم، تعیین خواهد گردید.
- حریم مجموعه‌ها، بافت‌ها و دهکده‌های تاریخی، مناظر، معابر، دنباله قنات و سایر عوامل طبیعی و تاریخی موجود را دربر خواهد گرفت.
- حریم آثار حتی‌الامکان منطبق به نقشه ثبتی محل تعیین می‌گردد، به نحوی که یک یا چند پلاک ثبتی را به نحو کامل در بر گیرد.
- حریم بناهای منفرد به شعاع معین از بیرون پای بست بنا خواهد بود و در موارد دیگر ملحقات بناها و تپه‌ها و قبرستان‌های متروک و صخره‌هایی که احیاناً در زیر بنا قرار گرفته‌اند جزو عرصه اثر محسوب شده و حد حریم از حد خارجی آنها شروع خواهد شد.
- حدود حریم اثر حتی‌الامکان با عناصر شاخص شهری و طبیعی مانند شبکه معابر و فضاهای عمومی و جز این‌ها مشخص شود.

- ضوابط حفاظتی عرصه اثر و کاربری خاص آن باتوجه به ویژگی‌های فنی، تاریخی و هنری اثر و عملکرد اصلی آن تعیین و اعلام گردد.

۲-۱-۲- ضوابط اداری ناظر بر تعیین حریم آثار تاریخی

- حریم آثار تاریخی و ضوابط حفاظتی آن براساس این دستورالعمل، از طرف مدیریت استان با استفاده از خدمات کارشناسان مجرب داخل و خارج از سازمان تعیین و به معاونت حفظ و احیاء پیشنهاد می‌گردد. لازم به ذکر است که آثار و ابنیه تاریخی در پهنه محدوده گرمسیری که احتمالاً هنوز کشف و ثبت نگردیده‌اند نیز مشمول ضوابط و مقررات حفظ آثار تاریخی ثبت شده می‌گردند.

۲-۲- حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی^(۵)

- مخازن، تأسیسات آب، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی مستحدثاتی هستند که به منظور آبرسانی، سالم‌سازی زمین‌ها یا انتقال آب و غیره ایجاد می‌شوند.

- حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی باتوجه به ظرفیت آنها و از منتهی‌الیه دیواره آسفالت محاسبه می‌گردد که بدین شرح باید رعایت شوند:

۲-۲-۱- حریم کانال‌های آبیاری و زهکشی

حریم کانال‌های آبیاری و زهکشی و تأسیسات مربوط به آنها در پهنه محدوده گرمسیری به شرح زیر تعیین می‌شود:

- آبدهی (دبی) بیش از ۱۵ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱۲ تا ۱۵ متر
- آبدهی (دبی) از ۱۰ تا ۱۵ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۸ تا ۱۲ متر
- آبدهی (دبی) از ۵ تا ۱۰ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۶ تا ۸ متر
- آبدهی (دبی) از ۲ تا ۵ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۴ تا ۶ متر
- آبدهی (دبی) از ۱۵۰ لیتر تا ۲ مترمکعب در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱ تا ۲ متر
- آبدهی (دبی) کمتر از ۱۵۰ لیتر در ثانیه - میزان حریم از هر طرف ۱ متر.

(۵) طبق مصوبه مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۸ (بند ۴) شورای عالی شهرسازی و معماری ایران با عنوان «لزوم حفظ حریم تصفیه‌خانه‌های فاضلاب»

۲-۲-۲- حریم لوله‌های آبرسانی

حریم لوله‌های آبرسانی باتوجه به قطر آنها در پهنه محدوده گرمسیری به شرح زیر باید رعایت شوند:

- حریم لوله آبرسانی با قطر ۵۰۰ میلی‌متر- در کل ۶ متر (۳ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

- حریم لوله از ۵۰۰ تا ۸۰۰ میلی‌متر- در کل ۸ متر (۴ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

- حریم لوله از ۸۰۰ تا ۱۲۰۰ میلی‌متر- در کل ۱۰ متر (۵ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

- حریم لوله از ۱۲۰۰ میلی‌متر به بالا- در کل ۱۲ متر (۶ متر از هر طرف نسبت به محور لوله)

* در صورتی که لوله‌های آبرسانی به موازات و در حریم یکدیگر نصب شوند، حد خارجی حریم به اعتبار قطر آخرین لوله منظور می‌شود.

* کانال عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی واقع در داخل مزارع و باغ‌ها تا مساحت ۱۰۰ هکتار که برای آبیاری همان مزارع و باغ‌ها مورد استفاده است، دارای حریم نیستند.

* هرگاه حریم رودخانه‌ها، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی با حریم سایر تأسیساتی که دارای حریم هستند تداخل نماید، قسمت مورد تداخل برای تأسیسات دو طرف، به صورت مشترک مورد استفاده قرار می‌گیرند.

- حریم قنات حداقل و در حالت عادی ۵۰۰ متر از هر طرف توصیه می‌گردد. در مواردی که احداث صنایع آلوده‌کننده یا کاربری‌های نامناسب ضروری است، می‌بایست به تناسب بر این میزان افزوده گردد.

- حریم چاه آب حداقل ۱۰ متر و در حالت عادی ۵۰ متر توصیه می‌گردد.

۲-۳- حریم دریاچه احداثی در پشت سدها

- در صورت عدم اعلام حریم دریاچه احداثی در پشت سدها به وسیله وزارت نیرو و یا سازمان آب منطقه‌ای، رعایت ۱۵۰ متر از اطراف محیط‌تر شده مخزن سد الزامی است. در صورت عدم اشباع مخزن تا حد نهایی پیش‌بینی شده،

می‌بایست حداقل ۵۰۰ متر فاصله از منحنی میزان مشخص شده برای حد نهایی اشباع دریاچه رعایت شود.

- رعایت تمامی مسایل بهداشتی- ساختمانی، شهرسازی و فنی در مورد احداث هرگونه تأسیسات یا هر فعالیتی در پشت حریم سدها الزامی است.

- استفاده از حریم دریاچه‌ها برای فعالیت‌های جنگل‌داری، باغداری، درختکاری، گل‌کاری، زراعت و هرگونه عملیات کشاورزی و یا برای ایجاد تأسیسات ورزشی و تفریحات سالم با موافقت وزارت نیرو و با نظارت سازمان‌های ذیربط مجاز است.

کلیه طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ تولیدی و خدماتی باید پیش از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان‌سنجی و مکانیابی، براساس ضوابط پیشنهادی شورایی عالی حفاظت محیط‌زیست و مصوب هیئت وزیران مورد ارزیابی زیست‌محیطی قرار گیرد. رعایت نتایج ارزیابی توسط مجریان طرح‌ها و پروژه‌های مذکور الزامی است. نظارت بر حسن اجرای این ماده برعهده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی می‌باشد.

تبصره: سازمان حفاظت محیط‌زیست موظف است راهکارهای عملی و اجرایی پروژه‌های عمرانی و اشتغال‌زائی در مناطق حفاظت شده را به طریقی فراهم نماید که ضمن رعایت مسائل زیست‌محیطی، طرح‌های توسعه و عمران متوقف نگردد.

۲-۴- حریم تصفیه‌خانه‌های فاضلاب

- تمامی دستگاه‌های ذریبط موظفند از هرگونه ساخت و ساز تا حریم ۶ کیلومتری تصفیه‌خانه‌های فاضلاب جلوگیری نمایند.
- حداقل فاصله مورد لزوم از مراکز مسکونی هنگام مکانیابی و ایجاد تصفیه‌خانه فاضلاب به روش پیشرفته ۴۰۰ متر است.

۲-۵- حریم تأسیسات برق

۲-۵-۱- تعاریف حریم‌ها

- **حریم درجه یک:** دو نوار موازی خط انتقال در طرفین آن متصل به فاز کناری روی زمین است که عرض هر یک از این دو نوار در سطح افق آمده است.
- **حریم درجه دو:** دو نوار در طرفین بوده که حریم درجه ۱ متصل به آن است. فواصل افقی حد خارجی حریم درجه ۲ از محور خط (محور خط، خط واصل بین مراکز دو پایه مجاور) است.

۲-۵-۲- نحوه ساخت و ساز در حریم‌ها

- در زیر خط و حریم درجه یک هرگونه عملیات ساختمانی و ایجاد تأسیسات مسکونی و تأسیسات دآمداری یا درختکاری و انبارداری تا هر ارتفاع ممنوع است و فقط ایجاد زراعت فصلی، حفر چاه و قنات، راه‌سازی و شبکه آبیاری با رعایت اصول حفاظتی مشروط بر اینکه سبب ایجاد خسارت برای تأسیسات خطوط انتقال نگردد، مجاز است. گفتنی است که برای حفر چاه و قنات و راه‌سازی اجازه وزارت نیرو لازم است.
- در حریم درجه دو فقط ایجاد تأسیسات ساختمانی اعم از مسکونی و صنعتی و مخازن سوخت تا هر ارتفاع ممنوع است.

۲-۵-۳- حریم هوایی خطوط فشار قوی برق در خارج از محدوده شهرها

حریم هوایی خطوط برق فشار قوی در خارج از محدوده نقاط شهری محدوده گرمسیری به دو درجه تقسیم و نسبت به ولتاژهای مختلف به شرح زیر تعیین می‌شود:

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۱ تا ۲۰ کیلوولت برابر ۳ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۵ متر از محور خط است.

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۳۳ کیلوولت برابر ۵ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۱۵ متر از محور خط است.

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۶۳ کیلوولت برابر ۱۳ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۲۰ متر از محور خط است.

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۱۳۲ کیلوولت برابر ۱۵ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۳۰ متر از محور خط است.

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۲۳۰ کیلوولت برابر ۱۷ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۴۰ متر از محور خط است.

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۴۱۵ کیلوولت برابر ۲۰ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۵۰ متر از محور خط است.

- حریم درجه یک خطوط هوایی نیروی برق ردیف ولتاژ ۷۵۰ کیلوولت برابر ۲۵ متر در هر طرف مسیر خط بوده و حد خارجی حریم درجه دو در هر طرف به فاصله ۶۰ متر از محور خط است.

۲-۶-۲- حریم راه‌ها

۲-۶-۱- راه‌های برون شهری

ضوابط مربوط به حرایم و اراضی مجاور راه‌ها در حریم شهرها و کانون‌های جمعیتی به منظور کنترل ساخت و سازهای اطراف جاده‌های بین شهری و کمربندی‌ها که موجب توسعه بی‌رویه شهرها به سمت جاده‌های یاد شده می‌شود، یک امر مهم به منظور هدایت صحیح مراکز جمعیتی محسوب می‌شود. بنابراین، شورای عالی شهرسازی و معماری ایران ضوابط زیر را در این زمینه به تصویب رسانیده است:

«اراضی واقع در حد فاصل جاده‌های کمربندی و محدوده قانونی شهرها و همچنین تا عمق ۱۵۰ متر بعد از حد حریم قانونی در بر خارجی جاده‌های مذکور چنانچه در خارج از حریم شهرها در طرح‌های مصوب جامع یا هادی واقع شده باشند، به محدوده‌های مذکور اضافه می‌گردند. مگر اینکه فاصله کمربندی از محدوده و وسعت اراضی فیما بین به حدی باشد که در طول عمر طرح تأثیری در میزان و جهت گسترش شهر نداشته باشد و اجرای مقررات نظارت بر حریم را عملاً غیرممکن سازد. تشخیص این امر با کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در شهرهای دارای طرح جامع و مراجع و مقامات مسئول بررسی و تصویب طرح‌های هادی برحسب مورد خواهد بود».

۲-۶-۲- جاده‌های کمربندی

احداث هرگونه ساختمان و تأسیسات تا عمق ۱۵۰ متر از بر حریم راه در طرفین جاده‌های کمربندی واقع در حریم شهر و همچنین ایجاد هر نوع راه دسترسی هم سطح به این نوع جاده‌ها، ممنوع است.

۲-۶-۳- کاربری اطراف راه‌های بین شهری

احداث هرگونه ساختمان و تأسیسات در طرفین تمامی راه‌های بین شهری واقع در حریم شهرها به عمق ۱۵۰ متر بعد از بر حریم قانونی راه و همچنین ایجاد راه‌های دسترسی هم سطح به جاده اصلی ممنوع است، مگر در مورد کاربری‌های خاصی که هم محل کاربری و هم راه‌های دسترسی آنها در قالب طرح‌های مصوب جامع و تفصیلی و هادی عیناً ترسیم شده و یا ضوابط مربوط به آنها تعیین شده باشد.

تبصره: تأسیسات لازم برای بهره‌برداری (کشت، داشت، برداشت) از زمین‌های کشاورزی و باغات و همچنین خطوط پایه‌های انتقال نیروی برق و شبکه‌های مخابراتی، پل‌ها و تونل‌های واقع در محور راه‌ها، لوله‌های انتقال نفت و گاز، کانال‌ها و شبکه‌های آبیاری، خطوط و لوله‌های آبرسانی، سیل‌بند و سیل‌گیرها، از شمول بندهای فوق مستثنی و تابع قوانین و مقررات مربوط به خود هستند. در این زمینه کمیسیون ماده ۵ یا مراجع تصویب طرح‌های هادی، برحسب مورد و در صورت لزوم می‌توانند جاده‌های ارتباطی دیگری را نیز که از شهر به روستاها و یا به نقاط دیگری در اطراف شهر منتهی می‌شوند، مشمول این مقررات سازند که در این صورت، حریم حفاظتی آنها تا ۵ متر قابل تقلیل خواهد بود. همچنین حریم حفاظتی جاده‌های بین شهری نیز در مواردی که از روستا عبور نمایند، چنانچه در قالب طرح‌های بهسازی یا هادی روستایی مورد طراحی قرار گیرند تا ۵۰ متر قابل تقلیل است. شایان ذکر است براساس آخرین مصوبه مهمترین حریم راه‌ها به شرح جدول ۱۰۵ پیوست می‌باشد.

جدول شماره ۱۰۵- حریم سلسله مراتب راهها در سطح محدوده گرمسیری

نوع راه	حریم قانونی راه از خط محور B/2	A	B	D	عرض نوار تأسیسات خدمات زیربنایی C
روستایی	۱۲/۵	۱۱۲/۵	۲۵	۱۰۰	۳۰
فرعی	۱۷/۵	۱۱۷/۵	۳۵	۱۰۰	۳۰
اصلی دو خطه	۲۲/۵	۱۲۲/۵	۴۵	۱۰۰	۳۰
اصلی چهارخطه	۳۸/۰	۱۳۸/۰	۷۶	۱۰۰	۳۰
بزرگراه	۳۸/۰	۱۳۸/۰	۷۶	۱۰۰	۳۰
آزادراه	۳۸/۰	۱۳۸/۰	۷۶	۱۰۰	۳۰
آزادراه عریض	۶۰/۰	۱۶۰/۰	۱۲۰	۱۰۰	۳۰

توضیح: تعریف هریک از راهها در آیین نامه طرح هندسی راه به نشریه شماره ۱۶۱ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی آورده شده است.

۲-۶-۴- محل کارگاه‌ها و واحدهای صنعتی و خدماتی اطراف راهها

تمامی کارگاه‌ها و واحدهای صنعتی، صنعتی-تجاری و خدماتی و نظایر آن که در دو طرف راههای موضوع این مصوبه واقع شده‌اند، باید به مجموعه‌های متمرکز جدید منتقل شوند.

۲-۷- حریم سبز راههای داخل محدوده‌های قانونی شهرها

آن قسمت از حریم راهها که در داخل محدوده‌های قانونی و حریم شهرها واقع می‌شود و اضافه بر عرض سواره و پیاده‌رو است، به منظور کمک به پاکیزگی و زیبایی منظر ورودی شهرها و جلوگیری از باز کردن راه دسترسی برای ساخت و سازهای بعد از حریم راه، توسط شهرداری‌ها در محدوده امکانات و با هماهنگی وزارت راه و ترابری برای درختکاری و ایجاد فضای سبز مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

۲-۸- حریم قانونی برای جلوگیری از افزایش محدوده شهرها*

۱- از تاریخ تصویب این مصوبه هرگونه افزایش در محدوده مصوب طرح‌های هادی و جامع شهری تا زمانی که تراکم ناخالص جمعیتی شهر (یعنی نسبت جمعیت به سطح مصوب) در محدوده فعلی طرح (یعنی محدوده طرح مصوب به

* مصوبه شورایی شهرسازی و معماری ایران تاریخ ۷۸/۸/۱۰

اضافه کلیه تغییرات احتمالی قانونی و مصوب بعدی تا این تاریخ) براساس طرح‌های مصوب تحقق پیدا نکرده باشد ممنوع است.

تبصره: آن دسته از پیشنهادات مربوط به افزایش محدوده شهرها که تا این تاریخ به دبیرخانه شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران واصل و در نوبت دستور کار شورایی عالی قرار گرفته است مشمول مفاد این مصوبه نبوده و بررسی‌های کارشناسی لازم جهت طرح در شورایی عالی در مورد آنها به عمل خواهد آمد.

۲- هرگونه تفکیک زمین و واگذاری آن برای امر مسکن به افراد، شرکت‌های تعاونی یا ارگان‌های دولتی و غیردولتی و نهادها در داخل حریم و محدوده استحفاظی شهرها ممنوع می‌باشد.

۳- تغییر کاربری اراضی زراعی، باغات دارای کاربری کشاورزی، باغداری در طرح‌های مصوب شهری و تبدیل جنگل‌ها به کاربری‌های شهری ممنوع است.

۴- صدور هرگونه مجوز تفکیک و پروانه احداث بنا برای اراضی زراعی و باغات واقع در حاشیه شهرها که در طرح‌های مصوب شهری دارای کاربری مسکونی هستند تا قبل از اینکه تراکم ناخالص جمعیتی در بقیه اراضی شهری به تراکم ناخالص پیش‌بینی شده در طرح مصوب نرسیده باشد ممنوع است.

۵- به منظور جلوگیری از گسترش بی‌رویه شهرها و حفظ باغات و اراضی زراعی و زمین‌های با قابلیت کشاورزی و جنگل‌ها در پیرامون شهرهای کشور و رعایت دقیق موضوع این مصوبه، از تاریخ تصویب این مقررات دستگاه‌های تهیه کننده طرح‌های توسعه شهری موظفند در تجدیدنظر و یا تهیه طرح‌های جامع و هادی شهرها، نقشه منطقه‌بندی و استفاده از زمین در حریم شهر و حریم تعیین شده در طرح‌های مذکور را با حفظ اراضی کشاورزی و باغات و جنگل‌های موجود و همچنین حفظ و حراست از حریم راه‌های عبوری بین شهری و رعایت محدوده‌های مناطق چهارگانه محیط‌زیست و تعیین کاربری‌های عمده و تأسیسات و تجهیزات موردنیاز در مقیاس شهری و ناحیه‌ای که می‌توانند در حریم شهر مستقر شوند، کمربند سبز، تهیه و برای تصویب به شورای عالی شهرسازی و معماری ایران و سایر مراجع ذیربط ارائه نمایند.

ضمیمه شماره سه - حوزه‌های مربوط به استقرار کاربری‌های صنعتی

به منظور استقرار صنایع در حوزه‌های مناسب و جلوگیری از بروز مشکلات ناشی از استقرار آنها در مراکز جمعیتی، از طرف سازمان حفاظت محیط‌زیست ضوابط و معیارهایی ارائه شده است. همچنین وزارت صنایع و معادن نیز مقرراتی را اعلام کرده که در ادامه این گزارش به توضیحاتی در این زمینه خواهیم پرداخت.

ضوابط و مقررات زیست‌محیطی

باتوجه به ضرورت انعکاس ضوابط و مقررات زیست‌محیطی در محدوده گرمسیری به دو مبحث مهم و اصلی از دیدگاه توسعه صنایع و محدوده‌های چهارگانه زیست‌محیطی اشاره خواهد شد.

الف- صنایع*

صنایع برحسب رشته‌های مختلف تخصصی، در گروه‌های خاص به شرح زیر تقسیم شده‌اند:

- ۱- گروه صنایع غذایی
- ۲- گروه صنایع نساجی
- ۳- گروه صنایع چرم
- ۴- گروه صنایع سلولزی
- ۵- گروه صنایع فلزی
- ۶- گروه صنایع غیرفلزی
- ۷- گروه صنایع برق و الکترونیک
- ۸- گروه صنایع شیمیایی
- ۹- گروه صنایع دارویی
- ۱۰- گروه صنایع پاک‌کننده‌ها

۱-الف- محدوده استقرار صنایع

محدوده استقرار صنایع، محدوده‌ای است که صنایع برحسب شدت و ضعف آلودگی مجاز خواهند بود در آن استقرار یابند و به ۵ منطقه به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

* مصوبه شماره ۳۲۷۱۹/ت/۲۵۸۴۳ هـ.تاریخ ۸۱/۷/۱۶ هیئت وزیران

۱- محدوده مصوب شهری

محدوده مصوب شهری یا آخرین محدوده قانونی، محدوده‌ای است که شهرداری و سایر ارگان‌های خدماتی به ارائه تمامی خدمات شهری مانند آب، برق، تلفن، گاز و جمع‌آوری زباله و نظافت آن در حال حاضر و آینده موظف هستند. این محدوده‌ها معمولاً در دوره‌های ۵ ساله، ۱۰ ساله و ۲۵ ساله مورد عمل قرار می‌گیرند.

۲- محدوده حریم زیست‌محیطی

نواری به عرض ۵ کیلومتر بعد از محدوده مصوب شهری برای شهرهای با جمعیت بیش از ۲۰۰ هزار نفر و ۳ کیلومتر برای شهرهای بین ۷۵ تا ۲۰۰ هزار نفر و ۲ کیلومتر برای شهرهای زیر ۷۵ هزار نفر را حریم زیست‌محیطی می‌نامند. محدوده فوق‌الذکر می‌تواند با حریم شهر همپوشی داشته باشد.

۳- محدوده مناطق و شهرک‌های صنعتی

محدوده مناطق صنعتی عبارتست از محدوده‌ای که به وسیله ارگان‌های ذیربط برای استقرار صنایع در نظر گرفته می‌شوند. اینگونه مناطق معمولاً در طرح‌های جامع و هادی شهرها مشخص و تصویب می‌شوند.

۴- محدوده مناطق خارج از حریم زیست‌محیطی

تمامی مناطق خارج از حریم زیست‌محیطی و خارج از شعاع ۵ کیلومتری محدوده مصوب شهری، مناطق خارج از حریم زیست‌محیطی نامیده می‌شوند.

۵- محدوده مناطق مسکونی

به مجموعه‌ای از واحدهای مسکونی اطلاق می‌شود که حداقل معادل کوچکترین واحد تعریف شده در مجموعه تقسیمات کشوری باشد.

۶- حریم شهر

عبارتست از اراضی و املاک متصل به حد خارجی محدوده قانونی شهر که حدود آن طبق تشریفات مقرر در قانون شهرداری‌ها تعیین می‌شود و شهرداری‌ها موظف به اعمال نظارت در این محدوده‌ها هستند. در این محدوده برخی از عملکردهای مربوط به شهر قرار دارند و کنترل و حفاظت از آن برای فعالیت، زندگی و آینده شهر ضروری است.*

* قانون تعاریف سند توسعه اجتماعی، اقتصادی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران

۲- الف- شناسایی صنایع و نحوه استقرار آنها

صنایع برحسب نحوه استقرار در محدوده شهرها به گروه‌های مختلفی به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

۱- صنایع کد «الف»

اینگونه صنایع مجاز هستند که در محدوده مصوب شهری یا آخرین محدوده قانونی و در مناطق غیرمسکونی شهرها استقرار یابند. لازم به توضیح است که تعیین مناطق غیرمسکونی و یا مناطق تجاری و صنعتی به عهده شهرداری و طرح‌های مصوب توسعه و عمران (جامع) در هر شهر است.

۲- صنایع کد «ب»

اینگونه صنایع مجازند که در مناطق خارج از محدوده مصوب شهری و در داخل حریم زیست‌محیطی استقرار یابند و لازم است که ضوابط زیر در آن مناطق رعایت گردد.

- در انتخاب زمین برای استقرار واحدهای تولیدی، رعایت حریم‌های قانونی جاده‌ها، راه‌آهن، رودخانه‌ها، فرودگاه‌ها، دریا، قنوت و دریاچه‌ها الزامی است.
- فاصله از اماکن مسکونی و درمانی حداقل یکصد متر باشد.
- سالن تولید در منتهی الیه زمین نسبت به جاده احداث گردد.

۳- صنایع کد «ج»

اینگونه صنایع مجازند که در مناطق صنعتی هر شهری در محدوده حریم زیست‌محیطی استقرار یابند. بدیهی است در شهرهایی که هنوز نواحی صنعتی ایجاد نشده است، اینگونه صنایع می‌توانند تا زمان ایجاد نواحی در کد «ب» و با مشخصات زیر استقرار یابند.

- فاصله از مناطق مسکونی و درمانی ۲۰۰ متر
- فاصله از جاده بین شهری ۱۰۰ متر

۴- صنایع کد «د» (گروه اول)

اینگونه صنایع مجازند که در مناطق خارج از حریم زیست‌محیطی شهرها استقرار یابند و در این زمینه رعایت ضوابط جدول شماره ۱۰۶ الزامی است.

۵- صنایع کد «د» (گروه دوم)

اینگونه صنایع مجازند که در مناطق خارج از حریم زیست‌محیطی شهرها استقرار یابند و در این زمینه رعایت ضوابط جدول شماره ۱۰۷ الزامی است.

جدول شماره ۱۰۶- حریم‌های لازم‌الاجرا برای شهرها به تناسب میزان جمعیت

ردیف	حریم لازم‌الاجرا	شهرهای زیر ۲۰۰۰۰۰ نفر	شهرهای بیش از ۲۰۰۰۰۰ نفر
۱	فاصله از منابع آبی*	۳۰۰ متر	۳۰۰ متر
۲	فاصله از حریم جاده اصلی	۱۰۰ متر	۲۰۰ متر
۳	فاصله از مجتمع‌های مسکونی	۱۰۰۰ متر	۱۰۰۰ متر
۴	فاصله از حریم زیست‌محیطی	۱۵۰۰ متر	۵۰۰۰ متر
۵	رعایت حریم‌های قانونی جاده‌ها، راه آهن، رودخانه، فرودگاه	الزامی	الزامی

* منابع آبی شامل رودخانه‌ها، دریاچه و منابع آب شرب شهر و روستا می‌شود.

جدول شماره ۱۰۷- حریم‌های لازم‌الاجرا برای شهرها به تناسب میزان جمعیت

ردیف	حریم لازم‌الاجرا	شهرهای زیر ۲۰۰۰۰۰ نفر	شهرهای بیش از ۲۰۰۰۰۰ نفر
۱	فاصله از منابع آبی	۳۰۰ متر	۳۰۰ متر
۲	فاصله از حریم جاده اصلی	۲۵۰ متر	۳۰۰ متر
۳	فاصله از مجتمع‌های مسکونی	۱۵۰۰ متر	۱۵۰۰ متر
۴	فاصله از حریم زیست‌محیطی	۳۰۰۰ متر	۵۰۰۰ متر
۵	رعایت حریم‌های قانونی جاده‌ها، راه آهن، رودخانه، فرودگاه	الزامی	الزامی
۶	فاصله از جاده بین شهری	۱۰۰ متر	۱۵۰ متر

۶- صنایع کد «ه»

محل استقرار اینگونه صنایع پس از معرفی مکان‌های پیشنهادی متقاضی، با تأیید دستگاه اجرایی ذیربط و با در نظر گرفتن اثرات زیست‌محیطی و ظرفیت قابل تحمل محیط، توسط سازمان حفاظت محیط‌زیست و با رعایت ضوابط و استانداردهای قانونی موردبررسی و اعلام نظر قرار خواهد گرفت.

«توضیحات»

- ۱- واحدهای دارای کد آلودگی کمتر بنا به درخواست متقاضی در صورت تأییدیه سازمان حفاظت محیط‌زیست و اداره صنایع مجاز خواهند بود که در مناطق دارای کد آلودگی بیشتر استقرار یابند.

۲- واحدهای تولیدی در شهرهای کمتر از ۷۵ هزار نفر جمعیت مجاز خواهند بود که در مناطق دارای یک کد آلودگی کمتر استقرار یابند. به عنوان مثال (از کد «د» به کد «ج») به جز استان تهران

۳- در چارچوب ضوابط شهرک‌های صنعتی، احداث هر نوع واحدهای تولیدی و صنعتی در داخل شهرک‌ها بلامانع است. مشروط بر اینکه طرح ایجاد شهرک شامل فضای سبز و نوع استقرار صنایع قبلاً به تصویب سازمان حفاظت محیط‌زیست در استان رسیده باشد. در غیر این صورت، استعلام موردی هر واحد صنعتی در داخل شهرک‌های صنعتی ضرورت دارد.

۴- برای مراقبت از حسن اجرای ضوابط برای تمامی صنایع در مراحل موافقت اصولی، پروانه احداث، تأسیس و بهره‌برداری، توجه به نکات زیر ضروری است:

الف- اداره کل صنایع لازم است یک نسخه از موافقت‌های اصولی صادر شده را به اطلاع سازمان حفاظت محیط‌زیست برساند.

ب- اداره کل حفاظت محیط‌زیست نسخه‌ای از ضوابط و استقرار موضوع این دستورالعمل را جهت انتخاب محل استقرار واحد تولیدی و به همراه استانداردهای آلودگی‌ها به اطلاع متقاضی احداث واحد تولیدی برساند.

ج- متقاضی احداث واحد تولیدی موظف است که در چارچوب ضوابط اعلام شده، نسبت به انتخاب زمین واحد تولیدی اقدام نماید (و با کسب نظر موافق اداره کل محیط‌زیست، اقدام به احداث واحد تولیدی نماید. نظرات اداره کل حفاظت محیط‌زیست کتباً به اطلاع اداره کل صنایع خواهد رسید.)*

د- اداره کل صنایع نسخه‌ای از پروانه تأسیس واحد تولیدی را به اطلاع اداره کل محیط‌زیست برساند تا ضمن بازدید از واحدهای تولیدی، مراحل پیشرفت اجرای ضوابط و استانداردهای محیط‌زیست را نظارت نمایند.**

* مربوط به بند ۵ مفاد مصوبه شماره ۳۰۰۰ د-ش مورخ ۱۳۷۲/۳/۱۶ شورایی اداری به شرح زیر:

بند ۵- مراجع صادر کننده مجوزهای صنعتی موظفند ضمن رعایت ضوابط استقرار واحدهای صنعتی (اعلام شده از سوی سازمان حفاظت محیط‌زیست) به منظور آگاه نمودن متقاضیان ایجاد واحدهای صنعتی از استانداردها و مقررات لازم‌الرعایه زیست‌محیطی بهداشت کار (اعلام شده از سوی سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارت کار و امور اجتماعی) مقررات مذکور را بهنگام صدور جواز تأسیس جهت متقاضیان اعلام نمایند.

** مربوط به بند ۶ مفاد مصوبه شماره ۳۰۰۰ د-ش مورخ ۱۳۷۲/۳/۱۶ شورایی اداری به شرح زیر:

بند ۶- یک نسخه از جواز تأسیس صادره را جهت اطلاع و اقدامات مقتضی به دستگاه‌های دولتی ذیربط (سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت کار و امور اجتماعی و ... ارسال نماید.

*** مربوط به بند ۶ مفاد مصوبه شماره ۳۰۰۰ د-ش مورخ ۱۳۷۲/۳/۱۶ شورایی اداری به شرح زیر:

بند ۶- سازمان حفاظت محیط‌زیست مکلف است در حین مراحل تأسیس واحدهای صنعتی، نسبت به اجرای ضوابط زیست‌محیطی لازم‌الرعایه نظارت نموده و در صورت مشاهده تخلف و عدم رفع آن از سوی واحد صنعتی مربوطه، اقدامات لازم را از طریق مراجع قانونی به عمل آورد.

- ه- اداره کل حفاظت محیط‌زیست در صورت رعایت تمامی ضوابط و استانداردهای اعلام شده از طرف متقاضی با صدور پروانه بهره‌برداری واحد تولیدی موافقت خواهند کرد و مراتب را به اداره کل صنایع اعلام خواهند نمود.***
- ۵- این ضوابط نمی‌تواند ناقص مصوبات قانونی از قبیل طرح تعادل صنعت و کشاورزی در مناطق گیلان و مازندران و ممنوعیت در محدودیت ۱۲۰ کیلومتری تهران و ۵۰ کیلومتری اصفهان و نظایر آن باشد. ملاک تشخیص جمعیت شهرها آخرین سرشماری مرکز آمار ایران خواهد بود.
- ۶- ضوابط و استقرار صنایع کشاورزی موضوع کد الف بخشنامه شماره ۱۰۴۰-۳۲ مورخ ۶۸/۶/۱ کماکان به قوت خود باقی است که در این مجموعه اضافه گردیده است.

* صنایع کشاورزی

صنایع کشاورزی براساس شدت و ضعف آلودگی و دیگر عوامل زیست‌محیطی در گروه‌هایی با مشخصات زیر قرار می‌گیرند:

گروه الف

صنایع این گروه مجازند که در محدوده مصوب شهری استقرار یابند.

گروه ب

صنایع این گروه مجازند که در داخل حریم زیست‌محیطی شهرها مشروط به رعایت حداقل فاصله یکصد متر از اماکن مسکونی، درمانی و آموزشی استقرار یابند. بدیهی است که رعایت تمامی حریم‌های قانونی الزامی خواهد بود.

گروه ج

صنایع این گروه مجازند که در خارج از حریم زیست‌محیطی هر شهر و با رعایت حداقل فاصله ۳۵۰ متر از مراکز مسکونی، آموزشی و درمانی و ۱۵۰ متر از جاده استقرار یابند.

گروه د

صنایع این گروه مجازند که خارج از حریم زیست‌محیطی هر شهر مشروط به رعایت فواصل لازم از مراکز حساس مطابق جدول شماره ۱۰۸ استقرار یابند.

جدول شماره ۱۰۸ - فواصل لازم از مراکز حساس

ردیف	فاصله از مراکز مختلف	اندازه (متر)
۱	حریم زیست محیطی	۳۰۰۰
۲	مراکز مسکونی	۷۰۰
۳	مراکز درمانی و آموزشی	۵۰۰
۴	بزرگراه و جاده ترانزیت (فاصله از محور)	۲۵۰
۵	جاده اصلی (فاصله از محور)	۱۵۰
۶	پارک ملی، تالاب، دریاچه، دریا	۱۰۰۰
۷	پناهگاه حیات وحش، اثر طبیعی ملی، رودخانه دائمی و قنات دایر	۲۰۰

* صنایع کشاورزی

گروه الف

- ۱- واحد زنبورداری و پرورش ملکه
- ۲- واحد پرورش پرندگان زینتی تا ۱۰۰ قطعه
- ۳- واحد پرورش کرم ابریشم
- ۴- واحد تولید جوجه تا ۱۰۰۰ قطعه در هر دوره

گروه ب

- ۱- واحد پرورش پرندگان زینتی بیش از ۱۰۰ قطعه
- ۲- واحد پرواربندی بره تا ۲۰۰ رأس
- ۳- واحد پرورش گوسفند شیری (داشتی) تا ۲۵۰ رأس
- ۴- میادین دام (مجتمع نگهداری دام و کاروانسرا) تا ۲۰۰ واحد دامی
- ۵- واحد تولید جوجه تا ۳ دستگاه جوجه کشی (ظرفیت هر دستگاه ۷۷ هزار)
- ۶- واحد تولید قارچ صدفی

گروه ج

- ۱- واحد حیوانات پوستی و آزمایشگاهی
- ۲- واحد تولید جوجه از ۳ تا ۵ دستگاه جوجه کشی (ظرفیت هر دستگاه ۷۷ هزار)
- ۳- واحد پرواربندی بره از ۲۰۰ تا ۵۰۰ رأس
- ۴- واحد پرورش گوسفند شیری (داشته) از ۲۵۰ تا ۵۰۰ رأس
- ۵- واحد گاوداری شیری از ۲۰ تا ۵۰ رأس
- ۶- واحد پرواربندی گوساله ۵۰ تا ۲۰۰ رأس
- ۷- واحد پرورش اسب و مادیان از ۱۰ تا ۵۰ رأس
- ۸- واحد پرورش ماهی گرم آبی و سردآبی
- ۹- واحد تولید قارچ دگمه‌ای بدون عملیات تولید کمپوست
- ۱۰- واحد مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان تا ۳۰ هزار قطعه (فاصله از مراکز مسکونی ۵۰۰ متر)

گروه د

- ۱- واحد مرغداری و پرورش بوقلمون و سایر ماکیان بیش از ۳۰ هزار قطعه
- ۲- میادین دام (مجتمع نگهداری دام و کاروانسرا) بیش از ۲۰۰ واحد دامی
- ۳- واحد تکثیر و پرورش پرندگان و پستانداران وحشی
- ۴- واحد پرواربندی بره بیش از ۵۰۰ رأس
- ۵- واحد پرورش گوسفند داشته بیش از ۵۰۰ رأس
- ۶- واحد گاوداری شیری بیش از ۵۰ رأس
- ۷- واحد پرواربندی گوساله بیش از ۲۰۰ رأس
- ۸- واحد تولید جوجه بیش از ۳۵۰ هزار قطعه (بیش از ۵ ماشین جوجه کشی)
- ۹- واحد پرورش اسب و مادیان بیش از ۵۰ رأس
- ۱۰- واحد تولید قارچ دگمه‌ای یا چتری

ضمیمه چهار- ضوابط و مقررات راهنمای سرمایه‌گذاری در صنایع

الف- شناخت مجوزهای صنعتی

براساس مصوبه شورای عالی اداری، تعداد مجوزهای لازم برای ایجاد واحدهای صنعتی منحصراً به جواز تأسیس و پروانه بهره‌برداری محدود شده است.

۱- جواز تأسیس

مجوزی است که متقاضی پس از انجام مطالعات و بررسی‌ها و تکمیل و ارائه پرسشنامه مربوط به احداث واحد صنعتی (تولیدی، طراحی، مونتاژ، خدمات مهندسی، تحقیقات صنعتی) آن را دریافت می‌کند و با رعایت ضوابط و مقررات مربوط به انجام عملیات اجرایی و نصب ماشین‌آلات اقدام نماید.

۲- پروانه بهره‌برداری

مجوزی است که دارنده جواز تأسیس پس از انجام مراحل مربوط به ایجاد، تکمیل و راه‌اندازی واحد صنعتی، دریافت می‌نماید.

ب- مراحل صدور جواز تأسیس

به منظور دریافت جواز تأسیس، مراحل زیر توسط متقاضی انجام خواهد گرفت:

- بررسی، مطالعه و ارزیابی فعالیت صنعتی به منظور انتخاب نوع فعالیت و محل اجراء
- دریافت پرسشنامه مربوطه از اداره کل صنایع استان‌ها
- تکمیل و ارائه پرسشنامه به اداره کل صنایع استان مربوطه
- پرداخت ۵٪ در هزار سرمایه ثابت و حداکثر یک میلیون ریال به حساب جاری شماره ۳۱۰ خزانه پس از اعلام نتیجه
- بررسی اداره کل صنایع استان ذیربط

ج- ضوابط صدور جواز تأسیس

- معاونت توسعه صنعتی فهرست اولویت‌های سرمایه‌گذاری را ضمن بررسی پیشنهادات اداره کل صنایع استان و در راستای سیاست‌های اقتصادی و صنعتی کشور تنظیم و اعلام می‌نماید.
- بانک‌های اطلاعاتی در اداره کل صنایع استان و مرکز، اطلاعات مربوط به تعداد، ظرفیت و تولید واحدهای صنعتی فعال و مجوزهای صادره برای طرح‌های صنعتی را به بررسی کنندگان زمینه‌های سرمایه‌گذاری ارائه می‌نماید.

- پرسشنامه‌های تکمیلی ارائه شده از سوی متقاضیان توسط اداره کل صنایع استان مورد بررسی قرار گرفته و در صورت تطبیق با ضوابط این دستورالعمل و با رعایت موارد زیر نسبت به صدور جواز تأسیس اقدام خواهد شد:

۱- عدم مغایرت تولیدات موردنظر با ضوابط شرعی و قانونی

۲- طرح مصوب زیست محیطی در مورد استقرار واحدهای صنعتی

تبصره: مقررات و ضوابط اعلام شده از سوی سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارت کار و امور اجتماعی به هنگام صدور جواز تأسیس جهت رعایت به متقاضیان اعلام خواهد گردید. ضوابط مزبور و تغییرات احتمالی آن توسط وزارت صنایع به اداره کل صنایع استان ارسال می‌شود.

۳- قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا (با تأکید بر مواد ۱۲ و ۱۳ قانون مذکور) به شرح ذیل:

ماده ۱۲- احداث کارخانجات و کارگاه‌های جدید و توسعه و تغییر محل و یا خط تولید کارخانجات و کارگاه‌های موجود مستلزم رعایت ضوابط و معیارهای سازمان حفاظت محیط‌زیست است.

ماده ۱۳- وزارتخانه‌های صنایع، معادن و فلزات، کشاورزی و جهاد سازندگی هنگام صدور جواز تأسیس رونوشتی از جواز تأسیس مربوطه را به سازمان حفاظت محیط‌زیست ارسال خواهند نمود.

دارندگان جواز تأسیس مذکور مکلفند محل استقرار واحدهای صنعتی و یا تولیدی خود را طبق ضوابط استقرار موضوع ماده ۱۲ این قانون تعیین نمایند.

- در مواردی که جواز تأسیس بر مبنای استفاده از تولیدات داخلی صادر می‌شود، هماهنگی‌های لازم به منظور اطلاع از برنامه تولید آتی محصولات موردنظر به عمل آید.

- نام محصول تولیدی می‌بایست مطابق شرح کالاهای مندرج در سیستم I.C.G.S در جواز تأسیس درج شود.

- صدور جواز تأسیس به نام اشخاص حقوقی منوط به ارائه آگهی رسمی تأسیس شرکت است.

- صدور جواز تأسیس به استناد تبصره (۵۱) قانون بودجه سال ۱۳۶۴ و تصویب‌نامه شماره ۸۳۹۸/ت/۱۸۱ هـ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲ هیئت محترم وزیران، به میزان ۰/۵ در هزار سرمایه ثابت طرح و حداکثر معادل یک میلیون ریال (۱/۰۰۰/۰۰۰) است که به حساب ۳۱۰ خزانه واریز خواهد گردید و غیرقابل استرداد است.

تبصره: در محاسبه سرمایه ثابت طرح‌ها، نرخ ارز موردنیاز طرح بر مبنای ارز شناور محاسبه گردد.

- پرسشنامه‌های دریافت شده حداکثر ظرف مدت ۷ روز اداری بررسی و در صورت تطبیق با ضوابط، جواز تأسیس در فرم چاپی مخصوص بنام متقاضیان صادر خواهد شد و در صورت عدم تطبیق مراتب با ذکر دلیل کتباً به متقاضی اعلام می‌گردد.

تبصره: در مورد پرسشنامه‌هایی که مستلزم زمان بیشتری برای بررسی کارشناسی باشد، صدور جواز تأسیس حداکثر ظرف مدت یک ماه اداری انجام خواهد گرفت.

- هرگونه تغییری در ظرفیت و یا نوع تولید، نیاز به تکمیل پرسشنامه جدید و انطباق با این ضوابط دارد.
تبصره: چنانچه هزینه صدور جواز تأسیس بیش از مبلغ پرداخت شده قبلی باشد، مابه‌التفاوت آن دریافت خواهد شد و در صورت پایین بودن مبلغ، وجه پرداختی قابل استرداد نخواهد بود.

- تغییر محل طرح‌های صنعتی در صورت تطبیق با مفاد بندهای ب، ج و د از ردیف ۳ بدین شرح خواهد بود.

۱- جابجایی طرح‌های صنعتی که ماشین‌آلات آنها به صورت بدون انتقال ارز یا ارزش شناور و یا از داخل کشور خریداری شده با اطلاع قبلی اداره کل صنایع استان ذیربط مجاز است.

۲- جابجایی طرح‌ها در محدوده جغرافیایی هر استان با اطلاع اداره کل صنایع استان ذیربط مجاز است. در مواردی که ماشین‌آلات طرح به منظور حمایت از توسعه منطقه‌ای با ارز دولتی تأمین شده‌اند، کسب موافقت قبلی اداره کل صنایع استان محل استقرار الزامی است.

۳- جابجایی طرح از استانی به استان دیگر با اطلاع قبلی ادارات کل صنایع استان‌های ذیربط بلامانع است. در مواردی که ماشین‌آلات طرح به منظور حمایت از توسعه منطقه‌ای با ارز دولتی تأمین شده‌اند، کسب موافقت قبلی اداره کل صنایع استان محل استقرار الزامی است.

۴- در موارد خاص نظر معاونت توسعه صنعتی ملاک عمل خواهد بود.

- تغییر نام جواز تأسیس توسط مرجع صادر کننده به روش زیر خواهد بود:

الف- در مورد اشخاص حقوقی با ارائه آگهی رسمی تأسیس و یا تغییرات

ب- در مورد اشخاص حقیقی با درخواست کتبی دارنده جواز تأسیس و در صورت تشخیص ضرورت با گواهی امضاء رسمی

- مدت اعتبار جواز تأسیس از تاریخ صدور، یک سال بوده و تمدید آن توسط ادارات کل صنایع استان‌ها منوط به احراز یکی از شرایط زیر خواهد بود:

۱- اجاره محل و امکانات مناسب برای اجرای طرح موردنظر

۲- تهیه زمین مناسب و اقدام به عملیات ساختمانی بخش‌های تولیدی طرح موردنظر تبصره ۱: چنانچه قسمتی از اقدامات فوق‌الذکر به دلایل موجه از سوی متقاضی انجام نشده باشد، تمدید جواز تأسیس به تشخیص مرجع صادر کننده بلامانع است.

تبصره ۲: تمدید جواز تأسیس برای بار دوم و بعد منوط به پیشرفت کار مناسب نسبت به تمدید قبلی خواهد بود.
تبصره ۳: در صورت عدم تمدید، جواز تأسیس و یا موافقت اصولی صادره قبل از این دستورالعمل خود به خود فاقد اعتبار بوده و از فهرست جوازهای تأسیس حذف می‌گردد.

د- چگونگی تأمین فضای مناسب به منظور استقرار واحد صنعتی دارندگان جواز تأسیس می‌توانند به منظور تأمین محل مناسب برای استقرار واحد صنعتی موردنظر به ترتیب زیر اقدام نمایند:
۱- بهره‌گیری از ساختمان‌ها و تأسیسات موجود در منطقه با کاربری صنعتی که متناسب با موضوع فعالیت باشد.
۲- استفاده از امکانات زیربنایی فراهم شده در شهرک‌های صنعتی مصوب که مشخصات آنها در پیوست شماره ۹ منعکس گردیده است. فهرست شهرک‌های صنعتی آتی نیز از دفاتر شرکت شهرک‌های صنعتی استان‌ها قابل دریافت است.

۳- دریافت زمین مناسب (خارج از شهرک‌های صنعتی) از مراجع واگذار کننده زمین و یا استفاده از زمین‌های ملکی بلامعارض که دارای کاربری صنعتی باشد.

ضمیمه شماره پنج- آئین‌نامه اجرایی قانون حمایت از ایجاد نواحی صنعتی روستایی*

ماده ۱- در این آئین‌نامه عبارات به کار رفته در معانی مشروح زیر به کار برده می‌شوند:

الف- ناحیه صنعتی روستایی

مکانی است دارای محدوده و مساحت کمتر از ۵۰ هکتار که در چارچوب طرح‌های ناحیه‌ای موجود مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری کشور و با اولویت در کانون محصولات کشاورزی با هدف اشتغال‌زایی روستایی ایجاد شود و شامل مجموعه‌ای ساماندهی شده از واحدهای صنعتی با اولویت صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و خدمات پشتیبانی است که در آن امکانات زیربنایی و خدمات ضروری موردنیاز واحدهای مذکور تعیین می‌شود.

ب- سازمان: سازمان صنایع کوچک و شهرهای صنعتی

* هیئت محترم وزیران، مصوبه ۱۱۶۰۰۲/ت/۳۵۲۵۳ هـ مورخ ۸۵/۹/۱۸، آئین‌نامه اجرایی قانون حمایت از ایجاد نواحی صنعتی روستایی

ج- شرکت استانی: شرکت شهرک‌های صنعتی استان

تبصره: ایجاد نواحی صنعتی با مساحت بیش از ۵۰ هکتار با تصویب هیئت وزیران امکان‌پذیر خواهد بود.

ماده ۲- تکمیل و توسعه نواحی موجود و یا ایجاد نواحی جدید پس از تهیه طرح مطالعات امکان‌سنجی و مکانیابی براساس شرح خدمات همسان، به پیشنهادات شرکت‌های استانی و یا سازمان جهاد کشاورزی استان، پس از تصویب طرح در مراجع ذیربط با تصویب و تأمین اعتبار لازم توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها به وسیله شرکت‌های مذکور ایجاد می‌شود.

تبصره ۱: شرح خدمات همسان حداقل ۲ ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه به پیشنهاد مشترک سازمان و وزارت جهاد کشاورزی پس از تصویب مجمع عمومی سازمان به شرکت‌های استانی و سازمان‌های جهاد کشاورزی استان‌ها ابلاغ خواهد شد.

تبصره ۲: نواحی به شرح فهرست پیوست- ممه‌ور به مهر دفتر هیئت دولت که قبل از تصویب قانون حمایت از ایجاد نواحی استانی- مصوب ۱۳۸۴- توسط وزارت جهاد کشاورزی ایجاد شده، مصوب تلقی می‌شود و مشمول مقررات قانون مذکور محسوب و با تمام تعهدات و دارایی‌ها و امکانات فهرست شده به تفکیک هر ناحیه از سازمان جهاد کشاورزی و به شرکت استانی منتقل می‌شوند.

تبصره ۳: کمک‌های دولت در آماده‌سازی و زیرساخت‌ها به عنوان یارانه متقاضی محسوب می‌شود.

ماده ۳- شرکت‌های استانی موظف هستند ابنیه و تأسیسات قابل بهره‌برداری نواحی موضوع تبصره ۲ ماده ۲ این قانون را رأساً کارشناسی کرده و مشابه ابنیه و تأسیسات شرکت‌های صنعتی مصوب در دفاتر خود ثبت کنند.

ماده ۴- وزارت جهاد کشاورزی به نمایندگی دولت، مالکیت اراضی منابع ملی و دولتی موردنیاز نواحی موجود و جدید را به قیمت منطقه‌ای سال ایجاد ناحیه، به صورت قطعی به شرکت‌های استانی انتقال می‌دهد.

تبصره: همزمان با انتقال قطعی مالکیت اراضی نواحی از وزارت جهاد کشاورزی به شرکت‌های استانی، این شرکت‌ها جایگزین سازمان جهاد کشاورزی استان درخصوص تمام روابط استیجاری با مستأجرین و حقوق ایجاد شده خواهند بود.

ماده ۵- واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی مستقر در نواحی صنعتی روستایی در برخورداری از سیاست‌های حمایتی وزارتخانه‌های صنایع و معادن و جهاد کشاورزی در نواحی مزبور از اولویت برخوردارند.

ماده ۶- تمام نواحی صنعتی روستایی و واحدهای موجود در آن، مشمول مزایای قوانین و مقررات حمایت از مناطق کمتر توسعه یافته هستند.

ماده ۷- دستگاه‌های اجرایی ذیربط مکلف هستند نسبت به تأمین آب، برق، گاز و تلفن موردنیاز واحدهای مستقر در نواحی صنعتی روستایی اقدام‌های لازم را به عمل آورند.

تبصره: اجرای این ماده با ایجاد ردیف در قوانین بودجه سنواتی کل کشور محقق خواهد شد.

ماده ۸- نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور جاری نواحی صنعتی روستایی همانند نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک‌های صنعتی است.

ماده ۹- سازمان جهاد کشاورزی استان و شهرک‌های استانی موظف هستند، هر ۶ ماه یکبار اطلاعات مربوط به مطالعه و اجرای نواحی صنعتی روستایی را تبادل کنند.

۴-۱-۳-۴- تدوین ضوابط کلی برای حفظ و احیای منابع حساس و با ارزش طبیعی (جاذبه‌های طبیعی،

دید و منظر)

منابع حساس و با ارزش طبیعی که در اصل جزء منابع طبیعی محسوب می‌شوند پهنه‌های دارای جاذبه‌های طبیعی و دید و منظر هستند. این پهنه‌ها عموماً از کنار هم قرارگیری عناصری مانند کوه، جنگل، رودخانه و ... در ترکیب با آسمان دید و منظرهای طبیعی را تشکیل می‌دهند.

در سطح محدوده گرمسیری این پهنه‌ها که دارای ارزش‌های طبیعی یا دید و چشم‌اندازهای زیبا هستند در جریان عمومی توسعه می‌بایست حفظ گردند و از دستکاری و تغییرشکل مصون بمانند. منابع حساس و با ارزش طبیعی به نوعی واجد خصوصیات مناطق حفاظت شده هستند. این پهنه‌ها به لحاظ وجود پاره‌ای عناصر طبیعی و بدلیل حیاط گیاهی دارای چشم‌انداز و دید و منظرهای زیبا و بدیعی هستند. این نقاط بدلیل ارزش‌های طبیعی دارای قابلیت گردشگری نیز هستند. حفاظت از این منابع بر مبنای ضوابط سازمان حفاظت محیط‌زیست دارای اهمیت است. در طرح محدوده گرمسیری و براساس مطالعات بازنگری طرح‌های توسعه و عمران نواحی گرمسیری جاذبه‌های طبیعی و دید و منظرهای با ارزش مشخص گردیده است. ضوابط و نحوه استفاده از اراضی در مناطقی که جزء منابع حساس و با ارزش محسوب می‌شوند به شرح زیر می‌باشد:

- تغییر کاربری این مناطق به سایر کاربری‌ها که موجب تغییر شکل و تغییر در دید و منظر طبیعی این مناطق گردد مجاز نمی‌باشد.

- هرگونه استفاده در جهت ایجاد امکانات جانبی بمنظور بهره‌برداری از محیط تابع ضوابط و مقررات منابع طبیعی و سازمان جنگل‌ها و مراتع و سازمان حفاظت محیط‌زیست و با حفظ ارزش‌های دید و منظر این مناطق و با اخذ موافقت می‌باشد.
- توسعه فعالیت‌های موجود در مناطق حساس و با ارزش ممنوع و غیرمجاز است.
- ایجاد شبکه دسترسی و ایجاد شبکه‌های زیربنائی بمنظور بهره‌برداری گردشگری از اینگونه مناطق با حفظ کلیه ارزش‌های دید و منظر محیط و با اخذ موافقت‌های لازم مجاز می‌باشد.
- فعالیت‌های مغایر و ناهماهنگ و متضاد با دید و منظر در این مناطق حذف و یا در صورت اخذ موافقت و با تغییر استفاده و انتخاب کاربرد منطبق با نقش و جاذبه‌های این مناطق اصلاح می‌شوند.
- حفظ پاکیزگی محیط و جلوگیری از آلودگی منابع، دارای اهمیت بوده و ایجاد امکانات لازم برای این منظور مجاز می‌باشد.

۴-۱-۳-۵- تدوین ضوابط کلی ایجاد و توسعه مجتمع‌های زیستی در صورت نیاز

- در محدوده طرح گرمسیری مجتمع‌های زیستی شامل محدوده شهرهای موجود و توسعه آنها، روستاها، مراکز مجموعه‌ها، منظومه‌ها و حوزه‌ها می‌باشد. در این مکان‌ها فعالیت عمده سکونت است و فعالیت‌های دیگر در رابطه با آن معنا می‌یابد. ضوابط کلی مجتمع‌های زیستی در محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:
- فعالیت اصلی در حوزه‌های زیستی سکونت بوده و شامل انواع گسترش‌های شهری، شهرک و مجموعه‌های مسکونی، مجتمع‌های مسکونی روستائی، توسعه‌های روستائی و مجموعه‌های خدماتی وابسته به شهرها می‌باشد.
- در مجتمع‌های زیستی تمام فعالیت‌های همسو و هماهنگ با سکونت که برای ارتقاء سطح زندگی ساکنان لازم است مانند فعالیت‌های آموزشی، بهداشتی-درمانی، ورزشی و سایر فضاها خدماتی ایجاد می‌شود.
- در مجتمع‌های زیستی برخی از استفاده‌ها با محدودیت روبرو می‌باشند که با رعایت پاره‌ای ضوابط امکان استقرار آنها میسر می‌باشد مانند فعالیت‌های کارگاهی که تحت ضوابط خاصی در این حوزه‌ها قابل ایجاد هستند.
- در مجتمع‌های زیستی ایجاد فعالیت‌هایی که موجب سلب آرامش و آسایش ساکنان می‌شود و با سکونت مغایرت دارند مانند فعالیت‌های صنعتی که بدلیل آلودگی حوزه‌های مسکونی را با مشکل مواجه می‌کنند ممنوع است.
- هرگونه توسعه مسکونی در سطح محدوده گرمسیری در محل‌هایی که بعنوان توسعه پیشنهاد شده مجاز می‌باشد.

- توسعه مسکونی شهرها، روستا شهرها و روستاها هماهنگ با طرح بازنگری توسعه و عمران نواحی و طرح محدوده گرمسیری و مطابق با طرح‌های جامع مصوب شهر و یا طرح هادی مصوب روستای موردنظر صورت می‌پذیرد.
- هر نوع پیشنهاد ایجاد شهر جدید، شهرک‌های جدید و یا مراکز جمعیتی جدید تابع پیشنهادات طرح بازنگری توسعه و عمران و طرح محدوده گرمسیری خواهد بود.
- در محدوده گرمسیری هرگونه تغییر کاربری اراضی دیگر به مسکونی فقط با طی مراحل قانونی و رعایت ضوابط و مقررات مربوطه امکان‌پذیر می‌باشد.
- در محدوده طرح گرمسیری احداث خدمات پراکنده در خارج از محدوده شهرها، روستاها و حوزه‌های مسکونی مجاز نمی‌باشد. خدمات منطقه‌ای نیز صرفاً در مکان‌های تعریف شده در طرح بازنگری توسعه و عمران نواحی و یا محدوده طرح گرمسیری امکان استقرار دارند. تا فاصله یک کیلومتر از محدوده روستاها نیز هرگونه احداث بنا ممنوع است.
- ایجاد کاربری‌های غیرمسکونی در مجتمع‌های زیستی (مسکونی) طبق طرح شهرسازی ویژه آن حوزه مجاز می‌باشد که در طرح مزبور لازم است به تصویب رسیده باشد.
- در حوزه‌های مسکونی براساس ضوابط و مقررات سازمان حفاظت محیط‌زیست تنها استقرار کارگاه‌های نوع الف مجاز می‌باشد.
- احداث و ایجاد هرگونه تأسیسات ناحیه‌ای در شهرک‌ها و مناطق مسکونی روستائی هماهنگ با طرح هادی روستائی و با رعایت ضوابط و مقررات مربوطه مجاز می‌باشد.

۴-۱-۳-۶- تدوین ضوابط مکانیابی و ساماندهی عملکردهای خاص در محدوده طرح گرمسیری

در مجموعه ضوابط تدوین شده برای حوزه‌های مختلف در سطح محدوده طرح گرمسیری ضوابط نحوه استقرار و احداث عملکردهای عمومی در چهار دسته مجاز، ممکن، مشروط و ممنوع مورد بحث قرار گرفت و تعیین گردید. در این قسمت ضوابط مکانیابی و ایجاد عملکردهای خاص در محدوده طرح گرمسیری مورد بحث قرار می‌گیرد. عملکردهای خاص بطور مشخص شامل عملکردهای عمده‌ای است که باتوجه به شرایط و موقعیت خاص محدوده

گرمسیری در غرب کشور به لحاظ مرزی بودن و همجواری با کشور عراق در آن می‌تواند ایجاد شود. مناطق ویژه و آزاد اقتصادی از جمله این عملکردهای خاص می‌باشند.

در محدوده طرح گرمسیری بدلیل ایجاد حوضه سامانه آبرسانی از رودخانه سیروان دو منطقه ویژه اقتصادی قصرشیرین و مهران و دو منطقه آزاد اقتصادی قصرشیرین و مهران از قبل مطرح شده و اقداماتی در مورد آنها صورت پذیرفته است. مناطق ویژه اقتصادی قصرشیرین و مهران دارای مصوبه دولت و مجلس شورای اسلامی هستند. منطقه آزاد قصرشیرین نیز دارای مصوبه هیئت دولت می‌باشد ولی منطقه آزاد مهران صرفاً پیشنهادی است، ولی مورد درخواست استان ایلام می‌باشد و مقامات استان تشکیل آنرا برای موفقیت استان بسیار ضروری می‌دانند. دلیل اصلی نهادهای دولتی استان برای راه‌اندازی این مراکز اقتصادی همجواری با عراق مرکزی و پیوند با مراکز اصلی اقتصادی و شهرهای بزرگ عراق می‌باشد و اگر پایگاه‌های تجاری داخلی معتبری در دو استان کرمانشاه و ایلام تشکیل نشود بازارهای عراق به راحتی از دست می‌روند و معاملات آنها با رقبای اقتصادی منطقه جایگزین می‌گردد. براین اساس در مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای و مطالعات ساختار فضایی محدوده گرمسیری هر چهار منطقه ویژه و آزاد اقتصادی قصرشیرین و مهران باتوجه به سوابق قبلی پذیرفته شدند. ضوابط خاص مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و سایر عوامل اصلی مؤثر در مکان‌یابی و ساماندهی آنها عبارتند از:

- برخورداری از دسترسی هوایی و فرودگاه، دسترسی ریلی و شاهراه‌های ترانزیتی مرتبط با مراکز خارجی و داخلی اصلی و مراکز استان‌ها و بنادر.
- برخورداری از شبکه‌های زیربنایی کافی از جمله آب، برق، گاز، فیبر نوری و مخابرات برای پاسخگویی به همه نیازهای آینده.
- برخورداری از اراضی کافی منابع ملی، به گونه‌ای که از اراضی کشاورزی آبی و دیم استفاده نشود.
- عدم ایجاد مشکلات زیست‌محیطی به گونه‌ای که در ارزیابی‌های زیست‌محیطی بتواند همه شاخص‌های تعادل زیست‌محیطی را تأمین کند.
- برای سرمایه‌گذاران خصوصی دارای جاذبه‌های کافی سرمایه‌گذاری و توسعه باشند.
- با بازارهای مهم منطقه‌ای همجواری و ارتباطات کریدوری داشته باشند.

۴-۱-۲- ارائه گزینه‌های پیشنهادی سازمان فضایی توسعه و عمران در محدوده طرح گرمسیری

مهمترین عوامل مؤثر بر سازمان فضایی توسعه و عمران محدوده عبارتند از:

- ۱- کانون‌های مهم جمعیتی موجود در محدوده شامل شهرها و روستاهای دارای سکنه
 - ۲- ساختار موجود زیست منطقه‌ای منبعث از تقسیمات سیاسی و حوزه‌های هم پیوند روستایی
 - ۳- سامانه اصلی انتقال آب سیروان و دشت‌های تحت تأثیر مستقیم آن
 - ۴- مرز بین ایران و عراق که در غرب محدوده گرمسیری و به موازات سامانه انتقال آب امتداد یافته است.
 - ۵- رودخانه‌ها و دشت‌ها و اراضی منابع طبیعی و سایر عوارض طبیعی موجود در منطقه
 - ۶- شبکه‌های مواصلاتی اصلی و فرعی موجود در محدوده
- موارد فوق بعنوان اصلی‌ترین عوامل تأثیرگذار تعیین کننده چگونگی شکل‌گیری ساختار فضایی محدوده محسوب می‌شوند. در این بخش به نقش هریک از این عوامل و سایر متغیرهای وابسته بدان‌ها پرداخته شده است و سه گزینه اصلی زیر بعنوان گزینه‌های الگوی توسعه ارائه شده است.
- اول: انتقال قابلیت‌های توسعه به سمت دشت‌ها و حوزه‌های مستقیم تحت تأثیر اجرای سامانه گرمسیری
- دوم: تقویت و توسعه مراکز جمعیتی کنونی در نتیجه اجرای سامانه گرمسیری
- سوم: توسعه هماهنگ، ایجاد ساختار فضایی متعادل در کل محدوده و ایجاد نقاط توسعه جدید پیرامون سامانه همزمان با تقویت نقاط موجود

۴-۱-۲-۱- ارزیابی گزینه‌های پیشنهادی با معیارها و توصیه‌های برنامه‌ریزی هم راستا با چشم‌انداز طرح گرمسیری

گزینه اول: انتقال قابلیت‌های توسعه به سمت دشت‌ها و حوزه‌های تحت تأثیر مستقیم اجرای سامانه گرمسیری

در این گزینه باتوجه به اینکه اجرای سامانه و حضور عامل تعیین کننده آب می‌تواند شرایط جدید و مطلوب و قابلیت فراوانی را برای توسعه کشاورزی، گردشگری، صنعتی و خدمات فراهم آورد تمرکز بر استقرار و اجرای طرح‌ها و پروژه‌های گوناگون در حوزه مستقیم تحت تأثیر سامانه مورد توجه قرار گرفته است. لذا انبوهی از اقدامات و عملیات اجرائی در حوزه مذکور قابل پیش‌بینی و برنامه‌ریزی می‌باشد.

طبعاً تمرکز فعالیت‌ها در محدوده مشخص شده موجب ایجاد منطقه فشرده توسعه کشاورزی، صنعتی و خدمات شهری و روستایی خواهد گردید و امکان کنترل و مدیریت آن نیز به مراتب امکان‌پذیرتر خواهد شد. اما تقویت حوزه

محدود در منطقه‌ای وسیع موجب ناهماهنگی توسعه در منطقه کلان و همجوار آن شده و در نهایت و درازمدت بر توسعه متعادل و همه جانبه دو استان تأثیر نامطلوب می‌گذارد و موجب بهم ریختن تعادل جمعیتی و خدماتی منطقه می‌شود.

گزینه دوم: تقویت و توسعه مراکز جمعیتی کنونی

در این گزینه ساختار فضایی بر تقویت مراکز شهری متوسط و بزرگ موجود در منطقه پایه‌ریزی می‌شود و کلیه نقاط جمعیتی براساس اهمیتی که در منطقه خواهند داشت بر حوزه نفوذ خود و نیز بر یکدیگر تأثیر خواهند گذاشت و لذا در این سازماندهی می‌توان انتظار داشت که نظام توسعه ناحیه و استان تقویت گردد و در مراکز جمعیتی زمینه مهاجرپذیری و در نتیجه توسعه همه جانبه فراهم شود. این الگو ادامه ساختار طبیعی طرح‌های توسعه و عمران منطقه‌ای بود، ولی از نتایج حاصل از اجرای طرح سامانه گرمسیری بهره‌برداری بهینه نخواهد شد و سامانه مذکور خارج از روند توسعه استان قرار خواهد داشت.

گزینه سوم: توسعه هماهنگ، ایجاد ساختار فضایی متعادل در کل محدوده و ایجاد نقاط جدید پیرامون

سامانه همزمان با تقویت نقاط موجود

این گزینه بعنوان گزینه بهینه در این مطالعات ارائه شده و اساس طرح ساختار فضایی محدوده گرمسیری را تشکیل می‌دهد. در این گزینه توسعه یکپارچه محدوده و بهره‌برداری از اثرات سامانه بصورت توأم هم در نقاط موجود و هم در حوزه‌ها، مجموعه‌ها و منظومه‌های جدید و تحقق هدف توسعه پایدار موردنظر می‌باشد.

در این ساختار برای هر یک از عوامل مؤثر در منطقه بر مبنای میزان اثرگذاری ارزش و وظیفه متناسب پیش‌بینی شده است و حوزه تأثیرگذاری آن بر منطقه پیرامونی و نیز بر عوامل و نقاط دیگری لحاظ گردیده است. بنابراین در مرحله اول ساختار زیست منطقه‌های موجود اصلاح شده و نظام منظومه‌ها، مجموعه‌ها و حوزه‌های روستایی مورد ارزیابی قرار گرفته و باتوجه به ایجاد سامانه انتقال آب تغییرات گسترده‌ای بویژه در ناحیه جنوب غربی استان کرمانشاه و شمال غربی و جنوب غربی استان ایلام انجام پذیرفته است و مناطقی که در اثر دور ماندن از نظام توسعه در سال‌های گذشته فاقد جمعیت و فعالیت بوده دارای وظیفه جدید در قالب ساختار کلی منطقه شده‌اند.

پس از سازماندهی متعادل زیست منطقه‌ها مراکز هریک از آنها بر یکی از نقاط جمعیتی موجود پیشنهاد شده و خدمات موردنیاز هر کانون جمعیتی در چهار برنامه پنج ساله بر مبنای جمعیت پیش‌بینی شده و با لحاظ نمودن امکانات موجود امکان سنجی شده و در قالب پروژه‌های متعدد اجرایی پیشنهاد شده‌اند.

شهرهای بزرگ موجود در منطقه بعنوان مراکز پشتیبانی کننده زیست منطقه‌ها نیز در این ساختار نقش تعیین کننده خود را خواهند داشت و خدمات فراتر از نیازهای محلی حوزه‌ها که ارتباط دهنده بخش‌های هماهنگ داخل محدوده و نیز حوزه‌های فرامنطقه‌ای هستند را تأمین می‌نمایند.

در این ساختار براساس الگوی گسترده‌ای که کل منطقه را پوشش می‌دهد با توجه به لایه‌های مختلف عوارض طبیعی و مصنوعی و پهنه‌بندی‌های کاربری اراضی و نیز شبکه اصلاح شده ارتباطات که خود اتصال دهنده مراکز فوق‌الذکر خواهند بود امکان جانمایی و پیشنهاد شبکه گسترده‌ای از فعالیت‌های کشاورزی، صنعتی، خدمات و گردشگری فراهم می‌شود.

بدیهی است این ساختار مستحکم و یکپارچه که بر مبنای کلیه قابلیت‌های ممکن در محدوده شکل گرفته است نویدبخش تحقق توسعه پایدار است که از اهداف بنیادی مطالعات می‌باشد خواهد بود که البته مستلزم تشکیل سازمان نیرومند مجری طرح گرمسیری برای اجرای طرح و نیز هماهنگی با ساختار کنونی توسعه نواحی و در استان می‌باشد.

۴-۱-۲-۳- تهیه نقشه گزینه پیشنهادی ساختار فضایی تفصیلی حاصل از انطباق همه گزینه‌ها

آنچه در بالا بدان اشاره شد مشخص می‌نماید که گزینه بهینه پیشنهادی حاصل انطباق لایه‌های تأثیرگذار بر توسعه منطقه می‌باشد که در نقشه نهایی تطبیق ساختارها منعکس شده است. این لایه‌ها که خود حاصل هریک از نظام‌های تشکیل دهنده ساختار فضایی می‌باشد عبارتند از:

الف: نظام سکونتگاه‌ها: که متشکل از شهرهای بزرگ، متوسط و کوچک و روستاها می‌باشد در این نظام نقش

هر مرکز با توجه به قابلیت آن و پیش‌بینی توسعه آتی مشخص شده است.

ب: سلسله مراتب مراکز: این بخش از ساختار فضایی مربوط به شهرهای متوسط بزرگ، متوسط کوچک و

کوچک موجود و مراکز منظومه، مجموعه و حوزه‌های روستایی است که براساس قابلیت هریک و پیش‌بینی

جمعیت حوزه تحت پوشش آنها خدمات موردنیاز پیشنهاد گردیده‌اند.

ج: نظام راه‌ها و تأسیسات ارتباطی: شبکه راه‌های منطقه مورد مطالعه اعم از راه‌های موجود و راه‌های فرعی و اصلی و بزرگراه‌های پیشنهادی قسمت دیگری از سازمان حوزه گرمسیری هستند. احداث و تکمیل شبکه راه آهن و فرودگاه‌های تجاری و سایر مراکز خدمات رفاهی بین راهی در این نظام سازماندهی شده‌اند.

د: نظام محدوده‌ها: شامل محدوده‌های مربوط به مرزهای بین‌المللی، محدوده تقسیمات کشوری شامل محدوده‌های استان، شهرستان، بخش و دهستان و نیز محدوده نواحی می‌باشند.

ه: نظام مراکز: در سازمان فضایی مراکز علاوه بر مراکز منطبق بر تقسیمات سیاسی استان‌ها، مراکز نواحی چهارگانه و نیز مراکز زیست منطقه‌ها یعنی مراکز منظومه‌ها، مجموعه‌ها و حوزه‌های روستایی مشخص گردیده‌اند.

و: تأسیسات منطقه‌ای: در این لایه اطلاعاتی، سامانه انتقال آب رودخانه سیروان، مجموعه سد‌ها و بند‌های موجود و در دست اجرا، پست‌های فشار قوی و خطوط انتقال برق و خطوط انتقال گاز لحاظ گردیده‌اند.

ز: پهنه‌های خطر: پهنه‌بندی خطر براساس خطر زمین لرزه پایین تا نسبتاً بالا براساس آخرین اطلاعات پهنه‌بندی حوزه‌های خطر در نقشه‌های محدوده مشخص و ترسیم شده‌اند.

ح: کاربری اراضی: در لایه‌های اطلاعاتی کاربری اراضی علاوه بر دشت‌های تحت پوشش سامانه که به دقت مکان‌یابی شده‌اند سایر کاربری‌ها نظیر مراتع (متوسط، نیمه متراکم و متراکم)، اراضی زراعی دیم و آبی و باغات، جنگل‌ها (انبوه، نیمه انبوه، تنک و دست کاشت) و برون زدگی سنگی مشخص گردیده‌اند.

ط: مناطق صنعتی، بازرگانی و خدماتی: در پهنه‌بندی تفصیلی ساختار فضایی حوزه‌های صنعتی، بازرگانی و خدماتی در محدوده‌های شهرک‌های صنعتی (موجود و پیشنهادی)، کارخانه‌های پراکنده (موجود و پیشنهادی) حوزه‌های خدمات منطقه‌ای پیشنهادی، پالایشگاه‌های نفت، گاز و پتروشیمی و مناطق ویژه اقتصادی و مناطق تجاری مرزی سازماندهی شده‌اند.

ی: حوزه‌های تاریخی، گردشگری و زیست‌محیطی: در این حوزه محدوده‌های تاریخی و گردشگری، محورهای گردشگری مناطق حفاظت شده زیست محیطی، قطب‌های گردشگری، پارک‌های منطقه‌ای گردشگری و اماکن زیارتی مشخص شده‌اند.

۴-۱-۲-۴- نظرسنجی از دستگاه‌های اجرایی و ذینفعان

همانگونه که در فصول قبل توضیح داده شد در مراحل مختلف انجام مطالعات کارشناسان تهیه کننده طرح بصورت مستمر با دستگاه‌های اجرایی و ذینفعان در ارتباط بوده و الگوی پیشنهادی نهایی منتج از اطلاعات جمع‌آوری شده از کلیه دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و خصوصی مرتبط با طرح و نیز پیشنهادات و برنامه‌های آنان بوده است. کارشناسان تهیه کننده طرح در مراجعه به دستگاه‌ها ابتدا اطلاعات مربوط به کلیه طرح‌های ساخته شده و در حال احداث را جمع‌آوری نموده و نیز برنامه‌های آینده هر یک را استخراج کرده و در تهیه طرح مدنظر قرار داده‌اند. همچنین نظرات کارشناسی و مدیریتی هر یک در مکاتبات و مراجعات و جلسات مستمر دریافت شده است.

لذا الگوی پیشنهادی را می‌توان حاصل هم‌اندیشی و کار مشترک مشاور، کارفرما و کارشناسان و مدیران دستگاه‌ها و نهادهای بخش خصوصی و دولتی دانست.

۴-۱-۴- تعیین پروژه‌های پیش‌تاز تحقق سازمان فضایی پیشنهادی

دستیابی به اهداف طرح ساختار فضایی مستلزم تحقق کلیه فرآیندهای پیش‌بینی شده مطالعات می‌باشد. لذا تمامی بخش‌های مطالعاتی طرح که منجر به شناسایی نیازها، کمبودها، مشکلات و در عین حال قابلیت‌ها و استعدادهای منطقه و در نهایت شکل‌گیری پهنه‌بندی مطلوب کاربری‌ها و ساختارهای طرح شده است بدون تدوین دقیق پروژه‌های اجرایی در حد یک منبع مطالعاتی باقی خواهد ماند و هرچند که نتایج مطالعاتی طرح نیز می‌تواند در راهبری و مدیریت در نواحی درگیر سامانه و نیز محدوده طرح گرمسیری بنحو مؤثری هدایتگر مدیران و مسئولان و نیز پژوهشگران بعدی باشد. اما اهمیت فوق‌العاده طرح ایجاب می‌کند که نتیجه این مطالعات منجر به فرآیند اجرایی گردد و لذا این مطالعات تبدیل به مطالعات برنامه محور و پروژه‌ها محور گردیده است و در بخش‌های مختلف برنامه‌هایی شامل بخش‌های خدمات شهری و روستایی، زیربناها، کشاورزی، صنایع و گردشگری، پروژه‌های متعددی امکان‌سنجی و تدوین گردیده‌اند.

پروژه‌های این برنامه‌ها بر مبنای شاخص‌های زیر تفکیک و برنامه‌ریزی شده‌اند.

الف: فصول برنامه که مستخرج از دسته‌بندی موافقت‌نامه‌های سازمان برنامه و بودجه و براساس چهارچوب‌های برنامه‌ای پنج ساله می‌باشد.

ب: براساس زمان‌بندی اجرای پروژه‌ها، که کوتاه مدت (فوری و پیش‌تاز) میان مدت و درازمدت می‌باشد.

ج: براساس موقعیت مکانی و حوزه نفوذ پروژه‌ها، که شامل پروژه‌های راه و زیربنایی در کل حوزه، پروژه‌های قابل اجرا در شهرهای منطقه، پروژه‌های مربوط به شهرک‌های صنعتی و نیز صنایع پراکنده و نیز پروژه‌هایی است که نیازهای روستاهای محدوده را در سطح منظومه‌ها، مجموعه‌ها و حوزه‌های روستایی تأمین می‌نمایند. براین مبنا اقدامات زیر می‌بایست انجام گردد:

- ۱- تمام برنامه‌های پیشنهادی برحسب هر دستگاه در اختیار دستگاه تخصصی استانی قرار داده شود.
- ۲- این برنامه‌ها و پروژه‌های پیشنهادی، در برنامه ششم، هفتم و برنامه‌های پنجساله بعدی انعکاس خواهد یافت.
- ۳- دستگاه‌های اجرایی در برنامه و بودجه سالیانه، در تنظیم موافقت‌نامه‌هایی که با سازمان برنامه و بودجه مبادله خواهند کرد، پروژه‌های پیشنهادی را وارد خواهند نمود.

۴-۱-۴-۱- تعریف پروژه‌های فوری و زمان‌بندی اجراء

پروژه‌های فوری به مواردی اطلاق می‌شود که اصولاً براساس ایجاد شرایط بحرانی (مانند حوادث غیرمترقبه) وضعیت فوق‌العاده‌ای حادث شده و در صورت عدم اقدام بموقع ضایعات و لطمات شدیدی متوجه مردم و تأسیسات منطقه‌ای وارد خواهد شد. لذا با عنایت به اینکه در حال حاضر چنین وضعیتی در محدوده گرمسیری وجود نداشته و ضرورت اجرایی خاصی برای پروژه‌های پیشنهادی بمنظور پاسخگویی به نیازهای فوری منطقه مترتب نمی‌باشد. تعریف پروژه‌های فوری برای این طرح به شکل دیگری مطرح می‌گردد.

همانگونه که در بخش مربوط به تشکیلات مدیریتی این مطالعات به تفصیل درخصوص ضرورت و نحوه شکل‌گیری نظام مدیریتی قدرتمند و متمرکز بحث شده است، ایجاد تشکیلات مذکور بمنظور سازماندهی و شکل و هماهنگی و هدایت همه نهادهای خصوصی و دولتی ذینفع طرح، کنترل درآمدها، تقویت و ارتقاء پتانسیل‌های طبیعی، جمعیتی و اقتصادی حوزه، آموزش و ترویج مستمر بخش‌های دخیل در اجرای طرح و انجام تمام پایش‌ها و ارزیابی‌های موردنیاز پروژه‌ها و برنامه‌های مطالعات ساختار فضایی حوزه گرمسیری مهمترین و فوری‌ترین پروژه پیشنهادی مطالعات می‌باشد.

۴-۱-۲- اولویت‌های اجرایی پروژه‌های فوری

براساس مطالب فوق تنها پروژه فوری از دیدگاه این مطالعات اقدام ایجاد سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری می‌باشد که ضرورت دارد به فوریت با هماهنگی بین شرکت آب و نیروی ایران و سازمان برنامه و بودجه شرایط تشکیل آن فراهم شود و هرچه زودتر اجراء گردد:

الف: در کوتاه مدت مدیریت این سازمان از نمایندگان هیأت امناء که متشکل از وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی می‌باشند شکل می‌گیرد.

ب: در میان مدت به تدریج این مدیریت به نهادهای بخش خصوصی ذینفع در طرح انتقال داده خواهد شد. در بخش سازمان و مدیریت مجری طرح سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان و چگونگی تشکیل آن به تفصیل بحث شده است.

۴-۱-۳- تعریف پروژه‌های پیشنهادی

اجرای پروژه‌های پیشنهادی به دو دلیل اصلی ضرورت می‌یابد:

الف) وابستگی مستقیم بسیاری از پروژه‌های پیشنهادی به اجرای پروژه‌های زیربنایی مرتبط:

عملیاتی کردن بسیاری از پروژه‌های صنعتی، کشاورزی، گردشگری و خدماتی مستلزم فراهم شدن زمینه اجرایی و تسهیل محقق شدن شرایط اولیه اجرای آنها می‌باشد. بدون اجرای این پروژه‌ها اساساً امکان عملیاتی شدن و بهره‌برداری از پروژه‌های مهم در منطقه فراهم نخواهد شد. لذا تعریف پاره‌ای از پروژه‌ها بعنوان پروژه‌های پیشنهادی در این رابطه معنی پیدا می‌کند. این پروژه‌ها عمدتاً در بخش زیربنایی بوده و امکان دسترسی و تأمین خدماتی نظیر آب، برق و گاز را به پروژه‌های فراهم می‌آورد که اجرا و بهره‌برداری از آنها میسر گردد.

ب) ایجاد اعتماد در سرمایه‌گذاران و مردم ساکن منطقه بمنظور جلب مشارکت آنان:

بهره‌برداری از نتایج طرح عظیم و پرهزینه سامانه گرمسیری مستلزم اجرای پروژه‌های متعدد در بخش‌های مختلف می‌باشد و این مهم در گرو هماهنگی کامل بخش‌های دولتی و خصوصی و تعاونی‌هاست، در این بین مشارکت مردم و نهادهای خصوصی از اولویت خاصی برخوردار است و ایجاد انگیزه مشارکت در ساکنین بوجود آوردن حسن اعتماد مردم و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی به طرح می‌باشد. یکی از اهرم‌های ایجاد این اعتماد اجرای پروژه‌های پیشنهادی می‌باشد

و موفقیت ملموس این پروژه‌ها در این رابطه نقش اساسی ایفا می‌نماید، لذا یکی از دلایل اهمیت پروژه‌های پیشنهادی ایجاد انگیزه مشارکت بخش خصوصی و جلب اعتماد آنان به اجرای موفق طرح می‌باشد.

۴-۱-۴- اولوی بندی زمانی اجرای پروژه‌های پیشنهادی

پروژه‌های طرح گرمسیری در سه دوره کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت پیشنهاد شده‌اند که پروژه‌های پیشنهادی در زمره پروژه‌های کوتاه مدت تعریف شده‌اند، که امکان اجرای سریع آنها فراهم شده و زمینه اجرای پروژه‌های میان مدت و بلندمدت میسر گردد و لذا مدت زمان اجرای این پروژه‌ها بین یک تا سه سال تعیین می‌شود.

۴-۱-۵- ارائه شناسنامه پروژه‌های پیشنهادی

اولین گروه پروژه‌های پیشنهادی شامل پروژه‌های مطالعاتی شهرهای واقع در منطقه می‌باشد. این پروژه‌ها می‌بایست در سال‌های اولیه آغاز اجرای طرح بسرعت تهیه شوند که ضمن هماهنگ کردن روند اجرای پروژه‌ها در شهرها با طرح گرمسیری امکان تحقق هرچه بیشتر اهداف طرح مذکور را به حوزه‌های شهری بعنوان مهمترین کانون‌های جمعیتی منطقه فراهم آورند.

طرح‌های جامع- تفصیلی در شهرهای کوچک و طرح‌های بازنگری جامع برای شهرهای بزرگتر باتوجه به اثرات اجراء طرح گرمسیری و نیز طرح‌های بازآفرینی مراکز شهری در شهرهای دارای بافت تاریخی و فرسوده عناوین مربوط به این گروه از پروژه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

گروه دوم طرح‌های پیشنهادی از پروژه‌های حوزه راه‌سازی می‌باشد که احداث و تکمیل برخی از کمربندهای شهرها و نیز راه‌هایی که بلحاظ تأمین دسترسی به مرز در اولویت قرار گرفته‌اند و تعدادی از راه‌ها که احتیاج به اصلاح مسیر و دفع نقاط حادثه خیز دارند در زمره پروژه‌های پیشنهادی قرار دارند.

در ادامه شناسنامه پروژه‌های پیشنهادی که مشخص کننده عنوان، فصل و برنامه پروژه مشخصات آن و دستگاه‌های مجری، بهره‌بردار و نظارت کننده، محل استقرار و حوزه عملکرد آن و نیز برنامه زمانبندی کلی و برآورد هزینه‌های مربوطه می‌باشد ارائه گردیده است.

۴-۱-۴-۵- برنامه‌های بخشی و شناسنامه پروژه‌ها

مفاد هر پروژه در شناسنامه پروژه توضیح داده شده و امکان‌سنجی شده است.

- برنامه بخشی:

منظور از برنامه بخشی سرفصل‌های برنامه‌ها است. برای انطباق هرچه بیشتر برنامه‌های پیشنهادی زیربخش‌های ساختار فضایی با چارچوب‌های اجرائی شناخته شده، عیناً از سرفصل‌های برنامه‌های پنجساله برای پیشنهاد بسته‌های برنامه‌های عمل و زنجیره پروژه‌ها استفاده شده است. «بنابراین در تکمیل برنامه ششم و نیز در توسعه و اصلاحات آن، پروژه‌های پیشنهادی طرح گرمسیری در ذیل سرفصل‌های برنامه وارد می‌شود و به دستگاه‌های اجرائی ابلاغ می‌گردد.»

برحسب تقسیمات زمانی برنامه‌ها، پروژه‌های پیشنهادی در برنامه‌های پنجساله آینده نیز وارد می‌گردند. در مورد چگونگی تشخیص برنامه‌ها و انطباق پروژه‌ها با برنامه‌ها، لازم به توضیح است که ماهیت هر پروژه نوع برنامه آنرا مشخص می‌سازد. مثلاً پروژه احداث بیمارستان در هر یک از شهرها، جزو فصل بهداشت و درمان و برنامه ارتقاء درمان عمومی است.

فهرست پروژه‌های پیشنهادی با فهرست پروژه‌ها و برنامه‌های پنجساله چهارم و پنجم نیز تطبیق داده شده‌اند و به این ترتیب انطباق آنها با برنامه‌های پنجساله انجام گرفته است.

- شناسنامه پروژه‌ها

برای امکان‌پذیر کردن اجراء پروژه‌ها و نزدیک کردن آنها به تصمیم‌های برنامه‌ای و امکان‌سنجی‌های اجرائی برای هر پروژه شناسنامه پروژه تهیه شد. هر شناسنامه دارای پنج قسمت می‌باشد:

(۱) مشخصات کلی و معرفی پروژه، شامل:

نام پروژه، بخش و فصل و برنامه آن، مجری پروژه، همچنین دستگاه بهره‌بردار و دستگاه نظارت کننده، اولویت زمانی اجراء، محل اجراء، گد پروژه و مقیاس عملکردی آن

(۲) مشخصات فیزیکی و مالی، شامل:

۱-۲- مشخصات کالبدی جمعیتی، شامل مساحت زمین، مساحت زیربنای کلی، تعداد و طبقات، میزان تراکم، طول (متر)، عرض (متر)، حریم (در صورتی که دارای حریم باشد).

۲-۲- حجم عملیات در دوره اجراء، شامل: بخش‌هایی از طرح که ظرف برنامه چهار ساله اول (کوتاه مدت)، چهارساله دوم (متوسط مدت) و دو ساله سوم (بلندمدت)، اجراء می‌شود برحسب درصد ساخت در هر سال و در هر دوره.

۲-۳- برآورد هزینه‌های طراحی، ساخت و تجهیز برحسب هزینه برنامه‌ریزی مطالعه و تملک، هزینه‌های ساخت، هزینه تجهیزات مورد نیاز و جمع هزینه‌ها.

۲-۴- هزینه‌های جاری ده ساله، شامل هزینه‌های تجهیز و نگهداری ساختمان و تأسیسات، تأمین نیروی انسانی موردنیاز اجراء طرح، جمع هزینه‌های جاری دهساله

۲-۵- جمع کل هزینه‌های ساخت و تجهیز و جاری (جمع کل نهائی).

۳) ارزیابی اجمالی زیست‌محیطی

هر طرح در سه حالت از نظر قابلیت ارزیابی زیست محیطی دسته‌بندی می‌شود.

- الف (A)، پروژه‌هائی که نیاز به ارزیابی کامل زیست‌محیطی دارند.

- ب (B)، پروژه‌هائی که نیاز به مطالعات نسبی ارزیابی زیست‌محیطی دارند.

- ج (C)، پروژه‌هائی که نیاز به ارزیابی زیست محیطی ندارند.

- پروژه‌های گروه (الف) آن دسته از پروژه‌هائی هستند که بر محیط تأثیر زیادی دارند.

- پروژه‌های گروه (ب) شامل اجراء پروژه‌های کوچک مانند مدارس، درمانگاه‌ها و پارک‌ها و ... می‌باشد.

- پروژه‌های گروه (الف)، مانند احداث پالایشگاه‌ها، راه‌سازی، احداث فرودگاه و خط آهن که تغییرات زیادی در محیط طبیعی ایجاد می‌کنند.

۴) موقعیت مکانی

موقعیت دقیق محل اجراء طرح و شماره پروژه در نقشه‌هائی با مقیاس تقریبی ۱:۱۰۰۰۰ در شناسنامه پروژه مشخص شده است. این نقشه‌ها تکلیف طرح از نظر مالکیت، انتقال از منابع طبیعی، هم‌جواری‌ها و مختصات جغرافیائی را مشخص می‌سازد.

۵) تأییدیه دستگاه

در پائین شناسنامه هر پروژه محلی برای امضاء و تأیید دستگاه بهره‌بردار، اداره کل راه و شهرسازی (به دلیل ماهیت طرح که جنبه شهرسازی و توسعه منطقه‌ای دارد)، معاون امور هماهنگی و برنامه‌ریزی استانداری، که به اجراء برنامه‌های توسعه نظارت عالی دارد، و امضاء و تأیید رئیس سازمان برنامه و بودجه که ابلاغ کننده برنامه‌ها به دستگاه ذیربط می‌باشد، پیش‌بینی شده است. با این امضاءها هر برنامه وارد فضای برنامه‌ریزی و اجراء می‌شود و تبدیل به سند برنامه‌ای می‌گردد.

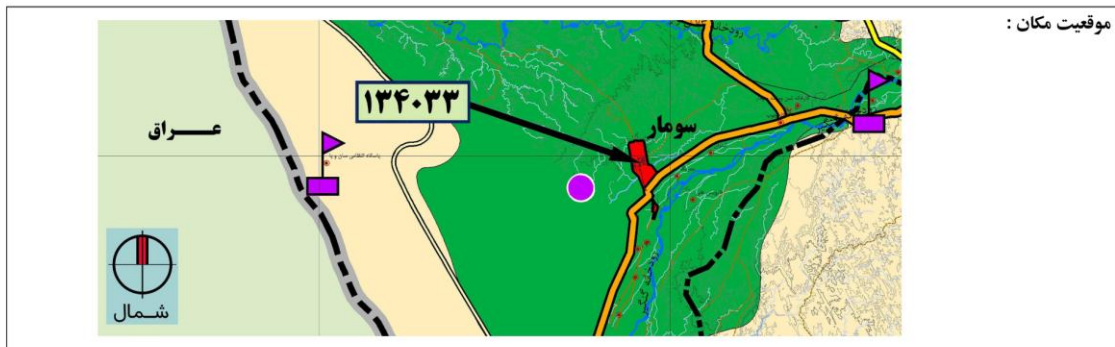
نمونه‌هایی از شناسنامه پروژه‌ها

پروژه‌های پیشنهادی دهساله اول توسعه و عمران دشت‌های گرمسیری استان کرمانشاه

شناسنامه پروژه‌ها: بخش خدمات		فصل: بهداشت، درمان و تغذیه		برنامه: خدمات بهداشتی درمانی شهری						
پروژه: درمانگاه		مجری: دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه								
دستگاه بهره‌بردار: دانشگاه علوم پزشکی		نهاد نظارت کننده: دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه		اولویت اجرا: میان مدت						
شهرستان: قصرشیرین		کد پروژه: ۱۳۴۰۳۳		مقیاس عملکردی: منطقه‌ای						
مشخصات پروژه: احداث درمانگاه با کادر فعال و تجهیزات کامل		موقعیت استقرار: منظومه سومار		مالکیت زمین: دولتی						
مشخصات کالبدی-جمعیتی	مساحت پروژه (m ²)	مساحت کل زیربنا (m ²)	تعداد طبقات	تراکم (درصد)	طول (متر)	عرض (متر)	حریم راه			
	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۲	٪۱۰۰	-	-	-			
حجم عملیات/ دوره اجراء/ درصد در سال	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم	نهم	دهم
	-	-	-	-	-	٪۳۰	٪۳۰	٪۴۰	-	-
برآورد هزینه‌های طراحی، ساخت و تجهیز (میلیون ریال)	هزینه برنامه ریزی، طراحی، تملک و غیره			هزینه های ساخت			تجهیزات مورد نیاز:			جمع کل هزینه ای سرمایه‌ای
	۱۰۰۰			۱۲۰۰۰			۲۰۰۰			۱۵۰۰۰
هزینه های جاری طی دهسال (میلیون ریال)	تجهیز و نگهداری ساختمان و تاسیسات		تامین نیروی انسانی مورد نیاز:			جمع هزینه های جاری (دهساله)			مشاور: مهندسان مشاور تدبیر شهر دانش	
	۱۶۰۰		۲۴۰۰			۴۰۰۰				
جمع کل هزینه های سرمایه‌ای و جاری دهساله										
۱۹۰۰۰										

ارزیابی زیست محیطی: A B C

تاییدیه دستگاه:

دستگاه بهره بردار	مدیر کل راه و شهرسازی	معاون امور هماهنگی استانداری	رییس سازمان برنامه و بودجه
محل مهر و امضا:	محل مهر و امضا:	محل مهر و امضا:	محل مهر و امضا:
تاریخ:	تاریخ:	تاریخ:	تاریخ:

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

۶- تشکیلات سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان (سازمان مدیریتی مجری طرح)

بنابر مطالعاتی که در مورد تجارب داخلی و خارجی مدیریت و تشکیلات سازمان‌های مشابه انجام گرفت، مشخص شد که یکی از علل اصلی شکست آنها و دورماندن از هدف‌ها یا افت تولید، وجود مدیریت دولتی و اجراء مستقیم پروژه‌ها و طرح‌ها توسط دستگاه بوده است، در حالی که در تجارب موفق خارجی اناتولی ترکیه و بیکول فیلیپین سازمان یا نهاد مدیریت مرکزی فاقد نقش اجرائی مستقیم است، بلکه نقش اصلی آن برنامه‌ریزی، هدایت، نظارت و ارزیابی مستمر می‌باشد. در این دو نمونه نسبتاً موفق تمام وظیفه اجراء بر عهده نهادهای خصوصی بزرگ متشکل از بهره‌برداران کوچک است. این نهادها چتری هستند بر سر تولیدکنندگان کوچک کشاورزی، تعاونی‌های محلی، صندوق‌های خرده‌وام، تعاونی‌های کوچک مسکن روستائی، تعاونی‌های مصرف، اتحادیه‌های تعاونی و حتی شرکت‌های ماشین آلات و بنگاه‌های خدماتی.

آنچه که موجب موفقیت نظام‌های بزرگ توسعه و عمران شده تجارب جدیدی است که بیشتر برگرفته از تجارب جهانی است. این تجارب اکنون به کار آمده است تا نهادهای بزرگ توسعه کمتر دچار اشتباهات گذشته شوند. نقشی که آژانس‌های جهانی مانند هابیتات (سازمان اسکان جهانی)، دفتر توسعه ملل متحد، سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO)، صندوق جمعیت ملل متحد، بانک جهانی و ... تاکنون داشته‌اند و اثر اقدامات و برنامه‌ریزی‌های آنها بر الگوهای جدید توسعه را نمی‌توان از نظر دور داشت. اصول مشترک مجموعه تجارب جهانی را می‌توان چنین برشمرد:

«بخش خصوصی در تمامی زمینه‌های تولید، بهره‌برداری، توزیع، نگهداری و فروش محصولات باید در نهادهای متناسب متشکل شود، تا صرفه‌های ناشی از تجمع، شرایط مطلوب‌تری را برای کار و تولید و تداوم زیست و معیشت آنان فراهم کند».

۶-۱- حوزه مدیریت طرح فرابخشی گرمسیری

تشکیلات اداری- مدیریتی سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان تابع چگونگی انجام وظایف سازمان و انتظاراتی است که از این سازمان وجود دارد. تجارب طرح‌های مشابه قبل و بعد از انقلاب نشان داد که حضور بخش دولتی در تشکیلات کشت و صنعت‌ها در جایگاه عامل اجرائی همواره مشکلاتی را ایجاد کرده است. در دو دهه اخیر نیز به دنبال سیاست عمومی خصوصی‌سازی و واگذاری بسیاری از مؤسسات تولیدی به بخش خصوصی،

بازگشت به مرحله قبل از اجراء این سیاست قابل توجیه نمی‌باشد. بنابراین سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان نیز نمی‌تواند مجری مستقیم طرح باشد.

نقش‌های اصلی سازمان نظارت عالی، هماهنگی بین دستگاه‌های ستادی و اجرائی، برنامه‌ریزی، هدایت، کنترل و ارزیابی است. جمع این وظایف را می‌توان چنین تعریف کرد:

«برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت بر اجراء صحیح طرح ساختار فضائی حوزه گرمسیری و همه دستگاه‌های مختلفی که به طور مستقیم و غیرمستقیم درگیر اجراء طرح هستند، اعم از دستگاه‌های فنی، مالی، اقتصادی، مدیریتی، نهادهای خصوصی بهره‌بردار، تعاونی‌های بزرگ تولید، و ...»

بدیهی است در صورتی که سازمان عمران به طور مستقیم مجری طرح باشد، نیاز به نهادهای دیگری وجود دارد که بر کار آن نظارت داشته باشند.

نقش نظارتی و کنترلی سازمان توسعه و عمران گرمسیری از آن جهت اهمیت دارد که بتواند فعالیت‌های اجرائی در سطح تمام منطقه مستقیم و تحت نفوذ طرح را مداومت بخشد و مدیریت صحیح و پیشرفته‌ای را در ایجاد هماهنگی بین عوامل مؤثر در توسعه منطقه‌ای، اعمال نماید.

پاره‌ای اساسی از نقش سازمان توسعه و عمران نظارت‌های زیست‌محیطی است که با هدف حفظ منابع اکولوژیک و بهره‌برداری متعادل از منابع آب و حفظ پایداری جامع توسعه منطقه‌ای انجام می‌شود. برای اطمینان از تحقق پایداری سازمان با استفاده از عوامل علمی و تخصصی، نظارت و ارزیابی‌های مستمر زیست محیطی را بر اقدامات اجرائی به جریان خواهد گذاشت.

سازمان مجری طرح گرمسیری سه لایه مدیریتی کلان، میانی و خرد دارد که در ادامه به بررسی آنها پرداخته می‌شود.

۶-۱-۱- در سطوح کلان

تشکیل هیأت امناء مرکب از بالاترین مقام دستگاه‌های اجرائی مرتبط با نقش‌ها و اهداف طرح فرابخشی گرمسیری، نقش مدیریتی کلان طرح را ممکن خواهد ساخت. تشکیل هیأت امناء در مورد سازمان‌های بزرگ اجرائی و نظارتی در کشور متداول است. از جمله سازمان مجری طرح دشت مغان و پارس‌آباد دارای هیأت امناء به ریاست وزیر جهاد کشاورزی می‌باشد. در مورد هیأت امناء و ترکیب آن بعداً توضیحات کافی ارائه خواهد شد. وظیفه هیأت امناء تدوین قوانین و مقررات، هماهنگی بین دستگاه‌های ستادی، تدوین راهبردهای کلان، تغییر سیاست‌های کلان با هدف حفظ انعطاف در نظام فعالیت سازمان، حتی تغییر اهداف کلان در صورت هر گونه تغییر در وضعیت سامانه می‌باشد.

پیش‌بینی‌هایی که در مورد تأمین آب به مقدار یک میلیون مترمکعب در سال بهر دلیل ممکن است دچار تغییرات شود. بعضی از پیش‌بینی‌های بدبینانه مقدار واقعی آب قابل تحویل به شبکه را کمتر از مقدار فوق برآورد می‌کند. در هر صورت اگر تغییراتی در مقدار آب قابل ارائه به شبکه‌های گرمسیری پدید آید تمام اهداف کشاورزی و الگوی کشت تغییر می‌یابد. در این صورت هیأت امناء می‌تواند در تمام استراتژی‌های کلان و بلندمدت تغییرات لازم را تصویب و فعالیت‌های سازمان را به اجراء بگذارد.

چارچوب مدیریت کلان سازمان متکی به قوانین بالادست، مصوبات مجلس و دولت و اساسنامه‌ای است که برای فعالیت سازمان تهیه و به تصویب دولت خواهد رسید. ولی هیأت امناء می‌تواند پیشنهادات لازم برای اصلاح و تغییر در اساسنامه را تهیه و به تصویب دولت برای حفظ انعطاف مدیریت کلان سازمان برساند.

۶-۱-۲- در سطوح میانی

مدیریت میانی سازمان را هیأت مدیره سازمان و تشکیلات و وظایف آن تشکیل داده است. هیأت مدیره مجری مصوبات هیأت امناء است و کار او راهبری اجرائی سازمان است. در تمام طول مطالعات فرابخشی گرمسیری اشاره شده است که بخلاف تجارب گذشته و با تأسی از سیاست‌های جهانی سازمان‌هایی مشابه سازمان توسعه و عمران گرمسیری، مدیریت این سازمان‌ها باید به ذینفعان خصوصی و تعاونی‌های بهره‌برداران محلی باید سپرده شود. در سازمان و تشکیلات پیشنهادی پس از یک دوره گذار که طی آن هیأت مدیره دولتی تشکیل خواهد شد (حداکثر ظرف ۵ سال) هیأت مدیره از نمایندگان اصلی نهادهای ذینفع حاضر و فعال در منطقه گرمسیری مانند اتحادیه تعاونی‌های تولید محلی، منطقه ویژه اقتصادی قصرشیرین و در ایلام منطقه ویژه اقتصادی مهران، بنیادها و نهادهای که اراضی منابع ملی در حوزه گرمسیری را دایر و فعال کرده‌اند، تعاونی‌های باغداران و صادر کنندگان محصولات زراعی و ... تجدید ساختار خواهد شد.

وظایف مدیریت میانی توسط مدیرعامل و پنج معاون او که مشخصات آنها بعداً توضیح داده خواهد شد انجام می‌گیرد. وظایف مدیریت میانی در سازمان نظارت بر اجراء، برنامه‌ریزی‌های توسعه، پایش‌ها و ارزیابی‌های زیست محیطی و تداوم وظایف شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران خواهد بود.

۶-۱-۳- مدیریت محلی

منظور از مدیریت محلی تمام نهادهای خصوصی (و معدودی عمومی) است که در صف و روی زمین مشغول فعالیت‌های تولیدی و بهره‌برداری از منابع آب و زمین و انرژی برای تولید محصولاتی هستند که در برنامه‌ریزی‌ها پیش‌بینی شده‌اند. نهادهای خصوصی در همه بخش‌های اقتصادی می‌توانند فعالیت کنند و به کار آنها صرفاً تولید کشاورزی نمی‌تواند باشد. وظایف مدیریت محلی عبارتند از:

(۱) برنامه‌ریزی تولید انواع محصولات زراعی طی هماهنگی با سازمان عمران گرمسیری. این برنامه‌ریزی مبتنی بر الگوهای تولید و کشتی است که مهندس مشاور مهتاب از ابتدا برنامه‌ریزی کرده است.

(۲) تولیدات دامی و فراوری محصولات دامی، بخشی با هدف صادرات

(۳) تولیدات صنعتی، صنایع پشتیبان تولید زراعی و نیز پشتیبان اسکان و معیشت و رفاهیت عمومی

(۴) بازرگانی و صدور محصولات تولیدی به بازارهای داخلی و خارجی

نقش بازرگانی بخش خصوصی در حوزه گرمسیری می‌تواند رقیب بخش کشاورزی باشد و شاید حتی اصلی‌ترین نقش اقتصادی حوزه گرمسیری همین صادرات باشد.

مدیریت محلی اساس و استوانه موفقیت طرح گرمسیری است. تشکل تدریجی این بخش در چارچوب نهادهای تولیدی، بازرگانی، بازاریابی، فراوری و نگهداری محصولات و جذب جمعیت فعال به فعالیت‌های جانبی و خدماتی می‌تواند زنجیره در حال گسترشی از نهادهای مشارکتی را تشکیل دهد.

یکی از وظایف اصلی هیأت مدیره همین سازماندهی بخش خصوصی و دعوت از آنها به مشارکت در فعالیت‌های تولیدی اصلی و جانبی و خدماتی و زنجیره فعالیت‌ها برای تشکیل ساختار فضائی است.

این نهادها به تدریج نمایندگانی در هیأت مدیره خواهند داشت و رأساً مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه و ساختار فضائی را به دست خواهند گرفت.

۶-۲- راهکارهای مدیریتی در هریک از دستگاه‌های ذیربط برای هماهنگی مطلوب در اجراء طرح

برای رسیدن به راهکارهای مدیریتی مطلوب در طول مطالعات طرح بررسی‌های فراوانی با همکاری مهندس مشاور و عامل چهارم و مدیران و کارشناسان شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران برای رسیدن به الگوی مطلوب مدیریت اجرائی طرح گرمسیری صورت گرفت. حاصل این تبادل نظرها گزینه‌های مختلفی بود که هریک مزیتی

داشت، تا سرانجام به الگوی مشترکی دست یافته شد، که انطباق بیشتری با مجموع سیاست‌های انتخاب شده برای مدیریت طرح گرمسیری داشت. به صورت فشرده گزینه‌های زیر اهم مواردی بودند که برای اداره امور سازمان مناسب تشخیص داده شدند.

۶-۲-۱- گزینه اول، مدیری صرفاً دولتی

در جلسات نظرخواهی‌های استانی بعضی از ادارات، از جمله سازمان جهاد کشاورزی، سازمان صنعت و معدن و تجارت و ... اعتقاد داشتند که نباید دستگاه بوروکراسی دولت را گسترش داد و تشکیل سازمان جدیدی با تشکیلاتی وسیع ضرورتی ندارد. بلکه هر دستگاهی در چارچوب وظایف قانونی خودش وظایف اجرائی مربوط به حوزه گرمسیری را نیز می‌تواند عهده‌دار شود. این گزینه هرچند مزایایی داشت ولی معایب آن بیشتر بود.

۶-۲-۱-۱- مزیت‌های گزینه اول

- بزرگ نشدن تشکیلات
- عدم نیاز به قوانین جدید و پیچیده
- حداکثر استفاده از قابلیت و ظرفیت قانونی دستگاه‌های دولتی

۶-۲-۱-۲- معایب گزینه اول

- دشواری ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اداری با وظایف مختلف
- نامرتب بودن بعضی از عملکردهای بین سامانه گرمسیری به وظیفه مشخص دستگاه‌های عمومی
- نامشخص بودن مسئولیت عملکردهای بین بخشی
- مبهم بودن وضعیت ادامه عملیات اجرائی، مسئولیت بازپرداخت وام‌های سنگین دولتی
- مبهم بودن وضعیت اداره طرح در بلندمدت در صورت دولتی بودن مدیریت
- عدم اطمینان از به هدف رسیدن اجراء طرح گرمسیری
- عدم امکان انجام عملیات اجرائی توسط بعضی از دستگاه‌ها که فاقد کُد اجرائی هستند.

۶-۲-۲- گزینه دوم مدیریت خصوصی

هرچند وزارت نیرو بنیان گذار اجراء طرح انتقال آب رودخانه سیروان به مناطق گرمسیری بوده است، ولی به نظر می‌رسد نقش اصلی وزارت نیرو ایجاد زیربناها و شبکه‌ها بوده است و تصمیمی برای بهره‌برداری از طرح نداشته است. گزینه دوم بدان معنی است که دولت به طور کلی در ادامه کار نقش هدایت‌گر، ناظر و برنامه‌ریز داشته باشد و بهره‌برداری از طرح و بخش‌های مختلف آن به بخش خصوصی، سپرده شود.

۶-۲-۲-۱- معایب گزینه دوم

- ضعیف شدن نظام اجراء توسط دولت
- کنترل کمتر دولت بر اداره شبکه‌ها و تأسیسات آب و برق و آرسانی
- نامشخص شدن چگونگی بازگشت سرمایه‌گذاری‌های زیربنائی انجام شده توسط دولت

۶-۲-۲-۲- مزایای گزینه دوم

- کاهش ریسک دولتی شدن و بحرانی که برای همه کشت و صنعت‌های بزرگ با مدیریت دولتی در ایران به وجود آمده است.
- اجازه دادن به رشد و توسعه و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
- حفظ نقش هدایت‌کننده و نظارت‌کننده و برنامه‌ریزی دولت
- فراهم شدن امکان بازپرداخت وام‌های صرف شده برای ایجاد زیربناها توسط بخش خصوصی در برابر دریافت زمین و آب و خدمات برای تولید
- فراهم شدن فرصت‌های ثانویه سرمایه‌گذاری و تولید در بخش‌های صنعت و تجارت و خدمات و گردشگری برای بخش خصوصی

۶-۲-۲-۳- گزینه مدیریتی

باتوجه به مزایای گزینه دوم تشکیلات مدیریتی ویژه‌ای برای هدایت و نظارت و تحقق اهداف توسعه باید تشکیل گردد که همان نهاد مدیریت اجراء طرح با همکاری بخش دولتی و بخش خصوصی با قابلیت عملکرد در سطح کلان، میانی و خرد خواهد بود. ساختار این تشکیلات مدیریتی جلوتر مورد بحث قرار خواهد گرفت.

۶-۳- ارائه پیشنهادهایی در زمینه روش‌های نظارت بر اجراء طرح

یکی از وظایف اصلی نهاد مدیریتی مورد بحث (که هنوز ساختار آن روشن نشده است) نظارت‌های فنی، زیست محیطی، آموزشی، اجتماعی و فرهنگی است. به طوری که در هر لحظه‌ای بتوان وضعیت نظارت‌ها را دریافت کرد و مورد کنترل قرار داد. تبعاً در درون تشکیلات مدیریتی باید همه ابزارهای نظارتی به صورت مطلوب به کار گرفته شود. اهم وظایف نظارتی نهاد مدیریتی مورد بحث عبارتند از:

(۱) نظارت‌های مالی و کنترل بر سرمایه‌ها و وام‌ها و متناسب ساختن سرمایه‌های مالی و سرمایه‌گذاری‌ها با درآمدهای حاصل از عملکرد منابع آب و زمین.

(۲) نظارت‌های اجتماعی، نهادسازی و توسعه نهادهای تعاونی و کارآفرینی و تولید مسکن با هدف سازماندهی اجتماعی.

(۳) نظارت‌های مستمر زیست‌محیطی و کنترل همه شاخص‌های تعادلی و توسعه در محیط

(۴) نظارت بر توسعه فعالیت‌های صنعتی، بازرگانی، شهرسازی و توسعه

(۵) نظارت بر اجراء ساختار فضائی و بهینه‌سازی مستمر آمارها و اطلاعات که چگونگی آن قبلاً توضیح داده شد.

(۶) نظارت‌های اجرائی، نظارت بر عملکرد شبکه‌ها و سیستم‌های آبیاری و آبرسانی و سازه‌های آبی توضیحات بیشتری در این مورد بعداً ارائه خواهد شد.

۶-۳-۱- جایگاه دستگاه مجری طرح در حوزه‌های نظارتی، دولتی

انجام نظارت فرایندی از گزارش‌گیری و گزارش‌دهی‌های پیایی می‌باشد. یکی از مراجع استفاده کننده اصلی از گزارش‌های نظارتی دستگاه‌های دولتی است. به بیان دیگر گزارش‌های نظارتی بازخورد (feedback) اقدامات اجرائی به دستگاه‌ها است. حاصل آن اصلاح تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها و چگونگی روند اجراء می‌باشد و ممکن است در ادامه اجراء طرح تغییرات اساسی ایجاد کند. برای مثال: در صورتی که گزارش‌های نظارتی نشان دهد که مقدار آب وارد شده به شبکه‌ها کمتر از برآوردهای اولیه است و یا اینکه به تدریج در حال کاهش است (که محتمل نیز هست)، این هشدارها بر تصمیم‌گیری در مورد تخصیص مقدار آب به واحد سطح تأثیر می‌گذارد، که به نوبه خود بر الگوهای کشت تأثیر می‌گذارد و آنرا تغییر می‌دهد.

گزارش‌ها و ابزارهای نظارتی به طور کلی دارای خروجی‌های زیر است:

۱) یک نسخه از تمام گزارش‌ها خلاصه شده و از سطح محلی و خرد (اجرائی) به سطح میانی (هیأت مدیره) و سطح کلان (هیأت امناء) ارسال می‌شود. هدف این کار اصلاح مکانیسم تصمیمات ستادی و فراهم کردن امکان تصمیم‌گیری برای گام‌های بعدی و «تبدیل گزارش‌های نظارتی در فرمت مدیریتی به راهبردها و استراتژی‌های جدید» می‌باشد.

۲) یک نسخه از تمام گزارش‌های نظارتی به دستگاه‌های دولتی ذیربط برای «اصلاح برنامه‌های ستادی و تغییرات کمی و کیفی در آنها و تأمین بودجه‌های زیربنائی» ارسال می‌شود. این بخش از کار همان بازخوردی است که بدان اشاره شد.

۳) بخشی از گزارش‌های نظارتی به هیأت مدیره آتی سازمان که در دوره میان مدت تماماً از بخش خصوصی تشکیل خواهد شد ارسال می‌گردد. هدف از این کار «آگاه‌سازی آنان از عوامل مؤثر در سود و زیان آنان و تغییر در تصمیمات تولیدی و اجرائی» آنها است.

۴) یک نسخه از گزارش‌های نظارتی به صندوق مالی (Holding) سازمان مدیریت مجری طرح برای «کسب اطلاع از افت و یا افزایش فعالیت‌های تولیدی و اثرات آنها بر مسائل مالی و سرمایه ای و وام‌ها و بازپرداخت آنها» ارسال می‌گردد.

۵) نسخه اصلی گزارش‌های نظارتی برای واحد ارزیابی‌های زیست محیطی جهت کسب اطلاع واحد نظارت‌های زیست محیطی از حفظ تعادل‌های محیطی و زیست‌محیطی، حفظ قابلیت‌های اکولوژیکی و نیز کنترل مواد آلوده‌کننده و سرانجام حفظ پایداری محیط، ارسال می‌گردد.

ملاحظه می‌شود که چگونگی نظارت‌ها و اعمال آن در تمام بخش‌ها، بویژه بخش دولت و دستگاه‌های مسئول نفوذ خواهد کرد و در هر مورد اثرات متفاوتی را بر جا خواهد گذاشت که تحت عنوان «اقدامات پایه‌ای برای تداوم فعالیت و زیست و معیشت در سطح منطقه گرمسیری» قابل تعریف می‌باشد.

۶-۴- ارائه رهنمودها و توصیه‌ها در زمینه شیوه‌های جلب مشارکت در توسعه و عمران (دولتی، عمومی، خصوصی و مردمی و نهادهای مختلف مدیریتی).

۶-۴-۱- در سطح کلان

جلب مشارکت در سطح کلان به معنی هماهنگی دستگاه‌های اصلی ستادی کشور در تدوین راهبردهای کلان، انتخاب و تغییر و اصلاح هدف‌ها و هدایت سازمان مجری طرح در مسیر پهنه است. این مشارکت جنبه راهبردی و هماهنگی دارد. هدف اصلی آن هماهنگ‌سازی اقدامات در طرح گرمسیری با سیاست‌های ملی تولیدی، دفاعی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی در استان‌های غربی کشور است. بویژه هماهنگ‌سازی سیاستها و راهبردهای اجرائی در سطح طرح گرمسیری با سیاست‌ها و اقدامات مناطق آزاد و ویژه در این منطقه می‌باشد.

۶-۴-۲- در سطح میانی

مشارکت در سطح میانی، بنا به برنامه‌ریزی‌ها گونه‌ای مشارکت عمومی- خصوصی برای بهره‌برداری بهینه از قابلیت‌های منطقه گرمسیری در سایه انتقال آب رودخانه سیروان می‌باشد. در این مشارکت بخش دولتی در چارچوب مدیریت میانی (هیأت مدیره) زمینه‌ساز جذب بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری و مشارکت در تولید و توسعه و عمران منطقه گرمسیری می‌باشد. بخش عمومی در مراحل آغازین در تشکیل هیأت مدیره سازمان مجری مشارکت خواهد کرد. بدیهی است هیأت مدیره در این صورت از دستگاه‌های ذیربط که عبارتند از، سازمان برنامه و بودجه، سازمان جهاد کشاورزی، اداره کل راه و شهرسازی، استانداری، سازمان صنعت و معدن و تجارت، شرکت‌های برق منطقه‌ای، ادارات کل امور آب منطقه‌ای، و اداره کل حفاظت محیط‌زیست تشکیل می‌گردد.

به تدریج و در دوره میانی (پنج ساله) این هیأت مدیره شرایط حضور و مشارکت نهادهای خصوصی در هیأت مدیره و جایگزینی نهادهای خصوصی تولید کننده در بخش‌های مختلف کشاورزی، صنعت و معدن و تجارت را فراهم خواهند کرد. بنا به تشخیص هیأت امناء و هیأت مدیره در دوره سوم، یعنی هیأت مدیره خصوصی، ممکن است بعضی از نهادهای دولتی مانند سازمان برنامه، وزارت نیرو (شرکت‌ها)، یا سازمان جهاد کشاورزی، با حفظ نقش نظارتی در هیأت مدیره باقی بمانند. البته این یک پیش‌بینی محتمل است ولی باید دید که در عمل چه ضرورت‌هایی پیش خواهد آمد. در هر حال تشخیص این امر با هیأت امناء و هیأت مدیره است.

جلب مشارکت‌ها تابع ساز و کارها و برنامه‌ریزی‌هایی است که در حوزه یکی از معاونت‌های نیرومند سازمان مجری، یعنی «معاونت پشتیبانی، بازرگانی و سرمایه‌گذاری» انجام خواهد گرفت. این معاونت برحسب سیاست‌های سازمان مجری از نهادهای خصوصی تشکیل یافته که موفق به انجام امور تولیدی و بهره‌برداری مناسب از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های محلی شده باشند، دعوت خواهد کرد که برای عضویت در هیأت مدیره و مشارکت به سازمان بپیوندند.

۶-۴-۳- تعریف نقش ذینفعان عمومی و خصوصی در مشارکت در اجراء طرح

تأکید برنامه‌ریزی‌ها در این تحقیق بر استفاده از ظرفیت بخش خصوصی در تولید و توسعه اجتماعی به صورت توأم می‌باشد. در سال‌های اخیر به دنبال طرح‌های مشترکی که توسط بانک جهانی و دفتر توسعه ملل متحد در زمینه ارتقاء و توسعه منطقه‌ای و نیز توانمندسازی محلات فقیرنشین شهری انجام گرفت اهمیت نهادسازی و مشارکت در بخش خصوصی و توسعه خصوصی ناحیه محور پیوسته افزایش پیدا کرد. مطالعات قبلی نیز نشان داد که نقش دولت در توسعه نمی‌تواند مانند گذشته تداوم پیدا کند و جریان خصوصی سازی رویکرد اصلی توسعه در قرن ۲۱ می‌تواند باشد.

در جریان خصوصی سازی نیز سیاست دولت در دو دهه اخیر بر آن بوده که دست خود را از سرمایه‌گذاری در تولید خارج کند و حتی طرح‌های تولیدی دولتی را به طور کلی به بخش خصوصی واگذار کند. باتوجه به موارد فوق سیاست‌های توافق شده در مورد طرح گرمسیری زاگرس از نظر حضور بخش خصوصی در اجرای طرح و نقش دولت در ادامه فعالیت‌هایی که تاکنون داشته است به شرح زیر قابل سطر بندی می‌باشد.

۶-۴-۱- نگهداری و بهره‌برداری از سدها و سازه‌های آبرسانی سیروان

(۱) وزارت نیرو و شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران که فعلاً مشغول اجراء شبکه‌های انتقال آب می‌باشند، تا مرحله اتمام شبکه‌ها و سازه‌ها به کار خود ادامه می‌دهند. طبق برنامه‌ها انتظار می‌رود کلیه تأسیسات و شبکه‌ها تا پایان سال ۱۳۹۸ اجرا شوند.

(۲) از بدو تأسیس سازمان توسعه و عمران گرمسیری شرکت آب و نیرو به صورت معاونت اجراء و بهره‌برداری از سدها و سازه‌ها و شبکه‌های آبرسانی در ذیل تشکیلات سازمان مجری قرار خواهد گرفت.

۳) پس از تکمیل شبکه‌ها و تأسیسات انتقال آب، نگهداری این تأسیسات به بخش خصوصی واگذار خواهد شد و معاونت مذکور وظیفه نظارت بر حفظ و نگهداری و صحت استفاده از شبکه‌ها و سازه‌ها را برعهده خواهد داشت.

۴) در راستای سیاست‌های خصوصی سازی دولت مالکیت تمامی تأسیسات انتقال آب می‌تواند به نهادهای خصوصی استفاده کننده از آن و ساکنان محل و یا به هر ترتیبی که هیأت امناء طرح به صلاح بداند به صورت سهامی عام واگذار شود.

به این ترتیب در راستای سیاست‌های خصوصی‌سازی دولت اصلی‌ترین گام در زمینه واگذاری مالکیت و نگهداری و بهره‌برداری از سازه‌های آبرسانی سیروان، صورت خواهد گرفت.

۴-۶-۳-۲- بهره‌برداری از زمین و آب

موضوع مشارکت اصلی ذینفعان خصوصی و عمومی در استفاده از زمین‌های منابع ملی و منابع آب عرضه شده به این اراضی و نیز زمین‌های کشاورزی موجود می‌باشد. از سال‌های ۱۳۸۰ واگذاری زمین‌های منابع ملی به متقاضیان خصوصی و عمومی آغاز شد و اکنون بالغ بر ۳۰ هزار هکتار اراضی دولتی بیشتر به نهادهائی مانند بنیاد مستضعفان و سپاه واگذار شده است. قبلاً فهرست نهادهای عمومی و خصوصی مشارکت کننده در طرح گرمسیری معرفی شدند. در دوره میانی، مقرر است که این نهادها وارد هیأت مدیره سازمان توسعه و عمران شوند و جایگزین نهادهای دولتی شوند. از آن هنگام سازمان به تدریج خصوصی می‌شود و ذینفعان عمومی و خصوصی جای نهادهای دولتی را خواهند گرفت. بدیهی است تفاهم‌نامه‌های متناسبی برای آن مرحله باید بعداً توسط خودشان تهیه گردد. اکثر این نهادها الآن تشکیل نیافته‌اند و در طول ۷ سال باقیمانده تا دوره سازماندهی میانی باید تشکیل گردند. بیشتر این نهادها از تشکل افراد محلی تشکیل خواهد شد. مثلاً تعاونی‌های تولید بزرگ که متشکل از کشاورزان فعال در منطقه هستند از نهادهائی هستند که تشکیل آنها از حالا شروع شده و به تدریج می‌توانند همه کشاورزان منطقه را تحت پوشش قرار دهند. نکته حائز اهمیت آن است که براساس تجارب طرح عظیم GAP در جنوب ترکیه در منطقه آتاتولی و نیز پروژه بیکول فلیپین، نهادهای خصوصی صرفاً شامل تولیدکنندگان نمی‌باشد. بلکه توزیع‌کنندگان، مصرف‌کنندگان، سازندگان مسکن، خدمات آموزشی و درمانی، شبکه‌های اجتماعی، صادرکنندگان و پیمانکاران و مشاوران نیز می‌توانند تحت پوشش هیأت مدیره قرار گیرند. هدف از این پیشنهاد یکپارچه‌سازی مجموع عوامل مؤثر در ساختار فضائی تولید، سکونت و معیشت می‌باشد.

۶-۴-۴- نهادهای پیشنهادی برای تحقق مدیریت مشارکتی در اجراء طرح

تجارب اخیر بازآفرینی در ایران نشانگر آن است که میزان مشارکت‌پذیری جوامع شهری و روستائی در ایران فراهم می‌باشد. تجربه جدید دفتر توسعه ملل متحد تحت عنوان منارید، که در بسیاری از استان‌ها توسط ادارات کل منابع طبیعی به اجراء گذاشته شد امکان نفوذ طرح‌های نهادسازی و مشارکت در جوامع روستائی را نشان داد. پاره‌ای از تجارب انجام شده در سطح کشور بدین‌قرارند:

- طرح‌های ارتقاء و توانمندسازی اسکان غیررسمی در ایران با مشارکت بانک جهانی از ۱۳۷۵ در ایران شروع شدند. ولی به طور رسمی از ۱۳۸۰ با تهیه طرح‌های شهرنگر ارتقاء و توانمندسازی اسکان غیررسمی برای شهرهای زاهدان، کرمانشاه و بندرعباس این مطالعات به صورت رسمی در ایران آغاز شد. قبل از تغییر الگوی مطالعات اسکان غیررسمی به بازآفرینی بیش از یکصد مطالعه در زمینه ارتقاء و توانمندسازی اسکان غیررسمی در ایران توسط مهندسان مشاور که با استفاده از تجارب بانک جهانی در این حوزه تخصص یافته بودند انجام شد. ^۶ از سال‌های ۱۳۹۳ با ادغام مطالعات ساماندهی و بهسازی بافت‌های فرسوده در مطالعات اسکان غیررسمی، الگوهای بازآفرینی شهری با تغییراتی، گسترش یافت و زمینه‌های بهتری برای مشارکت ساکنان محلات شهری در بهسازی و نوسازی بافت‌های شهری فراهم شد.

- در سال‌های ۱۳۸۳ دفتر توسعه ملل متحد (UNDP) در ایران با همکاری سازمان برنامه مطالعاتی را در زمینه ارتقاء و توسعه منطقه‌ای با همکاری جوامع روستائی تحت عنوان توسعه ناحیه محور آغاز کرد. اساس این مطالعات نیز بر نهادسازی و مشارکت در جوامع محلی و شهرهای کوچک و روستاها بود. در استان‌های استان کرمانشاه، یزد، کرمان، فارس نیز گونه آزمایشی مطالعات آغاز شد که ناتمام ماند.

- در سال‌های اخیر نیز با همکاری دفتر توسعه ملل متحد و وزارت جهاد کشاورزی و ادارات کل منابع طبیعی همان مطالعات توسعه ناحیه محور (Area Based Development) قبی با نام منارید در سطح روستاها در چند استان شروع شده است. هدف این مطالعات گسترش و تنوع در حوزه فعالیت‌های روستائی براساس مشارکت و نهادسازی در جوامع روستائی است. مناطق روستائی تحت پوشش طرح منارید از این طرح تا حالا بسیار استقبال کرده‌اند و استان سمنان پیشتاز اجراء این طرح‌ها در مناطق مختلف بوده است. اندیشه مشارکت‌های اقتصادی و

^۶ - مهندسان مشاور تدبیر شهر دانش مطالعات ارتقاء و توانمندسازی شهرهای کرمانشاه، سقز، بانه، بروجرد، زنجان، همدان و بخشی از محلات شهر بندرعباس را تا سال‌های ۱۳۹۴ انجام داده است.

اجتماعی بعنوان راه کار توسعه اکنون در زمینه‌های مختلفی رشد کرده است. بسیاری از کارشناسان توسعه اقتصادی نهادسازی و مشارکت و تشکیل نهادهای کارآفرین را یکی از راه‌حل‌های توسعه از درون و کاهش بحران بیکاری می‌دانند که می‌تواند استفاده از فرصت‌ها و ظرفیت‌های جدید را ممکن سازد.

۶-۴-۱- تعاونی‌های تولید روستائی

طرح گرمسیری سیروان فرصت‌های بسیار خوبی را برای نهادسازی‌های مشارکتی هم در جوامع محلی و هم در نیروهای جدیدی که برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های پدید آمده مراجعه می‌کنند، فراهم می‌سازد. خوشبختانه نهادسازی در جوامع محلی به صورت خودجوش شروع شده و کشاورزان اقدام به تشکیل تعاونی‌های تولید کرده‌اند. این روند را باید تقویت کرد. تعاونی‌های تولید روستائی اصلی‌ترین نهادی است که برای مشارکت باید تشکیل گردد. اساس این مؤسسات به مشارکت گذاشتن زمین، آب، وسائل کشاورزی و نیروی کار است. هریک از این عوامل به نسبت قدرالسهم خود در تولید، از درآمدها و سود حاصل از فعالیت‌ها سهم می‌گیرند. البته شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران گونه دیگری از تعاونی‌ها را تحت عنوان تعاونی‌های آب‌بران برای بهره‌برداری از منابع آب تشکیل داده و به ثبت رسانده است. ولی این مؤسسات در تولید کشاورزی و زمین که اساس کار کشاورزی است مشارکتی ندارند. باتوجه به اینکه این روند آغاز شده به نظر می‌رسد باید شرایطی فراهم شود که تداوم داشته باشد و پوشش عام پیدا کند و تعاونی‌های تولید روستائی شرایط مشارکت روستائیان در اجرا و تکمیل طرح را فراهم کنند. علل این پیشنهاد آن است که:

- کشاورزان بومی و ساکن محل توان و آمادگی و علاقه بیشتری برای کار و فعالیت در محل را دارند. آنان صاحب ریشه هستند و پیوستگی‌های عشیره‌ای دارند. این علائق امکان مشارکت آنان در طرح‌های تولیدی در محل را می‌افزاید.

- به دلیل آشنائی و وجود علائق بومی و طایفه‌ای نهادسازی‌های تعاونی در میان ساکنان محل بیشتر است.
- دارائی‌های ساکنان اعم از زمین و ادوات تولید آورده مناسبی از سوی ساکنان برای حضور در نهادهای مشارکتی است.

- تجارب ترکیه و فیلیپین نیز در دو پروژه ، GAP و Bicol که قبلاً بررسی شد نشان می‌دهد که اساس مشارکت‌ها از تشکیل همین تعاونی‌ها شکل گرفته است.

۶-۴-۲- تعاونی‌های تولید کشاورزی

بجز تعاونی‌های تولید کشاورزان بومی، مؤسسات تعاونی جدیدی متشکل از مهندسان کشاورزی و رشته‌های وابسته اقدام به دریافت زمین از دولت در سطح منطقه گرمسیری کرده‌اند. تعدادی طرح‌های تولید باغ، گلخانه، شیلات و طرح‌های کشاورزی توسط این تعاونی‌ها در سطح منطقه گرمسیری اجرا شده است. توسعه این تعاونی‌ها به علل زیر از ارکان گسترش نهادهای مشارکتی در حوزه گرمسیری محسوب می‌شوند:

- قدرت مانور و انطباق فراوانی با شرایط مختلف کار و تولید را دارند. ماهیت کارآفرینی این مؤسسات قدرت انطباق آنها را می‌افزاید.

- اشتیاق فراوانی به کار دارند. این انگیزه آنها را وادار به فعالیت‌های گسترده‌تری می‌کند.

- قابلیت بسیار بالایی در ایجاد و افزایش اشتغال دارند. بویژه مهندسین کشاورزی بیکار می‌توانند با گرایش‌های مختلف جذب این مؤسسات گردند.

- می‌توانند با یکدیگر زنجیره یا خوشه فعالیت‌های تکمیل کننده چرخه کشاورزی را بدهند.

- قابل افزایش و تکثیر هستند و با استفاده از قوانین تعاون به سهولت می‌توان آنها را بیشتر کرد.

- به دلیل سطح تحصیلات و علائقی که به توسعه دارند، مسئولیت پذیری زیادی دارند.

به طور کلی در دنیای کارآفرینانه امروز تأکید زیادی بر جذب نیروهای تحصیل کرده دانشگاهی برای تولید صنعتی، کشاورزی، خدماتی، شهری و روستائی می‌شود. پس از جنگ‌های نیمه اول قرن ۲۰ که اروپا و نیمی از آسیا را به ویرانی کشاند، تعاونی‌های کارآفرین عامل و نیروی بازسازی و بازآفرینی تمام آلمان، لهستان، شوروی سابق، ژاپن و کره شدند. در جنگ آمریکا و ویتنام، همین الگو کشور ویتنام را بازسازی کرد و به یک کشور صنعتی صادر کننده تبدیل کرد. سرزمین چین، پس از دوره انقلاب و در دوباره بازسازی با پیروی از الگوی ژاپن واحدهای کارآفرین را به شدت گسترش داد و اساس تجدید حیات اقتصادی کشور قرار داد. هند نیز بعد از دوره گاندی از ۱۹۵۶ اقدام به تشکیل تعاونی‌های کارآفرین در سطح روستاها و شهرها کرد. سلسله مراتب این تعاونی‌ها و تشکیل اتحادیه‌های تعاونی‌های مادر، بلوک‌های بزرگ تعاونی در کشور ایجاد کرد، که اکنون اساس سیاسی کشور هند را نیز تشکیل داده‌اند. هند در راه تبدیل به یکی از بلوک‌های بزرگ اقتصادی جهان است. برنامه‌ریزان پیش‌بینی می‌کنند که هند در آینده می‌تواند وضعیتی بهتر از چین داشته باشد. زیرا چین در آینده با مشکلات ناشی از انباشت توسعه روبرو می‌شود. اساس تعاونی‌های تولید کشاورزی ایجاد مشارکت در عوامل تولید است و کشاورزان به نسبت سهم این فرآیند شرکت خواهند داشت.

۶-۴-۳- سایر نهادهای خصوصی

دو نهاد قبلی به صورت گسترده در سطح حوزه گرمسیری باید تشکیل شوند. ولی سایر نهادها اقتضائی هستند، یعنی در صورت مساعد بودن شرایط در سطح منطقه به فعالیت خواهند پرداخت. البته سازمان توسعه و عمران گرمسیری سیروان می‌تواند از آنها برای حضور در محل دعوت نماید. بعضی از این نهادها برای بهره‌برداری از عوامل آب و زمین قبلاً در محل استقرار پیدا کرده‌اند. سایر نهادهائی که امکان حضور آنها در محل و بهره‌برداری مستقیم و غیرمستقیم از طرح گرمسیری سیروان وجود دارد عبارتند از:

(۱) تعاونی‌های عشایر بومی و دارندگان حق مرتع و علف چر. عشایر کوچ رو از نهادهای حیاتی اصلی حوزه گرمسیری هستند. این افراد به هیچ رو نباید از منطقه به خارج رانده شوند و هیچ نهادی نباید اقدام به خرید نسق آنها نماید. زیرا در این صورت یکی از ارکان اقتصاد پایه منطقه متزلزل می‌گردد. از نظر فرهنگی نیز بخشی از هویت سرزمینی منطقه به عشایر و حضور آنها بستگی دارد.

هم اکنون عشایر سنجابی و کلهر که بزرگترین ایلات دارای سابقه آمد و رفت و بهره‌برداری از مراتع را دارند تعاونی‌هایی تشکیل داده و خود را برای انطباق مناسب با تحولاتی که در اثر اجراء سامانه در حوزه گرمسیری روی خواهد داد آماده کرده‌اند. باتوجه به حضور گسترده عشایر در منطقه که شامل بیش از ۱۰ ایل می‌شود پیشنهاد می‌شود نماینده آنها در هیأت مدیره سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان در زمان انتقال مدیریت سازمان به بخش خصوصی حضور پیدا کند.

قابل توجه است که برخی از نهادهائی که از هیأت‌های واگذاری و یا از منابع طبیعی در سطح حوزه زمین دریافت کرده‌اند، بدون هماهنگی با دستگاه‌های ستادی اقدام به خرید ریشه و نسق بعضی از عشایر کرده و زمین آنها را در اختیار گرفته‌اند. این اقدام بر جامعه عشایری اثر زنجیره‌ای دارد و بقیه عشایر را از ماندگاری در محیط ناامید می‌کند و عشایر را به تدریج به سوی شهرها روانه می‌کند.

به عکس، پیشنهاد می‌شود سازمان مجری طرح با جمع کردن سران عشایر آنان را متشکل سازد و تلاش کند آنان را به تولیدکنندگان منطقه‌ای تبدیل کند. زیرا در آینده با توسعه زراعت دامداری‌ها نیز گسترش پیدا می‌کنند و جمعیت دام سبک و سنگین در سطح منطقه تبعاً افزایش پیدا می‌کند.

در این صورت عشایر بهترین دامداران و دامپروران هستند و با بازارهای معاملات دام و تولید محصولات دامی نیز آشنائی کافی دارند. بنابراین نگهداری و تثبیت و حتی اسکان آنها در سطح منطقه می‌تواند یکی از پایه‌های تولید اقتصادی در منطقه گرمسیری را استوار سازد.

۲) تعاونی‌های مسکن روستائی نیز در صورت تشکیل نقش توسعه سکونت و شهرسازی در سطح روستاها، شهرک‌های جدید و شهرهای کوچک را به عهده خواهند گرفت. با توسعه طرح گرمسیری و ورود آب سیروان به سطح منطقه فعالیت و جمعیت در تمام پهنه حوزه در مشاغل مستقیم، یعنی زراعت و باغداری و دامداری و مشاغل غیرمستقیم، یعنی خدمات و صنایع پشتیبان، افزایش می‌یابد. در این صورت شهرسازی و تولید مسکن امری پیشگام و اساسی در پایدارسازی منطقه می‌باشد. تعاونی‌های مسکن که جامع مؤسسات انبوه سازان و مسکن‌سازان است و تشکل اصلی آنها می‌تواند در هیأت مدیره نماینده‌ای برای هماهنگی سیاست‌های توسعه با هدف‌های توسعه مسکن و شهرسازی داشته باشد.

۳) بنیادها و نهادها نیز در سطح منطقه فعال هستند و هم اکنون اراضی بزرگی را در اختیار گرفته‌اند. بنیاد مستضعفان و نهادهای تولیدی سپاه از این جمله هستند. این نهادها نیز می‌توانند یکنفر نماینده در هیأت مدیره داشته باشند. افزایش تعداد نمایندگان این نهادها ماهیت هیأت مدیره را تغییر می‌دهد و به صلاح نمی‌باشد.

۴) منطقه ویژه اقتصادی قصرشیرین و مهران نیز دو نهاد بزرگ منطقه هستند که در عمل شریک اقتصادی سایر نهادها و سازمان توسعه و عمران محسوب می‌شوند. زیرا پشتوانه صادرات و فراوری محصولات تولیدی در سطح منطقه و افزایش درآمد تولید و ارزش افزوده منطقه می‌باشند.

باتوجه به بزرگی این نهادها و نقش مؤثر آنها در اقتصاد منطقه، حضور نماینده آنها نیز در سازمان توسعه و عمران بسیار ضروری است و موجب هماهنگی بیشتر مدیریت و تصمیم‌گیری‌ها می‌شود.

۵) اتحادیه تعاونی‌های روستائی استان نهاد بزرگی است که در جایگاه نهاد مادر تخصصی همه تعاونی‌های روستائی استان را تحت پوشش دارد و ضمن خرید ارقام محصولات تضمینی، وام و نهاده‌های اصلی را نیز برای آنها تأمین می‌کند. توزیع کود شیمیائی و بذرها و سموم و ماشین آلات موردنیاز کاشت و بهره‌برداری نیز از دیگر وظایف اتحادیه است. این نهاد نیز به دلیل پوشش عام آن بر فعالیت‌های کشاورزی و پشتیبانی‌های مالی و فنی و بازرگانی، می‌تواند عضو هیأت مدیره سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان باشد.

۶) سازمان نظام مهندسی کشاورزی نهادی متشکل از بیش از ۲۰۰۰ مهندس کشاورزی در سطح استان که به کشاورزان خدمات نظارتی ارائه می‌دهد. این نهاد در حوزه گرمسیری می‌تواند خدمات مؤثری در زمینه ارتقاء

تولید و هماهنگی‌های فنی ارائه دهد و پشتیبان توسعه کشاورزی علمی در حوزه باشد. نقش و جایگاه این نهاد و نفوذ آن در جامعه روستائی ایجاب می‌کند که نماینده آن در هیأت مدیره آتی سازمان حضور داشته باشد.

۷) نهادهای دیگری نظیر اطاق بازرگانی، اطاق صحت، اطاق معدن، تعاونی شیلات، صادرکنندگان و پیلهوران مرزی، در سطح منطقه گرمسیری فعالیت می‌کنند. ولی یا کار آنها ارتباط مستقیمی با سازمان توسعه و عمران گرمسیری ندارد و یا سطح فعالیت آنها کوچکتر از مقیاسی است که عضویت آنها را در هیأت مدیره ضروری سازد. با این وجود چون در آینده نهادهای خصوصی دیگری ممکن است در مقیاس بزرگ در ناحیه ایجاد شود و یا بعضی از نهادهای موجود تعطیل شوند و یا تغییر پیدا کنند، هرگونه حضور نهادهای خصوصی و ترتیبات حضور آنها بستگی به تشخیص و تصویب هیأت اماناء دارد. در طول دوره گذار از مرحله هیأت مدیره دولتی به خصوصی به پیشنهاد هیأت مدیره دولتی و تصویب هیأت اماناء، ترکیب هیأت مدیره خصوصی قطعی و لازم‌الاجرا خواهد شد.

۶-۵- جایگاه وزارت نیرو در ساختار بهره‌برداری از سامانه گرمسیری سیروان

شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران به عنوان مجری سیاست‌های وزارت نیرو در اجراء طرح سامانه گرمسیری سیروان، جایگاه ویژه‌ای در بهره‌برداری از طرح و هدایت آن در جهت سیاست‌های وزارت نیرو دارد. برای تأمین این نقش و حضور مؤثر سازمان، تمهیدات زیر در تشکیلات آن باید فراهم شود:

در چارت پیشنهادی سازمان مجری طرح به همین سبب شاخه اجرائی خاصی تحت عنوان معاونت اجراء و بهره‌برداری از سدها و سازه‌ها و شبکه‌های آبرسانی پیش‌بینی شده است. این واحد در مقیاس کوچک‌تری تمام وظایف شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران را تا زمان انتقال کامل وظیفه نگهداری از تأسیسات به بخش خصوصی را برعهده خواهد داشت.

۶-۵-۱- چگونگی تشکیل سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان

تشکیل سازمان به یکباره شاید امکان‌پذیر نباشد و تشکیل آنرا می‌توان در چهار مرحله تعریف کرد:

مرحله اول: تنظیم اساسنامه، نگارش مصوبات و قوانینی که سازمان باید براساس آن تشکیل شود. تصویب اساسنامه و آئین‌نامه‌ها و قوانین در هیأت دولت و یا کارگروه‌های تخصصی

مرحله دوم: تشکیل سازمان براساس اساسنامه مصوب و انتخاب هیأت امناء و هیأت مدیره و سازماندهی فیزیکی سازمان، شامل تشکیلات اداری و مکان استقرار و ...

- تصویب بودجه راه‌انداز سازمان از محل اعتبارات دولت (وزارت نیرو و وزارت جهاد کشاورزی)، تا زمانی که سازمان بتواند ایجاد درآمد کند و نهادهای عضو هیأت مدیره به مرحله تولید برسند و بتواند سازمان را از محل درآمدهای خود اداره کنند.

مرحله سوم: بازنگری و ارزیابی عملکرد سازمان و رفع موانع فعالیت آن

در این مرحله تمام ارکان سازمان و شیوه عملکرد آن مورد بازنگری قرار می‌گیرد و در جهت پایداری فعالیت سازمان تغییرات لازم در ارکان و تشکیلات ایجاد می‌شود.

مرحله چهارم: پایدارسازی فعالیت سازمان و رسانیدن آن به سطح عملکرد بهینه پیشنهاد می‌شود تمام مراحل چهارگانه فوق در طول برنامه ششم توسعه و طی یک دوره پنج‌ساله محقق گردد.

۶-۵-۲- وظایف و اختیارات سازمان گرمسیری و ضرورت‌های تشکیل آن

اجرای طرح ساماندهی حوزه گرمسیری سیروان مستلزم تشکیل سازمانی است که فاقد کاستی‌های تجارب سازمان‌های مشابه گذشته باشد. توضیحات اجمالی زیر مشخصات این سازمان را معرفی می‌کند. البته در مطالعات توجیهی جداگانه‌ای باید به تفصیل تشکیل سازمان مجری طرح مورد بحث و تحلیل قرار گیرد:

- نام سازمان مجری، سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان انتخاب شده است.
- وظایف این سازمان اجرای مصوبات هیأت امناء و قوانینی است که سازمان براساس آن تشکیل می‌شود و اجرای مفاد اساسنامه، در حوزه گرمسیری می‌باشد.
- وظیفه دیگر سازمان دادن مجوز فعالیت به نهادهای خصوصی و عمومی که در سطح حوزه گرمسیری به فعالیت‌های مختلف تولیدی و اجرائی می‌پردازند، می‌باشد.

سایر وظایف سازمان می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

(۱) جلوگیری از همه فعالیت‌های غیرمجاز یا غیرمتناسبی که خارج از حدود و وظایف و مجوزهای خود فعالیت می‌کنند به موجب اختیارات قانونی که به آن تفویض می‌گردد، نیز از وظایف اصلی این تشکیلات است.

(۲) هدایت اجرای ساختار فضائی در چارچوب‌های برنامه‌ریزی شده و مصوب

- ۳) پایش مستمر بر اجراء طرح و اصلاح روند اجراء به اقتضاء عوامل متغیر
- ۴) کنترل ریسک‌ها و برخورد قانونی با موارد تخلف
- ۵) اجراء سناریوها و راه‌حل‌های جایگزین در صورت عدم تحقق راه‌حل‌های اولیه
- ۶) ایجاد هماهنگی در سطوح کلان و سیاست‌گذاری‌ها
- ۷) ایجاد هماهنگی در سطوح مدیریت میانی و استانی
- ۸) نظارت و پایش بر اجراء طرح در سطوح اجرائی
- ۹) ارزیابی‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی نتایج طرح
- ۱۰) همکاری با سایر دستگاه‌های قانونی و اجرائی از جمله مناطق ویژه اقتصادی، شرکت‌های شهرک‌های صنعتی، برای توسعه جامع منطقه
- ۱۱) توانمندسازی جوامع محلی و بازآفرینی شهری روستائی

۶-۵-۳- اهداف تشکیل سازمان مجری طرح

فشرده اهداف سازمان مجری طرح در بندهای زیر قابل تعریف است:

- ۱) سازماندهی و تشکل و هماهنگی و هدایت همه نهادهای خصوصی ذینفع برای مشارکت در اداره و بهره‌برداری از قابلیت‌های طبیعی و اقتصادی حوزه گرمسیری
- ۲) هدایت سازمان در جهت تحقق اهداف ساختار فضائی، سیاست‌های دولت، مصوبات هیأت امناء و بهره‌برداری متعادل و برنامه‌ریزی شده از همه منابع
- ۳) کنترل درآمدها و صرفه‌های اقتصادی سازمان در جهت اقتصادی و بازپرداخت وام‌ها
- ۴) هماهنگی‌های مدیریتی در سه سطح کلان، میانی و محلی
- ۵) تقویت و ارتقاء پتانسیل‌های طبیعی، جمعیتی و اقتصادی حوزه گرمسیری
- ۶) تحقق منطقه توسعه یافته و فعال اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ...
- ۷) آموزش و ترویج مستمر کاربران بخش کشاورزی در زمینه‌های تولید و کارآفرینی
- ۸) تحقق اهداف پدافند غیرعامل
- ۹) انجام تمام پایش‌های زیست محیطی برای حفظ کامل پایداری محیط و تعادل اکولوژیکی و حفظ ذخائر

- ۱۰) تغییر و اصلاح سناریوها در اجراء طرح به نحوی که همواره بهترین ترکیب میان زمین، آب، نیروی انسانی و امکانات زیربنائی برقرار باشد.
- ۱۱) انجام مستمر ارزیابی‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی
- ۱۲) حفظ قدرت انعطاف در مجموعه و جلوگیری از کاهش بازده طرح
- ۱۳) گزارش‌دهی مستمر و منظم از عملکرد طرح به هیأت امناء و سایر دستگاه‌های ستادی
- ۱۴) مدیریت ریسک و بحران‌های ممکن طبیعی، اقتصادی، فنی و مهندسی و اجتماعی
- ۱۵) تشکیل هولدینگ مالی سازمان برای حمایت‌های مالی و پولی لازم از اجراء طرح، جذب منابع داخلی و خارجی، تنظیم بازپرداخت وام‌ها
- ۱۶) تشکیل بازوی فنی و اجرائی مستقل (ادامه فعالیت آب نیرو) برای نگهداری و به روز کردن تمام سیستم‌های فنی برقی و مکانیکی شبکه و مدیریت صحیح بهره‌برداری از سد، سامانه و شبکه‌ها

۶-۵-۴- منابع مشروعیت و اختیارات قانونی سازمان

- بخشی از اختیارات قانونی سازمان از مصوبات قانونی بدو تأسیس و اساسنامه آن به دست می‌آید و بخشی از این اختیارات در هنگام اجراء طرح و برحسب شرایط توسط هیأت امناء تصویب و ابلاغ می‌گردد. اختیارات قانونی هیأت امناء و حدود آن نیز از مصوبات قانونی تشکیل سازمان و تفویض‌های قانونی اولیه فراهم می‌گردند. این منابع جمعاً عبارتند از:
- ۱) مواد قانونی و آئین‌نامه‌ها و ضوابطی که به سازمان برای اجراء، نظارت، تشکیل نهادها و کنترل‌های فنی، اختیارات قانونی، لازم الاجرا و قابل پیگیری تفویض می‌کند.
- ۲) تفویض پاره‌ای از اختیارات سازمان‌ها و نهادهائی که در حوزه گرمسیری در زمینه توسعه کشاورزی و صنعتی و زیربنائی فعالیت می‌کنند.
- ۳) مفاد اساسنامه و اختیارات قانونی مندرج در آن.
- ۴) مصوبات هیأت امناء
- ۵) قدرت مالی سازمان که از طریق صندوق هولدینگ آن اعمال می‌شود.
- ۶) اختیارات قانونی که برای اجراء، نظارت، تشکیل نهادها و کنترل و برخورد قانونی با موارد مغایر در اساسنامه و مواد قانونی پشتیبان به آن داده می‌شود.
- ۷) اختیارات خاص هر یک از اعضاء هیأت امناء.

۶-۵-۵- ارکان سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری کرمانشاه و ایلام

ارکان سازمان شامل هیأت امناء ، هیأت مدیره و مدیرعامل و تشکیلات سازمان می باشد.

الف- وظایف هیأت امناء به شرح زیر می باشد:

- ۱) هدایت سازمان در راستای موادقانونی مصوب (که سازمان به موجب آنها تشکیل می شود) ، مفاد اساسنامه ، تحقق اهداف و راهبردها و سیاست های مصوب فعالیت سازمان .
- ۲) ارتقاء راهبردها و سیاست های کلان
- ۳) نظارت عالیه بر عملکرد و اجرای طرح ساختار فضائی و اجراء و بهره برداری از شبکه ها و سازه های آبرسانی
- ۴) دریافت سیاست ها و راهبردهای شوراهای عالی آب، کشاورزی و منابع طبیعی، محیط زیست و شهرسازی و معماری و ارائه راهبردهای اجرایی براساس آنها
- ۵) اصلاحات در راهبردهای کلان و پیشنهاد آئین نامه های هماهنگ کننده به شوراهای عالی
- ۶) هدایت مؤسسه سرمایه ای و مالی سازمان (هولدینگ) در جهت تحقق سیاست های مالی و پولی، سرمایه ای و ارزی و دریافت و پرداخت وامها و نظارت

الف-۱- ترکیب پیشنهادی هیأت امناء شامل افراد زیر می باشد:

- ۱) رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور،
 - ۲) وزیر نیرو ،
 - ۳) وزیر کشور ،
 - ۴) وزیر جهاد کشاورزی ،
 - ۵) وزیر راه و شهرسازی ،
 - ۶) وزیر کار و تعاون و امور اشتغال ،
 - ۷) وزیر صنعت ، معدن و تجارت ،
 - ۸) رئیس سازمان حفاظت محیط زیست ،
- یا قائم مقام و نماینده تام الاختیار هریک از اعضاء هیأت امناء

ب- هیأت مدیره

- ۱) در آغاز فعالیت سازمان (در مرحله گذار)، هیأت مدیره متشکل از نمایندگان هیأت امناء یا از دستگاه ذیربط به انتخاب هیأت امناء می‌باشد.
- ۲) در مرحله بعد (در دوره میانی)، با شکل گیری نهادهای خصوصی اصلی و ذینفع در حوزه گرمسیری ترکیب هیأت مدیره به تشخیص و تصویب هیأت امناء با نمایندگان تام‌الاختیار نهادهای خصوصی ذینفع جایگزین خواهد شد.
- ۳) در مرحله نهایی هیأت مدیره صرفاً متشکل از نمایندگان نهادهای خصوصی اصلی ذینفع خواهد بود. نهادهای خصوصی می‌تواند شامل موارد زیر باشد:
 - اطاق بازرگانی، اطاق صنعت و معدن، خانه کشاورز، اتحادیه تعاونی‌های روستائی استانی، منطقه ویژه اقتصادی قصرشیرین، منطقه ویژه اقتصادی مهران، سازمان نظام مهندسی کشاورزی، اطاق تعاون، بنیاد مستضعفان، تعاونی تولید کنندگان محصولات شیلاتی، به تشخیص و تصویب هیأت امناء.

ج- مدیرعامل:

مدیرعامل از مدیران باتجربه و جامع‌الشرایط بخش خصوصی به انتخاب هیأت مدیره می‌باشد.

د- تشکیلات اجرایی سازمان

سازمان دارای پنج معاونت به شرح زیر است:

- ۱) معاونت پشتیبانی و سرمایه گذاری
- ۲) معاونت اجتماعی و منابع انسانی
- ۳) معاونت برنامه‌ریزی و امور زیربنایی
- ۴) معاونت نظارت بر اجرای ساختار فضایی
- ۵) معاونت اجراء و بهره‌برداری از سدها، سازه‌ها و شبکه‌های آبرسانی

۱) معاونت پشتیبانی و سرمایه گذاری (قائم مقام مدیرعامل)

شامل مدیریت‌های:

- بازرگانی، بازاریابی و جذب سرمایه‌گذاری

- صندوق مالی پشتیبان (هولدینگ و تأمین بودجه و منابع مالی)
- توسعه نیرو و منابع انسانی و مدیریت
- روابط عمومی ، انتشارات و روابط بین‌الملل
- حقوقی ، املاک و امور قراردادها
- امور اداری ، مالی ، پرسنلی و تدارکات

۲) معاونت اجتماعی و منابع انسانی

شامل مدیریت های :

- نهادسازی و مشارکت و نظارت بر تشکیلات نهادهای ذینفع
- آموزش و ترویج و ارتقاء مهارت‌های فنی نیروی انسانی و آموزش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی
- توسعه اقتصادی و کارآفرینی
- برنامه‌ریزی تأمین مسکن و رفاه شهری، روستائی

۳) معاونت برنامه‌ریزی و امور زیربنایی

شامل مدیریت های :

- برنامه‌ریزی و تحقیقات کشاورزی ، آبیاری و مهندسی
- مدیریت زیست‌محیطی و پایش اثرات توسعه در محیط
- نظارت بر اجرای طرح‌های کشاورزی و آبیاری
- توسعه صنایع و شهرک‌های صنعتی
- سازماندهی و تشکیل نهادهای خصوصی مجری طرح

۴) معاونت نظارت بر اجرای ساختار فضایی

شامل مدیریت های :

- آمار ، اطلاعات ، GIS و آرشیو فنی
- پیگیری اجراء پیشنهادات ساختار فضایی (و هماهنگی با دستگاه‌های اجرایی)
- بازنگری و اصلاح و بهنگام سازی ساختار فضایی

۵) معاونت اجراء و بهره‌برداری از سدها ، سازه‌ها و شبکه‌های آبرسانی

شامل مدیریت های :

- برنامه‌ریزی و هماهنگی خدمات مشاوران و بازنگری در طرح‌های اجرایی
- نظارت بر طرح‌های اجرایی و ارزیابی اجرای طرح‌ها
- بازرسی فنی سازه‌های فنی و شبکه‌ها و اعلام نقائص فنی و آموزش‌های فنی به کشاورزان

۶-۵-۶- مراحل تشکیل سازمان

سازمان توسعه و عمران گرمسیری طی چند مرحله تشکیل می‌شود:

۱) کوتاه مدت (دو ساله)

- تنظیم اساسنامه، تهیه و نگارش مصوبات و قوانین تشکیل سازمان در کارگروه‌های تخصصی
- تصویب اساسنامه و نظام نامه‌ها در دولت
- تشکیل سازمان طبق اساسنامه و انتخاب هیأت امنا و هیأت مدیره

۲) متوسط مدت (پنج‌ساله)

- فعالیت سازمان به صورت آزمایشی
- ارزیابی مستمر چگونگی فعالیت سازمان
- بازنگری در تشکیلات و فعالیت‌ها
- اصلاح اساسنامه

۳) بلندمدت (ده ساله)

- پایدارسازی فعالیت سازمان در جهت تحقق اهداف بلندمدت

۶-۵-۷- زمان‌بندی فعالیت سازمان در دوره گذار (از مدیریت دولتی به خصوصی)

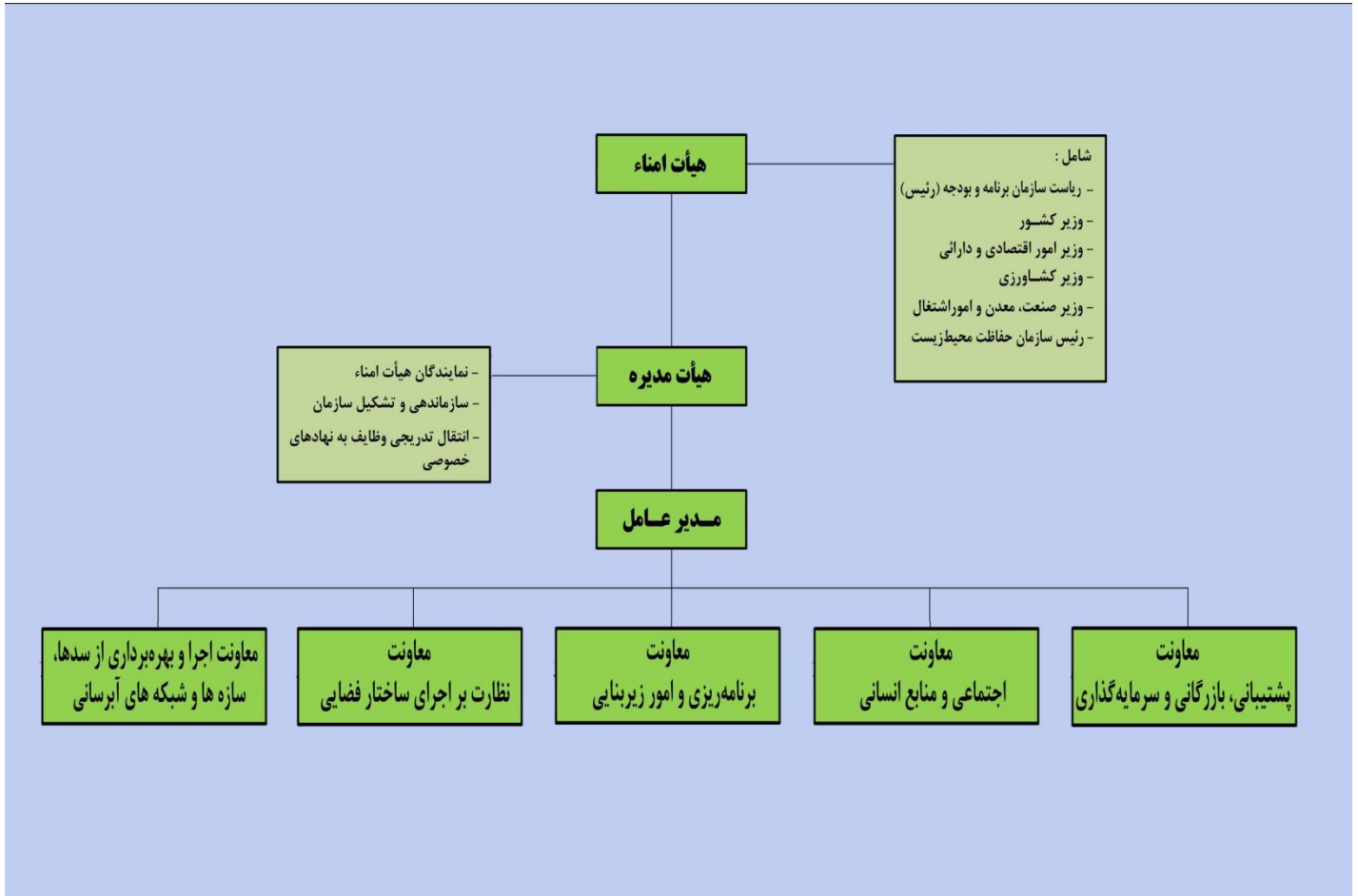
اقداماتی که از زمان تشکیل سازمان توسط نهادهای دولتی تا تحویل آن به مدیریت‌های خصوصی نهادهای ذینفع

انجام می‌پذیرد به شرح زیر می‌باشد:

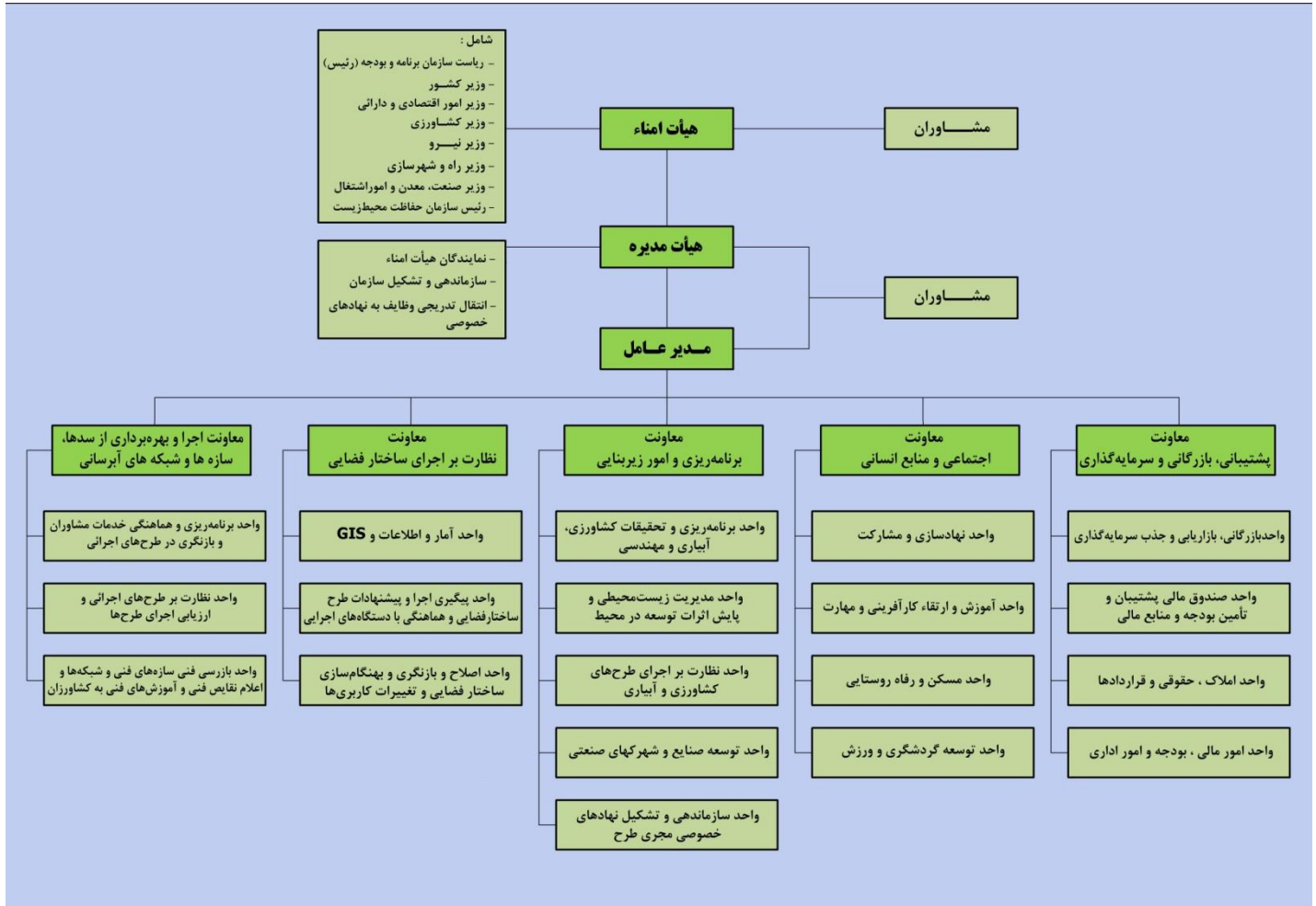

- ۱) شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران طبق برنامه‌ریزی‌ها اجراء سدها و شبکه‌ها و سازه‌های آبی را ظرف دو سال کامل می‌کند (کوتاه مدت)
- ۲) پس از زمان اجراء، شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران به مدت ۵ سال تمام تأسیسات احداث شده را نگهداری می‌کند و سپس آنها را به نهادهای خصوصی تشکیل شده تحویل می‌دهد (میان مدت)
- ۳) در دو سال اول مدیریت (هیأت مدیره) سازمان توسعه و عمران گرمسیری صرفاً از نمایندگان هیأت امناء تشکیل می‌شود.
- ۴) در دوره میان مدت ۵ ساله بنا به تشخیص و تصویب هیأت امناء نهادهای خصوصی بزرگ تشکیل یافته در حوزه گرمسیری به هیأت مدیره اضافه می‌شوند (مانند اتحادیه تعاونی‌های تولید روستائی)
- ۵) در پایان دوره میان مدت تمام اعضاء هیأت مدیره با نظارت و تصویب هیأت امناء از نمایندگان نهادهای خصوصی اصلی تشکیل می‌شود. (دراز مدت)

تاپ چارت تشکیلات سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان (در دوره گذار)

تاپ چارت تشکیلات سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان (در دوره گذار)

۸- ارائه برنامه پایش و ارزیابی

هدف از تهیه برنامه‌های پایش و ارزیابی کسب اطمینان از اجراء طرح‌ها و برنامه‌های پیشنهادی در مسیر پیش‌بینی شده و یا برنامه‌ریزی شده می‌باشد. ابزارهای ارزیابی به برنامه ریزان، مدیران و مجریان کمک می‌کنند تا برنامه‌ها و طرح‌ها را بهتر اجراء کنند و اشکالات اجراء آنها را دریابند. اما ارزش روش‌های ارزیابی در ایجاد انعطاف، تغییرپذیری، پذیرش عوامل جدید در روند برنامه‌ها و بهنگام‌سازی برنامه‌ها است. روش‌های ارزیابی بسیار متفاوتند و به اقتضاء برنامه‌ریزی‌ها انتخاب می‌شوند. در مطالعات توسعه شهری و منطقه‌ای در ایران تا حوالی ۲۰ سال قبل روش‌های ارزیابی مطرح نبودند. در مطالعه آمایش سرزمین و طرح کالبدی ملی از روش‌های ارزیابی استفاده نشده است. با ورود بانک جهانی در دهه ۱۳۸۰ و دفتر توسعه سازمان ملل به ایران برای انجام مطالعات توسعه شهری و منطقه‌ای، اطلاعات جدیدتری راجع به روش‌های ارزیابی‌های زیست محیطی و اقتصادی و اجتماعی به صورت کاربردی در ایران به تجارب قبلی اضافه شد. البته روش‌های ارزیابی‌های زیست محیطی براساس آموخته‌های مراکز آموزش‌های زیست محیطی شناخته شده و در مورد طرح‌های بزرگ اجرائی به کار گرفته می‌شد.

روش‌های ارزیابی دو گونه است. روش‌هایی که مستقل از برنامه‌ریزی‌ها قبل از اجراء طرح‌ها و یا در پایان مطالعات به عنوان تکمیل کننده روند مطالعات انجام می‌شود و یا روش‌هایی که همزمان با اجراء طرح انجام می‌شوند و به صورت مستمر روند اجراء را مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌دهند. در مورد پروژه‌های بزرگی که از زیربخش‌ها و برنامه‌های متعددی تشکیل یافته‌اند، امکان ارزیابی‌های یکباره وجود ندارد. تعدد برنامه‌ها تعدد مطالعات ارزیابی را می‌افزاید. به همین سبب در مطالعات ساختار فضائی و در چارچوب نظام مدیریت و تشکیلات اجرائی طرح «پایش و ارزیابی مستمر» و هم‌زمان با اجراء طرح‌ها پیش‌بینی شده است.

۸-۱- شاخص‌های ارزیابی برای سنجش و بازنگری

- پروژه‌ها و برنامه‌های پیشنهادی در مطالعات ساختار فضائی شامل زنجیره پروژه‌ها می‌باشد. یعنی دسته‌های پروژه‌ها با یکدیگر پیوند دارند و اثرات متقابل آنها کیفیت ساختار فضائی را فراهم می‌سازد. اولین شاخص در ارزیابی پروژه‌ها توجه به یکپارچگی و پیوستگی و هم‌افزائی پروژه‌ها است. بنابراین هرگونه مداخله‌ای که یکپارچگی پروژه‌ها را مختل کند در ارزیابی‌ها باید مهار و کنترل شود.

- پروژه‌های پیشنهادی در ذیل سرفصل‌های برنامه‌های رسمی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی تعریف و دسته‌بندی و زنجیره‌ای شده‌اند. زنجیره پروژه‌ها یا برنامه‌های عمل همان فصول برنامه‌های بودجه می‌باشد. دومین شاخص ارزیابی و پایش حفظ ساختار برنامه‌ای و عدم خروج از الزامات آن است.
- سومین شاخص کلان، تصویب سرفصل‌های برنامه‌ها و شناسنامه و مشخصات پروژه‌های پیشنهادی در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌های ایلام و کرمانشاه و ابلاغ آن به سازمان‌های برنامه و بودجه استانی برای وارد کردن آنها در نظام مدیریت و اجراء استان می‌باشد.
- چهارمین شاخص کلان اعمال نظام اجراء در دستگاه‌های اجرائی توسط سازمان برنامه و بودجه استان و نظارت دقیق بر اجراء آنها توسط دستگاه‌های مربوطه در زمان پیش‌بینی شده و در دوره‌های زمانی سه گانه کوتاه، متوسط و بلند مدت می‌باشد.

۸-۱-۱- شاخص‌های ارزیابی زیست محیطی

- در تشکیلات مدیریت پیشنهادی، یعنی سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان، در ذیل معاونت برنامه‌ریزی و امور زیربنائی واحد مدیریت زیست محیطی و پایش اثرات توسعه در محیط پیش‌بینی شده است. کار این واحد به طور کلی اعمال همه شاخص‌های ارزیابی و کنترل زیست محیطی حفظ تعادل محیط و حفظ آستانه‌های تاب‌آوری می‌باشد. این ارزیابی‌ها به صورت مستمر و در محیط واقعی اجراء طرح انجام می‌پذیرد. اهم شاخص‌هایی که این واحد کنترل می‌کند عبارتند از:
 - (۱) کنترل حداکثر مقدار مصرف آب در واحد هکتار. این مقدار از ۷۵۰۰ متر مکعب در هکتار در سال نباید تجاوز کند. این رقم معادل تخصیص آب سامانه گرمسیری به هر واحد هکتار در کل حوزه گرمسیری است، به طوری که جمع آب مصرفی در حوزه از ۹۰۰ میلیون مترمکعب در سال تجاوز نخواهد کرد.
 - (۲) کنترل الگوی کشت و چرخه تناوب کشت برگرفته از مطالعات مهندسی مشاور مهتاب قدس، به طوری که تناوب کشت موجب جایگزینی گیاهان پر آب بر ماندگار در چرخه تناوبی نگردد.
 - (۳) کنترل مستمر و بازبینی مقدار کل آب عرضه شده در سیستم شبکه آبیاری و آبرسانی تمام حوزه، به گونه‌ای که اگر به هر علتی مقدار کل آب عرضه شده در سیستم کمتر از ۹۰۰ میلیون مترمکعب شد، مقدار آب تخصیص یافته به هر واحد هکتار نیز به همان میزان کاهش یابد.

- ۴) کنترل استانداردهای انواع بذر و نهال وارده به منطقه و کنترل مقدار مصرف انواع کودها و سموم گیاهی به طوری که محصولات تولیدی مقدار آلودگیشان از حداقل‌های شاخص‌های تعیین شده برای صدور محصولات کمتر باشد.
- ۵) زمین‌های مناطق گرمسیری تحت پوشش طرح سیروان سال‌ها تحت کشت آبی قرار نگرفته‌اند و واکنش آنها به آبی شدن از نظر اثرات زیست‌محیطی معلوم نیست. لذا در تمام مدت کشت آلودگی میزان پساب‌ها، ضریب شوری، و سایر املاح باید کنترل شود و مراقبت شود که آلودگی‌های جدیدی (بویژه شوری اراضی) در زمین‌ها پدید می‌نماید.
- ۶) مقدار پساب‌ها و هرزآب‌ها در زمین‌های پائین دست پیوسته باید کنترل شود. بویژه دفع و ورود پساب‌های کشاورزی به نهرها و چشمه‌ها و مجاری پائین دست و مسیل‌ها باید مورد مراقبت دقیق قرار گیرد و از میزان آلودگی آنها در حد مجاز اطمینان حاصل شود.
- ۷) واحد مدیریت زیست محیطی لازم است چک لیست‌های کنترلی ویژه طرح گرمسیری را تهیه کند و مقدار آلودگی‌های حاصل از اثرات کشت‌ها و استفاده از نهاده‌ها و کودها و آفت‌کش‌ها را کنترل و در حد زیر مقادیر مجاز مهار نماید.
- ۸) از آنجا که محصولات تولیدی زراعی قرار است به بازارهای خارجی ارسال گردند مقدار آلودگی‌های شیمیایی و غیرشیمیایی و انباری در محصولات به صورت مستمر و منظم لازم است کنترل شود و از عدم افزایش قارچ‌های سمی و سموم و مواد شیمیایی در آنها اطمینان حاصل شود.
- ۹) واحد مدیریت زیست محیطی لازم است تلاش کند استانداردهای مطلوب صحت و سلامت محصولات را از مراجع مسئول داخلی و خارجی دریافت کند. به نحوی که صدور گواهی‌های مذکور پایه سلامت و تداوم صادرات باشد.
- ۱۰) کنترل عدم آلودگی آب، خاک و هوا به صورت شبکه‌ای در تمام عرصه عملکرد طرح گرمسیری از وظایف الزامی واحد مدیریت محیط‌زیست می‌باشد. برای این منظور حفظ آستانه‌های مجاز آلودگی‌ها طبق معیارهای سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور الزامی است.
- ۱۱) واحد مدیریت زیست محیطی سازمان مجری طرح به صورت مستمر گزارش عملکرد خود و همه ارزیابی‌های زیست محیطی انجام شده را برای اطلاع هیأت مدیره و هیأت امناء سازمان و نیز ارسال نسخی از آن به ادارات کل حفاظت محیط‌زیست حداقل هر سه ماه یکبار تهیه و فشرده آنرا در بولتن خبری سازمان جهت اطلاع همه ذینفعان منتشر می‌کند.

۱۲) برای اطلاع از استانداردهای لازم‌الرعایه زیست محیطی، واحد مذکور برای نهادهای ذینفع و مدیران کشاورزی حوزه گرمسیری به صورت مستمر کلاس‌های کارگاهی- آموزشی تشکیل می‌دهد و گواهی‌های معتبری را با همکاری مراکز آموزش زیست‌محیطی تهیه و در اختیار آنان قرار می‌دهد.

۱۳) برای اطمینان از فرهنگ‌سازی زیست محیطی- که از الزامات جهان امروز است- واحد مدیریت زیست محیطی، سازمان‌های مردم‌نهادی را در سطح حوزه گرمسیری با وظایف زیست‌محیطی تشکیل و با یاری آنها دانش‌های زیست محیطی را بومی‌سازی و نهادینه می‌کند.

۱۴) این مدیریت تلاش می‌کند برای حوزه گرمسیری در بخش مدیریت، تولید زراعی و باغی، دامداری، آموزش و نهادسازی و مشارکت‌های زیست محیطی برندسازی نماید و اشتهار سازمان مجری طرح در حوزه‌های تولید و مدیریت جامع مسائل زیست محیطی را گسترش دهد.

۱۵) روش‌های ارزیابی زیست محیطی می‌تواند استفاده از چک لیست و یا الگوهای جدیدی باشد که به اقتضای شرایط از آنها استفاده می‌شود. در مطالعات مه‌باب قدس از مدل پاستاکیا و مدل تجربی برای سنجش اثرات محیطی اجراء طرح استفاده شده بود. روش پیشنهادی این مهندس مشاور ترکیبی از روش‌های مختلف است که واحد مدیریت زیست محیطی سازمان باتوجه به شرایط واقعی اجراء طرح این مدل یا الگو را تشکیل می‌دهد. تهیه الگوی چک لیست ویژه‌ای برای حوزه گرمسیری که همه عوامل مختلف در آن دیده شود، مناسب‌تر از سایر الگوها به نظر می‌رسد.

۸-۱-۲- ارزیابی‌های اقتصادی

در ارزیابی اقتصادی نیز نمی‌توان از روش‌های متعارف مهندسی اقتصادی و محاسبه نرخ بازده داخلی و خارجی به ارزیابی اقتصادی استفاده کرد. زیرا این روش‌ها برای ارزیابی اثرات اقتصادی طرح بر زندگی ساکنان برنامه‌ریزی شده‌اند. ولی در مورد طرح گرمسیری ارزیابی اقتصادی کل طرح موردنظر می‌باشد. محاسبه مقدار کل تولیدات و ارزش افزوده حاصل از آنها مناسب‌ترین شاخص محاسبه سودآوری طرح می‌باشد. در مطالعات مه‌باب قدس که پایه مطالعات ساختار فضائی نیز می‌باشد میزان سودآوری ناخالص طرح با مقایسه رقم تولید کل بعد از اجراء طرح با زمان قبل از اجراء طرح و میزان ارزش افزوده ناخالص قبل و بعد از اجراء طرح به دست آمده است. در این روش میزان کل تولیدات

در همه بخش‌های کشاورزی تا ۱۰ برابر و ارزش افزوده حاصل از تولید به تقریب تا چهار برابر افزایش پیدا می‌کند. در محاسبات درآمد طرح نیز اثبات شده است که با اجراء طرح گرمسیری وام‌های صندوق ذخیره ارزی و سهم آورده دولت در میان مدت پنج ساله بازپرداخت خواهد شد. ولی این برآوردها خوش‌بینانه است. زیرا هزینه‌های انسانی، زیربنائی، مدیریت، استهلاک، بهره وام‌های دولتی، حمل و نگهداری و انبارداری و سایر عوامل تأثیرگذار در آنها دست کم گرفته شده و همه عوامل مؤثر در قیمت تمام شده محصولات در آنها دیده نشده است. محاسبه نزدیک به یقین سودآوری طرح مستلزم مطالعات وسیع و جداگانه و مدل‌سازی‌های اقتصادی است که خارج از وظایف مطالعات ساختار فضائی است. ولی به طور کلی می‌توان در موارد زیر اظهارنظر کرد.

۱) اساساً طرح مسأله محاسبه سودآوری از ابتدا نظریه صحیحی نبوده است. اگر تصور این است که هدف طرح گرمسیری اجراء یک طرح سودآور مادام‌العمر منطقه‌ای است این اشتباه دو چندان می‌شود. زیرا صرفه‌های اجراء طرح صرفاً کشاورزی نیستند. تأمین امنیت مرزی و افزایش قابلیت دفاع غیرعامل، تثبیت جمعیت بسیار سیال و بی‌ثبات منطقه و افزایش و جذب جمعیت و فعالیت به این منطقه حساس، رونق دادن به شهرها و آبادی‌های نیمه جان مهران، دهلران، قصرشیرین و سرپل‌ذهاب و گیلان‌غرب، شکوفائی اقتصادی در دوران پس از جنگ، جذب بسیاری فعالیت‌های غیرکشاورزی از جمله صنایع و خدمات و بازرگانی و گردشگری، صرفه‌های عظیمی ایجاد می‌کند که خیلی ریالی نیستند، بلکه بیشتر رفاهی و اجتماعی و سیاسی و هویتی و مآلاً اقتصادی نیز هستند.

۲) صرفه‌های ناشی از اجراء طرح گرمسیری موجب ارتقاء هویت و منزلت ملی و منطقه‌ای و برقراری تعادل توسعه منطقه‌ای و ملی و تثبیت جایگاه سیاسی مرزهای غربی می‌گردد. تأمین این هدف‌ها نیاز به سرمایه‌گذاری‌های کلانی دارد. با اجراء طرح گرمسیری این اهداف بدون سرمایه‌گذاری دولتی و یا با سرمایه‌گذاری‌های بسیاری کمتری تحقق پیدا می‌کند.

۳) صنعت و تجارت حاصل از اجراء طرح گرمسیری و ارزش افزوده ایجاد شده در بخش‌های غیرکشاورزی ارزش تولید در بخش کشاورزی را می‌افزاید و موجب جذب ارزش افزوده حاصل از تولید زراعی در منطقه می‌گردد.

۴) محاسبه این صرفه‌ها و ارزش افزوده‌ها به سادگی امکان‌پذیر نیست. زیرا تنوع فعالیت‌ها در بخش‌های مختلف به حدی زیاد و متغیر است که ارزش محاسبات را در حد برآورد ساده محدود می‌کند. معذک توصیه می‌شود مطالعات

اقتصادی جداگانه‌ای براساس محاسبه صرفه‌ها و IRP و ERR و CB طرح در بخش‌های مختلف توسط وزارت نیرو انجام پذیرد تا اطمینان بیشتری از «اهمیت و ضرورت اجراء طرح» فراهم آید.

۵) نکته آخر آنکه الآن زمان مطالعات سودآوری و صرفه‌های اقتصادی طرح سپری شده است. زیرا طرح به سرعت در حال اجراء است و صدها کیلومتر شبکه آبیاری و لوله‌گذاری و تونل و سازه‌های آبی اجراء شده است. به گونه‌ای که «حتی در صورت تردید از سودآور بودن طرح و اثرات مثبت اقتصادی آن، نمی‌توان از اجراء طرح جلوگیری کرد و یا در اجراء آن تغییری ایجاد کرد». ظاهراً عزم سیاسی حاکم بر اجراء طرح صلاح را در آن دیده است که با سودآوری و یا بدون سودآوری در هر حال این طرح عظیم را با هدف ثبات بخشی منطقه‌ای و تقویت کبان اقتصادی و اجتماعی و سیاسی غرب کشور و ایجاد یک وزنه تعادلی توسعه فضائی اجراء کند.

۸-۲- روش‌ها و ابزارها به هنگام سازی برنامه از طریق به روزآوری اطلاعات

به همراه مطالعات ساختار فضائی پایگاه اطلاعاتی جامعی با مشخصات زیر تهیه شده است:

- آخرین اطلاعات و آمارهای قابل دسترسی مبنای تشکیل این پایگاه بوده است. از آنجا که سال پایه مطالعات ۱۳۹۴ بوده است. نتایج سرشماری ۱۳۹۵ برای برآوردهای جمعیتی سال ۹۴ مبنا قرار گرفته است.

- تمام اطلاعات نقشه‌ها به سیستم GIS انتقال یافته و همه نقشه‌ها نیز در همین سیستم و با مشخصات GIS تهیه شده‌اند.

- پیش‌بینی‌های آینده براساس آخرین آمارها صورت گرفته است. ولی هیچگاه نمی‌توان با قطعیت از آمارها صحبت کرد. به علل مختلفی پیش‌بینی آینده ممکن است تغییر پیدا کند. سرشماری ۹۵ تغییرات پیش‌بینی نشده‌ای را در روندهای جمعیتی نشان داد. بنابراین باید انتظار داشت در مقاطع پنج ساله با روشن شدن نتایج سرشماری‌ها تغییراتی در پیش‌بینی‌ها بروز نماید. در این موارد می‌توان چنین تصمیم گرفت:

۱) این تغییرات را نادیده گرفت و اجازه داد برنامه‌ریزی‌های ابتدای دوره تا پایان دوره ۲۰ ساله اجرا گردد. ولی امکان تغییر پیشنهادات در پایان دوره وجود دارد.

۲) در مقاطع پنج ساله با اعمال نتایج سرشماری‌ها و تغییر در قوانین و مقررات و برنامه‌های دولت، می‌توان صرفاً در برنامه‌ها و پروژه‌های پیشنهادی بازنگری کرد. در این صورت همه دستگاه‌های مجری مجدداً در جریان بهنگام‌سازی قرار می‌گیرند.

۳) بازنگری در مطالعات هر ۱۰ سال یکبار انجام شود و پروژه‌ها و برنامه‌ریزی‌ها بهنگام و اولویت‌های اجرائی موردبازنگری قرار گیرند. البته این روال در مطالعات منطقه‌ای متداول است و هر ده سال بازنگری‌هایی در مطالعات منطقه‌ای انجام می‌شود، ولی چندان کار ساز نیست.

۴) بازنگری‌های فعال (on line). در این حالت دستگاه مجری طرح یعنی سازمان توسعه و عمران سیروان وظیفه بازنگری مستمر پیشنهادات مطالعات ساختار فضایی را عهده‌دار می‌شود. برای انجام این منظور در نمودار تشکیلات سازمانی سازمان توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان معاونت نظارت بر اجراء ساختار فضایی، این وظیفه را برعهده دارد. این معاونت دارای سه واحد آمار و اطلاعات و GIS، واحد پیگیری و اجراء پیشنهادات طرح ساختار فضایی و هماهنگی با دستگاه‌های اجرائی، و واحد اصلاح و بازنگری و بهنگام‌سازی ساختار فضایی و تغییرات کاربری‌ها، می‌باشد. این سه واحد مشترکاً وظیفه بهنگام ساختن آمارها و اطلاعات و حتی تصمیم‌ها و راهبردهای پیشنهادی را برعهده دارند. البته این تغییرات در صورتی که اساسی باشد باید در شورای برنامه‌ریزی و توسعه هر استان برای تصویب مطرح گردند.

روش مناسب بازنگری در مطالعات ساختار فضایی که پیشنهاد می‌شود، روش ترکیبی است. یعنی بازنگری مستمر در راهبردها، سیاست‌ها، برنامه‌های عمل و پروژه‌ها، همزمان با نظارت کافی بر اجرای آنها و بازنگری‌ها عمیق‌تر ادواری همزمان با انتشار نتایج سرشماری‌ها و یا نمونه‌گیری‌های جمعیتی ۵ ساله. در این صورت محتوای مطالعات هم به صورت ساختاری (پنجساله) و هم به صورت راهبردی (مستمر) موردبازنگری قرار می‌گیرد.

۸-۳- ارائه روش‌ها و نظام بازنگری ادواری راهبردها، سیاست، برنامه‌ها و طرح‌ها

در بند قبلی به نظام بازنگری‌های ادواری و مستمر در برنامه‌ها و پروژه‌ها اشاره شد. ولی آنچه که در برنامه‌ریزی‌ها تغییر می‌یابد و مسیر آن به شرح زیر است:

پیشنهاد دهندگان تغییرات:

۱) همه ذینفعان عمومی و خصوصی در حوزه گرمسیری سیروان می‌توانند پیشنهاد دهنده بازنگری در برنامه‌ها و پروژه‌های مرتبط با بخش خود باشند.

۲) پیشنهادات می‌تواند در زمینه اصلاح راهبردها، سیاست‌ها، سرفصل‌های برنامه‌ای و پروژه‌ها و نیز ضوابط و مقررات اجراء طرح‌ها باشد.

۳) از آنجا که سازمان طرح توسعه و عمران حوزه گرمسیری سیروان دبیرخانه اجراء طرح نیز می‌باشد، تمام پیشنهاداتی که برای اصلاحات و تغییرات اساسی و غیراساسی از سوی مراجع مختلف ارائه می‌شود ابتدا لازم است در معاونت نظارت بر اجراء ساختار فضائی سازمان مطرح گردد. دبیرخانه برحسب مقررات موارد غیراساسی را برای طرح در کارگروه زیربنائی و شهرسازی هر استان برای تصویب ارسال می‌نماید و مغایرت‌های اساسی را برای طرح در کارگروه زیربنائی و شهرسازی و سپس کسب مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، تهیه، آماده‌سازی و ارسال می‌کند.

۴) همه پیشنهادات به واحد مدیریت شهرسازی و معماری ادارات کل راه و شهرسازی استان‌ها برای طرح موضوع در کارگروه‌ها ارسال می‌شود.

۵) معاونت نظارت بر اجراء ساختار فضائی وظیفه دارد همه آمارها و اطلاعات و برنامه‌ها و نیازهای نهادهای خصوصی و عمومی را از طریق ارتباط مستقیم و نظرخواهی به صورت مستمر دریافت و ارزش‌گذاری و پس از دریافت مصوبات، به صورت مقتضی در طرح انعکاس دهد.

۶) گردآوری نظرات در مورد چند هزار پروژه و صدها دستگاه عمومی و خصوصی کاری دشوار و طولانی و مستلزم بازدیدهای فراوان و گفتگو با پیشنهاد دهندگان و امکان‌سنجی‌های متعدد می‌باشد، سازمان مجزی طرح ممکن است از مشاوران کوچک محلی برای بازدیدها و گردآوری اطلاعات کمک بگیرد. از آنجا که تمام نقشه‌ها و اطلاعات در سیستم پایه اطلاعاتی GIS تنظیم شده است، انتقال اطلاعات به بانک اطلاعاتی و بهنگام کردن پایه‌های اطلاعاتی کار ساده‌ای است و نیاز به نیرو بسیار متخصص ندارد.

۷) برای حصول اطمینان از صحت جریان برنامه‌ریزی و اجراء، معاونت نظارت سازمان مجری طرح هر سه ماه یکبار به اتفاق مدیرعامل سازمان مجری طرح و معاونت نظارت سازمان در استانداری و اداره کل راه و شهرسازی استان جلسات هماهنگی طرح را تشکیل و نظرات مختلف پیرامون بهنگام‌سازی طرح را استماع می‌کنند.

پروژه تهیه پایگاه داده مکانی (Geodatabase) طرح آبرسانی به دشت های محدوده گرمسیری استان های کرمانشاه و ایلام

مقدمه:

وجود داده های مکانی و توصیفی معتبر و قابل استفاده مهمترین عامل در استقرار و پیاده سازی یک سیستم GIS محسوب می شوند. داده های مکانی معرف شکل و موقعیت عوارض است و داده های توصیفی شامل خصوصیات و ویژگیهای مرتبط با داده های مکانی می باشد. کلیه پردازشها، تجزیه و تحلیلها و پرسشها بر مبنای داده های مکانی و توصیفی موجود در سیستم و روابط مکانی و غیرمکانی حاکم بر آنها انجام می شوند. هر چه داده های موجود در سیستم و روابط بین آنها به آنچه در دنیای واقعی وجود دارد نزدیکتر باشند، نتایج به دست آمده از پرسشها و تجزیه و تحلیلها به واقعیت نزدیکتر بوده و با آنچه در دنیای واقعی می گذرد، تطابق بیشتری دارد. نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیلها مدیران و برنامه ریزان را در جهت تصمیم گیری هر چه صحیح تر و بهتر حمایت می نماید.

۱-۱- تعریف بانک اطلاعاتی یا پایگاه داده یا دیتابیس

بانک اطلاعاتی یا پایگاه داده یا دیتابیس (data base) به مجموعه ای از اطلاعات با ساختار منظم گفته می شود. این پایگاه های اطلاعاتی معمولاً در قالبی که برای دستگاه ها و رایانه ها قابل خواندن و قابل دسترسی باشند ذخیره می شوند. پایگاه داده پایه و اساسی سیستم های اطلاعات جغرافیایی می باشد. در گذشته از دو نوع مدل داده سلسله مراتبی و شبکه ای جهت پیاده سازی پایگاه داده استفاده می شد. بیشتر سیستمهای GIS، اجزای توصیفی و مکانی داده های جغرافیایی را در فایل های جداگانه ذخیره و به وسیله شناسه های منحصر بفرد به یکدیگر متصل می کنند. مدل های داده ای مورد استفاده غالباً داده های گرافیکی را از داده های توصیفی جدا می سازند. به طور مثال در مدلی کاورجیج، داده های مکانی در فایل های باینری و توصیفات متعلق به این داده های مکانی در فایل های جداگانه ای (INFO tables) ذخیره می شوند. پیشرفتهای اخیر در مهندسی سخت افزار و نرم افزار امکان ایجاد و طراحی سیستمهای که قابلیت اجتماع سیستم GIS و سیستم پایگاه داده جهت ایجاد پایگاه داده مکانی (geodatabase) را داشته باشند، فراهم

آورده است. پایگاه داده مکانی قابلیت ذخیره همزمان هر دو نوع داده های مکانی و توصیفی در یک پایگاه داده را دارا می باشد. داده مکانی همانند یک داده توصیفی در ژئودیتابیس ذخیره سازی می شوند. در ادامه مقدمه ای بر مفاهیم ESRI geodatabase برطبق موارد فوق بیان می شود.

پایگاه داده مکانی یک مدل عمومی برای پیاده سازی داده های جغرافیایی ایجاد و سپس چارچوبی برای ایجاد یک الگوی شی - رابطه ای و پیاده سازی رفتارهای هر عارضه در پایگاه داده تهیه می نماید.

سیستم پایگاه داده ها DBMS مجموعه ای از برنامه ها و نرم افزارها که کاربران را قادر می سازند به تولید و نگهداری پایگاه داده پردازند DBMS. سیستمی است که پایگاه داده را مدیریت می کند، پس نیازمند مکانیزم های ورود اطلاعات، ذخیره سازی، بازیابی و غیره است.

۱-۲-۱- اجزای ژئودیتابیس (پایگاه داده مکانی ESRI)

۱-۲-۱- فضای کاری (Workspace)

فضای کاری در برگیرنده داده های مکانی و غیر مکانی همانند کلاس عارضه ، مجموعه داده رستری (Raster Dataset)، و جداول می باشد. فضاهای کاری به سه گروه تقسیم می شوند:

- Shape File:File System WorkSpaceها نمونه ای از این نوع می باشند.
- LocalDataBaseWorkspace: پایگاه داده مکانی تک کاربره نمونه ای از این نوع می باشند.
- RemoteDataBaseWork Space: پایگاه داده مکانی که از پایگاههای داده تجاری

(RDBMS) همانند Oracle و SQL Server استفاده می کنند نمونه ای از این نوع می باشند که با استفاده از [ArcSDE](#) این پایگاه ها قابل دسترسی می باشند.

۱-۲-۲- مجموعه داده ها (Dataset)

مجموعه داده ها کلاسهای انتزاعی (Abstract Class) هستند که دربرگیرنده مجموعه ای از کلاسهای عارضه (Feature Class)، کلاسهای ارتباطی (Relationship Class)، شبکه هندسی (Geometric Network) و توپولوژی (Topology) می باشند. کلیه داده های مکانی در یک مجموعه داده دارای سیستم مختصات یکسان هستند.

۱-۲-۳- جدول (Table) ، کلاس شیء (Object class) ، کلاس عارضه

جداول مجموعه ای از سطر و ستونها هستند که برای هر ستون مقادیری در سطرها بر حسب نوع داده تعریف شده برای ستون درج می شود.

کلاسی شی نوعی جدول می باشد که سطر های آن نمایانگر موجودیت غیر مکانی بوده و اشیاء را با خصوصیات و رفتارهای آنها مدلسازی میکند.

کلاس عارضه نوعی کلاس شیء می باشد که اشیاء آن موجودیت مکانی دارند . بنابراین می توان گفت کلاسهای عارضه مجموعه ای از موجودیتهای مکانی هستند که اشیاء را با خصوصیات و رفتارهای آنها مدلسازی می کنند. هر کلاس عارضه دارای یک فیلد از نوع هندسی می باشند که این فیلد نوع هندسه عوارضی (نقطه، خط، پلیگون) را ذخیره می کند.

۱-۲-۴- کلاس رابطه (Relationship class)

عوارض در جهان واقعی ، همانند یک شبکه گاز یا برق غالباً دارای ارتباطات خاصی با یکدیگر هستند. این نوع ارتباطات بین عوارض در پایگاه داده مکانی رابطه نامیده می شوند. این ارتباطات می توانند بین عوارضی مکانی ، عوارضی غیر مکانی و یا بین عوارضی مکانی و غیر مکانی وجود داشته باشند. این ارتباطات می توانند یک به یک ، یک به چند و یا چند به چند باشند. به عنوان مثال در یک شبکه گاز، چندین مشترک ممکن است از یک علمک جهت تأمین گاز مصرفی خود استفاده کنند. ارتباطات در پایگاه داده مکانی در کلاسهای رابطه ذخیره یکی میشوند.

چندین نوع از رابطه ها در پایگاه داده مکانی وجود دارد:

۱- **رابطه ساده (Simple Relationship)** در این نوع ارتباط دو یا چند عارضه در پایگاه داده با یکدیگر در ارتباط و وابسته به همدیگر هستند. در یک ارتباط بین عارضه A و عارضه B ، در صورتی که عارضه A از پایگاه داده حذف شود ، عارضه B در پایگاه داده باقی می ماند. بدین معنی که حذف یکی از عوارض منجر به حذف عارضه وابسته نخواهد شد.

۲- رابطه ترکیبی (Composite Relationship) در این نوع ارتباط حذف یا تغییر یکی از عوارضی منجر به حذف یا تغییر کلیه عوارض مرتبط با آن خواهد شد.

۱-۲-۵-۱- شبکه هندسی (Geometric Network)

شبکه هندسی روشی برای مدلسازی و تحلیل شبکه های تأسیساتی در نرم افزار ArcGIS می باشد. شبکه های توزیع آب، فاضلاب، گاز، برق، مخابرات، شبکه های آبیاری و آبراهه های طبیعی نمونه های روشنی هستند که قابل مدلسازی و تحلیل با استفاده از شبکه هندسی مجموعه ای از یالها (Edges) و تقاطعها (Junctions) همراه با قواعد پیوستگی (Connectivity Rule) می باشد که برای نمایش و مدلسازی رفتارهای موجود در شبکه های تأسیساتی به کار می رود. از کلاسهای عارضه برای تعریف منابع اصلی شبکه هندسی استفاده می شود.

۱-۳- فرآیند تهیه پایگاه داده مکانی محدوده گرمسیری (Geodatabase)

به منظور ایجاد پایگاه داده مکانی محدوده گرمسیری (Geodatabase) با توجه به حجم وسیع پروژه و امکان دستی بودن shep file طرح مقدر نبود. لذا ایجاد پایگاه داده DBMS در راستای دسترسی همزمان به تمامی نقشه ها و جداول توصیفی ضروری به نظر می رسید. بنابراین با ایجاد پایگاه داده تمامی نقشه ها و جداول توصیفی مرتبط با هر عارضه ذخیره سازی و تحلیل شد. لازم به ذکر است تمامی عارضه های موجود در قالب ۱۴ کلاس شامل کلاس تقسیمات سیاسی - تقسیمات کالبدی - حمل و نقل - انرژی - کاربری اراضی - توپوگرافی - منابع آب - اقلیم - خاک - گردشگری - صنعت - خدمات - تأسیسات و تجهیزات و کلاس پیشنهادی قرار گرفته اند. با توجه به اینکه ضرورت دارد نام تمامی عارضه ها به صورت صحیح و دقیق و به صورت انگلیسی در Geodatabase نوشته شود لذا نام تمام عارضه به صورت کد در بانک اطلاعاتی درج شده است. جداول ذیل ضمن مشخص نمودن نوع کلاس و نام عارضه و تعاریف هر یک از عارضه ها، کد عارضه مندرج در پایگاه اطلاعاتی را نیز ارائه می نماید.

توجه: به منظور سهولت در استفاده و بهره مندی از اطلاعات مندرج در بانک اطلاعاتی در اختیار داشتن جداول

ذیل برای تمامی کاربران الزامیست.

جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به

دشت‌های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
تقسیمات سیاسی	استان	واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین که از بهم پیوستن چند شهرستان همجوار با توجه به موقعیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و طبیعی تشکیل می‌شود.	Province
	شهرستان	واحدی از تقسیمات کشوری است که از بهم پیوستن چند بخش همجوار که از لحاظ محیط طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن بوده و امکان خدمات‌رسانی و برنامه‌ریزی در سیستم و شبکه واحدی را فراهم می‌نماید.	County
	بخش	واحدی است از تقسیمات کشوری که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوست چند دهستان همجوار مشتمل بر چندین مزرعه، مکان، روستا و احیاناً شهر که در آن عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی واحد همگنی را به وجود می‌آورد به نحوی که با در نظر گرفتن تناسب، وسعت، جمعیت، ارتباطات و دسترسی و سایر موقعیت‌ها، نیل به اهداف و برنامه‌ریزی‌های دولت در جهت احیاء امکانات طبیعی و استعدادهای اجتماعی و توسعه امور رفاهی و اقتصادی آن تسهیل گردد.	District
	دهستان	دهستان کوچکترین واحد تقسیمات کشوری است که دارای محدوده جغرافیایی معین بوده و از به هم پیوستن چند روستا، مکان، مزرعه همجوار تشکیل می‌شود که از لحاظ محیط طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن بوده و امکان خدمات‌رسانی و برنامه‌ریزی در سیستم و شبکه واحدی را فراهم می‌نماید.	Rural District
	روستا	روستا، واحد مبدا تقسیمات کشوری است که از لحاظ محیط زیستی (وضع طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) همگن بوده که با حوزه و قلمرو معین ثبتي یا عرفی مستقل که حداقل تعداد ۲۰ خانوار یا صد نفر اعم از متمرکز یا پراکنده در آنجا سکونت داشته باشند و اکثریت ساکنان دائمی آن بطور مسقیم و غیرمسقیم به یکی از فعالیتهای کشاورزی، دامداری، باغداری بطور اعم و صنایع روستایی و صید و یا ترکیبی از این فعالیتهای اشتغال داشته باشند و در عرف به عنوان ده، آبادی، دهکده یا قریه نامیده می‌شده است. روستا نوعی از آبادی می باشد که دارای محدوده ثبتي یا عرفی مستقل بوده و عمدتاً برای سکونت مورد استفاده قرار می گیرد. (آبادی‌های دارای سکنه دائمی یا آبادی‌های موسمی)	Rural

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
تقسیمات کالبدی	منطقه	محدوده ای است مشتمل بر یک یا چند استان که این استانها در مجاورت یکدیگر و حتی المقذور شبیه به یکدیگر و با وسعت و جمعیا هم سنگ باشد.	Region
	ناحیه	محدوده ای است شامل یک یا چند شهرستان که از نظر ویژگیهای طبیعی و جغرافیایی همگن بوده و از نظر اقتصادی، اجتماعی و کالبدی دارای ارتباطات فعال متقابل باشند.	Area
	منظومه	در تقسیمات کالبدی منطقه معادل بخش یا چند دهستان گفته می شود که دامنه نوسان جمعیت آن معمولاً بین ۱۰ هزار تا ۵۰ هزار نفر برآورد می گردد. دامنه حداکثر شعاع دسترسی آن ۱۰ تا ۲۰ کیلومتر است.	Integrated Rural Area 1
	مجموعه	مجموعه را می توان معادل یک دهستان تلقی نمود که دامنه نوسان جمعیت آن بین هزار تا ۱۰ هزار نفر و دامنه حداکثر شعاع دسترسی آن حدود ۵ کیلومتر است .	Integrated Rural Area 2
	حوزه	مجموعه ای از چند روستای همجوار و مرتبط در قلمرو جغرافیایی و فرهنگی همگن با عملکرد نسبتاً یکسان با یک کانون جمعیتی برتر را شامل می شود و جمعیت آن تا ۵ هزار نفر می باشد.	Integrated Rural Area 3
	مرکز منظومه	منظور نام روستایی است که در مطالعات بازنگری طرح های توسعه و عمران چهارگانه به عنوان مرکز منظومه انتخاب گردیده است. در مرکز منظومه عناصر توزیعی شامل بخشداری، دهداری، بانک، مرکز تلفن، باجه تلفن و دبیرستان وجود دارد.	Integrated Rural Area 1 Center
	مرکز مجموعه	منظور نام روستایی است که در مطالعات طرح های توسعه و عمران چهارگانه به عنوان مرکز منطقه انتخاب گردیده است . مرکز مجموعه دارای رده خدماتی اداری و از نظر عناصر توزیعی اداری، دارای باجه تلفن، باجه پست، خانه بهداشت و مدرسه راهنمایی می باشد.	Integrated Rural Area 2 Center
	مرکز حوزه	منظور نام روستایی است که در مطالعات طرح های توسعه و عمران به عنوان مرکز حوزه انتخاب گردیده است .	Integrated Rural Area 3 center

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
حمل و نقل	راه زمینی	مسیر عبور و مرور وسائط نقلیه موتوری که شامل آزادراه، بزرگراه، راه اصلی، راه فرعی و راه روستایی می باشد.	Road
	پایانه	نوعی تسهیلات حمل و نقل در انتهای خط یا مسیر خدمات حمل و نقل است. این نوع تسهیلات میتواند مسافری، باری و مرزی باشد که معمولاً در حاشیه شهرها احداث شده و دارای تأسیسات و امکانات برای ارائه خدمات وابسته به حمل و نقل میباشد. شامل مسافری، باری و مرزی است.	Terminal
	راه آهن	مسیری یک خطه و یا دوخطه دارای ریلهای فلزی که برای عبور و مرور قطار استفاده می شود.	Railway

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
انرژی	نیروگاه	مجموعه‌های از تأسیسات و ساختمانهایی که هدف آن تولید برق بوده و شامل عملیات مهندسی ساختمان، تجهیزات تبدیل انرژی و همه تجهیزات فرعی میباشد. شامل نیروگاه برقی، سیکل ترکیبی، بخاری، گازی و هسته ای است.	Power Station
	پست برق	پست محلی است با مجموعه‌ای از تأسیسات و تجهیزات برقی شامل: کلیدهای قدرت، سگسیونرها، ترانسفورماتورهای جریان و ولتاژ، ترانسفورماتور (بر حسب نیاز راکتور و خازن)، وسایل اندازه گیری و حفاظتی برای برقراری ارتباط بین پست‌های دیگر با مصرف کنندگان.	Substation
	پالایشگاه	تأسیسات صنعتی که وظیفه آن خالص کردن یک ماده خام می باشد.	Refinery

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
کاربری اراضی	کاربری و پوشش موجود	سطحی از زمین که دارای پوشش طبیعی مشخصی باشد و یا جهت استفاده معینی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. کاربری و پوشش اصلی اراضی می‌تواند جنگل، مرتع، کشت آبی، کشت دیم، زمینهای ساخته شده، سطوح آبی، زمینهای شور و مرطوب، اراضی فرسایش یافته، زمینهای کویری و اراضی مختلط باشد.	Existing Coverage And Landuse
	واحد اراضی	منظور محدوده ای از سرزمین است که می تواند شامل یکی از پدیده های طبیعی کوه، تپه، فلات و تراس فوقانی، دشت دامنه آبی، دشت رسوبی، دشت رسوبی و رودخانه ای، دشت سیلابی، واریزه ای بادبزی شکلو سنگ ریزه دار، آبرفت بادبزی شکل سنگ ریزه دار، اراضی مختلط و اراضی متفرقه باشد.	Land Unit
	قابلیت اراضی	منظور پهنه ای است که قابلیت داشتن یکی از کاربری های بایر، قابلیت کم برای چراگاه، قابلیت متوسط برای چراگاه، قابلیت کم برای دیم، قابلیت متوسط برای زراعت آبی، قابلیت نسبتاً خوب برای جنگل، قابلیت نسبتاً خوب برای زراعت آبی و درختکاری و .. را دارد.	Land Capability
	کاربری پیشنهادی	اراضی که جهت تخصیص انواع کاربری (مناطق شهری، صنعتی، کشت آبی، کشت دیم، مرتعداری، جنگلکاری و آبخیزداری) پیشنهاد میشوند.	Proposed Landuse
	پهنه بندی کاربری اراضی	شیوهای که براساس آن سطح محدوده مجموعه شهری با توجه به وجه غالب کاربری و کارکردها و جهت گیری های سازمان فضایی پیشنهادی محدوده مجموعه شهری با طبقه بندی سلسله مراتبی به محدوده های متمایزی تقسیم می شود.	Landuse zone
	واحد زیست محیطی	محدوده های که دارای ویژگیهای اکولوژیکی (ارتفاع، شیب، جهت شیب، خاک و پوشش گیاهی) یکسان میباشد.	Ecological Unit

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
توپوگرافی	طبقات ارتفاعی	پهنه ای که ارتفاع آن در یک محدوده ارتفاعی مشخص واقع باشد.	Height Classes
	طبقات شیب	پهنه ای که شیب آن در یک محدوده شیب مشخص واقع باشد.	Slope Classes

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
منابع آب	رودخانه	آب های جاری ناشی از مجموعه چشمه سارها و یا عوامل طبیعی دیگر که در سطح زمین دارای مسیر طولانی و به صورت دائمی و فصلی می باشد.	River
	مسیل	محل عبور سیلاب در فصول بارندگی که شکل منظوم هندسی نداشته و بستر آن از جنس شن و ماسه است.	Floodway
	چاه	حفره ای مصنوعی و استوانه ای شکل در سطح زمین که به منظور استخراج آب های زیرزمینی ایجاد شده است.	The Well
	حوضه آبریز اصلی	به پهنه ای اطلاق می شود که در آن تمام جریان های سطحی و رواناب ناشی از نزولات جوی از یک نقطه خارج می شود. هر حوضه اصلی از چند حوضه فرعی (Secondary Basin) تشکیل می شود.	Original Basin
	دشت	بخشی از حوزه آبریز که به وسیله آبرفت پوشیده شده و امکان تشکیل سفره آب زیرزمینی را داشته باشد.	Plain
	سد	دیواره ای که عمود بر جهت جریان آب رودخانه و به هدف تجمع آب در پشت آن برای مصارف مختلف احداث گردد.	Dam

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
اقليم	پهنه بندی اقلیمی	محدوده ای که با توجه به میزان بارندگی و دما به روش های مختلف پهنه بندی می شود.	Climate Zone
	منحنی هم باران	مکان هندسی نقاطی که میزان بارش باران یکسان دارند. در ترسیم منحنی های فوق متوسط میزان بارندگی در بیش از ۲۰ سال مد نظر قرار می گیرد.	Isorain_Con
	منحنی هم دما	مکان هندسی نقاطی که میزان درجه حرارت یکسان دارند. در ترسیم منحنی های فوق متوسط میزان درجه حرارت در بیش از ۲۰ سال مد نظر قرار می گیرد.	Isotherm_Con
	ایستگاه هواشناسی	ایستگاه هایی هستند که در آنها به طور هم زمان اطلاعات هواشناسی ثبت می گردد.	Meteoro_St

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
خاک	واحد خاکشناسی	مجموعه ای از خاک ها که دارای ویژگی و تیپ خاکشناسی مشابه می باشد.	Soil Unit

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
گردشگری	مناطق تحت حفاظت محیط زیست	منظور مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست که می تواند یکی از موارد اثر طبیعی ملی، پارک ملی، پناهگاه حیات وحش، منطقه حفاظت شده و منطقه شکار ممنوع می باشد.	Environmentally Protected Area
	مجتمع خدمات رفاهی بین راهی	مجتمع خدمات رفاهی بین راهی در زمره عناصر ضروری زیرساخت های حمل و نقل جاده ای می باشند که به منظور ارائه تسهیلات به بهره برداران از راه، در حاشیه راه ها ایجاد می شوند.	
	حوزه گردشگری	حوزه ای است مشتمل بر چند جاذبه گردشگری که از نظر تاریخی، سیاحتی، مذهبی، طبیعی و ورزشی دارای اهمیت می باشد.	Tourism

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
صنعت	صنایع	مکان مشخص و ثابتی است که در آن مجموعه‌های از سرمایه و نیروی کار به منظور تولید یک یا چند محصول صنعتی بکار گرفته شده است. شامل شهرک صنعتی، ناحیه صنعتی، مجتمع صنعتی، صنایع بزرگ و صنایع متوسط است.	Industries

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
خدمات	برخورداری مراکز خدماتی	منظور نقطه جمعیتی است که در مطالعات طرحهای کالبدی منطقه ای وضعیت برخورداری آن از لحاظ ارائه خدمات تعیین میگردد.	Enjoying Service Center

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
تأسیسات و تجهیزات	تأسیسات و تجهیزات	منظور تجهیزات و تأسیسات شامل سیلو، کشتارگاه، دفن زباله، تصفیه خانه، جایگاه فرآوردهای سوختی و انبار میباشد.	Installations And Equipment
	فرودگاه	محلی که مخصوص توقف وسائط نقلیه هوایی است که برای پیاده و سوار کردن مسافر و یا بارگیری و باراندازی بکار می رود.	Airport

ادامه جدول شماره ۱۰۹- کلاس، نام و تعریف عارضه و کد عارضه مورد استفاده در بانک اطلاعاتی طرح آبرسانی به دشت های گرمسیری حوضه سیروان

کلاس	نام عارضه	تعاریف	کد عارضه
پیشنهادی	راه زمینی پیشنهادی	راه های زمینی شامل آد راه، بزرگراه، راه اصلی، راه فرعی با کارکرد اصلی و سایر راه ها که در سطح محدوده جهت احداث پیشنهاد می گردد.	Pr_Road
	راه آهن پیشنهادی	مسیری یک خطه و یا دو خطه دارای ریل های فلزی که برای عبور و مرور قطار پیشنهاد شده است.	Pr_Railway
	سطح بندی پیشنهادی مراکز خدماتی- منطقه ای	منظور نقطه جمعیتی است که در مطالعات طرح گرمسیری به عنوان مرکز سطح خدمات پیشنهاد می گردد.	Pr_Ar_Ser_Cnt
	تأسیسات و تجهیزات پیشنهادی	منظور مکان هایی است که جهت احداث تأسیسات و تجهیزات پیشنهاد شده است.	Pr_Ins_Equip
	ممنوعیت استقرار صنایع	محدوده ای است که در آن احداث صنایع آلوده کننده محیط زیست ممنوع می باشد.	Proh_Area_Ind
	حریم شهر	حریم شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بلافصل پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوطه تجاوز ننماید.	City_Boundary
	صنایع پیشنهادی	هر گونه فعالیتهای صنعتی که در سطح شهرک های صنعتی و دیگر نقاط محدوده پیشنهاد داده می شود.	Pr Industries

– منابع آماری قابل استفاده در تهیه بانک اطلاعاتی

- ۱- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح کشور
- ۲- پایگاه داده های علوم زمین
- ۳- سازمان نقشه برداری
- ۴- سازمان هواشناسی کشور
- ۵- سازمان جهاد کشاورزی استان کرمانشاه
- ۶- مرکز آمار ایران
- ۷- سازمان برنامه و بودجه استان های کرمانشاه و ایلام
- ۸- طرح مطالعات یکپارچه منابع و مصارف حوضه گرمسیری استانهای کرمانشاه، ایلام با اثر آب انتقالی از سیروان؛ مهندسان مشاور مهتاب قدس؛ ۱۳۹۱

پاییز ۱۳۹۶

مهندسان مشاور تدبیر شهیر دانش

